ANUL X. -SERIA II-a. -No 587

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 6 Martie 1932

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

Un voinic

Băeţii de la „numărul 8" ies buluc pe poarta şcolii, umplând strada cu larmă ascuţită şi cu explozii albe de proectile de omăt. Un moşneguţ abia mai 'nalt ca ei s'a oprit lângă gard, să treacă năvala:

— Ho, bătu-v'ar Sfântul, că parc'aţi scăpat de la balamuc!...

A început să ningă, rar şi cuminte. Băeţii se răped după fulgi cu gurile căscate, aşa cum fac câinii, vara, când prind muşte. Uşurate de grija unei zile, genţile saltă pe umeri sunând mărunţel şi vesel din creioane şi plumiere.

Trec în sprintenă învălmăşeală fesuri ţuguiate de lână, căciuliţe cu urechi şi căciuli bătrâne în care proprietarul vremelnic intră până'n umeri. Mai tare decât toţi sare şi ţipă stăpânul unei pălărioare de doc şi al unor pantofi de cucoană cu tocuri înalte. N'are geantă. Din buzunarele despicate ale paltonului, care pe vremea lui trebuie să fi fost surtuc, ies la iveală un colţ zburlit de carte şi marginea crestată a tăbliţei fără ramă. Aninat c'o sfoară, buretele jumulit şi negru sare slobod, ca o mică vietate speriată.

Dintr'o ogradă a ieşit un domn cu gulerul paltonului ridicat. Işi pune mănuşile. Se vede că butonierele sunt prea mici, de oarece domnul se opreşte, mormăie ceva şi se încruntă, încreţindu-şi simetric obrazul.

In dreptul lui, şcolarul cel cu pălărioară de doc se opreşte şi el într'un picior. Intinde braţul, c'un gest autoritar de comandant. Tovarăşii se strâng grămadă în mijlocul drumului. Tac şi aşteaptă nerăbdători.

Băiatul ocoleşte pe la spatele străinului. Şi acolo, boţindu-şi obrazul şi închizând dintr'un ochiu, îşi duce mânile vinete cu spiţele degetelor răsfirate în dreptul nasului cât un vârf de plaivaz.

Băeţii râd pe înfundate:

— A' dracului Lupan!...

Străinul s'a întors, scoţând din gulerul paltonului o bărbuţă roşcată şi deasă ca un penson.

— Las'că pun eu mâna pe tine, haimana!

Dar Lupan a trecut pieziş pe subt bastonul răpezit în vânt şi s'a amestecat în gloata primitoare a tovarăşilor.

Calcă acum mai îndesat, cum i-se şade unui om care-a făcut o ispravă vrednică de laudă. Nici nu se uită 'n urmă, unde străinul, oprit în loc, ocărăşte încă.

— Aista-i „domn" la gimnaz, zice un tovarăş. E pe *artimetică*. Şi-i rău!... Bate de stânge.

Un băeţel prizărit şi firav, căruia ochelarii mari şi boneta încheiată subt bărbie îi fac un cap ciudat de scafandru, zice speriat:

— Auzi, Lupan? Dacă te prindea?

Lupan se uită la el peste umăr:

— *Pe mine* să mă prindă, măi Bercovici?...

Ceilalţi râd. Bercovici îşi ridică ochelarii căzuţi bătrâneşte pe nas, le potriveşte cârligele după urechi şi caută un răspuns.

— Lasă, ai scăpat tu azi... Da' dacă află de-acuma cine eşti şi merge la şcoală şi face gălăgie?...

— Eu nu mă tem! zice scurt Lupan, căutând cu pumnii roşii locul unde ar trebui să fie buzunarele paltonului, dacă n'ar fi aproape de genunchi.

Au trecut de colţ. De-acolo, pe-o ulicioară îngustă şi strâmbă cu cărarea bătută numai de picioare omeneşti, Lupan ar trebui s'o ia spre casă.

— Nu mergi cu mine la gheţuş, Lupan?

Gheţuşul e puţin mai la vale. Apa scăpată de la o cişmea s'a prins de-alungul trotoarului, albastră şi netedă.

Lupan îşi face socotelile. Se uită la pantofi şi oftează. Dar Neagu i-a pus pe umăr o mănuşă mititică de piele:

— Haide, măi.

Neagu e băiat de boer, are palton cu guler de blană şi botforaşi de lac. E premiantul întâi şi 'n recreaţii se joacă numai cu Viorescu şi cu Lascar.

— Mergi?

— Dă-i pace, că-l bate mă-sa acasă, zice ascuţit şi rău Viorescu.

— Şi-i ia pantofii! adaogă peltic Lascar

— Li-e ciudă, gândeşte Lupan. Şi drept răspuns, îşi trage pe-o sprinceană pălărioara de doc, întinde în cruce braţele în mânecile prea lungi şi prea largi care-l fac să samene cu o sperietoare de ciori, — şi pocnind din degete, şi sâsâind printre dinţi îşi face vânt pe ghiaţă la vale, aruncând spre străduţa lui săracă o imprecaţie scurtă şi plină de amare înţelesuri:

— Ducă-se dracului!

* * *

In prag, o mâţă de culoarea umbrei îşi desface trupul moale lângă picioarele băiatului.

— Acu-i acu, măi Cotoi!...

Uşa de la săliţă e deschisă. Pe cea de la odaie Lupan o deschide cu umărul, ca de obiceiu. Plăcuţa sfărmată sună trist în fundul buzunarului.

Inăuntru e întuneric. Numai în plită ard, cu fum în loc de flacără, nişte găteje verzi. Parcă fierb, nu ard. Miroase ca totdeauna a săpun de rufe, a leşie iute şi a mangal. Parcă nu-i nimeni în odaie.

— Poate că nu-i acasă... s'o fi dus cu galoşii...

Lupan răsuflă uşurat. Dar un glas rău, ca dat pe răzătoare, tresare din întuneric:

— De unde 'mi vii la vremea asta, haimanaua dracului?

Băiatul îşi pregătise răspunsul din vreme. Acum îl caută şi nu-l mai găseşte nicăeri. Işi pipăie haina la piept, ca şi cum s'ar putea să fie rătăcit pe-acolo, pe undeva.

S'a aprins un chibrit.

— Dacă aprinde *lamba*, s'o isprăvit cu mine! gândeşte băiatul.

Subt bănuţul galben de lumină din sticla ştirbă, Lupan desluşeşte întâi broboada sinilie, pe urmă nasul ascuţit, păreche cu al lui. Ar vrea să se uite în altă parte, să nu mai vadă ochii vineţi şi mici ca două alice de ghiaţă. Dar nu poate.

Lovitura vine fără întârziere, exact acolo unde era aşteptată:

— Un'ţi-i tăbliţa?

— In... în buzunar, mămucă, răspunde băiatul.

— In buzunar? Las'că văd eu ce-i în buzunar la tine, blăstămatule! Câte-ai spart de la începutul anului?

Lupan caută să-şi aducă aminte: trei sau patru? Nu mai ştie. Dar mai bine să întreacă decât să n'ajungă.

— Patru, zice el obidit.

— Şi gândeşti c'am să-ţi mai cumpăr alta? Cu ce Dumnezeu să-ţi cumpăr? Că eu muncesc de nu mai pot şi tu 'mi umbli haimana pe la dracu 'n praznic şi-mi vii acasă rupt şi hărtănit de parcă te-o 'ntins toţi cânii. Iar te-i bătut?

— Nu m'am bătut, m'am dat pe ghiaţă, mărturiseşte băiatul într'un suflet, ca să scape odată cum o scăpa. — Cu Neagu... adaogă el cu ultimul rest de mândrie, ca o vagă circumstanţă uşurătoare.

Dar femeia nu pare deloc încântată de această cinste. Ochii iuţi se coboară la picioarele băiatului. Porunceşte scurt:

— Scoate pantofii.

Lupan se codeşte. Trage scăunelul lângă plită, scoate pantoful drept şi-l întinde. Femeia se încalţă, zvârlind din picioare spre băiat o păreche de galoşi vechi.

— De la patru decând te-aştept. Ştii că trebue să duc rufele la cucoana judecătorului, că n'am un ban în casă... Da' ce-ţi pasă? Eu muncesc şi dumnealui se dă cu boerii pe ghiaţă, — cu încălţările mele! Las'că ţi-o fac eu! Am să te trimet la şcoală în galoşi, — desculţ am să te trimet, răul răilor! Să te saturi de dat pe ghiaţă....

— Dacă ocăreşte-i semn bun, gândeşte Lupan ca să-şi facă curaj. Se răcoreşte şi nu mai *dă*...

— Adă-l şi pe cellalt, zice femeia.

„Cellalt" şade strâmb pe podele. Nu mai are călcâi: i-a rămas pe ghiaţă. Şi vârful ascuţit cu talpa desprinsă se uită întrebător în sus, cu gura căscată.

Femeia îl priveşte nedumerită. Se uită la băiat, pe urmă iar la pantof. Şi tace.

Lupan închide ochii. Ii trec prin minte, aşa de repede că-l ameţesc, toate evenimentele zilei: întâmplarea cu domnul cel cu barbă, invitaţia lui Neagu, gheţuşul pe care a făcut, el, cele mai lungi şi mai drepte linii. Şi parcă aude glasul tovarăşilor care au uitat, pentru o zi, de pălărioara lui de doc şi de pantofii mămucăi:

— A' dracului Lupan!

Şi pe urmă... tăbliţa spartă, călcăiul rupt...

Femeia a luat încet pantoful de vârf şi s'a apropiat. E lângă el. Atunci, ridicându-şi coatele în dreptul frunţii, voinicul îşi ghemueşte capul între umeri şi începe să plângă fără lacrimi, subţirel şi umilit:

— Nu da, mămucă, nu da! Nu da, că are cuie!...

OTILIA CAZIMIR

Noaptea bobotezii

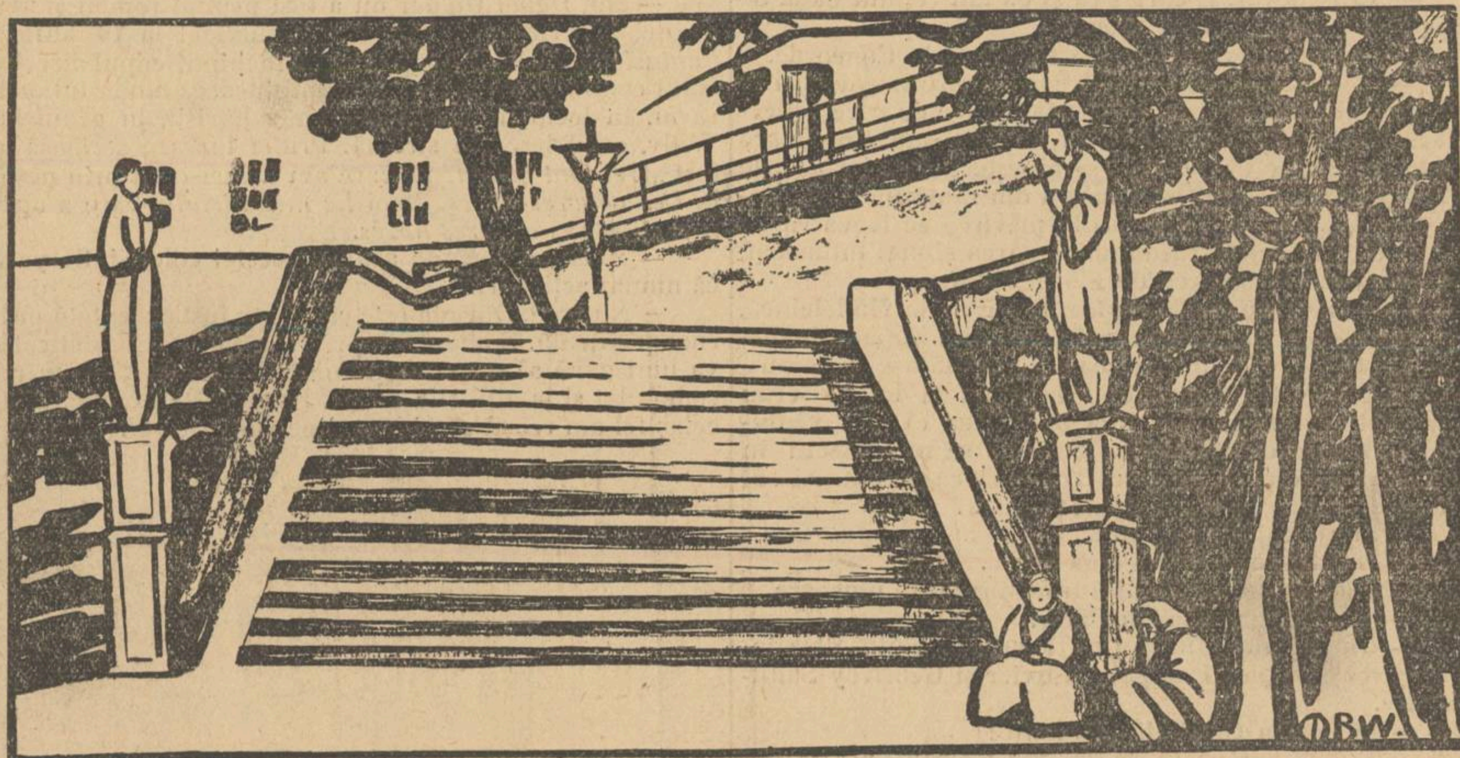
Şi din grădina cerului se cerne
O floare îngheţată şi măruntă,
Şi floare peste floare se aşterne,
Şi drumurile-s albe ca la nuntă.

Departe, o fereastră luminată,
Părând un far pe 'ntinderea pust[ie]
Iar lângă vatră-întârzie o fată,
Că miezul nopţii trebue să vie...

Şi când i-aude scârţâind piciorul
Pe drumurile albe-ale zăpezii,
Cutremurată-şi toarnă viitorul,
Din plumb topit în noaptea Bobotezii.

D. N. TEODORESCU

P. Iorgulescu-Yor — *Natură moartă*

In umbra lui David Golder

Adevărata Irène Némirowsky

— Numărul opt în sala de sus.

Reflexul rece al unei uşi de sticlă şi nikel se stinge brusc. In cadrul nelămurit al ei, o fantomă albă cu fruntea înstelată de cruciuliţa însângerată, face un semn. O strângere de mână încleştată de teama năvalnică — devenită dintr'odată chinuitoare siguranţă — că va fi cea din urmă. Roţile, înfăşurate în cauciuc, alunecă fără sgomot şi căruciorul purtat de alte fantome albe, se îndepărtează în umbra nehotărîtă a coridorului în care se împletesc, călătoare, emanaţii insinuante de cloroform şi de eter. Rămân o clipă nemişcat, neputând încă înţelege ca o stranie şi neaşteptată conjonctură fiziologică să transforme, în mai puţin de o oră, o făptură vie, strălucitoare de sănătate şi voioşie, într'un trup în care într'o clipă se vor înroşi lamele reci şi poate nu îndeajuns de neîndemânatice. Infirmiere se strecoară tăcute şi absente aşternând pete de lumină în coridorul înecat de umbră şi de toropeala molcşitoare a radiatoarelor. O altă uşe se deschide. Cineva mă asigură că voi fi mai bine în cabinetul său. Un fotoliu cu braţe glaciale de nikel îmi dă o senzaţie sfredelitoare. Pentru a o dizolva ridic ochii pe zidurile netede. O faţă întunecată apoi al'a: portretele baronului şi baroanei Rotschild. Intre altele o altă faţă, circulară. Un cadran. Orele trei şi ceva. O nelinişte surdă mă face să răsfoesc agenda. Şi mă înspăimânt. Irène Némirowsky trebue să mă aştepte de zece minute. Mă simt neputincios să părăsesc clinica. Efort dealtfel inutil. La ceasul acela să traversezi îndoitul lanţ al bulevardelor şi să străbaţi Rue Royale pentru a ajunge din Montmartre la Invalizi înseamnă cel puţin trei sferturi de oră.

— Doctore, îmi dai voe?

— Te rog.

— Ségur 97—98.

In timp ce aştept să mi se dea legătura îmi răvăşesc memoria încercând să găsesc o formulă de scuză, un pretext. Nimic. Cel mai bun lucru e să mărturisesc adevărul. Va trebui să înţeleagă.

— Casa bancherului Michel Epştein? Vreau să vorbesc cu d-na.

— Chiar eu sunt.

— Doamnă, sunt confuz, ar fi trebuit să fiu acum la dvs. Mi se întâmplă însă ceva absurd şi ridicul: o pană între Versailles şi Paris... La capătul celalt al firului se aude un râs cald.

— E o şosea nenorocoasă. Şi mie mi se întâmplă foarte des acelaş lucru. Vrei să vii la ora cinci? Dacă poate între timp am eşit, nu te superi şi mă aştepţi un moment?

Am lăsat receptorul cu o impresie penibilă de jenă. Acesta fusese adevărul? Pentru ce? In clipa în care în cornetul sonor am auzit declicul însemnând că legătura s'a făcut, am revăzut cartonul elegant şi snob cu adresa litografiată albastru, iar chemarea îndepărtată a soneriei am întrezărit-o ţâşnind dintr'un aparat aşezat neglijent pe colţul de cristal al unui birou imens, chemare trezind sonorităţi importune într'un apartament asemănător aceluia construit de Diamant-Berger pentru *Le bal*.

Nu o văzusem niciodată pe Irène Némirowsky.

Relaţiile noastre se reduceau la un schimb de scrisori şi telefoane. Prima oară vocea mi se păruse dezagreabil disonantă. Legenda drepturilor de autor fabuloase, faptul că *David Golder* este tradus în toate limbile, că filmul se reia pretutindeni, că *Le Bal* este una din primele reale glorii ale filmului vorbitor francez şi mai ales tonul unor anumite pagini ale sale, mă făcuseră să văd, ca cei mai mulţi, în Irène Némirowsky o femee rece, severă, distantă, extrem de grăbită şi foarte probabil puţin ameţită de rapida dar justificata ei celebritate.

In faţa acestei închipuiri, adevărul mi-a apărut dintr'odată o scuză, dacă nu valabilă, în tot cazul mult prea palidă. Şi pretextul a venit dela sine.

* * *

Când trei ore mai târziu, am părăsit clinica, se înopta. O înoptare fuliginoasă, cu pâlpâiri nestatornice de felinare verzi, cu trotoare lucii, cu faţade vătuite de ceaţa umedă în care vitrinele înlăcrămate erau ecrane turburi peste paloarea cărora se prelingeau nenumărate umbre egal de copleşite: Parisul dela ora la care oraşul îşi desvălue dintr'odată ceva ostil şi descurajant, luând aspecte de *„Uliţa durerii"*.

Prin sticla portierelor, pe care se striveau primii stropi de ploae, în timp ce taxiul aluneca spre Avenue Daniel-Lesueur, priveliştea mulţimii ale cărei lanţuri răspântiile le împleteau şi despleteau în biruinţă, făcea să crească senzaţia de frig lăuntric pe care mi-o strecurase îndoiala augurilor cu bluze albe şi cagule de cauciuc din rue Marcadet. Dintr'odată, în minte mi-a apărut stăruitoare imaginea minusculului restaurant din rue des Rosiers, în care David Golder, abandonat şi învins, se refugiază într'o zi de iarnă cu Soifer. Fraze întretăiate încearcă să se reconstitue în memorie. Am impresia că simt atmosfera aceea de mizerie — care însă în cadrul specific poate fi numită numai modestie. Şi mai ales senzaţia de întrerupere a vieţii, de a fi pentru o clipă la adăpost, senzaţie pe care o încearcă bătrânii evrei în dosul geamurilor aburite dincolo de care nu e decât sbucium şi neîndurare.

Cum aş prefera să mă pot odihni şi să pierd într'un astfel de colţ rătăcit în inima Parisului umililor, ora pe care trebue să o trec într'un apartament somptuos şi glacial. Intrarea însă contrastează cu închipuirea. O concierge simpatică mă îndreaptă:

— D-na Némirowsky? La al doilea, uşa din dreapta.

Uşa din dreapta? Mă îndoesc. Prin stejarul luciu străbate un plâns de copil întărîtat. Sun la uşa din stânga. Trebue însă să revin tot la cea din dreapta. O uşe apoi alta, pocnesc în dosul intrării. Plânsul se stinge, pierdut în grosimea a trei sau patru pereţi. Cineva vine şi deschide. Dintr'odată respir. Un apartament pe care în comparaţie cu ceeace aşteptam, trebue să-l numesc modest. Chiar burghez, dacă nu ar suferi de prea mult disparat şi lipsa oricărui caracter. O intrare îngustă apoi un salon despărţit printr'un grilaj de sala de mâncare ale cărei mobile, prea mari pentru proporţiile încăperi, se întrevăd în umbră. Un salon impersonal putând face figură şi de cameră de lucru: în colţuri şi dealungul pereţilor se aliniază rafturi cu cărţi. Fotolii confortabile. Nici o masă de scris. Câteva lămpi cu abajur de pergament colorat palid. Un pas uşor mă face să mă întorc. Am în faţă tipul desăvârşit al studentei ruse aşa cum l-a descris odinioară magistral contele d'Haussonville. Nu atât prin aspectul fizic cât prin atmosfera creată de unele detalii ale lui şi mai ales de privire. O privire caldă, prietenoasă, deschisă, păstrând totuşi o pâlpâire neliniştitoare şi puţin voalată, care revine neîncetat în pupilele tot atât de negre ca şi părul. De statură măruntă, tunsă scurt şi pieptănată băeţeşte, cu părul dat peste cap, cu figura ovală şi tenul brun cu tonuri de bronz vechiu, cu trupul strâns într'un pullover de culoare neutră, Irène Némirowsky pare o adolescentă abia eşită depe băncile liceului. Privirea ei caută o clipă colţul cel mai confortabil din salon. Apoi din nou îmi răsună în auz, râsul acela cald care îmi strecurase jena nedesluşită pe care — accentuată — încerc să o contopesc în indiferenţa profesională. Scot carnetul şi pregătesc stiloul.

Dar Irène Némirowsky mă opreşte şi simplu:

— Inainte de a-mi pune vre-o întrebare, dă-mi voe să-ţi pun eu una: ce preferi, un porto sau un ceai? Nu, spune adevărat. Desigur un ceai? Spun „desigur" fiindcă e obiceiul comun prin părţile noastre.

— Părţile noastre?

— Doamne, da! Rusia e doar vecina României.

In ciuda a tot ce s'a petrecut, am rămas înainte de toate o rusoaică şi îmi face tot atât de multă plăcere să am impresia că sunt la Kiev sau Petersburg cum probabil d-tale să ai iluzia că te afli la Bucureşti. Deşi nu e acelaş lucru, fiindcă d-ta te poţi reîntoarce oricând.

— Să fie oare unica raţiune a nostalgiei?

— Unica, fără îndoială, nu. In mare parte însă da. Este puţin ruşinos să o recunosc. Dar e inevitabil. Ce vrei, sunt reacţiuni copilăreşti şi absurde, de care îţi dai seamă, dar de care nu te poţi apăra. Ceeace mă face însă să sufăr într'adevăr este clima cu care nu n'am putut obicinui.

— O suferinţă fizică.

— Nu, fiindcă întotdeauna am trecut cel puţin două trei luni în fiecare an în Occident.

Dar... nu ştiu cum să îţi spun... în special la Paris, ai impresia că afară este mereu toamnă. Ori toamnă ori vară. E ceva obositor ca şi o făptură lipsită de tranziţii, de nuanţe. Imi lipseşte....

(Continuare în pag. II-a)

— Zăpada?

— De unde ştii ?

Irène Némirowsky surâde desvăluind dantura puţin proeminentă, cu strungăreaţă. Apoi împreunându-şi mâinile în jurul genunchilor şi aplecând uşor bustul înainte:

— Ninsoarea, viscolul, troenele...

O clipă vorbesc numai ochii.

— La Paris sunt sărbători pentru mine zilele atât de rare când ninge. Cum văd primii fulgi îmi iau in grabă paltonul şi hoinăresc pe străzi până ce blana ajunge complect albă. De pildă, anul trecut, spre primăvară...

— Da, la 13 Martie...

— Intr'adevăr. E curios că şi eu am reţinut data. Se înopta şi era ntr'o Duminecă.

— De aceea era iluminată Place de la Concorde.

— O, ce feerie! exclamă Irène Némirowsky cu privirea strălucitoare. Impletirea de fâşii albe cu care reflectoarele brăsdau înoptarea şi in care dansau ameţitoare vârtejurile albe de fulgi ce se amestecau cu jerbele de stropi pe care viscolul le smulgea din fântânile luminoase! Când, orbită, ridicam ochii, privirea se lovea ca de un perete de tuci de văsduhul ce părea şi mai întunecat, învăluind destrăbălarea de alb nestatornic.

— Apoi pe la unu noaptea, Place de la Madeleine...

— Viscolul încetase, cerul era senin. Zăpada îngheţase pe trotoare unde furtuna o îngrămădise în minuscule dune. Automobilele ce staţionau la Larue erau complect învăluite în zăpadă pe partea expusă vântului. Portierele erau troenite. Şofeurii se refugiaseră în vreun bistro din apropiere. Totul părea pustiu. Ai observat ce linişte se face după ce a nins?

— In ajunul Crăciunului...

— Nu imi amintesc. Ploua cred...

— Inspre seară ploaia s'a transformat în ninsoare.

— Şi ce era frumos în Paris?

— Un felinar solitar in mijlocul refugiului dela încrucişarea străzilor Lacépède, Cuvier şi Geoffroy Saint-Hilaire.

— In poarta Grădinii de Plante?

— Un felinar văzut de sus, dela etajul al treilea. Fulgii dansau când molatec, când deslănţuiţi şi se topeau apoi în umezeala trotoarului înecat...

Simt privirea aceea, tot atât de caldă ca şi vocea, oprindu-se asupra mea.

— O seară tristă, seara aceea ?

— O seară în care — ca şi in aceasta, am simţit nevoia restaurantului din rue de Rosiers.

— Restaurant care poate nu a existat niciodată.

— Ce importă. Dacă nu în al 4-lea arondisment îl pot regăsi oricând redeschizând *David Golder* la pagina ştiută.

— E curios cum între oameni de acceaş meserie, o evocare sugerează imagini, dacă nu identice, în tot cazul echivalente. Intre ei, scriitorii ar trebui să se servească de un limbaj foarte redus, aproape simbolic.

O tăcere. Un clopot îndepărtat de tramvai, apoi un şuerat răguşit de uzină imi reamintesc că afară, in noapte, viaţa continuă. Şi mă simt bucuros că mă desparte încă fereastra cu geamurile şuruitoare de ploae, de această viaţă în care va trebui să reintru peste câteva clipe. Ceaiul abureşte, el însuşi ospitalier. Aroma lui împleteşte bizare asociaţii în gândurile-mi dintr'odată pornite foarte departe. Imi reamintesc de „madeleina" pe care Proust a muiat-o în ceai şi a cărei savoare a devenit dintr'odată o sursă miraculoasă de inspiraţie. Apoi la acea incomparabilă *„Reverie du Nouvel An"* — poate cele mai magistrale pagini ale lui Colette — şi de goana copilărească a autoarei Claudinelor în începutul de viscol, dela Avenue des Ternes până la fortificaţii. Apoi îmi dau seama că involuntar strecurasem carnetul şi stylo-ul în buzunar. Nu am nici curajul, nici tragerea de inimă să le scot. Vocea caldă şi atât de ataşantă reia firul întrerupt.

— Ştiu, aş putea oricând avea ierni tot atât de albe ca aceea dela Petersburg. Elveţia, Norvegia. Dar nu e acelaş lucru. Una este să te duci după zăpadă şi alta e să vină ea dintr'odată, pe neaşteptate. Să te culci seara ştiind că afară se întinde câmpia nesfârşită şi întunecată. Şi dimineaţa să te trezească reverberaţiile uluitoare de alb pe tavan, pe mobile. Imi amintesc de ultima iarnă din Rusia. O iarnă cruntă. Adică nu ultima. Antepenultima. Căci nu am plecat decât în 1919. Când a isbucnit revoluţia în 1917 aveam doisprezece ani. Era in Martie. Eram cu familia la Petersburg — devenit de curând Petrograd.

— Dar Kiev-ul ?

— Kiev este oraşul natal. M'am născut în Ukraina la 11 Februarie 1905.

— Ce impresie v'a lăsat revoluţia?

— O impresie inegală. Revoluţia din Martie a fost doar un început şi, cel puţin aparent, viaţa la Petrograd nu a fost întru nimic schimbată. Intr'un anumit mediu cel puţin. De pildă atât în casă la noi cât şi la prietenii şi cunoştinţele noastre, care erau extrem de numeroase, obiceiurile au rămas aceleaşi. Mai mult: am continuat să-mi fac cu guvernanta plimbarea bi-cotidiană. Deseori auzeam însă explozii şi împuşcături. Atunci ne îndreptam simplu plimbarea într'o altă direcţie. Când însă a isbucnit bolşevismul în Noembrie 1918, atunci a fost într'adevăr înspăimântător. Crezând că o să fim mai în siguranţă acolo, am plecat la Moscova unde tatăl meu avea un „pied-à-terre" închiriat dela un diplomat detaşat la Londra. O garsonieră care ne-a salvat prin felul in care era situată. Nu ştiu dacă la dv. există aşa ceva. Sunt un fel de cartiere întregi, de tabere de clădiri dispuse concentric. Dacă vrei: o serie de curţi interioare ce se închid una pe alta. Ei bine, este ceeace ne-a ţinut la adăpost. Căci la Moscova ne-a surprins celebra *„Săptămână roşie"*. Măcelul a fost indescriptibil şi bombardamentul atât de teribil încât cei ce fuseseră pe front spuneau că niciodată nu au auzit ceva. Curios este că telefonul funcţiona ireproşabil, la fel lumina, gazul, ca în timp normal.

Provizille erau însă o problemă. Nu ştiu prin ce împrejurare, imi amintesc că aveam un sac de cartofi, apoi sardele şi nenumărate cutii cu bomboane. In aceste cinci zile am făcut pentru prima oară cunoştinţă cu adevărata literatură. Neputând eşi, de plictiseală, am deschis biblioteca diplomatului, care era destul de bine alcătuită. Şi primele cărţi pe care le-am citit au fost *A rebours* de Huysmans şi... *Banchetul* lui Platon. Din care mă grăbesc să mărturisesc, nu am înţeles prea mare lucru deşi m'au interesat enorm. A urmat *Portretul lui Dorian Gray*, apoi o serie de Maupassant. Am revenit însă la *A rebours* care mă pasiona. Am încercat să învăţ la repezeală şi latineşte ca să pot citi autorii care îl pasionau pe *des Esseintes*. Reîntorşi la Petrograd viaţa a devenit repede imposibilă. Capul tatălui meu a fost pus la preţ şi atunci ne-am refugiat în Finlanda unde am trecut toată iarna într'un sat pierdut din apropierea frontierei, în speranţa că lucrurile se vor potoli. Plictiseala era teribilă. Atunci am început să scriu, tocmai pentru a-mi trece timpul cu ceva.

— In ruseşte?

— Nu, în franţuzeşte. Fiindcă, probabil ca şi în România, la noi de cele mai multe ori se învaţă mai întâi limba franceză şi apoi cea natală. După satul pierdut în smârcurile Finlandei, a venit Stokholmul care primăvara este o imensă grădină de liliac. Apoi Parisul, unde tatăl meu a luat conducerea sucursalei sale din Franţa putând astfel să se refacă.

A urmat, liceul, Sorbona.

— .....

— Nu, *David Golder* nu a fost primul roman şi nici un debut. Primele scrieri le-am publicat la 16 ani în *Fantazio*. Trimise prin poştă. Iţi închipui capul directorului când m'am prezentat să îmi încasez modestul onorariu. In locul unui bulevardier zaharisit, în genul lui Willy, o adolescentă streină. Prima lucrare serioasă a fost *„L'enfant genial"* pe care am trimes-o tot prin poştă la *Les oeuvres libres*. Apoi *Le malentendu*, care a apărut tot în *Les oeuvres libres*.

— Există o legendă asupra acestei colecţii. Se pare că numai acţionarii...

— Nu cred. Dovada este că eu am fost acceptată prin corespondenţă. E adevărat, prima oară am aşteptat câteva luni până să mi se răspundă. Sistemul însă l-am recomandat şi la alţii şi a reuşit. Este foarte practic. In acelaş fel am reuşit să plasez şi pe *David Golder*. In fond

Irène Nemirowsky

totul se datoreşte unei întâmplări. Romanul acesta l-am scris într'un interval neobicinuit de lung — neobicinuit astăzi. Intre timp am scris *Le bal*. Felul meu intermitent de a lucra este în acord cu concepţia mea despre literatură pe care nu am considerat-o niciodată ca o meserie. Scriu când pot, când simt nevoia de a o face, când am ceva de spus. Nu mă încăpăţinez să scriu cu orice preţ. De multe ori, sunt săptămâni întregi şi chiar luni în care nu pun mâna pe condei. Astfel tot retuşând manuscrisul, *David Golder* a fost scris de patru ori. Eram obosită şi chiar puţin plictisită de el. *Les oeuvres libres* m'au rugat să fac unele tăeturi şi deci racorduri. S'a întâmplat ca tocmai atunci să fiu bolnavă. Aşteptam fetiţa pe care ai auzit-o scoţând urletele acelea înspăimântătoare. Atunci am împachetat manuscrisul şi l-am trimes la Grasset dând — pentru mai multă discreţie la caz de eşec — adresa la poste-restante. A trecut oarecare timp. Intrasem tocmai în convalescenţă când mi-am reamintit că aş putea avea o scrisoare la poştă. Aveam nenumărate. Căci între acestea — eu care nu mai deschisesem un jurnal — habar n'aveam că Grasset lansase toţi reporterii ca să mă descopere şi *Les Nouvelles Littéraires* anunţaseră deja romanul.

— .....

— Da sunt mulţi care au crezut că am vrut să dau lui *David Golder* un caracter reprezentativ, aproape simbolic. Poate că am făcut-o fără să vreau. Intenţia mea nu a fost însă deloc aceasta. Nu scriu niciodată plecând de la o idee preconcepută. *David Golder* este în primul rând o „poveste". Ceeace m'a preocupat sau, mai precis, ceeace m'a interesat mai mult în *David Golder*, în afară de drama propriu zisă, a fost nu rasa şi nici mediul, ci în primul rând vârsta. *David Golder* este tragedia unui om format, unui om complect desvoltat trupeşte şi sufleteşte. Este o vârstă de care, după răsboi, după câte ştiu, nu s'a ocupat nimeni. Toată literatura ultimilor zece ani a gravitat şi continuă să graviteze în jurul adolescenţei. Ei bine, sunt de părere că se face prea mult caz de aceşti adolescenţi. Da, ştiu, o să-mi vorbeşti de *„nelinişte"*. Dar nu e nimic nou în ea. A existat întotdeauna. Nu vorbesc însă de *nelinştea socială* pe care am resimţit-o şi eu. Aceasta are ceva într'adevăr caracteristic epocei. Dar cealaltă, cea pur metafizică o nu, nu cred deloc in ea.

— .....

— Nu, nu sunt deloc ceeace se numeşte: „o femee de litere". Am rămas aceeaş, în acelaş mediu, arătând aceeaş curiozitate şi plăcere faţă de viaţă; am un cămin, bărbatul, fetiţa, părinţii. Nu, nu sunt şi am oroare de a fi o scriitoare de meserie, adică de a svârli în vitrină, cu orice preţ, o carte în fiecare an, în mod automat. Asta e îngrozitor. Nici nu aş putea-o face chiar de aşi voi-o. Pentru moment, de altfel, mă ocup mai mult de cinematograf care mă pasionează.

— .....

— Nu, pentru ambele filme — *David Golder* şi *Balul* — nu am făcut eu scenariul. Sunt mulţumită de amândouă. Găsesc însă *Balul* infinit superior, atât ca montare cât şi ca dialog şi interpretare. André Lefour este magistral. Scriu acum două scenarii. Am publicat deja în *Les oeuvres libres* un *„Film vorbit"*. Un fel de nuvelă „decupată". Un sistem însă puţin periculos pentru mine care am deja o tendinţă prea pronunţată spre concentrare.

— Influenţe ?

— Nu cred. Mai curând chestiune de temperament. Fiindcă preferinţele mele se îndreaptă spre autori care nu se poate spune că sunt concentraţi. Marca mea pasiune este Proust. Apoi Ruşii dinainte de răsboi.

Dintr'odată răsar sonorităţi slave, melodios îndulcite.

— Mai spune te rog odată.

Irène Némirowsky începe să râdă şi repetă:

Dostoiewski, Gonciarov, Cehov.

S'a făcut târziu. Imi amintesc că trebue să mă reîntorc în insula aceea a durerii bătută de valurile turburi ce se sbat la apus de Montmartre, la clinica din rue Marcadet. Dar e atât de greu de rupt farmecul nedefinit şi oarecum inexplicabil pe care îl răspândeşte învăluitor, prezenţa Irènei Némirowsky.

Inainte de a eşi în vestibul, ne oprim în faţa unei etajere pe al cărei raft se înşiruesc o serie de volume legate felurit dar egal de îngrijit.

— Sunt 17. *David Golder* în cele 17 limbi în care a fost tradus.

Dar dintr'o privire mecanică, ne dăm seama că nu sunt decât 16.

— Curios. Cineva a luat un volum.

Stranie coincidenţă: lipseşte tocmai volumul în româneşte.

Promit să i-l trimet din Bucureşti.

— Te reîntorci pentru o vreme în ţară ?

Şi Irène Némirowsky răstoarnă dintr'odată rolurile cu mâna pe clanţă, stăm aproape un sfert de oră în vestibul, sfârşind prin a ne descoperi prieteni şi cercuri comune. Cernut fin prin sita de stejar a uşilor prinde dintr'odată să-şi desfăşure gama cromatică plânsul de adineauri.

Irène Némirowsky surâde. Uşa grea se închide. Covorul roşu aşterne o şerpuire însângerată în penumbra scărilor Strada... înoptarea fuliginoasă. Involuntar caut în jurul felinarelor verzi, dansul aerian, glacial şi totuşi atât de cald, de fulgi inconsistenţi...

I. IGIROŞIANU

Caleidoscop intelectual

Dintre culise

Celebrul regisor englez, care a povestit odinioară cu atâta farmec viaţa tatălui său marele om de teatru Henry Irving, vorbeşte acum de mama sa, o glorie a şcenei britanice, într'un volum intitulat „Ellen Terry and her secret self".

Critica engleză a stabilit această carte printre cele mai bune şi i-a prezis un succes durabil.

Volumul nu e o biografie în adevăratul sens al cuvântului, e destinat mai cu seamă acelora care iubesc teatrul şi caută să înţeleagă mai bine resorturile complicate ale artei teatrale. Cartea nu e numai un monument de pietate filială; e o lucrare critică scrisă cu multă autoritate şi discernământ pe lângă celelalte calităţi proprii autorului.

Craig e sever cu rolurile Ellen-ei Terry, pe care le juca numai ca să facă plăcere soţului său, deşi ea le dispreţuia într'atâta în cât le învăţa cu multă greutate.

Vorbeşte însă cu multă admiraţie de rolurile, în care se desfăşura întreaga splendoare a artei mamei sale.

Cu o solicitudine egală, autorul descrie ceiace numeşte el „eul intim".

Una din marile teme ale cărţii este conflictul adeseori crud între marea artistă Ellen Terry, moştenitoarea unei tradiţii seculare şi blânda Nelly aşa de dulce în dragostea ei maternă şi pentru soţul său Irving.

O expoziţie de artă

Academia de artă din Berlin, a organizat în cursul lunii Ianuarie, o expoziţie foarte interesantă de artă.

Expoziţia e rezultatul colaborării Muzeelor statului prusian, a Institutului Ibero-American, a câtorva amatori particulari precum şi a muzeelor etnografice din München şi Hanovra.

Arta din Mexic şi Peru e deasemenea foarte bine reprezentată.

Printre obiectele cele mai importante pentru istoria artei sunt ţesăturile peruviene, figurinele de aur din Costa Rica Honduras, o mască aztecă şi copiile în culori făcute după frescele aşa de interesante din Teotihuacan şi Chichen Ilza.

„Pirandelismul"

Sub forma unei anchete asupra romanului, E. Rocca, colaborator la „Italia litteraria", a avut o lungă convorbire cu Luigi Pirandello. Acesta a evitat să răspundă direct întrebărilor interlocutorului său, a abordat totuşi cu multă înflăcărare două teme. In primul rând, Pirandello a expus influenţa nefastă a criticii şi apoi a făcut un mic expozeu asupra romanului, pe care-l preferă.

„Critica, — spune el, — aşa cum se face de obiceiu, aşi desfiinţa-o pur şi simplu. Ea canalizează în chip cu totul artificial curentele artistice; ea fabrică definiţii şi prin aceasta stabilizează ceeace e variabil şi fluid în fiecare artist, atunci când e pe cale de a creia.

Ea pune piedici şi falsifică.

„Pirandelismul" e una din aceste definiţii, o etichetă fabricată de critică, care nu prezintă nici o valoare pentru oricine şi mai cu seamă pentru mine, de oarece ori de câte ori creez o realitate nouă, într'o operă nouă, mă recreez pe mine din nou.

De multe ori am fost tentat să-mi schimb numele (cum a făcut nu mai ştiu ce scriitor german) pentru ca să văd dacă în adevăr aşi reuşi să rup blestemata asta de etichetă...

„Am imaginat, — adaogă Pirandello, — vorbind de noul său roman, un moment în cursul milenar al planetei noastre. Nu e decât un moment, dar seamănă mult cu începutul sfârşitului. Marea se revarsă pe continent, distruge totul lipsind lumea de întreg trecutul istoric. Pe pământul pustiu nu rămân decât un bărbat şi o femee, singurii propagatori ai vieţii. Ei vor trebui să-şi înveţe copiii, destinaţi să repopuleze pământul, întreaga istorie a umanităţii, să le explice sensul valorilor ce nu mai există şi chiar sensul valorilor morale.

Tradiţia morală însă se opune continuităţii vieţii.

Părinţii se opun incestului şi atunci copiii vor fi nevoiţi să meargă mai departe, să-i omoare. In felul acesta dispar singurii depozitari ai istoriei.

Fiinţele noi vor continua o viaţă nouă. Va trebui ca totul să reînceapă...

CITIŢI
CELEBRUL ROMAN
MI-E FOAME
de Georg Fink.
Editura „Adeverul" Preţul 80 lei

Varia

■ In editura „Cugetarea" va apărea în curând romanul de războiu al lui Johannsen: *Cei patru infanterişti.*

■ La Londra s'a sărbătorit luna aceasta centenarul naşterii lui Lewis Carroll, autorul celebrului roman: „Alice în Ţara minunilor".

■ Editura „Adevĕrul" a pus subt tipar un roman datorit d-lui Tudor Teodorescu-Branişte, intitulat: *Fundătura Cimitirului No. 13.*

■ In curând vor ieşi de subt tipar ultimele două volume din romanul *Ajutor!* de Desideriu Szabó.

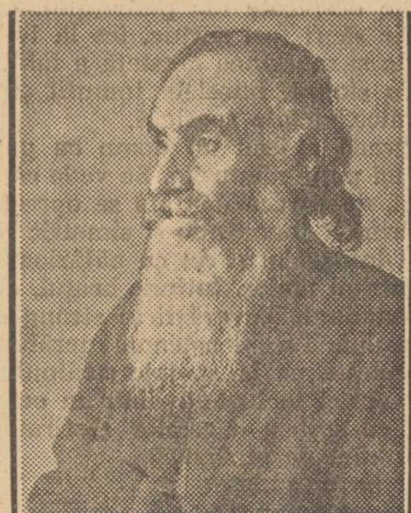
■ *„Celula No. 13"* (şaptezecişicinci de nopţi la închisoarea Văcăreşti) este titlul unui volum de peste 250 pagini datorit d-lui *Mircea Damian.* Volumul va apărea în cursul lunii Martie.

■ Au apărut în editura „Naţionala" S. Ciornei o serie de traduceri din literatura universală, într'o colecţie populară intitulată „Cartea zilei".

Editura „ADEVERUL" S. A.

■■■

Gala Galaction

PAPUCII LUI MAHMUD

Un volum de 260 pagini Lei 50

Intreaga presă recunoaşte că este cea mai bună scriere a marelui prozator.

■■■

CONST. STERE

In preajma Revoluţiei

Roman

Prolog:

SMARAGDA THEODOROVNA

Vol. I.

■

Copilăria şi adolescenţa lui

VANIA RĂUTU

Vol. II

■

Fiecare volum 350 pagini

Lei 80.—

„După o viaţă agitată şi aventuroasă, spintecată ca o noapte cu fulgere de voluptatea acţiunii, întors pe drumul de ţară al contemplaţiei d. Stere îşi trăeşte bătrâneţea din amintiri şi plăsmuire, creând pe neaşteptate romanul cel mai îmbulzit de viaţă ce s'a putut închipui vreodată în literatura românească după „Ion" al d-lui Liviu Rebreanu".

(G. CALINESCU)

PLASTICA

Ultimul volum de artă românească modernă apărut în „Colecţia Apollo" e consacrat pictorului Theodor Aman, al cărui centenar a fost atât de sărăcăcios sărbătorit anul trecut.

Autorul lucrării, d. Oscar Walter Cizek, face în fruntea volumului o scurtă prezentare biografică a artistului, din care aflăm că — după ce a urmat liceul întâi la Craiova, apoi la Sf. Sava în Bucureşti, unde a fost încurajat de maestrul său de desen Wallenstein — Theodor Aman a plecat să-şi continue studiile la Paris, ca bursier al voevodului Barbu Ştirbey. A luat lecţii de pictură cu artiştii Martin Drolling şi François Picot, continuatori ai clasicismului lui David, a expus în saloanele oficiale din Capitala Franţei, fiind remarcat de presă şi de cunoscători.

Th. Aman **Autoportret**

In urma succesului obţinut la Constantinopol cu tabloul „Bătălia dela Olteniţa" (cumpărat de Sultan), Aman pleacă în Asia Mică şi în Rusia, unde asistă la războiul Crimeei şi pictează vestitul tablou „Bătălia dela Alma".

Inapoiat în ţară la 1858, Theodor Aman devine în scurtă vreme pictorul preferat al oficialităţii române. Din iniţiativa lui s'a inaugurat — în 1863 — cea dintâi galerie românească de tablouri în saloanele Academiei Române din Bucureşti şi stăruinţele depuse de dânsul au determinat înfiinţarea celor două şcoale naţionale de belle arte la Bucureşti şi la Iaşi.

La 1867 Aman e numit director al şcoalei de belle arte din Bucureşti, funcţie pe care o deţine până la sfârşitul vieţii (1891).

Stilul şi maniera artei lui Aman, spune d. Cizek, nu mai au nimic comun cu năzuinţele şi cu înfăptuirile generaţiei de azi.

Muzeul Aman din Craiova şi atelierul din Bucureşti, transformat în muzeu, ne înfăţişează în adevăr un deschizător de drumuri noui în artă, un zugrav care

Th. Aman **Ţigancă**

merită între cei dintâi titlul de artist, un dascăl al frumosului, iniţiat deopotrivă în pictură, în sculptură şi în gravură, dar nu un creator de anvergura celor ce se depăşesc pe ei depăşindu-şi epoca.

Romantismul destrămat al artistului întrebuinţează — cum foarte just remarcă d. Cizek — mijloace de pictură foarte cinstită, iar mai târziu, când realismul şi naturalismul european nu mai vor să ştie nimic de temele patetice şi eroice, „pseudopictura de aer liber" a lui Aman e executată între zidurile atelierului. Din cauza aceasta nuanţele şi acordurile principale rămân oarecum artificiale.

Epoca tablourilor panoramă, a compoziţiilor declamatorii, de mari dimensiuni, care infectase mentalitatea artistică a întregii Europe, l-a cuprins în vârtejul ei şi pe Aman:

„Insăşi buna tradiţie europeană se rătăcise în vremea aceia...

... E perioda patetismului celui mai eftin, care n'are nici o legătură cu uriaşa dinamică picturală şi sufletească a lui Delacroix. In imaginea falsă a unei lumi contrafăcute, de abia manifestările radicale ale naturalismului literar reuşesc să intervină cu o hotărîre dornică de luptă împotriva unei imaginaţii obosite de atâtea perversiuni. Theodor Aman nu era luptătorul care se putea răsvrăti împotriva acestor curente ale modei...

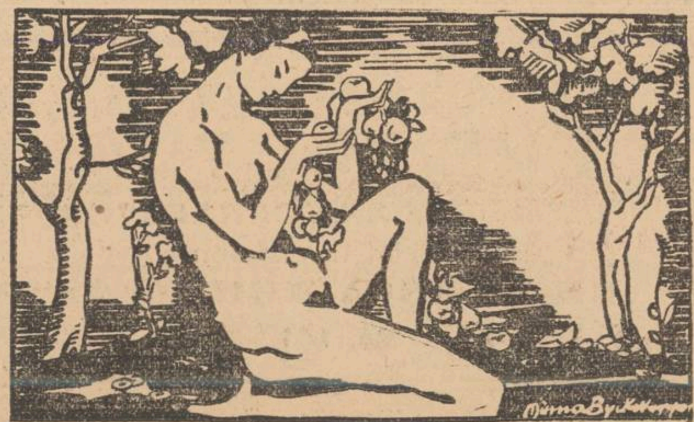
... Fruntaşul acesta energic, comunicativ şi de o deosebită însemnătate pentru ridicarea şi occidentalizarea nivelului societăţii bucureştene, nu era chemat să fie totodată şi revoluţionar".

Dar Aman nu rămâne la pânzele mari. Dându-şi seama că formatul redus îi convine mai mult, el realizează o miniaturizare picturală mai dinamică, mai insistentă, îndreptându-se către pictura în aer liber. Dar romanticul „nu se desvăţa lesne de clar-obscurul adorat al atelierului". Dispreţul lui pentru Grigorescu e foarte explicabil: cutezătorul impresionist român ignora cu totul luciurile preţioase ale tablourilor-panoramă de odinioară.

In ascuns însă, Aman căuta să se apropie cât mai mult de picturalul nuanţat şi fraged al şcoalei celei noui.

* * *

Dacă în naturile moarte, pictorul reeditează fără emoţie exemple şi procedee tipice din pictura olandeză, în schimb, în portretistică artistul e mult mai personal şi mai armonizat, mai sigur pe modelaj şi mai pur în stilizare. Caracterul modelelor e redat cu rară înţelegere şi pătrundere psihologică.

Th. Aman **Lăutari (Aquaforte)**

Ţigăncile, motiv romantic predilect, constitue pentru Aman o temă de neobişnuită densitate. Lucrările de acest gen, în ulei şi în gravură, se disting prin unitatea şi prospeţimea viguroasă a compoziţiei.

Deasemeni, în frăgezimea priveliştilor câmpeneşti pictorul a descoperit şi animat uneori nuanţe subtile.

Desenatorul şi gravorul Aman, „care cunoaşte toate tainele meşteşugului de alb şi negru", e însă adesea superior pictorului.

Spre sfârşitul vieţii, o adevărată patimă pentru grafică îl stăpânea într'atât „încât timp de luni întregi nu se apropia de culori".

Theodor Aman rămâne adevăratul premergător al graficei noui româneşti. După el, tehnica se perfecţionează, stilul gravorilor e poate mai rafinat câteodată, dar până la Gabriel Popescu şi la Iser nimeni n'a izbutit să mai atingă în arta ingrată a inciziei grafice înălţimea de expresie şi supleţa plastică a aquafortelor lui Theodor Aman.

D. Cizek analizează cu largă înţelegere variatele şi originalele aspecte ale artei lui Aman, stăruind cu deosebire asupra rolului hotărîtor jucat de acest pictor în epocă.

E un studiu de aleasă pătrundere şi seriozitate critică.

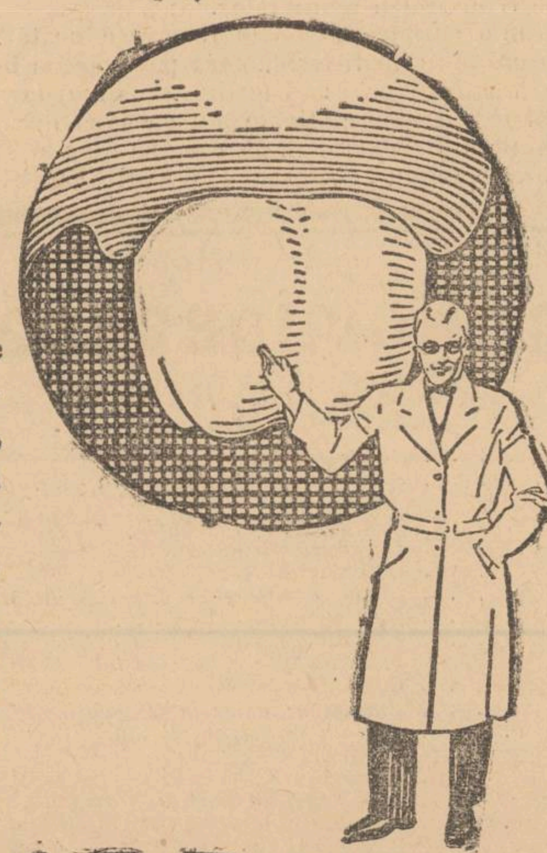
H. BLAZIAN

PORTRETE LITERARE

Damian Stănoiu

Damian Stănoiu este, alături de Gala Galaction şi Agârbiceanu, unul din slujitorii bisericii care şi-a câştigat un nume în literatura română actuală. Spre deosebire de ceilalţi doi care sunt preoţi, Damian Stănoiu este (sau a fost până în ultima vreme) călugăr. Bănuim în orice caz că legăturile lui cu biserica trebue să fi suferit oarecare zdruncinări din pricina literaturii pe care o scrie. Damian Stănoiu a pornit în literatură pe urmele lui Creangă (alt răspopit). Şi a pornit-o bine. Primul lui volum „Călugări şi ispite" a fost, când a apărut, o agreabilă surpriză literară. Cădea tocmai la timp, într'o epocă în care literatura noastră devenise prea serioasă şi când începeam să ne temem că specia scriitorilor humorişti, la noi, e pe cale să dispară. (Topârceanu încetase deja să mai scrie iar Al. O. Teodoreanu nu ieşise încă din humorul arhaizant, din „Hronicul măscăriciului Vălătuc", carte într'adevăr remarcabilă, dar menită să fie gustată de un public mai restrâns).

Damian Stănoiu

Subiectele primelor nuvele şi schiţe ale lui Damian Stănoiu erau luate exclusiv din viaţa mânăstirească. Erau subiecte relativ nouă pentru literatura noastră, în orice caz fuseseră până atunci destul de puţin exploatate la noi. Cam la aceeaş epocă au apărut şi „Icoane de lemn" ale lui Arghezi, în care am avut prilejul să vedem câteva aspecte ale vieţii călugăreşti, dar situate pe alt plan, văzute cu suflet amar şi atitudine satirică şi, bine înţeles, altfel scrise. In „Călugări şi ispite" Damian Stănoiu dădea dovadă de un spirit foarte puţin amar şi de o atitudine îngăduitoare. Mişcându-şi păpuşile cu rasă şi potcap, Damian Stănoiu nu afişa rânjetul crud al satirei. Râdea vesel sau zâmbea mucalit şi bine dispus. Doar din când în când înăsprea tonul. Asta se întâmpla atunci când zugrăvea micile intrigi ale mânăstirii, patimile meschine ale vre-unui cuvios, lăcomia şi zgârcenia vre-unui stareţ sau ipocrizia monahală, proverbială şi cunoscută în literatură dela bătrânul Rabelais. Dealtfel viaţa mânăstirească se compune îndeosebi din aceste patimi şi această ipocrizie. Mărturisim că fără această veşnică luptă între lumesc şi spiritual viaţa mânăstirească n'ar merita să apară în literatură. Farmecul picant stă tocmai în conflictul dintre exigenţele severe ale legii monahale şi celelalte exigenţe pur şi simplu omeneşti şi naturale pe care cuvioşii fraţi nu şi le pot întotdeauna înfrâna. Fără îndoială s'au scos, mai ales în literatura franceză, aspecte sumbre şi tragice din viaţa călugărească. Dovadă e „L'abbé Jules" al lui Octave Mirbeau sau „Thaïs" al lui Anatole France. Dar trebue să convenim că viaţa din anumite tagme călugăreşti catolice oferă altfel de material decât viaţa mânăstirilor noastre. E destul să amintim de celebra „Trappe" şi de regimul acela sever şi crud care nu îngădue călugărilor trapişti să vorbească între ei, transformând mânăstirea lor într'un templu al tăcerii. Aşa se explică de ce literaţii francezi au putut găsi altfel de material sufletesc în mânăstirile catolice decât au găsit la noi literaţii noştri.

Inainte de călugării lui Damian Stănoiu literatura noastră avea un singur tip de monah într'adevăr izbutit. E neuitatul părinte Ghermănuţă al lui Calistrat Hogaş. Dar putem spune fără frică de exagerare că viaţa călugărească în literatura noastră datează dela Damian Stănoiu.

Nu ne aducem aminte ca Damian Stănoiu să fi zugrăvit vre-o figură de călugăr sfânt, vre-o impresionantă apariţie de pustnic sau un puternic caracter de înaltă moralitate şi de adânc misticism, aşa ca Stareţul Zosima din „Karamazovii" lui Dostoievschi. Dacă astfel de figuri lipsesc din opera lui, trebue să presupunem că nu le-a găsit în viaţa călugărească (pe care o cunoaşte din experienţă foarte bine) sau că, găsindu-le câteodată, a socotit că ele nu pot fi arătate decât ca excepţii. Ne vine a crede că a avut dreptate zugrăvind viaţa obişnuită a mânăstirilor, viaţa de toate zilele. Talent realist şi bun observator, Damian Stănoiu a dat în primele lui volume o cronică plină de haz şi de adevăr a traiului monahal şi a obiceiurilor călugăreşti. N'a căutat nici o clipă să-şi idealizeze eroii. N'a imaginat între ei conflicte sufleteşti puternice şi nu i-a făcut să se sbată în dificile şi tragice situaţii. I-a zugrăvit aşa cum sunt: nişte bieţi oameni ca toţi ceilalţi, cu aceleaşi mărunte defecte şi aceleaşi cotidiane preocupări. Călugării lui sunt comici şi ridiculi din pricina singurului conflict real pe care au să-l sufere: conflictul veşnic între haina lor, între obligaţiile pe care li le impune această haină şi firea lor pământească. Sunt câteva schiţe în „Călugări şi ispite" care pot fi socotite bucăţi de antologie, ca, de exemplu: „Cum s'a certat maica Natalia cu maica Vitalia" sau „O anchetă".

Damian Stănoiu, după succesul primelor lui volume, a fost apucat de o dorinţă, poate foarte legitimă dar, în cazul lui, primejdioasă. A vrut să zugrăvească şi altceva decât călugări, să descrie şi altfel de viaţă decât viaţa mânăstirească. Dorinţa aceasta era cât pe ce să-i devină fatală. In „Demonul lui Codin" Damian Stănoiu a încercat să facă un roman, romanul unei existenţe. N'a isbutit să probeze decât că talentul lui, sigur şi real, este totuş limitat. Nu-i convine romanul cu puternic substrat moral. N'are nici răbdarea nici puterea sufletească suficiente pentru a crea o operă de mare anvergură. Se încurcă numai zădarnic cu tot felul de teorii şi cu cultură înghiţită pe nemestecate. „Demonul lui Codin" este rezultatul acestei indigestii.

Cu „Fete şi văduve" Damian Stănoiu s'a întors la subiecte pentru puterea lui. A zugrăvit un aspect al vieţii rurale pe care l-am putea numi mahalaua satelor. L-a zugrăvit cu vechile lui calităţi de observaţie cam terre-à-terre dar puternică şi sigură şi de humor bine sărat şi piparat.

Dar am fost foarte mulţumiţi văzându-l pe Damian Stănoiu, acum de curând, publicând un roman din viaţa mânăstirilor. E „Pocăinţa stareţului". L-am găsit din nou aşa cum ne-a plăcut întotdeauna şi cum am dori să-l vedem şi de-acum înainte: păpuşar iscusit al călugărilor şi un reprezentant de soiu al literaturii noastre vesele.

AL. A. PHILIPPIDE

Aflăm în ultimul moment că procesul lui Damian Stănoiu este în curs de judecare în faţa Consistorului bisericesc. (N. R.)

Fără piatră

vor deveni şi vor rămâne dinţii, asiguraţi contra clătinării şi maladiilor grele, numai prin îngrijirea regulată cu Kalodont. Numai Kalodont conţine suplimentul eficace contra pietrei de pe dinţi (Sulforizinoleat după Dr. Bräunlich). Fiecare îşi poate menţine azi dinţii solizi şi sănătoşi.

KALODONT

contra pietrei de pe dinţi

Femeia de azi

Despre politeță

Invechitul „savoir-vivre", „cod al manierelor frumoase", peste care anii de după războí călcaseră cu veselie și cu o obrăznicie snobă, l-au readus la ordinea zilei câteva tratate nou apărute, câtuș de puțin umoristice.

Politeța, vechea politeță făcută din reguli și constrângeri, din grațiozități și abdicări, cu surâsul fals și ura surâzătoare, va putea reînvia ca mai 'nainte?

Omul modern, cu viața regulată de mașini și ceasornice, care, prin explicabil contrast, vădește o justificată silă de artificial, o tendință spre sinceritate și natural, spre primitivitate chiar, ar putea primi iarăș frâna formulelor băgate în cap de mame grijulii și tratate excesive?

Căci nouile cărți apărute nu aduc nimic nou. Afară de unele atenuări, unele „dispense" acordate în vederea grabei pe care viața modernă n'o poate evita, pivotul acestor reguli destinate viitoarei generații — căci pe cea actuală n'o mai poate nimeni educa — este acelaș: technica, formula, sau mai direct, ipocrizia.

Politeța este desigur o artă, ca și bunătatea, ca și mimica sau cântul. Toate lucrurile mici, ale tuturor, pot, încăpute pe mâni predestinate, să fie mărite miraculos până la artă.

A fi bun, mereu bun, poate fi o greșală și poate fi o artă. Nu-i deajuns să dai și să dai mult, trebue să dai cui trebue și să dai din inimă. Poți cunoaște toate regulele de politeță și să le urmezi conștiincios și cu sârg, totuș numai darul, delicateța de suflet, când le dictează, le dă preț, și în lipsă se dispensează de ele. Arta e mai tare ca tehnica.

Politeța complicată are și rostul ei, prea adesea, din nefericire, reușit — acela de paravan al caracterului. E fără îndoială că nici un progres nu va împedica să fie înșelați și azi și mâine ochii cei mai perspicaci, dispunându-i îndată binevoitor față de noul cunoscut care știe să spue frumos complimentul de rigoare, să sărute mănușa în unghiu perpendicular, să simuleze sentimentul ales și prețios.

„Avea maniere distinse" suspinau victimele lui Landru, cele vre-o două-trei netrecute prin cuptor, — răspunzând judecătorilor care le arătau, întrebători și nedumeriți, pe banca acuzaților un bărbat fără nici un farmec fizic, trecut de tinerețe, cu pielea galbenă pe obrajii supți, cu haina de notar de provincie încheiată pe un trup slăbănog.

Avea maniere distinse și, gata pregătite, formulele convenționale, frazele bine aduse, supunerile respectuoase și discrete cu care faci pe o femee să se creadă „însfârșit" înțeleasă.

Atâția ca Landru, minus vila sinistră, au reușit să creeze în ființa lor doi oameni: acela care sunt și acela care par, și mai mult ca tot i-a ajutat practica manierelor frumoase, galanteria și cavalerismul bine învățat.

Exemplarele acestea le-ai identifica ușor numai când maniera ar dispărea cu totul și în privința aceasta n'ar fi nimic de regretat. Nici o femee nu s'ar mai lăsa cucerită de ofițerul care azi reușește să fie favoritul saloanelor, pe când acasă își bate ordonanța până la sânge. Nici o prietenie n'ar mai fi posibilă cu doamna intrigantă care nu va mai fi în măsură nici să primească după reguli, musafirii.

Cea mai bună pildă de felul cum sunt înțelese azi relațiile între oameni, protocolul primând delicateța, ne-o dă chiar unul din acele tratate noui de care spuneam:

E vorba de o doamnă care reunea la fiecare cincisprezece zile pe prietenii săi în jurul unei mese bine servite. Un invitat, jucându-se cu cuțitul, îl apăsă din nebăgare de seamă pe fața de masă fină, făcând o tăetură de vre-o cinci centimetri. Amfitrioana nu-i spuse nimic și urmă să-l invite la fiecare cincisprezece zile, dar, de fiecare dată, așeza aceeaș față de masă cu tăetura, cârpită acum, în fața farfuriei bietului conmesean vinovat de stângăcie și rea creștere.

Autoarea tratatului comentează scurt această pildă: *la courtoisie n'exclut pas la rancune*. Atât. Cartea, scrisă ca să corijeze impolitețea timpului nostru, nu găsește nici un cuvânt de blam pentru procedeul doamnei „din lumea bună" răzbunându-se prin manevre ipocrite, — nici măcar n'a tratat răzbunarea ei drept impolitețe. Căci, remarcați, ea a avut în clipa dezastrului, și după aceea tăria de sine, constrângerea de perfect *savoir-vivre* „de a nu spune nimic".

Aș dori ca o persoană modernă, o femee de azi, să întocmească nu numai un nou tratat de politeță, dar un tratat de politeță nouă, bazată pe delicateța lăuntrică în loc de formalism, pe prețuirea calităților frumoase mai multe decât pe frumusețea manierelor.

Dar bădărănia sufletească poate fi oare educată? Desigur mai ușor, când va fi lăsată fără paravan, și în orice caz, lumea saloanelor, *bună* într'un sens mai larg decât numai al manierelor cultivate, nu va avea decât să câștige, schimbând criteriul după care se aleg și se prețuesc, azi încă, invitații.

ALICE GABRIELESCU

A apărut No. 11—12

Viața Romînească

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ȘTIINȚIFICĂ

Cu următorul sumar:

Gala Galaction . . . . . *Altare subterane.*
Pavel Pavel . . . . . . *Protecția minorităților în Europa nouă.*
Ion Minulescu . . . . . *Negru și alb (Versuri).*
Petre Pandrea . . . . . *Exproprierea țărănimii.*
I. Agârbiceanu . . . . . *Păscălierul.*
T. A. Bădărău . . . . . *Biologia și genetica experimentală.*
George Lesnea . . . . . *Isus prin oraș (Versuri).*
Dr. S. Irimescu . . . . . *Inițiativa particulară și azistența oficială în combaterea tuberculozei*
Dragoș Protopopescu . . . *Goana.*
G. Călinescu . . . . . . *Eminescu școlar la Cernăuți.*
Petru Comarnescu . . . . *Spiritul american și spiritul european.*
M. D. Ioanid . . . . . . *Desmeticire.*
Lotar Rădăceanu . . . . *A. Cotruș, un poet al Ardealului.*
Paul Zarifopol . . . . . *Cronica literară (O replică din „Macbeth").*
N. E. Lahovary. . . . . *Cronica externă (Conferința de la Geneva și primejduirea păcii).*
P. Nicanor & Co. . . . . *Miscelanea (Sărbătorirea d-lui Octavian Goga. — Nu pentru d. Nichifor Crainic, ci pentru cititori. — Ideologia conservatoare. — Pactul de neagresiune).*
Recenzii. — Revista Revistelor. — Mișcarea intelectuală în străinătate.

Prețul 60 lei

Hârtii vechi

Noi Alexandru Ioan Calimah Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn țării Moldovei

Facem știre cu această carte a Domniei mele că al nostru credincios boer dumnealui Petrache Cazimir Biv-vel Sluger cu zapis și anul trecut: 1796 Iunie 19 au cumpărat trei pogoane și trei virte vie lucrătoare cu livadă la amândouă capetele la podgoria ce se numește Drislăvățul pe moșia sfintei Episcopii Hușii din ținutul Fălciului de la un protopop Gheorghie ot Huși cu tocmală câte optzăci lei pogonul cum pre larg arată zapisul că iaste încredințat atât de dregătorii ținutului ce au fost la aceia vreme, cât și de sfinția sa episcopul sfintei episcopii Hușii, chir Gherasim; asupra căreia vii tot într'acelaș an la 9 zile a lunei lui Iunie, după jaloba ce au dat către Domnia me, având să se facă publicație, s'au scris cartea Domniei mele către ispavnicii acelui ținut poruncitoare ca să facă legiuita publicație la fața locului, și pretutindene până în șesă luni de zile după hotărîre sobornicescului hrisov; spre înștiințarea tuturor acelora ce dreptatea le va da protimisis a răscumpăra; după care acum slugerul Perrachi au adus mărturie de înștiințare dela credincios boerul domniei-mele Dimitrachi Miclescul biv vel stolnic, ispravnic de ținutul Fălciului, prin care arată că după porunca Domniei mele s'au urmat întocma făcându-să legiuita publicație, și nimeni nu s'au arătat nici a cere protimisis cum nici cu vreo altă pricină asupra aceștii vii, cum pre larg arată aceiaș mărturie care s'au văzut de al nostru cinstit și credincios boer dumnealui Iordachi canta vel logofăt de țara de jios, care iaste din anul acesta 1797 Dechemvrie 8. Deci încredințându-ne Domnia mea că slugeriul Petrachi au împlinit datoria sa cu facire de publicație după hotărîre hrisovului, iată dar că și domnia mea îi dăm și întărim stăpânirea asupra acei vii ce să arată mai sus,ca să aibă a o stăpâni cu bună pace și nesupărat de către nimeni nici odinioară ca pe a sa dreaptă cumpărătură întocma după cuprindere zapisului de vânzare, asupra căreia cartea aceasta a Domniei mele să-i fie lui și în urmă clironomilor săi de întăritură statornică neclintită și nerăsuita nici odinioară în veci, care s'au întărit și cu a noastră domnească pecete.

1797 Dechemv. 21

Pecetea domnească

Poen. vel logofăt.

N. R. Acest document — original — a fost în posesia d-lui I. Negreanu, care l-a donat Academiei Române, după cum se vede din adresa Academiei No. B. 338 din 3 Decembrie 1930.

Memorial II

(In drum spre Olanda)

Fiecare punct din spațiu are o valoare afectivă. Sunt locuri încântătoare de paradis, altele odioase ca o închisoare, altele pur și simplu confortabile, unele, înfine cenușii ca un abis de plictiseală. Când eram copil, în urbea mea natală, universul se sfârșia la medeanul din spatele Episcopiei. De aici încolo mi se părea sfârșitul lumii. Orizontul pierdut în negurile nesfârșitului îmi vestea existențe magice pline de teroare. Când stau pe țărmul mării, la Constanța și privesc azurul întins al valurilor, sudul mă atrage ca o chemare dulce de sirenă. Știu că dincolo de apă, e feeria Orientului. In schimb, când privesc coasta înspre Mamaia, mă cuprinde o repulzie stranie pentru ținuturile altădată schitice, unde începe pustiul fără capăt al Barbariei.

De la Cernăuți, înspre Nord, începe septentrionul, asociat cu cețuri nepătrunse, cu oameni păroși, cu ghețuri uriașe ca munții, care nu știu de ce trebue să înceapă, ca în împărății de poveste, imediat de la vamă. Inocența copilăriei trăește în noi până la moarte. Astfel, mă simt oarecum mirat, că trecut dincolo de punctul graniței, găsesc câmpii verzi, de un verde tandru și mătăsos, lunci și zăvoae luxuriante ca în sudul binecuvântat. O răcoare umedă, proaspătă, bântue înviorătoare peste tot și ne face fericiți după căldura toridă a țării noastre. Apoi începe o alergare fără răgaz pe o câmpie fără relief și fără surprize. De la Colomea și până la Cracovia nici-o impresie de caracteristic, de specific. Singurul pitoresc al acestei stepe fără bucurii sunt evreii de pe peronul gărilor. Am crescut într'un orășel din Moldova, unde am apucat tot ritualul vechii vieți evreești. Am văzut acolo rabini și hahami impresionanți care parcă descindeau direct din Biblie, cu bărbi albe imaculate și onctuoase în acelaș timp, cu maniere grave, dulci și calme de patriarhi octogenari. Și am văzut și tipuri de samsari, agitați, nervoși, mereu asudați, mereu necăjiți, îmbrăcați în redingotă și cu cisme, de o vervă amețitoare și de o insistență irezistibilă ca un narcotic pentru orice veleitate de voință.

Dar evreii polonezi, văzuți la ei acasă sunt mai puri, mai frumoși, mai autentici ca oriunde. La Cracovia în gară circulă, din belșug toate spețele genului. Tineri voinici, cu părul negru, cu privirea visătoare, în acelaș timp blândă și crudă, depănând, parcă absenți din lumea aceasta, nu știu ce pământ al făgăduinței oferit de vre-o himeră revoluționară, străini de orice moliciune voluptuoasă firească vrâstei lor, aprigi în gând, acerbi în intransigența visului lor. Ei pășesc mândru, simplu, extrem de potolit, parcă ar ști că în drumul către eternitățile pe care le întrevăd nu pot fi vulgarizați de vreo grabă, de vreo nerăbdare, de vreo nervozitate. Liniștea lor mistică e aceia a oamenilor care au certitudini. Apoi printre ei, împingându-i cu coatele, totdeauna febrili, totdeauna grăbiți alții, în puterea vrâstei, cu părul roșu ca focul, cu bărbi la fel cu pălării negre înalte ca acelea ale medicilor lui Rembrandt din „Lecția de anatomie", cu caftane lungi până în pământ, cu perciuni învârtiți oarecum cochet și absurd în două, trei spirale, prinși mereu de panică parcă ar fi veșnic în întârziere, pentru o unică ocazie, în care și-ar juca pe o carte toată existența. Sunt evreii cărora vrâsta și o mizerabilă experiență nu le mai permite nici o iluzie. Ei nu vor să scape nimic. In fiecare împrejurare se comportă astfel ca și cum aceasta ar fi cea mai importantă, unica, de care le depinde viața ori viitorul. Și strigătele lor, stridente ori răgușite, spun o desperare, care nu e niciodată ultima, cu tot accentul ei de desnodământ fatal. Iar printre aceste două lumi, la antipozi, deși din aceeași rasă, din acelaș trib, din aceeași credință, trec majestoși și demni ca niște regi, rabini și preoți bătrâni, purtând pe cap, fără nici o jenă de modă, de timp ori de civilizație, imposibile și superbe toci de vulpi ori de skongs, ca în vechi portrete olandeze. Trei imagini ale truditului de veacuri Ahasverus: cel care visează, cel care câștigă și cucerește, cel care știe și tace. Nicăeri, nici ghetto-ul din Praga, nici cel din Amsterdam, nici cel din Veneția, nu mi-a dat intuiția exactă a acestei rase, cea mai bătrână a unei omeniri ea însăși bătrână, a acestei rase de senină filosofie și de aprigă luptă, ca gările din Polonia. Ghetto-urile sunt cimitire și muzee. Stațiile de pe linia Lemberg-Berlin sunt aquarii tulburi, în care se poate vedea nedeslușit, dar palpitant viața minunată și oropsită a acestui popor care oferă deodată sclavii și stăpânii lumii noastre.

Singura minune a peisajului polon, unde nu aștepți să ți se întâmple nimic niciodată, e contactul cu această viață prinsă la sursa ei, în maximul său grad de pitoresc și de potențialitate.

18 August.

* * *

Germania se presimte înainte de a ajunge la frontieră. Din evul mediu judeo-polonez, Silezia anunță americanizarea veacului. Ordinea se afirmă odată cu industria. Trenul fuge prin câmpii de nisip, printre pâlcuri de pini triști și reci. La capătul stepei sterile încep mahalalele Berlinului: clădiri negre încruntate, proectate pe un cer de cenușă, oglindite în apa neagră, ca un râu de infern, a Spreei și a canalurilor ei, văzut de pe eșafodajul de oțel, înălțat la etajul caselor, pe care trece trenul, Berlinul nu oferă, ca bucurie pentru ochi decât acoperișuri de aramă oxidată de culoarea fisticului. Oraș aspru, răsărit în mijlocul nisipului, fără nici-o favoare a naturii, numai din voința neînduplecată a omului de nord, care întreprinde mereu rămășaguri asupra imposibilului și mereu le câștigă. Gara din Friedrichstrasse n'are nici un surâs ospitalier pentru călătorul poposit.

* * *

Pentru cine-va care vine din Italia ori din sudul Franței, Berlinul poate părea, în primele zile, sinistru. E un oraș comandat, ca cele americane, nu crescut. Istoria n'a creiat aici cartiere adiacente, adăugate unele altora, fiecare cu stampila unui veac. Parisul, Roma, Viena, dau impresia organicului. Berlinul a geometricului și a mecanicului. Atmosfera sa de cazarmă e arhicunoscută. Și cu toate acestea acurateța, regula, confortul, dau o specie de agreabil intim și interior, pe care orașele cu sufletul pe față, cu pitorescul mereu etalat, nu-l pot da.

MIHAI D. RALEA

In editura „Adeverul" a apărut romanul

„DORINA"

de L. LEONEANU

„Romanul „*Dorina*" este istorisirea unor experiențe sufletești, înregistrarea inteligentă și patetică a unei dureroase drame sentimentale, un document sufletesc căruia autorul i-a dat valoarea unei izbutite opere de artă".

„Romanul d-lui Leoneanu este o carte tristă. Aceasta din pricină că este zugrăvirea unui conflict sufletesc de un dureros realism, exprimat într'un stil limpede, colorat și concis".

AL. A. PHILIPPIDE

„Adevĕrul Literar și Artistic" No. 586 din 28 Februarie 1932.

NOU! A apărut

Em. Gârleanu

NUVELE

în Biblioteca Dimineața

No. 142 90 pagini 7 Lei

Nicolae Nicandrov

SCENE NOCTURNE

traducere de ANA CANARACHE

au apărut în excelenta

„BIBLIOTECA DIMINEAȚA"

No. 141

70 pagini Prețul 5 Le

De vânzare la toate librăriile și depozitele de ziare.

A fi negustor și a nu fi

Un negustor era un fost tejghetar, care cu economiile lui și cu ce mai cădea din tijghia, deschidea o prăvălie pe proprie socoteală. Din 15—20 la sută beneficiu asupra mărfii cumpărate de la angrosist și din 15—20 la sută lipsă la cântar, se iveau rând pe rând, o casă, un petec de pământ, o moșie și ceva milioane în acțiuni și la Bancă.

A fi negustor implică mai târziu un rafinament de tijghea, un cântar abstract, un deget teoretic. Nu era de ajuns să cumperi și să revinzi în prăvălie. A fi negustor este a nu avea marfă și a o avea numai în cap: a o avea în cap, ca limba într'un dicționar, în buzunar. Cu reprezentări mentale de marfă și cu iscusința, să le prezinți și negociezi ca mărfuri reale, să creezi beneficii. E beneficiul de sută la sută, care economicește era imposibil — și de o mie la sută; mai exact, de o mie de lei la suta de nimic. Acțiunile și depunerile la Bănci, economisite de fostul tejghetar din lipsa la cântar, veneau acum în cântarul omului, care era negustor mental, și dibăcia acestuia consista în a pune la cântar degetul escrocheriei.

S'a întâmplat ca poetul să viziteze pe Bancher, care Bancher citea și literatură. Bancherul îi asculta proiectele cu un surâs de dincolo de bine și de rău lingând o țigare de foi. Ești poet! îi reproșa Bancherul. Și a fi poet este contrariul lui a fi negustor. Ești nepractic! practic fiind numai un om care este negustor, care are talentul deosebit de-a ști să nu cumpere nimic și să vândă foarte scump. Și, între ghișeu și biroul Directorului General sau Marelui Acționar, se construiau tertipurile, se strecura pișicherlâcul, se stiliza marca, și se obținea corciul enciclopedic al Bancherului prost.

Bancherul invita pe poet. Am organizat o sărbătoare. Vreau să fiu nu numai negustor dar și intelectual, și artistic, spunea. Vino și ține o conferință la noi. — Și Bancherul nu pomenea nimic de onorariu, pentrucă era negustor, dar încasa dobânda cea mai mare dela poet, din acelaș motiv. Când se ducea poetul la sărbătoare, trebuia să-și plătească trăsura sau să se întoarcă pe jos câțiva kilometri. Aplauzele erau dăruite cu o gratuită îmbelșugare. Așa sunt poeții, nu sunt negustori. Ei trebuie să plătească pe bancheri și să rămâie neplătiți. Ce-ți trebuesc dumitale, bani? Ești un om fericit. Dumnezeu (Bancherul are și simțul divinului) te-a distins cu un mare talent. Ah! dacă aș avea talentul dumitale! — Bancherul s'a ostenit câteodată să facă și literatură și pentrucă nu i-a mers a dedus că a fi negustor e altceva decât a fi poet.

Negustorul celălalt nu era bancher: el era un mare angrosist de știofe. Depozitul lui era construit ca un castel. Sute de vagoane de mărfuri soseau în antrepozitele lui și de la fiece cot de stambă, metru de postav, nasture și mosorel câștiga un „mic" beneficiu, care pe la Crăciun se făcea gogoloi. In interese comerciale călătorea de câteva ori pe an, vedea Lipsca, Londra, Parisul și la Lyon i se zicea „homme d'affaires". Și nu plătea fiscul: îl plătea numai poetul și vistieria Statului era goală.

In ziua în care începe să-i meargă prost, vrea să cunoască pe poet, tot în interes comercial. I-ar trebui ceva, așa, ca o reclamă inteligentă, pe care ar putea-o face și el, dar nu are timp. Era un negustor absorbit în specialitatea lui. Vorbea cinci limbi ca apa, era elegant și cochet, îi erau unghiile opaline și rozacee, îl masa un profesor, îi decongestiona prostata un medic, care venea la domiciliu odată cu bărbierul, dar vroia o reclamă inteligentă; ar fi putut face-o el, dar n'avea timp. A făcut-o și el de câteva ori pe tăcute, dar în loc să iasă inteligentă a ieșit idioată. Toți negustorii, care sunt negustori, își fac textele singuri și toate textele ies așa, idioate.

Te-am citit și te citesc cu admirație. Ce frumos scrii, domnule poet! Ce noroc! Cămășile mele se vând în mai multe zeci de mii de exemplare, mai mult decât cărțile dumitale, dar, vezi, eu ca negustor n'am nici o sensație când în cămașa mea știu că se încălzesc intimele particularități ale clienților mei și când chiloții mei se mulează splendid pe mușculaturile lui. Vrei să-i vezi? Uite-i: numai 500 de lei bucata; când vei avea nevoie de șase părechi, să știi că-ți fac rabat, însă numai pentru dumneata. Să nu se afle că vând în detaliu, că-mi aprind paie 'n cap. Excepțional! cu totul excepțional, pentru dumneata, pentrucă te admir. Dar poeziile dumitale pătrund în suflete, emoționează, zguduie: sunt sigur că simți și d-ta când un cititor și mai ales o cititoare îți răsfoiește volumele seara. O întrebare: primești multe scrisori de dragoste? Vezi, noi negustorii de știofe și de cămăși nu primim decât extrase de conturi, polițe și plata la 90 de zile.

Negustorul, care e negustor, vrea ca și Bancherul serviciile poetului gratuite. Este a fi negustor.

Dar toți acești negustori care cred că inteligența nu e poezie ci negustorie, că negustoria nu trebuie să aibă imaginație, zbor și artă, au dat un uriaș faliment. Băncile au mâncat economiile la cântar și au tras obloanele. A fi negustor și a fi nul.

Negustoria e poezie, industria e poezie. Ford e un negustor pentrucă gândește și îi este palpabilă reveria. Toți negustorii, care au plecat din Fenicia, din Genua, din Veneția, din Rotterdam, din Hamburg, din Portsmouth, au avut geniul homeric, absent din Banca bancherului și din magazia cu cârpe a negustorului de știofe. A specula în intelect și în parale e o singură operație. Dacă Voltaire a furnizat pentru trupă încălțăminte de mucava, Arthur Rimbaud a trimis Negusului cereale autentice, muniții și gloanțe care au ajuns la țintă. Cine ne-a învățat, afară de negustorii proști și de politicii mediocri, că negustorul poate izbuti să dureze o faptă și să întemeieze o firmă, fără să aibă nimic din Goethe sau din Rodin?

Pe de altă parte, snobismul boem, pe care-l combat actualmente cu succes, ringul, alpinismul, vitessa, baia, săpunul, lama de ras și orientarea manuală a profesiilor anemic intelectuale, snobismul sărăciei și al disperării uscate, resemnarea pentru ca să te biruie negustorii proști și proștii negustoroși, poete, aparțin unui timp de sălbăticie. Tu vei împreuna vioara cu marfa, harpa cu uneltele celelalte, inteligența cu materia, cu plugul, cu ciocanul și cu taraba. Căci până la urmă nu vor stăpâni puterea mărfurilor și a capitalului numai imbecilii și stârpiturile experimentului la ghișeu și tijghele.

T. ARGHEZI

čtenářům časopisu „Adeverul literar" v upomínku věnuje Anny Ondrakova

Autograful Anny-ei Ondra — în limba cehă — spune: Cetitorilor ziarului „Adeverul Literar" ca amintire — oferă Anny Ondrakova.

Anny Ondra sau Exuberanța cu trac

Cred că nici autorul „Romanțelor pentru mai târziu" n'a visat o fetiță blondă mai blondă și mai fetiță ca Anny Ondra.

Cine urmărește cu pasiune cinematograful, a văzut de-atâtea ori o altă apariție blondă, diafană, sveltă: Lilian Harvey. Iar cine a avut prilejul s'o întâlnească undeva, a încercat o ușoară decepție. Pe ecran, fardul, atitudinea, costumul o avantajează pe Lilian Harvey.

Anny Ondra atât de drăgălașe, de irezistibil ispititoare pe ecran, câștigă mult privită ochi în ochi de aproape.

Fetița

Rolurile Anny-ei Ondra, niciodată alături de posibilitățile ei, sunt de fecioare exuberante, care au virtutea, prin veselia lor firească și plină de grație, să toarne în inimi o bună dispoziție caldă, largă. In jocul ei, Anny Ondra e perfect degajată, stăpânește scenele cu o siguranță deplină și chiar atunci când clipește din ochi, uimită, puțin încurcată, grația cu care o face îi stă bine și nu dă de bănuit un adevăr tragic.

Anny Ondra are trac. Trac nu numai când interpretează, când se află în studio, între reflectoare, ci tracul firesc al unei fetițe bune, modeste, asupra căreia s'au oprit mii de priviri. Ochii Anny-ei Ondra sunt etern uimiți; uimit îi e și nasul și gura mică: parcă nu crede ea însăși că e „stea de cinematograf" și când o clipă a crezut, rămâne uluită de uriașa proporție pe care a luat-o trupul ei cu demoni mici.

Printre noi, Anny Ondra dacă nu și-a putut stăpâni exuberanța, nu și-a putut stăpâni nici emoția.

Abia venită în țară, desigur cu dorul de a-și vedea admiratorii de-aici, inima ei s'a strâns fricoasă. Deși când a coborît din vagon, a strigat: „trăească România!", fetița blondă avea o față speriată. Cineva care știa că una din pasiunile ei e vânătoarea, i-a spus că o vânătoare de urși s'a făcut de curând în împrejurimile Bucureștilor. Și atunci, d-ra Ondra a întrebat cu emoție dacă te poți plimba liniștit pe străzile Capitalei. Naivitatea aceasta am întâlnit-o de-atâtea ori, fermecătoare, în atâtea operete interpretate de dânsa.

După mărturisirile sale, Anny Ondra e fata unui burghez foarte cumsecade din Praga, căreia i-a venit într'o zi ideea să se înscrie la conservatorul de artă dramatică de-acolo, ca mai târziu să joace pe scena unui teatru cehoslovac, unde într'o altă zi o descoperă un regisor de cinematograf și o ia cu el în studio. Probabil, succesele ei neașteptate nici de iluziile-i fecioreInice, au făcut-o să păstreze în colțul gurii un surâs care înseamnă uimire și emoție.

Am stat de vorbă cu Anny Ondra un sfert de ceas. Am întrebat-o puține lucruri. Răspunsurile ei au fost o avalanșă bogată a aceleiași exuberanțe care-i este naturală.

— Fiindcă vă întreb, d-ră Ondra, pentru cititorii „Adevĕrului Literar", aș vrea să știu ce relații — bune sau rele — există între dv. interpreții și scenariștii sau scriitorii cu care vă întâlniți?

D-ra Ondra nu mai era uimită, ci pur și simplu înspăimântată, cred în aceeași manieră în care a fost atunci când au purtat-o pe brațe cei ce-o așteptau la gară.

— Ne împăcăm foarte bine, spune d sa repede. Numai că scriitorii țin prea mult la textul lor și nu vor să schimbe un cuvânt .Ceiace nu e bine întotdeauna. Și noi interpreții avem ideile noastre fericite, care pot ajuta și da o turnură originală textului, care să fie în concordanță cu atmosfera generală a rolului.

S'ar părea că asemenea gânduri și asemenea observații grave nu stau bine unui cap micuț și rotund ca al Anny-ei Ondra. Și într'adevăr, dacă n'ar fi desvăluit aceste gânduri în maniera sa copilărească, așa cum a istorisit ce-a pățit la Beuten, orașul de graniță polono-german, unde studenții au făcut-o, oprindu-i bagajele, să întârzie o noapte — ai avea impresia că fetița blondă a prevăzut întrebarea și a învățat răspunsul pe de rost.

— Aș vrea să știu dacă v'ar ispiti să interpretați un rol de compoziție gravă, un rol de fată chinuită, cu psihologie complexă.

Inainte de a-mi răspunde prin cuvinte, Anny Ondra mi-a răspuns din nou cu privirea. Privirea sa părea că mă întreabă, la rândul ei, dacă întreb serios și dacă nu pot renunța la răspuns.

Totuși, cu gest grațios de actriță europeană, mă pune la punct:

— Un rol de compoziție gravă? Brrr! D-ta nu te uiți la mine: cum mi-ar ședea? Dar eu prefer să deslănțui complect toată voioșia de care sunt capabilă. Iubesc viața la nebunie, viața clară, fără niciun nour care s'o tulbure. Și în teatru și pe ecran, vreau să trăesc voioasă.

Intr'adevăr, în ochii, în silueta, în expansivitățile Anny-ei Ondra vibrează viața, vie, caldă, nestăvilită de nici o tristețe, de nicio melancolie.

Intâlnirea cu Anny Ondra a fost o clipă de reconfortare, când zâmbetul clar și timid al unei fete împrumută liniștea lui inimilor din preajmă.

Anny Ondra surprinsă în cabina ei

O artistă atât de subtilă și fermecătoare și o fetiță atât de modestă, cu ochii plini de viorele, zâmbet și floare în atitudini, e dulce prilej de încântare pură. Și Anny Ondra, până la viitorul ei film, a fost ceiace așteptam și mai mult încă decât așteptam. A trecut printre noi, lăsând în urmă — trenă bogată — voioșia copilărească și bucuria sinceră de-a trăi.

L. SEBASTIAN

Spovedania unei candidate la nebunie

Noua mea aventură, mă bucura nu fiindcă aşi fi câştigat cu ea cine ştie ce mare lucru, dar fiindcă aşa cum se prezenta cazul, nu mai pierdeam nimic. In prietenul fostului meu amant, care pretindea că s'a sinucis din cauza mea, regăsisem aproape complect, tot ceeace la un moment dat, crezusem că-aşi fi pierdut definitiv. Regăsisem o a doua ediţie a amantului ideal, o ediţie revăzută şi chiar complectată, de oarece noul meu amant, pe lângă calităţile celui sinucis, mai era şi „latinist". Am învăţat dela el bunioară, expresia latină: „Ad vitam aeternam" cu care la un moment dat, credeam că-l voi putea iubi toată viaţa, ca şi pe cel sinucis.

Mie, însă, norocul nu mi-a făcut niciodată cinstea să-mi întindă mâna de două ori pe rând. Şi martor mi-este Dumnezeu, că, de multe ori, m'aşi fi mulţumit chiar şi cu un singur deget...

După ce mă cunoscuse, mai mult chiar decât toţi cei care se laudă că m'au cunoscut, noul meu amant trebuia să-mi dea aceiaşi deziluzie de a nu mă fi putut înţelege nici el. Mustrat de conştiinţă, după câtva timp îmi mărturisi că m'a minţit şi că fostul meu amant nu se sinucisese cu adevărat, dar simulase o sinucidere, numai ca să mă poată îndepărta pentru totdeauna de el. Vina lui faţă de mine însă, nu era decât vina unei prietenii statornice pe care înţelegea s'o păstreze intactă până la moartea unuia din ei. In schimb, ca să mă răsbune de necuviinţa ce-mi făcuse prietenul său, îmi destăinui că acelaş comision, îl făcuse şi lui din partea mea. Il făcuse să creadă că vestea sinuciderii lui pentru mine, avusese ca efect imediata mea sinucidere pentru el... Gafa noului meu amant însă, avea să aibă consecinţe mult mai grave decât cele prevăzute de el. La drept vorbind, el nu prevăzuse decât posibilitatea să rămână el singur amantul meu şi atâta tot. Dacă surprizele neplăcute s'ar fi oprit numai aici, n'aşi fi avut poate nimic de obiectat. In urma sinuciderilor noastre, deşi numai simulate, relaţiunile dintre mine şi fostul meu amant ar fi putut fi considerate în mod firesc, ca întrerupte pentru totdeauna. Dar adevărul trebuia să iasă odată la iveală şi apele turburate de aceste două ploi torenţiale succesive, trebuiau să se limpezească până în fundul lor, ca şi mai 'nainte. Până atunci dar, eu nu mă puteam turbura decât de ce s'ar fi petrecut imediat.

Ce se petrecuse imediat, aţi aflat. Prietenul amantului meu sinucis, devenise noul meu amant. Numai că, după desvelirea secretului, situaţia noastră se prezenta cu totul schimbată.

Care ar fi fost bunioară datoria mea, dacă fostul meu amant, aflând de sinuciderea mea, s'ar fi hotărît de data asta să se sinucidă şi el cu adevărat?... Numai una singură. Să mă sinucid şi eu, tot cu adevărat, ca şi el.

Nu vedeam deci decât o singură scăpare. Acea ca fostul meu amant să nu se sinucidă cu adevărat nici de data asta. In cazul acesta, recunosc, fostul meu amant, ar fi meritat o pereche de palme şi un toc de pantof „Louis XV" în departamentul Finisterre.

S'a întâmplat însă cu totul altceva... Ceva ce n'aşi fi bănuit niciodată, deşi la drept vorbind, nici nu se putea întâmpla altceva. M'am împăcat cu fostul meu amant. Dar nu m'am despărţit nici de prietenul lui...

Trei săptămâni am reuşit să trăesc cu amândoi deopotrivă, fără ca vreunul din ei să bănuiască monstruozitatea şiretlicului meu. Totuş, de ce mi-a fost teamă, n'am scăpat. Când ne-am demascat însă, apele care abia se limpeziseră, s'au turburat din nou. Abia atunci mi-am dat seama că atitudinea mea fusese mai mult de cât infernală şi că rezultatul final, nu putea fi decât să ne aruncăm câte şi trei în focul Ghehenei...

Primul meu amant, este drept că nu se mai gândea la sinucidere. In schimb, al doilea, era hotărît, de data asta să-l ucidă cu ori ce preţ, chiar el. Am reuşit totuş să-i împac. Dar pentru cât timp, cine poate şti ?... Recunosc că de data asta mi s'a'nfundat şi mie. Numai cu câte o jumătate de porţie, din mine, nu cred să-i pot păstra pe-amândoi împăcaţi, toată viaţa. Pe unul din ei, va trebui să-l pierd, cu siguranţă. Dar dacă ar fi vorba numai de unul, n'ar fi nimic. Mi-e teamă însă că-i voi pierde pe-amândoi de-odată... Şi ceeace este mai trist, mi-e teamă că odată cu ei, mă voi pierde şi pe mine fără să mă mai pot regăsi ca altă dată. Iată unde am ajuns !...

Şi-acum iată unde-aşi vrea să mai ajung.

Recunoască ori cine că din această situaţie idioată în care mă sbat ca o ştiucă pe uscat, nu mă pot salva decât simulând, la rândul meu, o nebunie. Nebunia mea, ar fi „ultima ratio" a mea cum ar spune amantul meu latinist. Graţie ei, sper să mă pot pune măcar deocamdată, la adăpostul nebuniei adevărate, pe care de altfel o simt sosind „Tambours batants".

* * *

Iată pentru ce m'am hotărît să plec.... să dispar... Să dispar de data asta chiar fără urmă. Nu vreau să ştiu ce s'ar mai putea petrece în lipsa mea. Dar cu cât voi afla mai târziu, cu atât va fi mai bine. In orice caz, nu cred ca vreunul din ei să facă vreo prostie atât timp, cât nu vor descoperi unde mă aflu. Dar unde mă voi afla cu începere chiar de mâine, nu va trebui să ştie nimeni, afară de d-voastră cărora mă spovedesc. D-voastră nu-mi sunteţi amanţi, faţă de care o femee cuminte, trebue să păstreze anume secrete. D-voastră îmi sunteţi numai duhovnici şi duhovnicilor trebue să le spui numai adevărul şi nimic altceva decât adevărul.

Eh, bine!... Mâine plec la Sibiu. Mă duc să mă instalez de bunăvoe, în azilul de nebuni de-acolo. Simt că azilul acesta, mă aşteaptă încă de pe vremea când fugisem la Sibiu cu ofiţerul de roşiori. El s'a pierdut fără urmă. Poate să am norocul să mă pierd şi eu la fel, mai ales că de data asta plec singură... Plec numai cu câteva amintiri şi cu o singură speranţă. Amintirile mele le cunoaşteţi. După ce m'am spovedit însă, cred că pot renunţa la ele.... Nu-mi mai rămâne deci, decât o singură speranţă... Speranţa pe care trebue s'o păstrez, orice mi-ar fi dat, să mi se întâmple de azi înainte.... Speranţa unei vieţi noui, pe care numai în azilul de nebuni de la Sibiu, cred că aşi putea-o inaugura.

Plec dar, după cum ar pleca oricare altă femee, care după ce va fi cetit spovedania mea, în Rezeda pe care n'o cunoaşte încă, va recunoaşte totuş pe cineva... Se va recunoaşte pe ea însăşi.

* * *

Primul P. S. — Medicul şef al azilului de nebuni, este cu mult mai tânăr decât medicii secundari. După cum l-am judecat eu, este un om de o vastă cultură şi de o extremă amabilitate. Ghiceşte boala clientului fără să mai fie nevoe s'o caute ca alţii în cărţile de specialitate şi-şi tratează bolnavii cu o delicateţe egală, ca şi cum nici unul din ei, n'ar fi nebun cu adevărat. Cu mine, de altfel, s'a purtat ca cu zeiţa medicinei în persoană.

După ce i-am cetit spovedania, mi-a zâmbit ca unui copil nebunatic şi apucându-mi amândouă mâinile, în mâinile lui, m'a întrebat privindu-mă pe sub gene :

— Spune-mi drept... De ce-ai venit la mine ?

— Fiindcă mi-e teamă să nu fiu nebună.

— Nu este adevărat... D-ta ştii foarte bine că nu eşti nebună şi probabil nici n'ai să fii vreodată. Eşti numai o simplă candidată la nebunie, după cum de altfel singură mărturiseşti... Ca orice candidată pregătită superficial însă, ai căzut la examen. Iartă-mă, dar n'am ce-ţi face... Eu nu mă ocup de cât de nebunii adevăraţi.

Răspunsul doctorului căzuse asupra mea ca un duş rece, după care, chiar dacă aşi fi fost nebună cu adevărat, trebuia să mă înzdrăvenesc. Dar dacă doctorul îşi închipuia că eu am călătorit o zi şi o noapte până la Sibiu, numai pentru atâta lucru, se înşela. Trebuia dar să-l fac să înţeleagă cu orice preţ, că odată intrată în azil, înţeleg să fiu tratată ca o nebună adevărată, oricare ar fi fost diagnosticul doctorilor. Mă hotărîi dar, să-l iau de sus :

— Te înşeli, domnule doctor... O femee oricât de sănătoasă ar fi la minte, trebue să recunoşti că n'o poate avea niciodată întreagă. Aşa că rezultatul examenului d-tale, chiar dacă este astăzi negativ, nu înseamnă deocamdată nimic. S'ar putea foarte bine ca mâine, poimâine la un al doilea examen, rezultatul să fie pozitiv. Dă-mi voe dar să mă mai prepar câtva timp şi sunt sigură că-mi veţi da dreptate tot mie.

Doctorul se roşise ca o mireasă care în noaptea nunţii fusese descoperită că n'a fost fată mare.

— Mărturisesc că insistenţa d-tale, începe să-mi dea de bănuit, că ar putea fi şi aşa după cum pretinzi d-ta. Nu m'aşi putea pronunţa cu precizie însă, de cât după ce te voi pune în observaţie câtva timp... Ai ceva timp mai mult de pierdut, sau eşti grăbită ?...

— Dar d-ta de cât timp crezi că o să am nevoe ?

— Ştiu eu ?.. O lună... două... cel mult, trei !...

— Vai, doctore!... Şi eu care speram să rămân cu d-ta toată viaţa !...

Doctorul tresări ca şi cum ar fi găsit în fine diagnosticul just al nebuniei mele.

— Eşti foarte drăguţă când vorbeşti aşa... Eşti cea mai drăguţă din toate nebunele care încearcă să fie drăguţe cu doctorul care le caută. Nu uita însă că unui doctor de nebuni, nu-i este permis să-şi dea în petec tocmai cu clientele lui.

— Dar bine, doctore dragă, eu n'am înţeles să-ţi fiu amantă!... A, nu!... Amanţi am avut, slavă Domnului, destui... Ce mi-ar trebui acum, ar fi un om serios, un fel de „supra om" dispus să mă şi înţeleagă, nu să mă cunoască numai aşa cum s'ar spune, cu ocazia trecerii mele prin acest oraş!...

Doctorul asudase ca un cal de curse după trecerea potoului. Işi ştergea fruntea şi tâmplele cu batista, dar avea grijă să nu şi-o treacă şi pe ochi, de teamă probabil să nu-i scap de sub observaţia lui medicală.

Mărturisesc că dintre toţi doctorii pe care i-am consultat până acum, acesta era singurul doctor care mi-ar fi plăcut să-mi fie nu numai amant, dar chiar bărbat. Este aşa de drăguţ că-mi vine să-i plâng de milă, dacă ar fi să cadă vreodată pe mâna unei alte femei de cât a mea. Nu vreau să vorbesc într'un ceas rău, dar abia mă cunoscuse şi doctorul meu, înebunise parcă mai rău ca mine. Noroc însă că nebunia lui, venea la timp ca să mi-o vindece pe a mea...

După ce încercă de câteva ori să-mi răspundă fără să găsească fraza cu care mi-ar fi putut ţine piept, doctorul bătu furios odată din picior şi de două ori cu pumnul în masă. De a treia bătae nu mai fuse nevoe, fiindcă de data asta, ar fi trebuit să se bată cu pumnii în cap.

— Ascultă!... Eşti prima nebună, care ai reuşit să mă scoţi din minţi şi pe mine... Dar acum, să ştii că nu-ţi mai dau eu drumul să pleci de-aci... întâmplă-se orice s'ar întâmpla...

— Mulţumesc, doctore... Mulţumesc... Eşti foarte drăguţ...

— Nu, nu !... Nu-mi mulţumi până ce mai întâi, nu vei afla ce-am de gând să fac cu d-ta...

— Spune-mi, doctore... Spune-mi mai repede.

— Jură-mi însă, că ce-ţi voi spune, va rămâne între noi...

— Jur, doctore... Jur că va rămâne numai între noi.

— Asta e jurământ de nebună, sau jurământ de femee în toate minţile?...

— De femee în toate minţile, doctore... De femee în toate minţile...

— Apoi, dacă este aşa, eu nu ştiu ce-aşi mai avea de vindecat la d-ta... d-ta însă... fiindcă tot ai venit nechemată, să faci bine să treci în locul meu şi să mă vindeci d-ta pe mine...

— Pe d-ta, doctore?... Cum? Eşti şi d-ta bolnav ?

— Bolnav?... Ha, Ha, Ha!... Nebun, nu bolnav!... Nebun adevărat !...

— A!... Va să zică tot ca şi mine!... Atunci ce mai aştepţi doctore... Hai să ne dăm mâna ca doi nenorociţi înfrăţiţi de aceiaşi boală... Şi, cum zice românul, „Să ne fie într'un ceas bun"... Nu-ţi fie teamă, că dacă este cum zici d-ta o să ne îngrijim reciproc....

Şi-i întinsei mâna pe care el mi-o mângâe numai, fără să mi-o strângă în mâna lui. Apoi, îşi luă seama şi mi-o sărută... iar după ce mă mai privi odată, cu nişte ochi de adevărat nebun, mă sărută şi pe buze... complect vindecat.

In clipa acea însă, la fel de vindecată ca şi el, mă simţeam şi eu.

* * *

Al doilea P. S. — De ce mi-a fost frica n'am scăpat. Cei doi amanţi ai mei de la Bucureşti, au sosit la Sibiu, ca doi „fraţi siamezi" care probabil încearcă să dea o reprezentaţie la circul din localitate. Medicul-şef, când a aflat, s'a înfuriat ca şi cum el ar fi fost singurul nebun adevărat din azil. Furia lui mi-a făcut o plăcere nespusă. L-am liniştit însă numaidecât, fiindcă i-am jurat că sunt hotărîtă să nu-i mai văd niciodată în viaţă. Ba ceva mai mult, l-am însărcinat chiar pe el, să le facă acest comision.

Probabil că „fraţii siamezi" vor înţelege că la azil nu este rost de nici un fel de exhibiţie şi că vor pleca la Bucureşti tot aşa de grăbiţi după cum au venit şi la Sibiu.

După ce voi scăpa de ei, voi începe să ies cu noul meu amant prin oraş. Până atunci stau în odaia mea din azil, unde în lipsa doctorului mă distrez cu un căţeluş mops, pe care mi l-a făcut el cadou.

I-am pus numele „mon petit" fiindcă mi-am dat seama că merită acest nume mai mult de cât alţii, care l-au purtat numai provizoriu. In schimb, fostului său stăpân, i-am pus numele „mon grand". Este pentru prima oară când simt nevoia ca amantul meu să-mi pară mai mare ca mine. Pe micul animal, am început să-l iubesc la fel ca şi pe cellalt animal mai mare. Pe „mon petit" însă îl iubesc ca pe un dar simbolic, simbolul credinţei până la moarte, a celui care mi l-a trimis. Este darul însufleţit cu care simt că încep să-mi leg sufletul, pe care până azi credeam că nu-l am, de sufletul celui care, sunt sigură, că-mi va înzdrăveni nu numai mintea, dar îmi va reconstitui şi sufletul.

* * *

Al treilea P. S. — „Fraţii Siamezi" n'au plecat încă. Probabil, nu-şi dau seama că Rezeda de la Sibiu, nu mai este aceiaş Rezedă de la Bucureşti. Ce înseamnă diferenţa de altitudini sentimentale asupra nivelului mării feminine !...

Ca să-i fac să plece, le-am cerut 60.000 de lei pentru cele şase luni, cât le-am trimis vorbă că trebue să stau în azil. Până azi însă, nu mi-au trimis nici un răspuns. Nu cred totuş că-mi vor refuza această sumă, pe care în situaţia în care mă aflu, nu i-o pot cere, nici consilierului de legaţie cehoslovac, nici moşierului din Moldova, căruia am aflat că i s'a scos moşia în vânzare.

Până atunci însă, întârzierea lor la Sibiu, începe să mă cam enerveze. Ca să le pot provoca o cât mai grabnică plecare, azi am întrebat pe doctor.

— Imi dai voe să pun în curent pe foştii mei amanţi, cu legăturile noastre de azi ?

Doctorul părea oarecum jenat. Intrebarea mea îi stricase probabil toate calculele din tabela cu primele lui observaţiuni, asupra nebuniei mele.

— Crezi că este nevoe să le ştie toată lumea ?

— Toată lumea, nu... Dar de tipii ăştia mi-e teamă că n'am să pot scăpa altfel. Nu vezi cum continuă să mă şantajeze, unul cu o sinucidere şi altul cu o crimă ?...

Doctorului parcă tot nu-i venea să-mi spună tot ce avea pe suflet.

— N'aşi avea nimic de obiectat... Numai că, tu ştii.. secretul ăsta nu-l cunoaştem decât noi. Dacă ar fi să-l mai cunoască şi altcineva, ar însemna să te scot imediat din azil şi să te duc la mine acasă....

De data asta tresării eu.

— Unde e norocul să mă pot muta chiar de azi, acasă la tine!...

Deşi nu ne îngrijeam reciproc decât de două săptămâni, boala noastră părea totuş vindecată aproape complect, fiindcă altfel doctorul n'ar fi tresărit de data asta, la fel ca şi mine....

— Bravo!... Dacă ai fi fost cândva cu adevărat nebună, în clipa asta aşi fi fost şi eu cel mai fericit doctor de nebuni din lume, fiindcă mi-aşi fi dat seama că te-ai însdrăvenit deabinelea... Comunică-le dar tot ce vrei... Numai că... nu le spune că eşti amanta mea.... După ce-ai fost amanta lor, meriţi să fii ceva mai mult... Spune-le că în curând vei fi nevasta mea... şi de ce are să se mai întâmple, să nu duci nici o grije... Ai încredere în mine....

Şi viitorul meu bărbat mă sărută pe frunte apăsat, ca şi cum mi-ar fi pus cu ceară roşie o pecetie domnească, cu care ar fi vrut să-şi dovedească singur că de acum încolo, nu mai puteam să fiu decât a lui.

— Sfârşit —

ION MINULESCU

MISS ROMÂNIA 1932

cea mai frumoasă fată a ţării, va fi aleasă în curând de marea revistă

REALITATEA ILUSTRATĂ

Toate amănuntele acestui mare concurs, la care s'au înscris un număr covârşitor de candidate, - se gă esc în ultimul număr al revistei.

Emile Schreiber

Cum se trăeşte in Rusia sovietică

Femeile-soldaţi

Femeile sunt supuse aceleiaşi discipline militare ca şi bărbaţii.

Ele nu alcătuesc numai regimente de soldaţi, (ceiace e cu desăvârşire inexplicabil într'o ţară foarte populată în care lipsa recruţilor de sex masculin nu se poate invoca), dar sunt adesea chiar sergenţi de stradă.

In uzine, ele defilează câte patru, întocmai ca bărbaţii, când iau parte la vreo manifestaţie politică sau când se duc la terenul sportiv.

E poate o cucerire a feminismului, dar nu e deloc un câştig pentru feminitate.

Copilăria fericită

Un scriitor englez a spus, vorbind despre compatrioţii săi:

„Sunt ca şi pisicile: adorabili când sunt mici, şi din ce în ce mai hidoşi pe măsură ce cresc".

E cam acelaş lucru şi în Rusia Sovietică.

Copiii ruşi sunt printre cei mai frumoşi şi mai simpatici din lume. Au ochii mari, limpezi, părul auriu, mersul firesc şi hotărît. Sunt veseli şi sănătoşi, ceiace înseamnează că sunt bine hrăniţi şi bine îngrijiţi.

Vorbesc de copiii lucrătorilor şi ai ţăranilor, pentru care Statul măreşte în fiecare an numărul instituţiilor menite să le facă educaţia intelectuală şi cea fizică.

Azilul pentru sugaci, dispensarele pentru copiii mai mari, apoi organizaţiile de pionieri, — asemănătoare cercetăşiei noastre, — cluburile sportive şi parcurile pentru copii, sunt tot atâtea organizaţii foarte perfecţionate care există în toate centrele urbane de oarecare importanţă.

Părinţii au astfel posibilitatea să-şi lase copiii, în timpul zilei, când nu sunt acasă, în locuri unde ştiu că vor fi de aproape supraveghiaţi şi bine îngrijiţi.

Vara, pretutindeni în Rusia Sovietică, chiar şi în oraşele mari, copiii merg aproape goi, iar cei mici — chiar goi de tot.

Incepând dela vârsta de patru sau cinci ani, ei poartă numai un mic *cache-sexe* şi pantofi. Aşa se duc şi la şcoală.

Judecând după înfăţişarea lor, s'ar părea că e un sistem care dă rezultate atât de bune încât ar fi de dorit să fie introdus şi la noi, cel puţin în oraşe şi în timpul anotimpurilor în care temperatura ne-o îngădue.

Să nu uităm că în Rusia, deşi e foarte frig iarna, vara e foarte cald din pricina climei continentale.

E adevărat că lipsa de locuinţe şi imposibilitatea părinţilor de a se odihni în aceiaşi zi din săptămână cu copiii lor, au silit pe foarte mulţi părinţi să-şi încredinţeze copiii — instituţiilor de Stat.

Aceasta e şi una din cauzele pentru care, cu toate eforturile de netăgăduit ale guvernului, plaga copiilor părăsiţi mai perzistă şi astăzi. — *h.*

Ultimile noutăţi apărute la vitrina

Librăriei UNIVERSALA ALCALAY & Co.

Calea Victoriei 27, Bucureşti I

	Lei
Marcel Arland: Antarés	68.—
Claude Arno: Gourmandises Libertines	390.—
Josef Bard: Un américain cherche son âme	98.—
Beaucaire: Pour apprendre a jouer aux echecs	78.—
Barrés M.: Chronique de la grande guerre 3 vols	294.—
Curtius Robert: Essai sur la France	98.—
Kadmi Cohen: Esquisse d'un sionisme nouveau	42.—
Pierre Daye: L'Europe en morceaux	78.—
Durand: Vies et doctrines des Philosophes	260.—
Leon Daudet: L'Entre deux guerres	98.—
Capt Deygas: L'armée d'orient 1915—1919	130.—
Fouchardière: La prochaine dernière	78.—
Humbert: Les celtes (Col. L'Evolution de l'Humanité)	260.—
Hesse: La Photographie	68.—
Kohn Hans: L'Humanisme juif	98.—
Laval Ed.: Souvenirs d'un Médecin-major	130.—
Labriola: Au delà du capitalisme et du Socialisme	126.—
Lewishon: Les derniers jours de Shylock	98.—
Alfred Machard: L'amant blanc, roman	78.—
Meyrink Gustave: Le visage vert, roman	78.—
Maria Mennier: Sappho	130.—
Rudolf Olden: Stresemann	98.—
Peretti: Letizia Bonaparte	78.—
G-ral Petain: Le Drame roumain 1916—1918	104.—
Proust: Lettres à la N. R. F.	98.—
Gaëtano Selvenini: Mussolini diplomata	98.—
Valois: Journée d'Europe (piéce)	78.—
Clement Vautel: Les femmes aux enchères, roman	98.—

Se primesc abonamente pentru toate ziarele şi revistele române şi străine cu preţurile originale. Cereţi noul preţ-curent pentru abonamente lunare f. avantagioase. Comenzile pentru provincie se expediază şi contra-ramburs.

O carte pentru toţi !

UN ALMANACH COMPLECT ŞI BOGAT ILUSTRAT

cu un cuprins senzaţional, este almanahul revistei „Realitatea Ilustrată" pe 1932

PREŢUL 30 LEI

CITIŢI AZI:

LECTURA No. 369

FLOAREA LITERATURILOR STRAINE

A. WILBRANDT

OMUL TARE

— Romanul unei taine înăbuşite —

Lei 5, Scrierea complectă la chioşcari şi librari.

Cronica muzicală

Concert simfonic cu concursul pianistului Nicolae Orloff

Duminică 28 Februarie a avut loc la Ateneu un concert simfonic, în programul căruia erau înscrise: o suită pentru orchestră de d. M. Andricu, concertul pentru piano şi orchestră de Ceaikowsky şi simfonia în „Re major" de Brahms.

Suita d-lui Andricu, compusă din trei timpi: *allegro vivace, andante non troppo* şi *allegro vivace* este plină de viaţă şi de un evident specific românesc. D. Andricu, compozitor talentat şi original, tatonează diverse formule şi va ajunge în curând la o formă definitivă.

Suita No. 2 a d-lui M. Andricu, pe care d. Georgescu a dirijat-o cu multă pasiune, a plăcut publicului, care ar trebui să o mai audă pentru ca să poată aprecia rafinata textură de care dau dovadă compoziţiile acestui fecund compozitor.

Solistul simfonicului, d. Nicolai Orloff, elev al conservatorului din Moscova şi care face turneuri în Europa, este cu siguranţă un excelent pianist.

Concertul lui Ceaikowsky pentru pian şi orchestră, unicul, a fost scris pentru marele pianist Rubinstein. Ceaikowsky, compozitor plin de temperament, original prin manifestările vieţii sale, este totuşi de un cosmopolitism evidenţiat printr'o formulă academică savantă, în care el rezumă toate idealurile sale occidentale.

Geniul său ne frapează şi-l găsim în vasta sa operă, iar muzica sa va plăcea încă multe secole, deoarece ea exprimă sincer temperamentul său de romantic slav, alături de o inspiraţie bogată, unică în felul ei.

Un critic scria că atâta timp cât va exista Rusia, spiritul ei se va manifesta într'o formă muzicală ce-i aparţine. Geniul poporului rus nu poate fi oprit de nici o revoluţie socială, căci el este incarnat în firea slavului ţarist ca şi a slavului sovietic. Ei vin sub formă de mesageri să arate Europei muzicalitatea poporului rus şi să demonstreze că în materie de artă, nu există frontiere.

Simfonicul s'a terminat cu Simfonia a II-a de Brahms, interpretată de d. Georgescu, aşa cum merita marele compozitor.

I. PAL.

„Aş vrea să ştiu"

M. MIRCEA. — T.-Măgurele.

Care sunt operele scriitorului francez Claude Farère?

Opera lui Claude Farrère e caracterizată printr'o notă pronunţată de exotism şi pitoresc, explicabilă în parte prin profesiunea autorului (căpitan de marină), care i-a permis să întreprindă călătorii în cele mai îndepărtate ţinuturi ale lumii. Romanele lui excelează prin invenţiunea dramatică şi sobrietatea stilului. Dintre principalele lui lucrări citām romanele *„Fumée d'opium"*, *L'homme qui assassina"* (dramatizată de Pierre Frondaie), *„Les civilisés"*, *„La bataille"* (opera sa cea mai puternică), *„Les petites alliées"*, *„Thomas d'Agnelet"*, *„La dernière déesse"*, *„Les hommes nouveaux"*, *„Les condamnés à mort"*, *„Cent millions d'or"*; iar ca povestiri şi nuvele: *„Dix-sept histoires de marin"* şi *„Marche funèbre"*.

P. GÂRDESCU. — Loco.

Prin ce procedee se pot mumifica cadavrele?

Egiptenii folosiau un procedeu descris de Herodot. Ei obişnuiau să scoată mai întâi măruntaele, printr'o deschizătură, pe care o practicau în coaste. Encefalul era extras prin nări cu ajutorul unui cârlig metalic, iar cavităţile, spălate mai întâi cu substanţe aromatice, erau apoi umplute cu diferite pulberi de plante şi mirodenii. In urmă rana era cusută la loc. Odată această operaţie terminată, corpul era scufundat timp de 70 de zile într'o baie de carbonat de sodiu, apoi uscat, uns cu bitum şi înfăşurat cu benzi de pânză gumată. Mumia, astfel obţinută, era închisă într'o cutie de lemn aromatic, aşezată în camera sepulcrală.

La alte popoare conservarea cadavrelor se făcea prin simplă desicaţiune şi înfăşurarea cu benzi îmbibate într'o substanţă răşinoasă sau aromatică.

Un alt procedeu de mumificare constă în injectarea în artere a unor materii, care înlătură fenomenul putrezirii, cum ar fi de ex. hiposulfitul de aluminiu, sulfatul sau clorura de zinc sau de aluminiu, etc.

S'a preconizat deasemenea şi conservarea artificială a cadavrelor prin procedee de galvanoplastie. In acest caz trebuesc extrase din corp măruntaiele şi creerul.

I. FEINGOLD. — Botoşani.

Care e deosebirea între concepţia infernului la creştini, evrei şi mahomedani?

In concepţia catolică, sufletele celor păcătoşi, morţi fără a fi primit graţia lui Dumnezeu, sunt condamnate la două pedepse: întâi, de a fi ţinute departe de Dumnezeu şi al doilea, de a fi supuse la o serie de suplicii, pe care evanghelia le cuprinde în denumirea generală de „focul iadului".

In concepţia modernă a protestantismului, noţiunea tradiţională a infernului este modificată şi are un sens mai mult simbolic înfăţişând o stare a sufletelor lipsite de contactul cu divinitatea. Religia mozaică, la începuturile ei, admitea după moarte o prelungire a vieţii terestre într'un loc subteran, fără o deosebire precisă între soarta celor buni şi a celor răi. Ulterior hagiografii au emis doctrina unei vieţi fericite pentru cei buni, care vor sălăşlui într'un locaş de veşnice plăceri, în timp ce păcătoşii vor suferi, din partea spiritelor rele, toate chinurile „Gheenei".

In ceeace priveşte mahomedanismul, Coranul susţine că fiecare e răspunzător de faptele sale, care sunt notate într'o carte specială. In ziua judecăţii supreme toţi sunt cântăriţi cu o balanţă şi trataţi după activitatea lor în viaţă. Cei buni şi credincioşi sunt conduşi în paradis, locaşul tuturor deliciilor, iar cei necredincioşi şi nărăviţi în păcate, în infern, unde vor suporta toate chinurile focului, frigului, foamei şi setei. Aceste suplicii ei trebue să le îndure *fiziceşte*, întrucât Coranul admite literalmente învierea corpurilor.

Cronica Sahului

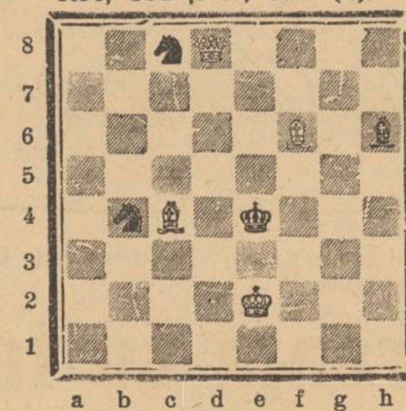
PROBLEMA No. 440

de J. Minckwitz.

(*«Wiener Schachzeitung»* 1932)

Negru :

Ré4, Cb4 şi c8, Nh6 (4).

Alb :

Ré2, Dd8, Nb4 şi f6 (4).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

PARTIDA No. 203

Jucată la concursul pentru campionatul de şah al Berlinului în Decembrie 1931.

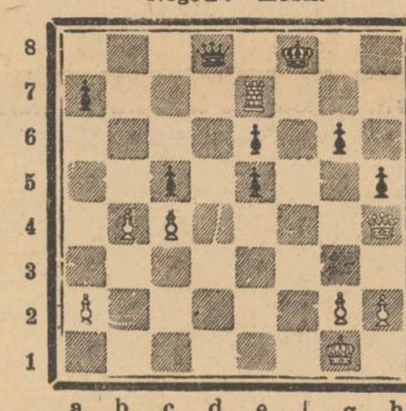
Alb: L. Rellstab. **Negru : B. Koch.**

Apărarea slavă

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. c2—c4, é7—é6; 3. Cb1—c3, d7—d5; 4. é2—é3, Cb8—d7; 5. Cg1—f3, c7—c6; 6. Nf1—d3, Nf8—é7; negrul evită intrarea în varianta Meran: d×c4; N×c4, b6; Nd3, a6, căci adversarul său publicase un studiu asupra acestei variante arătând superioritatea albului. 7. 0—0, 0—0; 8. Dd1—é2, Dd8—c7; maestrul Bogoljubov e de părere că la ultima mutare a albului negrul ar trebui să inaugureze un viu atac pe aripa damei astfel: d×c4; N×c4, b5!; Nd3, b4; Cé4, c5! 9. é3—é4, d5×é4; 10. Cc3×é4, b7—b6; 11. Nc1—g5, Nc8—b7; 12. Ta1—d1, c6—c5; 13. d4×c5, b6×c5; 14. Cé5×f6+, Cd7×f6; la N×f6 ar urma N×h7+, R×h7; Dd3+, Rg8; D×d7. 15. Cf3—é5, Ta8—d8; 16. f2—f4, Td8—d4; 17. Cé5—f3, Td4—d7; 18. Cf2—é5, Td7—d4; repetare de mutări spre a câştiga timp. 19. b2—b4, Cf6—é4? mai bine ar fi fost c×b4. 20. Ng5×é7, Dc7×é7; 21. Nd3×é4, Td4×é4; 22. Té2—f2! f7—f6; mutare slabă, dar nu există nici o apărare satisfăcătoare faţă de ameninţările Td7 şi b×c5. 23. Td1—d7, Dé7—é8; 24. Df2—g3, g7—g6; 25. Dg3—h4, h7—h5; 26. Té7×b7, f6×é5; 27. Tb7—é7, Té4×f4; 28. Tf1×f4, Dé8—d8; 29. Tf4×f8+, Rg8×f8; 30. Dh4—f6+ şi mat în mutarea următoare.

Situaţia partidei după a 29-a mutare a negrului.

Negru : Koch.

Alb : Rellstab.

ŞTIRI

♔ La Roterdam s'a jucat de Crăciun un concurs care s'a terminat cu următorul surprinzător rezultat: 1) S. Landau cu 4 puncte, 2) E. Colle cu 3 jum., 3) Dr. S. Tartacover cu 2 jum. şi 4) Rubinstein cu 2 (!).

♕ In congresul anual din Hastings (Anglia) rezultatul primului concurs a fost: 1) Flohr cu 8 puncte; 2) Kashdan cu 7 jum.; 3) Euwe cu 5; 4) Sultan Khan cu 4 jum.; 5) Jackson cu 4 jum.: 6—7—8) Miss Mencic, Stoltz şi Yates cu câte 4; 9) Michell şi Thomas cu câte 2.

♖ In hotelul Panhaus din Semmering (lângă Viena) s'a jucat un match de 10 partide între maestrul austriac Spielmann şi maestrul ruso-german Bogoljubov care s'a terminat astfel: Spielmann a câştigat 4 partide, Bogoljubov 3 şi 3 partide au fost nedecise.

♞ Concursul pentru campionatul de şah al Parisului s'a terminat cu victoria maestrului Snosko-Borowski cu 13 jum. puncte.

♝ Concursul pentru campionatul de şah al Berlinului s'a terminata cu victoria maestrului L. Rellstab cu 7 jum. puncte înaintea lui Richter cu 7 şi Ahues cu 6 jum.

♖ Un mare concurs de şah s'a ţinut la Londra între 1—14 Februarie. Rezultatul a fost: 1) Alechin cu 9 puncte (n'a pierdut nici o partidă); 2) Flohr cu 8; 3—4) Kashdan şi Sultan Khan cu câte 7 jum.; 5—6) Maroczy şi Dr. Tartakover cu câte 6; 7) Koltanovski su 5: 8) Miss Menvic cu 4 jum.; 9—10) Milner-Bary şi Sir Thomas cu câte 3 jum; 11) Buerger cu 3 şi Winter cu 2 jum.

P. I. NEGREANU.

S. THAU.

Curiozităţi

Păţania lui Michel Chasles

Michel Chasles, mort acum cincizeci de ani, a fost victima uneia dintre cele mai faimoase mistificări. Mare om de ştiinţă, membru al Academiei de Ştiinţă din Paris, era atât de stimat de către colegii săi încât aceştia i-au dat titlul de „imperator al geometriei". Dar Michel Chasles avea o slăbiciune: aceea de-a pune pe socoteala compatrioţilor săi toate descoperirile frumoase ale omenirii. Şi fatalitatea făcu să se întâlnească cu un anume Vrain-Lucas, care pretindea că posedă 27.320 de autografe necunoscute a 660 personaje celebre.

Vrain-Lucas, după spusa lui, se bucura de fericirea rară de-a avea scrisori semnate de Jeana d'Arc, de Attila, de Cezar, Cleopatra şi până şi de Iuda Iscariotul. Şi este desigur curios că în colecţia lui nu avea şi cartea de vizită a lui Adam, sau inventariul scris de mâna lui Noe despre toate animalele strânse în arca lui înainte de potop.

Michel Chasles nu avu fericirea să fie pus în contact cu toate aceste documente incomparabile ale lui Vrain-Lucas, fiindcă preţul lor era exorbitant.

Totuşi, ilustrului academician, care nu-şi putea închipui cum un Englez şi nu un Francez descoperise legea atracţiei universale, Vrain-Lucas îi oferi pe un preţ modic — spunea el — 300 de scrisori de-ale lui Pascal în care se dovedia, limpede ca lumina zilei, că autorul celebrelor *Pensées* cunoscuse de mult în mod complect tot ceeace Newton trebuia să reveleze lumii mai târziu. Chasles acceptă oferta cu recunoştinţă, plăti scrisorile apocrife cu 200.000 franci şi-şi propuse să facă cunoscute confraţilor săi dela Academie prodigioasele pagini necunoscute.

In loc să-i râdă în faţă, academicienii au hotărît să numească o comisiune care avea însărcinarea să discute autenticitatea costisitoarelor scrisori.

Gravii cercetători n'au ajuns să vadă prea clar păcăleala şi dacă Vrain-Lucas ar fi fost mai puţin avid să facă avere cu autografele lui, probabil că ilustra adunare s'ar fi însărcinat să îngrijească o ediţie critică a corespondenţei lui Iuda.

Dar în anul 1869, după doi ani de discuţiuni şi dispute, Vrain-Lucas a trebuit să mărturisească adevărul şi să sufere doi ani de carceră pentru escrocheria lui.

Totuşi, el nu restitui frumoasa sumă primită dela savantul Michsl Chasles.

Emigranţii

Istoria n'a cunoscut niciodată un număr atât de mare de *heimatlozi* ca în vremea noastră. Din pricina evenimentelor istorice din ultimele decenii, numărul oamenilor care pribegesc prin ţări străine e atât de mare, că s'ar putea coloniza cu ei o ţară întreagă. Numai emigranţii ruşi sunt în număr de 1.200.000 împrăştiaţi prin Franţa, Polonia, Germania, România, Jugoslavia, Cehoslovacia, ţările baltice şi America. Printre refugiaţii oficial înregistraţi sunt 100.000 de minori, majoritatea sub 14 ani. Dintre aceştia două treimi sunt părăsiţi şi trăesc din mila publică. Dintre adulţi, 70.000 sunt invalizi, în sarcina asistenţei publice.

Se ştie că în 1921 exploratorul polar Nansen a pus bazele unei acţiuni de ajutorare. Suma necesară pentru această acţiune se evalua la 200 milioane de franci; în realitate acţiunea Nansen a avut la dispoziţie o sumă mult mai mică, cu care a făcut totuşi minuni, plasând nemeroşi refugiaţi în agricultură şi industrie, transportându-i pe unii în ţări cu cereri mai mari de braţe, iar altora acordându-le împrumuturi pentru a-şi face vre-un rost.

Pentru regularea situaţiei lor politice, Liga Naţiunilor a emis paşaportul Nan, recunoscut azi de 51 de state, şi a acordat acestei acţiuni o subvenţie anuală de 300.000 de franci aur, prevăzută deocamdată până în anul 1938.

Justiţia în Anglia

In vechea şi democratica Anglie justiţia este un amestec ciudat de cruzime medievală şi bunătate patriarhală. Iată două sentinţe recente:

La Leicester un cizmar sărac a încercat să se sinucidă; infracţiune pedepsită de lege în Anglia, după ce de ani de zile muncise dela 4 dimineaţa până la 8 seara. Justiţia l-a condamnat la 14 zile... de odihnă, obligând fondul săracilor să-l întreţină în acest interval.

La Radcliffe 11 copii, care au furat mere dintr'o grădină, au fost condamnaţi la bătae în public, executorii urmând să fie părinţii respectivi. Sentinţa a produs atâta indignare în localitate, încât judecata a fost nevoită să preschimbe pedeapsa în amendă. Altfel, cine ştie cine căpăta bătaia!

A murit descoperitorul... pietrei filozofale ?

Anul trecut a murit la Roma profesorul Francesco Rocchi, poreclit de popor „Vrăjitorul de pe colina palatină". La 13 ani, Rocchi a fost luat sub protecţia scriitorului Oriani Imola, care-i admira talentul de a restaura manuscrisele vechi. Mai târziu, Rocchi a inventat un fel de „piatră filozofală", un procedeu chimic capabil — după arătările lui — să schimbe nu numai aspectul, dar substanţa însăşi a obiectelor de artă. Nenumăraţi anticari îi ofereau — în zadar — milioane pentru procedeul misterios. Laboratorul de pe colina palatină purta inscripţia „Pericol de Moarte". Rocchi însuşi era să se otrăvească de două ori şi a fost salvat cu multă greutate. După al doilea accident, a declarat că va lăsa într'un testament cifrat tainele procedeului său, iar cifrul îl va explica unui şcolar favorit, care să-i poată citi după moarte testamentul. La moartea lui Rocchi nu s'a găsit însă nici o urmă de testament; nici unul din discipoli nu-i ştie procedeul, iar cercetările întreprinse de ministerul artelor din Roma au rămas infructuoase.

Incercări asupra fenomenelor psihice anormale

de Inginer Henri Tillmann, membru al Institutului General Psihic din Paris. La Şaraga. Episcopiei 3 bis. Bucureşti. Volumul lei 60. Provincie contra ramburs sau mandat. D-nii studenţi plătesc lei 40 volumul.

Cărți și Reviste

A. I. ODOBESCU: Pseudo-Kyneghetikos

Ediție comentată de Al. Busuioceanu „Clasicii români comentați" Ed. „Scrisul Românesc"

Odobescu, în ultima vreme, era pe punctul de a deveni un autor exclusiv comentat și citit în manualele școlare. Așadar risca să beneficieze de gloria tristă și mucedă a clasicilor pe care toată lumea îi cunoaște fără să-i citească și îi admiră din nevoe, din snobism sau din oficiu. Era discreditat de faptul că făcea parte din programa analitică a liceelor, împărtășind această discreditare cu alți scriitori români de mare merit și de autentică valoare, cărora posteritatea manualelor școlare le-a răpit orice interes și orice actualitate, făcându-i să nu mai fie citiți.

Impotriva acestei fatalități nu se poate face nimic. Este un fenomen a cărui explicare nu poate fi găsită decât în faptul că în literatură, ca și în artă în general, valoarea este mai relativă decât oriunde: ea atârnă de o serie de imponderabile, care n'au nimic de a face cu realitatea lucrurilor. Faptul, de exemplu, că o operă literară este studiată în școală și predată de profesori lipsiți de tact și de finețã, poate fi un motiv puternic pentru ca acea operă — oricât de valoroasă ar fi ea — să fie lovită de o invincibilă antipatie din partea școlarilor care o studiază.

Din experiență ne-aducem aminte cum Odobescu era torturat, în școală, de dascăli de limba română, care nu erau în stare să-i priceapă frumusețile și se mulțumeau — criminalii! — să-i măsoare frazele cu centimetrul și să-i cântărească epitetele cu balanța măslinărească a unui pedantism tâmp. Să ne mai mirăm că, astăzi, „Pseudo-Kyneghetikos" a ajuns să treacă în ochii multora drept o literatură plicticoasă?

Iată de ce ediția lui Odobescu, comentată de Al. Busuioceanu, merită toată simpatia. Cea mai frumoasă operă literară a lui Odobescu, „Pseudo-Kyneghetikos", este prezintată într'un text ireproșabil, însoțită de o introducere amplă, documentată și foarte bine scrisă. Comentatorul se ocupă de întreaga personalitate a lui Odobescu, sub multiplele lui aspecte de literat, istoric arheolog, estet, critic de artă.

Despre „Pseudo-Kyneghetikos" d. Busuioceanu face observații de multe ori foarte judicioase. Are dreptate când spune că această carte este opera unui admirabil „causeur". Afirmă, cu drept cuvânt, că la 1874, când a apărut, „Falșul tratat de vânătoare" însemna în literatura românească „un tratat de artă de o netăgăduită noutate și de o valoare intelectuală puțin obișnuită". Incepând să scrie o prefață la un tratat de vânătoare, Odobescu, cu o delicioasă eleganță și cu o perfectă cochetărie artistică, ajunge, într'adevăr, să dea o carte întreagă, o „causerie" admirabilă, un „amestec de literatură, de folklor, de arheologie, de istorie a muzicii și de critică de artă", care se poate citi și astăzi cu infinită plăcere. Se poate foarte bine, cum spune d. Busuioceanu, ca această carte, în ce privește fondul, să fie astăzi „îmbătrânită". Admitem chiar că e o carte „de diletantism estetic și de erudiție agreabilă". Dar e sigur că și astăzi „Pseudo-Kyneghetikos" este un monument de stil desăvârșit, un model care poate fi mereu studiat chiar de scriitori, nu numai de școlari, și un isvor mereu proaspăt de gust, măsură și decență literară.

Colecția „Clasicilor comentați", pe care o conduce cu atâta pricepere d. prof. Cartojan, s'a îmbogățit, prin această ediție a lui „Pseudo-Kyneghetikos" cu o operă de adâncă utilitate culturală.

HEINRICH MANN: Das Herz. Die Rückkehr vom Hades *)

(Paul Zsolnay Verlag 1931)

Heinrich Mann este, în momentul de față, unul din maeștrii prozei germane contemporane, alături de fratele lui, Thomas Mann, de care se deosebește, dealtfel, din multe puncte de vedere. Amândoi au introdus în literatura germană o puternică notă realistă.

Heinrich Mann a fost romancierul epocii imediat anterioare războiului, epoca wilhelmiană a Germaniei imperialiste. A zugrăvit societatea de atunci cu cruzime și realism. Departe de a fi apologistul acelei epoci, Heinrich Mann a fost, dimpotrivă, observatorul ei nemilos și revoltat. Heinrich Mann a știut întotdeauna să-și satirizeze compatrioții și nu s'a sfiit niciodată să le arate părțile lor ridicule sau proaste. După război Heinrich Mann s'a făcut șampionul apropierii franco-germane și apărătorul păcii universale. Un roman al lui poartă titlul semnificativ de „Zwischen den Rassen" (Intre rase).

Volumul de față ni-l înfățișează pe Heinrich Mann în calitate de nuvelist. Nuvelistica germană a fost întotdeauna inferioară celei franceze. Fără îndoială literatura germană numără câteva capodopere incontestabile în nuvelă, încă de acum un secol, de la Heinrich von Kleist. Dar nuvela a fost mai întotdeauna un accident în activitatea literară a marilor scriitori germani. Heinrich Mann poate fi considerat astăzi ca un maestru al nuvelei. Dovada este volumul acesta: „Das Herz". Heinrich Mann cunoaște minunat de bine tehnica nuvelii. Știe să elimine detaliile inutile și să aleagă pe cele caracteristice. Conduce acțiunea repede și sigur. Nu are obiectivitatea cam seacă și cam rece a lui Maupassant. Dela acesta a învățat însă limpezimea stilului și fraza scurtă și sobră. Sunt calități care în Germania nu se întâlnesc des și care pot chiar alcătui o surpriză plăcută.

Dar Heinrich Mann posedă imense calități originale, posibilități care îi aparțin exclusiv și care îi caracterizează talentul.

In primul rând atitudinea critică, de care a dat dovadă în romanele lui, în „Der Untertan", „Der Kopf", „Profesor Unrath". Heinrich Mann a zugrăvit ca nimeni altul societatea burgheză germană, cu toate prejudecățile ei, cu naivitățile ei și sentimentalismul ei dulceag, cu supunerea ei oarbă către Kaiser și imoralitatea ei latentă și patriarhală. Nuvela „Gretchen" din volumul de față se încadrează în categoria aceasta a realismului satiric al lui Heinrich Mann.

„Das Herz" este o adâncă și sobră expunere, patetică în desfășurarea ei, a unei experiențe sentimentale. E o nuvelă de mare adevăr omenesc.

Heinrich Mann este și un subtil artist al frazei scrise. Pe lângă câteva nuvele cu subiect istoric, pline de culoare și de evocare, găsim în acelaș volum o bucată: „Mnais". E spovedania unei statui, înfățișând o nimfă antică, odinioară păstoriță în Sicilia, îndrăgostită de sculptorul care a sculptat-o. Păstorița de piatră povestește toată viața ei de-alungul veacurilor, din clipa când s'a omorît, sufletul ei trecând în marmură, până la aducerea ei în muzeu. Bucata cuprinde pagini delicioase, pline de o turburătoare melancolie, scrise într'un stil admirabil.

AL. A. PH.

*) In depozit la librăria Hasefer.

Vieți Romanțate

In ultimul număr din „Nouvelles Littéraires" d. Victor Giraud publică următoarele:

Se spune ca publicul a început să se plictisească de felul acesta de literatură, apărută după războiul mondial.

Edmond Scherer, fiind într'o zi în vervă, a declarat că predica e ceva nesincer. Acest paradox s'ar potrivi nenumăratelor „Vieți" în care biografii improvizați, ne-au silit să admirăm farmecul, fantezia și capriciul imaginației lor.

Orice s'ar spune e mare deosebire între istorie și roman. Istoria este înfățișarea cât mai exactă a trecutului, după documente, fapte și texte; ea are la bază cercetarea și chiar erudiția. Romanul, din contră, nu e decât operă de imaginație: nu i se cere să fie veridic, ci să pară numai verosimil și să dea iluzia vieții. Romancierului i se lasă drumul liber în domeniul imaginației. Insă încrederea provizorie și fictivă ce acordăm unui roman nu seamănă cu credința adevărată și statornică ce păstrăm pentru istorie. Sunt două domenii diferite.

Dacă am avea la îndemână, toate dovezile necesare pentru a compune o biografie complectă, precisă, detailată, nu am fi mulțumiți, căci am simți nevoia să inventăm întâmplări, aventuri, convorbiri, într'un cuvânt, sub pretextul că înfățișăm o imagine cât mai vie a omului pe care-l descriem, neglijăm adeseori documente esențiale și autentice în folosul imaginației. Iar cetitorul, câștigat de talentul pseudo-biografului se întreabă adeseori cu grijă și necaz, care este în toate acestea partea de adevăr și partea fictivă, unde se termină povestea și unde începe romanul.

Ar fi copilăresc să nu recunoaștem că „Viețile romanțate" răspundeau unei dorinți, unei nevoi reale și legitime a publicului contimporan. Acesta a reacționat în felul său, împotriva istoriei zise științifice; a avut sentimentul obscur că istoria adevărată este cu totul altceva decât o colecție de „fișe", teanc prăfuit de piese de arhivă îngălbenite și acte neînsemnate catalogate cu scrupulozitate. „Istoria este o reînviere" deaceia i-a pretins să fie cel puțin o evocare pitorească a întâmplărilor vieții.

Acestei nevoi lăudabile a generației actuale i-am putea da satisfacții mai puțin artificiale, decât cele ce i-am procurat până acum. S'a plictisit de poveștile de eri, falsificate și greoaie. Simte nevoia unor serioase studii biografice. Am putea foarte bine concepe „Vieți" care să aibă la bază serioase documentări. Cum aceste documentări nu sunt întotdeauna complecte, putem face apel la imaginația reconstructivă. Insă trebue mult tact și prudență, dar mai ales să nu lăsăm să treacă simple presupuneri drept adevăruri dobândite.

Spre calea aceasta trebue să se îndrepte biografii, rămânându-le dreptul legitim al succesului și poate material de noui capodopere.

Antologia scrisului feminin

O antologie a scrisului feminin românesc prepară d-na Marg. Miller-Verghi, lucrare de sinteză care va pune în lumină aportul talentelor feminine în literatură, în timp de un veac. Menită să apară și în ediție franceză, antologia, imparțială ca o enciclopedie și păstrând caracterul informativ, va îmbrăca aspectul occidental: ilustrată cu portretul fiecărei autoare, cu o vedere din interiorul locuinței ei sau casei natale, un autograf, o scurtă biografie, o notiță critică prezentativă și bineînțeles un fragment din opera fiecărei scriitoare.

Antologia va cuprinde trei părți: Precursoarele, al căror rol de îndrumătoare și pioniere e tot atât de însemnat ca și activitatea lor literară, grupul scriitoarelor care au scris în limbi străine, și grupul contemporanelor: romanciere, poete, autoare dramatice, nuveliste și ziariste.

Aflăm acestea din Revista Scriitoarelor și Scriitorilor români, numărul pe Ianuarie—Februarie, apărut ca de obicei cu un bogat material literar, critic și informativ. — *A. G.*

Curier literar

— La Paris a apărut un volum de Mark Twain: *„1601"*, rămas necunoscut până acum. In acest volum, marele humorist american inventează o serie de conversații foarte pipărate la curtea reginei Elisabetha. Schițele sunt scrise într'un stil atât de *„rabelaisian"* încât cartea n'a putut să apară în America decât într'un număr foarte restrâns de exemplare și cu mari tăieturi. Volumul costa pe vremuri 100 de dolari și este o raritate bibliografică.

Ediția franceză, care pare a restabili textul integral al conversațiilor, prezintă o latură nouă și necunoscută a humoristului american.

— Autorul celebrului roman *„Jud Süss"*, Leon Feuchtwanger, a publicat dăunăzi un roman satiric *„Der Erfolg"* (Succesul) a cărui acțiune se desfășoară în Bavaria, după prăbușirea guvernului revoluționar. Autorul mai pregătește un roman din epoca lui Alexandru cel Mare.

— Cunoscutul sociolog și istoric italian Benedetto Croce a publicat de curând o nouă lucrare — *„Istoria Europei în secolul al XX-lea"*, pe care a dedicat-o scriitorului german Thomas Mann.

— La Paris a apărut un roman în rusește — *„Vesiolaia Jizn"* (Viața veselă), operă a tânărului scriitor emigrant S. Komarov. Acest roman aduce o notă nouă în literatura emigranților ruși. Scriitorii-emigranți s'au mărginit până acum să ne descrie drumul spinos al refugiaților și frământările lor zadarnice într'un mediu străin și advers. „Viața veselă", fără a fi un roman vesel, ne scoate din valea plângerilor și ne introduce în dancingurile parisiene. Eroul romanului e un tânăr dansator rus, care și-a făcut din dans o profesie, acomodându-se mediului în care trăește. Cu mijloace mai sobre și cu o pătrundere mai ascuțită decât Paul Bourget în *„Le danseur mondain"*, Komarov reușește să ne prezinte o frescă impresionantă. — *D.*

NOU! A apărut senzaționala carte NOU!

EU l'am ucis pe Rasputin!

de

Prințul Felix Iusupov

200 pagini 40 Lei

CRONICA LITERARA

Ramiro Ortiz: Ediția Paradisului dantesc

Nu e mult de când, cu prilejul sărbătoririi d-lui Ramiro Ortiz, pentru cei douăzeci de ani de învățământ în România, noua sa patrie, făceam unele observări asupra activității sale, pe care cred oportun să le recapitulez aci.

Când d. Ramiro Ortiz pășia în România, cunoștințele noastre de limba italiană se mărgineau la câteva exclamații, aruncate cu suficiența omului pentru care limbile străine nu mai au taine, ca: *Evviva la bella Italia, noi siamo fratelli, come state caro amico?, hei, piccolo!* Expresii caricaturale, proferate în convingerea fermă că limba italiană este o parodie franco-română, de o ușurătate jignitoare pentru mintea subțire dela Dunăre. Legătura intelectuală cu Italia, o făceau persoane distractive, și numai rareori câte o inteligență izolată se arăta, fără ecou, informată la izvorul cel bun al culturii italiene, ca d. Caracostea bunăoară sau ca răposatul profesor Hildebrand Frollo.

Azi limba italiană a devenit pentru noi, așa cum este, grea, plină de nuanțe și ascunzișuri; lumea începe să mărturisească sincer că n'o cunoaște atunci când se află în proprietatea numai a exclamațiilor de mai sus, foarte multă lume o cunoaște și o folosește în lecturi directe și numărul italieniștilor a crescut așa de considerabil încât a fost cu putință înființarea unei librării italiene la București. Toate acestea se datoresc exclusiv operei științifice și universitare a d-lui Ramiro Ortiz.

Foarte mulți tineri au luat drumul Italiei prin îndemnul venit la frecventarea cursului de limba italiană de la Universitate, fie și atunci când plecau acolo spre a se specializa într'altă ramură de studii.

Format științificește în spiritul școalei unor savanți ca Rajna, Parodi, și Mazzoni care „i-au inculcat, cu vorba și cu pilda, respectul metodei celei mai riguroase", d. Ramiro Ortiz a desfășurat sub ochii noștri o activitate de cercetător atât de intensă încât se poate vorbi nu numai de o bibliografie italienistă în ultimul deceniu, dar de o școală de cercetări literare al cărei epilog este seria de italieniști de la școala Română din Roma. Pe de altă parte, într'o vreme când d. Mihail Dragomirescu ademenea pe studenți în apele ignoranței pure, o sumă de tineri au găsit în d. Ortiz un unic reprezentant al metodei istorice combinată cu aceea estetică, și dacă nu toți au putut păși apoi la o activitate proprie, au rămas toți cu altă înțelegere a fenomenului literar decât aceea pe care le-o putea da *Știința literaturii*. Dar nu numai atât. Numeroasele studii asupra literaturii trecentiste au deschis multora orizonturi și cerințe sufletești noui, în concordanță cu cele născânde în literatura contemporană și s'a ajuns acolo ca cineva să îndrăznească să traducă și să încerce — e drept fără isbândă — a publica în ediție pentru bibliofili *Vita nuova*, care oricând nu și-ar fi găsit nu tipograf, dar nici măcar cunoscători ai titlului.

Cine în sfârșit nu-și amintește de traducerea aproape completă în italienește a poeziilor lui Eminescu, publicată de d. Ortiz în *Biblioteca sansoniana straniera diretta da Guido Manacorda* și care a avut atâta ecou în presa italiană. Prin această traducere, cea mai completă (toate poeziile lui Eminescu cu mici excepții), cea mai credincioasă și în acelaș timp și cea mai bună, fiindcă păstrează armonia internă eminesciană, cum și prin faptul că volumul s'a publicat în cea mai bună colecție italiană de scriitori universali, d. Ramiro Ortiz ne-a făcut un serviciu *imens*, ale cărui roade se văd pe zi ce trece. Totdeodată d-sa dăduse în prefață și una dintre cele mai bune, dacă nu unica, până azi, reconstituire bună a personalității lui Eminescu, așa cum reies din memoriile altora și a cărei metodă am urmat-o în propria mea carte. Pe cale pur anecdotică d. Ortiz ne înfățișa acolo un Eminescu păduratec, nebun de libertate, un fel de Rimbaud mai chinuit, dar tot așa de sălbatec, în sentimentul naturii. Un Eminescu mușcând cu aviditate, în sgomotul rotativelor unsuroase, fructele țărănești dintr'un talger. Cu aceasta spulbera legenda lui Eminescu atins de manie ambulatorie care a pătruns, din neinformație, în Italia.

Când, mai în urmă, editura *Cartea Românească* a dat d-lui Ortiz însărcinarea de a îngriji ediția *Divinei Comedii* tradusă de G. Coșbuc, a făcut un lucru foarte cuminte. La noi lumea își închipue că a îngriji o ediție înseamnă să arunci o privire fugară asupra textului, să așezi pe ici pe colo niscai virgule și apoi să expui, bine înțeles, la loc arătos, numele pe copertă. Cu traducerea *Eneidei*, așa de frumoasă totuși în multe privinți, tipărirea goală a textului a mers, dată fiind forma clasică a poemului. Dar o *Divina Comedia* fără comentariu serios și fără o ilustrare adecvată care să ofere ochiului arhitectura netedă a celor trei împărății ale spiritelor, ar fi fost labirint fără firul Ariadnei. D. Ortiz a alcătuit una din cele mai frumoase ediții ale *Comediei* și munca sa poate figura cu onoare la orice expoziție dantescă.

Dante s'a bucurat la noi de un interes apreciabil, dar nimeni până la Coșbuc nu putuse duce la bun sfârșit lucrarea unei traduceri. O d-nă Chițu tradusese *Infernul* și *Purgatoriul* (publicate în ed. Samitca) într'o proză foarte apropiată de original, traducere fără valoare artistică, dar folositoare și azi prin analiza bună a textului. Traducerea *Infernului* de către N. Gane care plăcea așa de mult școlarilor, într'o vreme, este săltăreață ca o sârbă cu chiote și de o facilitate vrednică de Vasile Alecsandri. Nu acesta este Dante. Dacă pentru Eneida, traducătorul cel mai nimerit ar fi fost tot d. Murnu cu limba sa clasică și plină de o albă sare mediteraneană, Dante medievalul, întortochiatul, subtilul, cazuistul, nu putea fi mai bine tălmăcit decât de Coșbuc, care ani de zile a cercetat, cu o nuanță de superstiție, cele mai variate lecturi dantești. Și nicăeri nu se vede mai bine această compatibilitate ca în *Paradis*, unde traducătorul are de luptat cu o limbă didactică, dialectică, înecată de viziunea rotativă a splendorilor cerești. Lupta a fost însă grea și chinuitoare și Coșbuc n'a fost întotdeauna învingător. Să luăm câteva exemple. Prezența Beatricei din C. I:

Beatrice tutta nell' eterne rote
Fissa con gli occhi stava; ed io in lei
le luci fisse, di lassù remote.
Nel suo aspetto tal dentro mi fei,
qual si fè Glauco nel gustar dell'erba,
che il fè consorto in mar degli altri dei.
Transumanar significar *per verba*
non si porià; però l'esemplo basti
a cui esperienza grazia serba

este tradusă astfel:

Beatrice stă spre veșnicele roate
cu ochi țintiți; iar eu țineam pe-ai mei
la ea, și-uitând de ceruri sau de toate
Pătruns în mine-atât de ochii ei
eram ca Glauc, gustând din iarba care
făcu-l în mare soț al altor zei.
S'arăt *per verba* ce-i transumanare
nu-i chip să pot, ci-ajunge exemplul dat
Cui grația-i păstrează asemeni stare.

Uitând de ceruri sus de toate pentru *întorși dela cele de sus* este desigur prea slobod, *și-uitând, făcù-l, asemeni stare* sunt invenții gramaticale chinuite și disgrațioase, dar în mișcarea versurilor este un scripet dantesc. In schimb descrierea ambianței lunare.

Pareva a me che nube ne coprisse
lucida, spessa, solida e polita,
quasi adamante che le sol feriose.
Per entro sè l'eterna margarita
ne ricevette, com 'aqua rèceze
raggio di luce, permanendo unita

este convertită cu multă selenaritate, cu tot acel inexistent *polită:*

Păreà că ne-a cuprins o lucitoare,
solidă ceață deasă și polită
cum este-un diamant bătut de soare.
Și ne-a primit eterna margarită
în sânul ei cum apa ce primește
o rază'n ea persistă'a fi unită.

Remarcabilă prin crearea din nou în românește a materiei dantești este tabloul cununei de duhuri din C. XII:

Abia sfârși fericea făclioară
cuvântu-i ultim, și 'ncepu sburând
în roat'a se 'nvârti divina moară.
Dar n'a 'ncheiat deplin o roată, când
veni s'o 'ncingă altă roată sfântă,
și'n cânt și joc acelaș tact urmând.

Aci cuvintele *roată, moară, încingă, tact*, dau un sens acustic de pârâitură eterică și de rotație mai sugestiv decât în textul italian, unde ritmica este afonă.

Insfârșit, ultimă dovadă de modul personal cum Coșbuc se trudia să capteze spiritul textului este această infiltrație a ardenței divine:

Un punto vidi che raggiava lume
acuto si, che il viso ch'egli affoca,
chinder conviensi per la forte acume;

(Văzui un punct ce iradià lumină așa de ascuțită, încât ochii pe care îi ardea, trebuiau să se închidă de prea multă tărie).

Coșbuc traduce astfel:

Un punct văzui ce-așa de 'nflăcărată
lucoare aveà, că viia lui lumină
de 'nfoacă ochii-i face orbi de-odată,

introducând ideea de *flacără* ce nu se potrivește totuș cu *punctul*, tautologia *lucoare-lumină* și imaginea inexistentă în text a orbirii. Dar traducerea este totuș posibilă într'un plan variant cu acele voluptăți verbale ca *înfoacă* și *lucoare*.

Atât ne îngădue spațiul să cităm aci. D. Ortiz a dat un comentariu bogat, complet, ce limpezește textul ca un alaun de aluminiu și potasă într'un vin turbure și bălos, făcând o operă de o valoare indiscutabilă pentru dantologul român. Munca aceasta e o adevărată colaborare cu textul și fără asistența sa de *duca* e *maestro*, puțini ar avea aripi să sboare până la cerul al noulea, al cetelor îngerești, ce se deschide, mulțămită d-sale, d-lui Crainic și ucenicilor săi.

G. CĂLINESCU

ÎNSEMNĂRI

Teologi renegaţi

Intr'o publicaţie religioasă, găsim câteva versuri ireverenţioase faţă de cele sfinte.

Mai întâiu ne surprinde la drept credincioşi modul de execuţie al îngerilor. In poeziile d-lui Nichifor Crainic găsim „îngeri împuşcaţi", care cad din cer — ca nişte paseri lovite în aripă. Un emul al d-sale găseşte, într'o fântână, „îngerul albastru înjunghiat". Modernizând cerul, după introducerea prafului de puşcă — ne aşteptăm ca poeţii religioşi să-şi vadă îngerii electrocutaţi pe scaunul electric...

Apoi descoperim în literatura bisericească unele lucruri de-adreptul bizare.

De pildă poetul, întinzându-i evanghelia, se adresează astfel unei femei care „stă obosită", „cu buclele răvăşite în perini": „Citeşte-o şi tu încet şi pătruns!" Ce loc de lectură a evangheliei! In pat? Alături de misionarul lui Dumnezeu? Dupăce păcătoasa rămâne „obosită" — „cu buclele răvăşite în perini"... Nu era mai utilă lectura evangheliei *înainte?* Sau menirea apostolului nu-i de a preveni păcatul, ci de a colabora la dânsul — punând în urmă cuvântul pe lângă Dumnezeu pentru ertarea lui...

In aceiaşi revistă, cetim o strofă într'adevăr păcătoasă:

Cum a greblat băiatul tot pământul,
L-a şi bătut cu apele lui vântul.
Cu ape reci cum preşuri de argint,
Cu stele mari cât sânii de colind.

Este profund ofensatoare pentru talanga, care — cu bălăngănirile ei — însoţeşte cuvintele sacre ale colindului... comparaţia cu sânii mari şi, probabil, pandanţi...

Dar poetul se răzvrăteşte cu totul împotriva Dumnezeirii în aceste versuri:

... Şi caut să aflu, să ştiu, pentru care lumină trăesc,
Pentru care văzduh mă risipesc.
Şi când văd că destinul e prea rău,
Ii arăt pumnul lui Dumnezeu; blestem pământul,
Soarele, apa, luna şi vântul.

La asta nu ne aşteptam într'o revistă creştină.

Ii arăt pumnul lui Dumnezeu?

Şi fără ca acest gest — deplorabil şi stupid — să fie urmat cel puţin de căinţă şi de metanii, post, rugăciune, cenuşă pe creştet, sac în spate drept haină...

Tare ni se pare că revista cu pricina s'a despărţit cu totul de cele călugăreşti.

Iată suprema dovadă:

La rubrica „Semnificaţii" ni se spune că directorul publicaţiei — un poet teolog — „are o idee salutară. Să găsească pentru revistă două săli adiacente: una pentru gimnastică şi bae, alta de redacţie. Numai atunci revista noastră şi-ar atinge forma acceptabilă. Are dreptate, n'are însă cele două săli înalte".

Călugări şi bae!?...

Se vede că li s'a dus dracului, definitiv, credinţa. — *M. Sevastos.*

Gura păcătosului...

In ultimul număr al celei mai ortodoxe publicaţiuni româneşti (a lăsat în urmă şi „Glasul monahilor" ce se împarte prin trenuri), un critic, ortodox şi el, anume Ionescu, încearcă să taie „drum înspre *Ţara de peste veac*", recentul volum de versuri al d-lui Nichifor Crainic.

Intenţia d-lui Ionescu, critic, este foarte lăudabilă. Fiindcă într'adevăr, spre înţelegerea poemelor d-lui Crainic, ai nevoe să-ţi tae cineva drum, cum ar tăia tata pentru copii pepenele galbăn.

D. Nichifor Crainic nu scrie ceeace scrie. Adică pe dedesubtul a ceeace scrie, mai scrie ceva, care ţine de taină şi subtilitate. Şi atunci e nevoe de comentar. Altfel, Doamne fereşte! am putea înţelege cum trebue.

„Poetul — spune d. Ionescu — a văzut ţara de peste veac". Această ţară pe care „noi cei mulţi o presimţim doar (d. Ionescu)" este — nu ne îndoim că am priceput şi fără comentar — este împărăţia lui Dumnezeu. D. Nichifor Crainic a văzut împărăţia lui Dumnezeu chiar pe vremea când Adam se mai afla întrînsa. Fermecat de splendida privelişte, poetul, spune comentatorul său, face o „admirabilă descripţie a Edenului. Căderea în păcat şi izgonirea, apar — veritabil dogmatic — nu ca blestem. E socotită drept cea mai înaltă binefacere".

Şi citează d. Ionescu:

...acel nemăsurat şi veşnic bine
Mai tare ca osânda ne durea...
Atunci — mărire ţie! — am căzut!

Comentarul îşi face imediat datoria să lămurească „subtilităţile": prin cădere „ni s'a luat *cununa nemuririi,* în schimb am primit bucuria *floarei de-o clipită*".

Să ne 'nţelegem. Noi care facem parte dintre „cei mulţi", ne închipuim că în poezia citată de d. Ionescu, poetul ortodox s'a transpus în situaţia şi psihologia lui Adam căzut în păcat şi alungat din Paradis.

Şi dacă am fost alungat? ni se pare că-şi spune d. Crainic. La urma urmei „acel nemăsurat şi veşnic bine, mai tare ca osânda ne durea". Prin urmare: mărire ţie că am căzut! Apoi, ce are-a-face că ni s'a luat „cununa nemuririi"? Vorba e rămânem noi cu bucuria „floarei de-o clipită"? Fiindcă vedeţi dv., noi „din trăirea vieţii ne facem un ideal: de luptă, iubire, dăruire". „Dăruire" vrea să însemne că d. Crainic — acesta-i comentarul nostru personal, care nu-l angajează pe Ionescu — se dărue nu ştim cui, aşa cum s'ar dărui o fecioară. „Iubire" ni se pare impropriu: ar fi trebuit *amor.* „Lupta" este desigur lupta pentru existenţă, cu ajutorul mânii drepte care stă evlavios întinsă, având podul palmei către cer.

Dar trăirea vieţii, să nu vă închipuiţi că e lucru uşor. „Trăirea vieţii — spune criticul, ortodoxul, comentatorul — este o serie nesfârşită de acte, unde nu încape descurajare şi renunţare".

Probabil, d. Nichifor Crainic nu s'a descurajat de cele ce i s'au întâmplat la „Leul şi cârnatul" şi n'a renunţat de-a se mai duce pe-acolo. Asta fiindcă poetul nostru ţine să ridice mereu câte un pahar cu vorbele:

Prieteni, eu pentru suflet închin.

Pentru suflet, pentru stele, pentru îngeri — indiferent; totul este „să închine".

Aşa dar, „drumul înspre *Ţara de peste veac*" tăiat de d. Ionescu, era necesar, cu atât mai mult cu cât d. Ionescu, ce pare a fi foarte aproape de poetul pe care-l comentează, a alunecat — conştient sau nu, n'are importanţă — pe panta mărturisirilor integrale. Şi se ştie ce se 'ntâmplă atunci când te ia gura pe dinainte, mai ales că eşti şi păcătos...

Dar într'un loc, criticul ortodox pune pe Rilke alături de d. Crainic. Credem că poetul care a gustat cât mai mult din „darurile pământului" şi a văzut „ţara de peste veac" nu merită „ni cet excès d'honneur ni cette indignité". Rilke era un poet slab la trup şi palid la faţă. *Ubi sunt* grosimea de ceafă şi roşeaţa bujorilor d-lui Crainic?

Monahul, literatura şi feţele bisericeşti

Acum câţiva ani şi-a făcut apariţia la „Viaţa Românească" un scriitor care a iscat admiraţii pentru stilul său literar, căptuşit cu humor şi pentru materialul său nou, original pe care-l aducea. E vorba de d. Damian Stănoiu, care de atunci a dăruit literaturii româneşti câteva volume ce-i fac cinste, coprinzând descrierea — în maniera d-sale cunoscută — a vieţii din mânăstirile noastre. Erau tablouri vii, reale, fără sentimentalism, fără ortodoxism cu orice preţ, în care figurile monahale erau înfăţişate în atmosfera lor specifică şi care dovediau o dorinţă a autorului de-a arăta lucrurile aşa cum sunt.

D. Damian Stănoiu, era tot atât de îndreptăţit să facă această descriere în chip perfect literară, fiindcă are talent, precât era de îndreptăţit s'o facă perfect adevărată, fiind el însuşi monah, deci aflându-se în cunoştinţă de cauză.

Adevărul e că d. Damian Stănoiu, în paginile sale, n'a avut niciodată o atitudine răutăcioasă, n'a scris nicicând cu venin. Humorul d-sale era bonom şi semn al înţelegerii omeneşti.

Dar îi e dat d-lui Stănoiu să sufere ceeace a suferit, acum câteva veacuri, un alt călugăr, care însă era un pamfletar caustic, înverşunat, şi anume Erasm din Rotterdam. D. Damiam Stănoiu va să fie îndepărtat. după o cerere care aflăm că s'a înaintat de curând celor în drept, din rândurile cinstitelor feţe monahale.

Oamenii bisericii, care ştiu ce ştiu, şi-au ridicat anteriul şi au pornit către înaltele foruri „să lăcrame" pe „renegat" şi să ceară darea lui afară din mânăstire.

Oare niciodată n'au să înţeleagă „cei săraci cu duhul" că ţi-e îngăduit, tocmai din dragoste pentru instituţia pe care o slujeşti, să scoţi la iveală micile abateri, obiceiurile învechite şi perimate ca să-ţi arăţi dorinţa de îndreptare, de primenire?

Când d. Damian Stănoiu, dacă ar avea intenţia să plece dintre monahi, ar trebui reţinut, domniile voastre, cuvioase obraze bisericeşti, vă puneţi să-l îndepărtaţi? Un monah ca d. Stănoiu, cu minte limpede şi suflet deschis, care vede lucrurile în lumina lor adevărată şi le desvălue aşa cum le vede, trebue să rămână îndreptar şi sfătuitor.

Dar istoria care se repetă, desigur nu poate fi alta. Cu o cultură elementară şi uneori fără niciun fel de cultură, cu o minte înglodată în superstiţii, monahii vor alunga din paradisul lor întotdeauna spiritul liber şi obiectiv, nepricepând odată că, la urma urmei, una-i biserica şi alta literatura. — *L. Sebastian.*

Feminism practic în Cehoslovacia

S'a spus adesea că Cehoslovacia e „pământul făgăduinţii" pentru femei şi că deşi feministele nu sunt toate de acord în această privinţă, nu se poate tăgădui că republica cehoslovacă e una dintre ţările în care, atât prin moravuri cât şi prin lege, femeia se găseşte în cea mai desăvârşită egalitate cu bărbatul.

Revendicările feminine au mers mână în mână, în Cehoslovacia, cu revendicările naţionale, şi atunci când naţiunea şi-a redobândit libertatea, femeia şi-a recâştigat-o şi ea. Nici n'a mai fost necesar să i se acorde prin lege dreptul de vot, femeia fiind socotită, ca şi bărbatul, „cetăţean cehoslovac".

„L'Europe Centrale" publică o recentă statistică asupra progreselor realizate de femeia cehoslovacă în domeniul profesiunilor libere.

Dacă în 1904 nu erau înscrise la Facultatea de litere a Universităţii din Praga decât zece studente, în 1914, în ajunul războiului, numărul lor se urcă la 98. După războiu, s'au înscris 722, iar astăzi sunt 1601.

La Facultatea de medicină, în 1904 erau 14 studente, în preajma războiului — 148, iar acum — 925.

Astăzi, practică medicina 685 femei cehe şi 163 germane.

Facultatea de drept are azi 517 studente.

In învăţământul secundar sunt 767 profesoare; iar numărul femeilor-inginer e de 40.

In serviciile Statului sunt 1300 femei diplomate ale Universităţilor şi ale Şcoalelor tehnice superioare. — *h.*

Nietzsche şi femeile

In anul 1826 Nietzsche cunoscu la Bayrenth o doamnă de-o frumuseţe excepţională, anume Luisa Ott. Ştim prea puţine lucruri în jurul începutului acestei pasiuni; totuşi putem reţine faptul că, dacă d-na Ott n'ar fi fost măritată, filosoful german i-ar fi făcut cu siguranţă propuneri în regulă de căsătorie.

Prima scrisoare adresată Luisei Ott — pe care o reproduce în fragment ziarul italian *Messaggero* — este în privinţa aceasta destul de elocventă.

„Plecarea d-tale din Bayrenth a făcut întunericul din jurul meu şi mai compact, aşa ca şi cum cineva mi-ar fi răpit lumina. Astăzi, m'am recules puţin şi deaceea îţi mărturisesc că poţi ceti aceste rânduri fără îngrijorare. Am voit să ne menţinem într'o sferă de puritate spirituală şi am voit să rămânem fideli unul altuia. Şi iată că mă gândesc la d-ta cu cordialitate fraternă şi pot chiar să port sentimente frumoase soţului d-tale, numai pentru simplul fapt că-ţi este soţ. Şi iată iar că de zeci de ori pe zi îmi amintesc de micuţul d-tale Marcel. Fă aşa ca să fii bună cu mine şi în viitor şi să-mi fii de ajutor în toate hotărîrile pe care mi le-am impus.

„Cu puritate de sentimente, al d-tale,

Friedrich Nietzsche"

Unui prietin foarte intim, nefericitul îndrăgostit, în primele zile ale lui Ianuarie 1877, îi scrie o lungă scrisoare plină de amărăciune, din care extragem următoarele:

„Mă întreb adesea cum se face că femeea, în unele momente, izbuteşte să apasă ca o fiinţă aproape superioară sau cel puţin capabilă să influenţeze activitatea cea mai intimă şi geloasă a unui bărbat. Răspunsul îl vor da fisiologii, care ştiu să explice toate slăbiciunile omeneşti.

„O, dar de azi înainte te asigur că organismul meu va fi o fortăreaţă inexpugnabilă".

Totuşi n'a fost aşa. In Aprilie 1882, la Roma, Nietzsche se îndrăgosti de o tânără şi foarte frumoasă evreică finlandeză, Lou Salomé.

Studenţii americani şi englezi contra războiului

Cu prilejul conferinţii dezarmării, s'a organizat un plebiscit în rândurile studenţimii engleze, care s'a pronunţat cu o majoritate de 97 la sută *contra* războiului. Acuma s'a repetat experienţa în America. Din vre-o 25.000 de studenţi, 92 la sută s'au rostit pentru dezarmare. 63 la sută au fost chiar de părere ca Statele Unite să dea exemplul şi să dezarmeze fără a mai aştepta să facă acelaş lucru şi celelalte state. Acest grup de 63 la sută a ales un delegat pe care l-a trimis la Geneva ca să expună deziderátul studenţimii americane. în favoarea păcii mondiale. Cele mai interesante răspunsuri la chestionar le-au dat studenţii dela Mount Holyoke College (a cărui preşedintă Miss Wooley este după cum se ştie delegata oficială a Statelor Unite la conferinţa dezarmării). In acest College s'au rostit numai trei la sută contra dezarmării; numai 19 la sută din studenţi au fost contra dezarmării americane înaintea celorlalte ţări, iar 37 la sută au cerut ca Statele-Unite să dezarmeze odată cu celelalte ţări. Acum e vorba ca şi în alte ţări din Apus să se facă anchete similare în rândurile tineretului.

Revista Istorică Română

A apărut „Revista Istorică Română" (Vol. I, fasc. IV) cu o serie de studii remarcabile.

Subliniăm importanţa articolului d-lui C. C. Giurescu, profesor la Universitatea din Bucureşti, care şi-a propus să facă o critică amănunţită a lucrării „Istoria Românilor şi a civilizaţiei lor" de N. Iorga.

D. Victor Papacostea publică un studiu despre Teodor Anastasie Cavallioti, aducând o preţioasă contribuţie la cunoaşterea trecutului cultural al Aromânilor.

Despre pictura de pe vasele descoperite la Gumelniţa scrie d. Vl. Dumitrescu.

La sfârşitul fasciculei, numeroase recenzii şi notiţe bibliografice, o cronică plină de informaţii şi un indice al numelor amintite în întreg volumul. — *J. Bk.*

Aniversarea naşterii fizicianului Hertz

S'au împlinit 75 de ani dela naşterea fizicianului Heinrich Hertz, genialul cercetător care a formulat legile difuziunii forţei electrice în spaţiu şi a pus bazele radiodifuziunii. In acest om superior, se realizase o sinteză rară între teoreticianul de marcă şi experimentatorul tenace. Elev al lui Helmholtz — pe atunci regele fizicianilor — şi al lui Kirchhoff, savantul care a colaborat la analiza spectrală, Hertz a învăţat din tinereţe să controleze şi să adâncească experimental teoriile înaintaşilor. A putut astfel confirma teoriile lui Maxwell asupra luminii şi undelor electromagnetice, deschizând ştiinţei orizonturi noi. Hertz, care-şi propuse numai să lămurească nişte fenomene naturale şi să formuleze anumite legi fizice, nu bănuia că cercetările lui aveau să ducă la una din cele mai uriaşe cuceriri de ordin practic. Cu mult înainte de realizările lui Marconi, Hertz a fost răpus — la vârsta de 38 de ani — de tuberculoza nemiloasă, împărtăşind astfel soarta mai tuturor descoperitorilor mari care mor fără să se bucure de izbândă.

Această bibliotecă este o enciclopedie de lucrări popularizate, literare, pedagogice, educative, ştiinţifice, ale scriitorilor de frunte români şi străini şi poate fi la îndemână tuturor, prin eftinătatea volumelor.

Scopul acestei publicaţiuni este numai răspândirea gustului de citit. Se recomandă în special d-lor Studenţi, Militari, Institutori, Invăţători, Cercurilor Culturale, bibliotecilor Populare şi mai ales părinţilor cari voesc să pună în mâinile copiilor lor cărţi bune de citit şi de cultură pe cale uşoară.

Biblioteca pentru toţi se găseşte de vânzare la toate librăriile din ţară.

Cereţi catalogul gratuit la librăria **„Universala"** Alcalay & Co., Bucureşti.

Romanul d-lui C. Stere

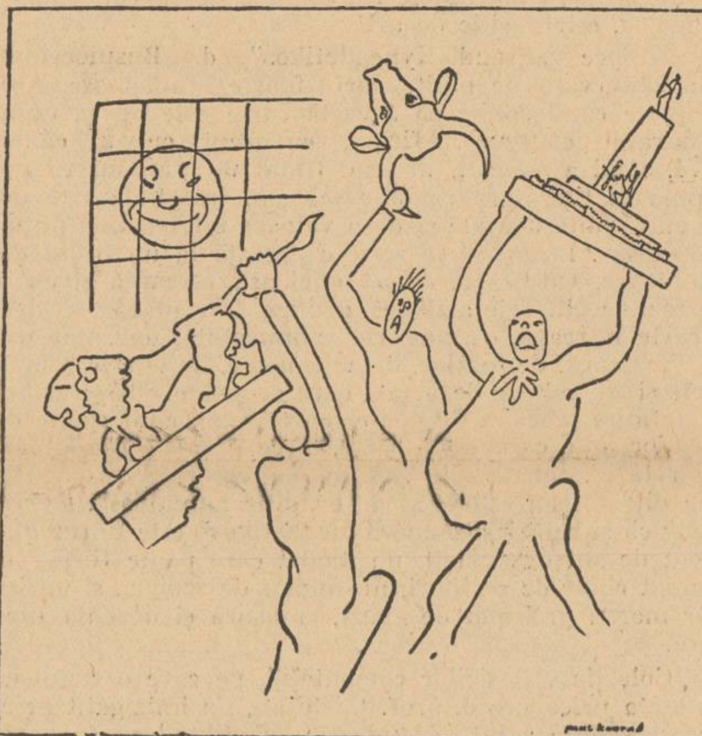
Cu romanul său, d. C. Stere a băgat în cofă pe mulţi scriitori români.

Un critic

MANIU: — Te mai îndoeşti, dragule, că ţi-am făcut cel mai mare bine... când te-am scos din politică?

Artiştii sânt oameni iritabili...

După concursul pentru „Monumentul Infanteriei".

Expoziţia lui Mac...

Din excesivă decenţă la ultima sa expoziţie a aplicat tuturor nudurilor d-sale câte-o frunză de viţă din hârtie colorată.

...sau o frunză de viţă indiscretă.

Sinceritate

Negustorul de discuri de fonograf. — Cât timp ai stat în ultimul d-tale post?

Candidata. — Dela „Ramona" până la „Dă-mi guriţa s'o sărut!".

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR.CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL X. - SERIA II - a. - No 588

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 13 Martie 1932

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897, CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

Biblioteca Centrală a „Asociațiunii" Sibiu

Soborul dela Căldărușani sau: judecata mea

Dare de seamă anticipată

de DAMIAN STĂNOIU

Convocat prin ordin metropolitan, în baza nouei legi de organizare bisericească, soborul sfintei mânăstiri Căldărușani se adună în sala bibliotecii și se constitue în for de judecată.

Prezidează Prea Cuviosul exarh al mânăstirilor, — arhimandrit și doctor dela Atena, asistat de către prea cuviosul controlor al mânăstirilor — fost sergent-major în armata română; și de prea cuviosul stareț — fost plutonier în armata rusă.

Impricinatul lipsește.

Apărătorii idem.

Intre cuvioșii și prea cuvioșii părinți care compun soborul, se află arhimandritul Martinian — bun cântăreț și priceput stupar; arhim. Miron — gospodar și colecționar de pisici și de bibilici; protos. Daniil care se roagă rusește și mănâncă românește; ieromonahul Loghin — fost sergent în jandarmeria rurală; proaspătul ieromonah Victor — fost vreme de treizeci de ani îngrijitor al unei livezi de măslini, în insula Thasos; monahul Glicherie (morarul) care a cârmuit aproape douăzeci și cinci de ani caicul schitului Prodromul din sf. Munte; monahul Iachint — meșter căldărar; ierodiaconul Zosima — șef-grădinar; bunul părinte Sava — șeful-bucătar; cuviosul Climent — vestit inventator de sperietori pentru ciori; cuviosul Nicanor arhondarul — cel care vinde mămăliga cu cincisprezece lei; cuviosul Anania — cel mai iscusit chelar pe care l-a avut mânăstirea; bătrânul părinte Elisei, fost primar prin ținuturile Sibiului, care la vârsta de optzeci de ani e încă în stare să citească treizeci de psalmi, la rând; și mai bătrânul Avimelec, portarul, care și-a luat povara celor optzeci și patru de ani și a venit mai mult ca să afle știri din războiul chino-japonez...

...Iar când se uită mai la vale... ferească Dumnezeu să mai vadă și alt călugăr ce-a văzut el!

După ce dă citire ordinului mitropolitan, Prea Cuviosul Exarh, conștient că de votul soborului ce prezidează atârnă pacea Bisericii Ortodoxe, ia poza episcopului Eustatie al Antiohiei, care va fi prezidat soborul adunat să afurisească ereziile lui Arie, își închipue că are în dreapta și în stânga pe reprezentanții papei Silvestru, se încredințează că în toată sala prea cuvioșia sa este unicul doctor în teologie, și zice:

— Cinstiți și cuvioși părinți, eu am citit cărțile lui Damian Stănoiu, fratele nostru cel rătăcit, și mărturisesc sincer că mi-au plăcut. Sfinției voastre nu v'au plăcut?

Soborul. — Cum nu!

Exarhul. — Râzi de te ții cu mâinile de burtă, nu?

Soborul. — Da.

Exarhul. — Și ceeace scrie el e curatul adevăr.

Soborul. — Așa e.

Exarhul. — Ba viața din mânăstirile noastre e mult mai rea decât o arată cuvioșia sa.

Soborul. — Oho!...

Exarhul. — Partea proastă însă e că părintele Damian face parte din cinul monahal și, ca atare, avea datoria să nu divulge nimic din moravurile mânăstirești, oricât de urâte ar fi acestea. Am dreptate sau nu?

Soborul. — Aveți.

Exarhul. — Și nici să descrie scene care gâdilă simțurile cititorului și-l fac să se întrebe nedumerit: oare călugăr să fie ăsta care scrie așa? Iată, spre pildă, o pagină din bucata „ Anichit Păcătosul", din vol. „Călugări și ispite", (citește):

„Când văzu sărmanul Anichit pielea albă, carnea rumenă, gurile mici și îmbietoare la păcat; când auzi râsul sglobiu și desmorțitor de simțuri, începu să-i umble furnici prin vine și să i-se urce sângele la cap. Se plimbă prin chilie, lovi cu pumnul în pereți, în masă, își mușcă limba, buzele, degetele, plânse ca un copil, — dar toate fură în zadar, căci fierbințeala poftei se întărea pe măsură ce creștea veselia la poartă. Simțind că e pe cale să-și piardă mințile, puse mâna pe un cuțit și ieșind din chilie trecu pușcă pe lângă societatea cea veselă și intră la monahul Pavel dogarul.

— Să-mi ascuți cuțitul ăsta, părinte Pavel; să-l faci să tae ca un brici de ras".

— Da' ce faci cu el așa ascuțit, Anichite?" — întrebă Pavel învârtind tocila. Anichit se codi o clipă, apoi răspunse tot printr'o întrebare:

— Mă rog, spune sf. evanghelie, că atunci când te supără ochiul tău sau mâna ta, să le tai și să le arunci?

— Spune..."

— Ei bine, dacă spune, am să fac și eu după evanghelie".

Până să iasă însă dela Pavel, Anichit socoti prea aspră porunca evangheliei și, aruncând cuțitul, o luă întins spre poarta mânăstirii și de-aci... spre sat".

Martinian. — Foarte cuminte!

Loghin. — Ba eu cred că era mai bine să păzească porunca evangheliei, c'așa a făcut și ucenicul Sf. Sava, când n'a mai putut să se înfrâneze.

Starețul. — Sfinția ta ce-ai face, părinte Zosima, la astfel de nevoe? (râsete).

Zosima. — Ce-a făcut și Anichit. (râsete).

Exarhul. — Firește că oricât duh călugăresc ar avea cineva, cu greu s'ar putea hotărî să-și tae organele care îl supără, numai de dragul evangheliei. In cazul de față însă, fiind vorba de-o întâmplare pe hârtie, autorul dacă ținea un pic la prestigiul călugăresc, trebuia neapărat să pună pe acel Anichit să se opereze. Trimițându-l după femei, a decepționat pe cetitor care ar fi așteptat, din partea eroului, să se decidă pentru jertfă ca să scape de păcat. Așa dar suntem de acord că în această bucată Damian Stănoiu a jignit clerul monahal arătându-l fără putere în fața ispitei.

Chiril. — Am auzit de una cu niște chiloți.

Soborul. — (Râde cu hohot).

Exarhul. — Răbdare, că trebue să le luăm la rând. In altă carte intitulată „Necazurile Părintelui Ghedeon", Damian Stănoiu își bate joc într'un hal fără hal, de un biet ieromonah trimis să slujească într'un sat fără preot. Il face leneș, mâncăcios și îl arată petrecându-și vremea cu picioarele pe pereți. Dar culmea batjocurii e acolo când îi pune înaintea ochilor o slujnică goală. Ascultați. (citește).

„Intr'o dimineață, n'are el de lucru? Văzând că vine soarele la prânz și Reveica tot nu se simte, nu mai bătu la ușă ci se uită pe-o ferestruică, în bucătărie. Ii zări mai întâi capul, cu gura căscată și cu nările nasului tremurând de horăială; iar când se uită mai la vale... ferească Dumnezeu să mai vadă și alt călugăr ce-a văzut el!" (râsete).

Iachint. — Cred că nu s'a speriat. (râsete).

Starețul. — Dacă s'a mulțumit numai cu vederea, n'a făcut niciun păcat. (râsete).

Exarhul. — Negreșit că n'a păcătuit. Dar cititorul mirean are să întrebe — și pe drept cuvânt: dacă acest ieromonah Ghedeon zărise pe Reveica dormind, ce trebuia să-și arunce ochii și mai la vale? N'a făcut-o oare din dorința de-a mai vedea și altceva? Prin urmare Damian Stănoiu a păcătuit și prin faptul că el, călugăr, a ținut să vorbească despre goliciunea unei femei și pentrucă a pus pe alt călugăr, fie și numai pe hârtie, să-și arunce ochii unde nu se cădea. E drept, cinstiți părinți?

Voci. — E...

Exarhul. — In altă carte intitulată „Duhovnicul Maicilor", își bate joc într'un mod barbar de un bă-

— Uite, măi tăiculiță, dădui peste o cârpă!..

Congresul bisericesc (după Calendarul cocoșului roșu al lui Iosif Pușcariu pe anul 1876)

trân duhovnic venit din Sfântul Munte și pripășit la o mânăstire de călugărițe.

Chiril. — Știu: chestia cu chiloții. (râsete).

Controlorul. — Pst!

Exarhul. — Il arată murdar, îmbrăcat prost, îl pune să vorbească în limba de-acum o sută de ani, învață pe maici să-i prindă anteriul cu ace ca să i-se vadă goliciunea când s'o desbrăca; îl îmbată și-l face să viseze sfârșitul lumii. Dar culmea batjocurii e acolo unde îi scoate în cale o pereche de chiloți — și încă de mătase. (râsete).

Controlorul. — Vă rog să nu vă smințiți.

Voci. — Nu, nu... (râsete).

Exarhul. — Dar această penibilă scenă trebue citită în întregime. Ascultați. (citește). „Când păși a doua oară duhovnicul simți ceva moale la picior. In aceeași clipă se împiedecă și căzu pe brânci. Vru să se ridice, dar nu izbuti căci picioarele i se înfășuraseră într'un obiect de pânză liliachie. Bătrânul se așeză în capul oaselor și-și descurcă labele. Apoi luă cârpa și o întinse cu amândouă mâinile. Era un lucru din îmbrăcămintea femeească, dar Sf. Sa, om trăit departe de lume și de cele lumești, n'avea de unde să știe. — Să fie izmene, gândi el, sunt cam scurte și nu prea seamănă. Și chiar dacă ar fi, cine să le poarte într'o mânăstire de femei? Mai suci cârpa, o mai învârti, mai întinse șnurul de cauciuc — dar nu căpătă deslegarea. Nu era nici traistă, nici cămașă, nici sidilă, nici camilafcă, nici ismene, nici pantaloni.

— Ați găsit ceva, cinstite părinte?" — îl întrebă sora Ana, ieșind ca din întâmplare, de după colțul casei.

— Uite, măi tăiculiță, dădui peste o cârpă colea lângă prag și nu mă tae capul ce să fie. Ia vezi frăția ta.

Sora Ana își stăpâni râsul și se făcu că observă cu amănuntul obiectul pe care duhovnicul i-l ținea întins dinaintea ochilor.

— Nu știu, cinstite părinte, zise ea ridicând cu smerenie din umeri.

Părintele Macarie vru să-i dea chiloții, căci chiloți erau — arde-i-ar focul — să-i ducă acasă. Dar fiind că nu se cădea, întrucât nu erau nici ai lui și nici dela duhovnicie, îi făcu sucăleț și plecă să cerceteze printre maici, pentru păgubaș, folosind prilejul să dea pildă celor ce pun stăpânire pe lucru străin. In cămăruța din dreapta altarului găsi pe maica Galeria, pe maica Mitrodora și pe sora Nița a maicii Eudoxiei.

— Maicilor, vreau să vă arăt ceva. Uite, când ieșii din chilie ca să vin la biserică, mă împiedicai de cârpa asta care seamănă a fi de mătase. Acuma, eu carevasăzică, nu știu nici cum se cheamă, nici de unde a venit, dar fiindcă s'a întâmplat de-am găsit-o și nu se cade să pun stăpânire pe lucru străin, o luai s'o dau cui o cunoaște-o. Mai întrebai vre-o două maici, dar nu știură să-mi spue nici a cui e și nici cum îi zice. Ia'n vedeți sfințiile voastre, poate o cunoașteți sau poate să vă pricepeți mai bine.

„Sora Nița dete dosul și intră în altar, ca să râdă în voe; maica Mitrodora se înecă într'o tuse năvalnică, iar Galeria, călugăriță dugoasă, încruntă sprâncenele".

— Nu știu! Nu sunt ai mei! — răspunse ea abia mișcând buzele. Iar Mitrodora, neputând să vorbească, făcu semn că nici sfința sa n'a mai văzut așa ceva.

— Dacă auziți de păgubașă, să-i spuneți să dea ochii cu mine, — le rugă nevinovatul sfetagoreț. Și văzând chiloții în buzunarul anteriului, se grăbi să intre în altar, cu gândul să aducă vorba despre ei la sfârșitul predicei pe care o va ține după sf. leturghie".

Soborul (face mare haz).

Exarhul. — Negreșit că gluma e cu haz. Dar chestiunea e: ți-e permis ție scriitor călugăr să vorbești de chiloți femeești, să-i asemeni cu camilafca și să pui pe un bătrân neștiutor să intre cu ei în biserică?

Avemelec. — Prea Cuvioase Părinte, vă rog să mă luminați și pe mine ce sunt aia chiloți, că iacă am 84 de ani și vorba asta nu mi-a ajuns la urechi.

Climent. — Izmene muerești.

Soborul (face mare haz).

Victor. — In tinerețea părintelui Avemelec nu purtau femeile așa ceva. (râsete).

Controlorul. — Părinților, vă rog: seriozitate și tăcere!

Miron. — Eu găsesc că e acelaș lucru să zici chiloți, cum zici cămașă, fustă, rasă, ciorapi. Și după cum o călugăriță poate să intre în altar îmbrăcată cu acel lucru, fără să păcătuiască, tot așa poate și un călugăr să-l poarte în buzunar — mai ales atunci când nu-i știe de rost.

Exarhul. — Bine, bine, dar nu ți-e permis dumitale, scriitor călugăr, să dai prilej mirenilor să râdă pe socoteala unui duhovnic din Sfânta Agura; ba chiar pe socoteala ta, fiindcă singur mărturisești că cunoști îmbrăcămintea intimă a femeilor. Nu e un păcat să vorbești de chiloți, însă în momentul când pronunți a-

— Saltă, lele, din buric!

cest cuvânt, imediat te duci cu gândul la lucruri de care un adevărat călugăr trebue să fugă și să se cutremure. E drept sau nu?

Controlorul (în locul soborului care râde).—Drept este.

Exarhul. — Bun. Acuma să trecem la altă lucrare a împricinatului. E vorba de romanul „Fete și Văduve". Ei bine, e culmea nerușinării ca un călugăr să pună pe coperta unei cărți acest titlu de scandal. Ar fi putut să-i zică „Dragoste țărănească", „Toiul dela bătrânețe", „Focul Ileanei", „Dragoste la pae", numai „Fete și Văduve" nu. Cât privește cuprinsul, dacă autorul ar fi mirean, ai leșina de râs și de plăcere; dar când îl știi că e călugăr, te iei cu mâinile de păr! Citesc, fără nici o alegere, la pag. 7. E vorba de-un bătrân mueratic, care se adresează astfel tinerei și frumoasei crâșmărițe: — Vin la neica, Marițo, să te pup, și pe urmă să-mi mai aduci o litruică. Vă place, cinstiți părinți?

Martinian. — Ar fi putut să zică: vin' la neica să te sărut... că era mai pe boerește. (râsete).

Starețul. — Ba nici de cum. Să fi cerut țuică și nimic mai mult.

Anania. — A zis așa cu plan... ca să-i dea mai eftină. (râsete).

Exarhul. — Citesc la pag. 31. „Drept răspuns, unchiașul trase o ochiadă și o ciupitură văduvei și dete drumul gurii:

Foae verde de sipică,
Bine e cu nevestică,
Dar să ai ș'o ibovnică.
Când dai de-o inimă rea,
Mai treci seara pe la ea —
Să nu știe nimenea...

(Continuare in pag. II-a)

Iar mai departe:

Bătă-l focu' de bărbat,
Că n'a făcut patu' lat,
Să 'ncapă şi celălalt, —
Celălalt care mi-e drag...

Ei bine, nu socotiţi cuvioşiile voastre că versurile astea sunt îndemnuri directe de adulter? Se poate închipui ceva mai imoral? Nu e îngăduit unui călugăr nici să asculte sau să citească astfel de lucruri, necum să le aştearnă pe hârtie, sub pretext că dumnealui face literatură!... face artă!...

Controlorul. — Mersi de-aşa carte!

Martinian. — Daţi-mi voe: versurile aste nu le-a ticluit păr. Damian, ci le-a cules dela horă sau din gura lăutarilor, aşa că nu înţeleg întrucât e vinovat.

Voci. — Aşa e.

Exarhul. — E drept că nu el le-a ticluit, dar putea să găsească în folklor alte strigări mai nevinovate, cum a şi găsit atunci când a căutat. De pildă, iată ce văd la pag. 37: Când oiu zice cogâlnic...

Controlorul. — Frumos!

Exarhul. — Cogâlnic şi tiriplic...

Controlorul. — Bravo!

Exarhul. — Trage-i, lele, din...

Martinian (care citise cartea). — ...buric!

Soborul (face mare haz).

Exarhul (după ce râde şi el). — Mai departe, la pag. 108, vine vorba de-o fată înşelată pe care o duce mă-sa ca s'o lase la vatra flăcăului nelegiuit. Vă citesc toată scena, ca să vedeţi şi sf. voastre ce iese din pana unui călugăr care are darul să-şi aştearnă gândurile pe hârtie (citeşte).

— Mătuşă Anghelino!

— Ce e, maică?

— Cunoşti fata asta?

— Păi nu e, fa, Joiţa ta?

— Uită-te bine la ea...

Baba se dete mai aproape de fată şi-şi făcu mâna pâlnie.

— Ea e, măiculiţă, ce n'o cunosc eu? Da' ce ai, Joiţă, de stai aşa înfofolită? Te doare ceva?

„Mama fetei înăspri mutra şi glasul.

— Uită-te mai jos...

— A, parcă e cam umflată la burticică... Ce ai, Joiţico? O fi dropică, Gherghino.

— Ai vrea d-ta să fie dropică, dar nu e...

— Atunci ce-are, măiculiţă? In, să ştii că i-a intrat un şarpe în burtă! Să te duci numaidecât cu ea la Neacşa, să-i descânte, ca să iasă. Să nu te duci la doftor, că cine ştie ce-i face.

Gherghina îşi puse mâinile în şolduri şi clătină din cap, ca ăla care ştie?

— Ai vrea d-ta să fie şarpe, dar nu e...

— Or fi limbrici, Gherghino!

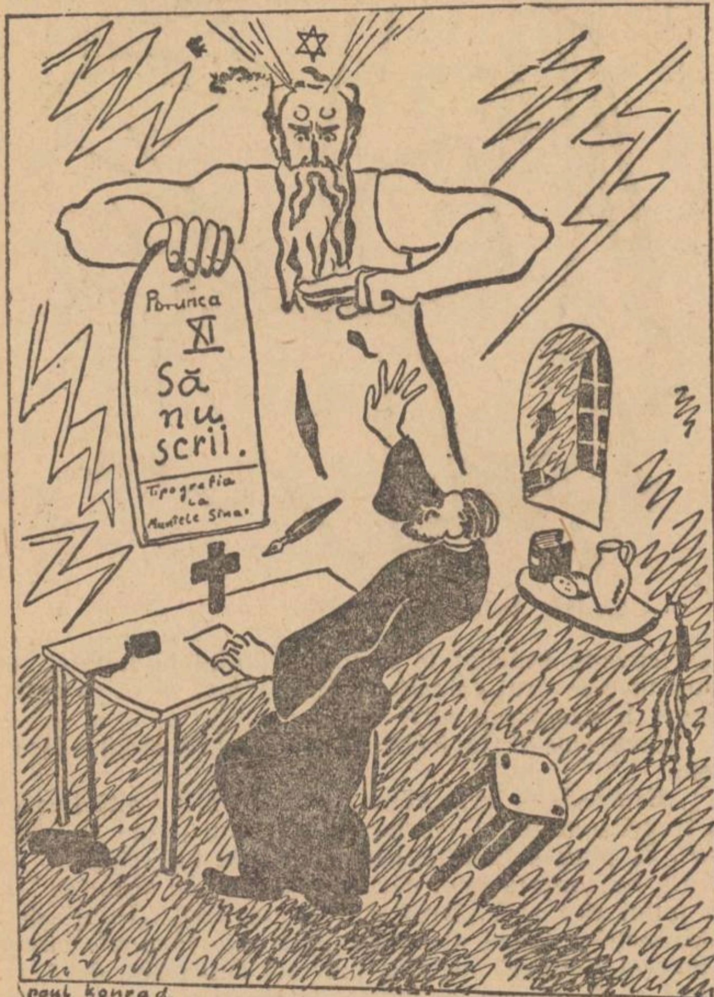
— Ai vrea d-ta să aibă limbrici, dar n'are... Ia spune tu, fa, ce ai.

Joiţa îşi trase şi mai mult basmaua la gură, se roşi ca focul şi lăsă capul în pământ. Mă-sa o îmboldi cu ghiontul.

— Nu-i spui, fa? Ce, ţi-e ruşine? Când te-ai culcat cu fiu-său nu ţi-a fost ruşine... că-ţi sparg capul fire-ai a dracului de stricată!

Apoi către baba Anghelina, care rămăsese cu gura căscată, dar nu prea mirată:

— A înşelat-o fi-tău Stan, d'aia i s'a umflat burta, fă! Acu să rămâie aci, că la mine n'are ce mai căuta. Să stea să fete în casa cui şi-a bătut joc de ea, că mie copiii altora nu-mi trebuie!

Porunca a unsprezecea

(Tăcere. Exarhul priveşte atent să vadă efectul pe care lectura l-a făcut asupra adunării. Părinţii îşi şoptesc, râd înfundat şi-şi dau cu coatele).

Avemelec. — Eu sunt de părere că şi fata e vinovată fiindcă s'a lăsat, dar şi măgarul de flăcău că i-a sucit capul. Zic eu bine, părinţilor?

Voci. — Aşa e!

Iachint. — Şi odată ce s'a lăsat, trebuia să ajungă lucrurile unde au ajuns, nu? (râsete).

Avemelec. — Ascultaţi-mă pe mine, că sunt mai bătrân ca toţi. Să se ducă părintele controlor, ori mai bine părintele stareţ, în satul ăla şi să cerceteze la faţa locului să vadă cum s'au petrecut lucrurile. Dacă părintele Damian a scris adevărul, atunci n'avem ce vină să-i băgăm; iar dacă o fi scris minciuni, să-l tragă la judecată tatăl fetei, ori al băiatului. Nu e treaba noastră să ne amestecăm în socotelile altora. Zic eu bine, părinţilor?

Voci. — Foarte bine!

Controlorul (se ridică în picioare). — Cuvioşi părinţi, să stăm strâmb şi să judecăm drept. Băgaţi de seamă că e în joc soarta unui frate de-al nostru. care în loc să folosească darul primit dela Dumnezeu, întocmind monografiile mânăstirilor, după cum bine începuse acum câţiva ani, s'a lăsat înşelat de necuratul şi s-a apucat să scrie bazaconii. Noi nu suntem aici să judecăm pe Joiţa Gherghinei, ori pe băiatul babii Anghelinei. Pentru noi întrebarea se pune astfel: Este ertat unui monah să scrie asemenea măscări?

Iachint. — Mai bine să le facă decât să le scrie. (râsete).

Controlorul. — Când le faci, te ştie numai Dumnezeu şi cu Dracu; dar când le scrii, citeşte o lume întreagă. Da, ori ba?

Soborul. — Da... ba... nu...

Controlorul. — Dacă nu, atunci înseamnă că nu mai e vrednic de haina călugărească. (către exarh). Te rog, Prea Cuvioase, să nu mai citeşti niciun rând din această carte. Soborul e luminat. Da sau nu?

I-a intrat şarpele 'n burtă!

Soborul. — Da... nu... da...

Exarhul. — Să trecem acum la ultima şi cea mai criminală dintre cărţile lui Damian Stănoiu. Să lăsăm bucata dintâi unde autorul arată mirenilor că un stareţ necinstit, ca să obţină aprobarea contului de gestiune, a îmbătat pe membrii consiliului spiritual; să lăsăm şi schiţa dela sfârşit în care se zeflemiseşte viaţa pustnicilor, şi să ne oprim la nuvela intitulată „Dragoste şi smerenie". Citind titlul, ce gândeşti: iată, în sfârşit, pe părintele Damian lăudând cele două mari virtuţi călugăreşti — dragostea şi smerenia — şi, fericit că satana l-a părăsit un timp, te apuci cu mare lăcomie să citeşti. Ei bine, ştiţi sfinţiile voastre ce povesteşte ieromonahul Damian sub titlul de mai sus? Cea mai groaznică beţie ce se poate închipui. Ascultaţi, cuvioşi părinţi, şi să faceţi cruce: cică cinci călugări ar fi înghiţit într'o noapte — nici mai mult nici mai puţin decât un boloboc de trei decalitri de vin! Vă întreb: e cu putinţă la nişte oameni — dintre care unul aproape de şaptezeci de ani — asemenea burdihanuri?

Glicherie. — Prea Cuvioase Părinte, este. (râsete). Noi, la Sfântul Munte, am băut într-o noapte, şase inşi un butoiu de şapte deca. (mare haz). Nu-i vorbă că am avut şi aşternut bun. Pregătisem o mâncare straşnică de caracatiţă, rasol de raci d'ăia mari şi prăjisem o copae de calcan...

Soborul (râde cu lacrimi).

Exarhul. — Fie şi aşa. Se găsesc şi prin mânăstiri tot felul de nebuni. Dar noi suntem datori să tăinuim astfel de scăderi, nu să le dăm în vileag ca să aibă mirenii de ce râde.

Roman. — Mirenii ştiu şi fără să le mai spunem noi.

Stareţul. — Totuşi, noi să tăgăduim.

Exarhul. — Dar părintele Damian nu se mulţumeşte să-i arate pe cei cinci setoşi de băutură, ci, în scopul vădit de a ponegri viaţa mânăstirească, îi pune să cânte cântece de lume, iar mai apoi să joace Brâuleţul şi Ghilabaua...

Climent. — Beţia fără cântece şi fără ţopăială, n'are nici un tălălău. (râsete).

Controlorul. — Să nu fii obraznic, că te dau afară!

Exarhul. — Bucata se încheie astfel: trei din călugări beau până cad în nesimţire, iar cei doi care şi ei abia se mai ţin pe picioare, îi prohodesc ca pe nişte morţi adevăraţi, (râsete). Nu sunteţi de părere că, folosind nişte rugăciuni pentru odihna sufletelor, în astfel de împrejurări, părintele Damian a săvârşit un sacrilegiu?

Controlorul. — Ba ce sacrilegiu!

Avemelec. — Prea Cuvioase, mă rog, n'am putea să ştim şi noi cine au fost părinţii care au făcut fapta asta? Că ar trebui şi ei puşi la canon, nu numai părintele Damian. Nu zic eu bine, părinţilor?

Câteva voci. — Foarte bine!

Exarhul. (după ce râde de ignoranţa soborului).— Aşa dar încă un cap de acuzaţie — şi dintre acelea care nu se iartă. Culmea îndrăznelilor însă o găsim în bucata *„Jalba Cuviosului Pitirim"*. Aci, Cuvioşia Sa, un simplu ieromonah, îşi permite să aducă acuzaţii grave unui episcop, care ar fi călcat canoanele transformând o mânăstire în cârciumă, pentru a desface mai cu preţ vinurile episcopiei sau ale Prea Sfinţiei Sale...

Soborul. (murmură. Câţiva îngână timid: mi-se pare că aci e buba).

Controlorul. — Pst!

Exarhul. — Povesteşte autorul că la chelăria unei mânăstiri, se vindeau băuturi vizitatorilor, din care pricină certurile şi scandalurile se ţineau lanţ, mai ales în zilele de sărbători. Un călugăr, anume Pitirim, ne mai putând suferi starea asta de lucruri, face denunţ la episcopie. Ca să vă daţi seama cât de multă patimă pune Damian Stănoiu în această bucată, daţi-mi voe să vă citesc în întregime, denunţul lui Pitirim, ca după aceia să-mi spuneţi dacă un simplu călugăr ar fi capabil de atâta îndrăzneală, — admiţând, în ultimă ipoteză, că faptele pe care le denunţă sunt adevărate. (Citeşte).

Prea Sfinţite Stăpâne,

„Sânt un biet monah slab la minte şi la trup; — şi nici în curaj nu mă aflu mai pricopsit. Dar fiindcă sfântul şi marele Vasile ne nvaţă, că atunci când e vorba de apărarea credinţii să fim tari şi obraznici, — ce am grăit către sine-mi: — Cuvioase Pitirime, te ştiu prost la cap şi nevolnic la trup, dar nici toţi sfinţii mucenici n'au fost mai vârtoşi decât tine şi totuş, pentru apărarea credinţii lui Hristos, s'au împotrivit împăraţilor şi ighemonilor, au suferit munci şi arsuri, au fost ucişi cu pietre şi aruncaţi în prăpăstii adânci; unii au fost hierăstruiţi, alţii lepădaţi în varniţe şi în mijlocul hiarelor, — neclintindu-se nici cum în răbdare şi în dreapta credinţă. Ci tu n'ai a te lupta nici cu împăraţi păgâni, nici cu antipaţi îndrăciţi şi nici cu Iany au cu Iliodor — vrăjitorii. S'a aşezat un drac în mânăstire, carele îndeamnă pe părintele stareţ să neguţătorească băuturi beţive — întru ocară lui şi întru desfătarea mirenilor ce nici când nu se lenevesc a-şi împila gâtlejurile şi stomacul, şi nici nu cunosc cuvintele prorocului Isaia. carele zice: „Vai celor ce se scoală de dimineaţă şi umblă după sichera!" Şi nici sfatul pe care sfântul apostol Pavel l-a grăit celor din Efes: „Nu vă îmbătaţi de vin, întru carele este curvia".

„Ci m'am poftit atunci, cu îndrăzneală, să mă duc la părintele stareţ şi să-i pun înainte cuvintele Mântuitorului, când zice: „Mustră pe cel înţelept şi te va iubi". Dar mai la urmă am socotit că părintele stareţ, fiind iute la mânie şi trufaş la minte, se va turba asupră-mi şi din îndrăzneala mea nu voiu agonisi pentru sf. mânăstire nimic; iar pentru sine-mi — ocară şi necinste. Atunci, am chibzuit în prostia mea, cum că mai înţelept lucru este să pui plângere la episcopul locului, luându-mi obraz din cuvintele Apostolului: „Grăit-am mărturiile tale înaintea împăraţilor şi nu m'am ruşinat". Iar episcopul, de va fi om înţelept, mă va asculta, aşa cum altădată patriarhii şi episcopii ascultau, în soboare, cuvântul diaconilor şi al monahilor. Iar dacă altfel îi va fi judecata, tot nu mă va osândi, căci zice la cartea Inţelepţilor: „Cel mic de ertare şi de milă este vrednic". Iar marele Vasilie grăeşte: „Războiul, carele fără de voe cade peste noi, nevrând trebue să-l primim; iar de voe a ni-l face nouă înşine prea fără de socoteală este". Căci ce altă vitejie a făcut părintele stareţ, aşezând prăvălie de cârciumă la uşa sfintei biserici? A poftit de voe războiu cu duhurile cele viclene, dându-se pre sine şi pre noi la oameni iscoditori, ca să fim clevetiţi şi să ne înfigem înşine sminteli. Că dacă vor vedea pre călugăr, zice marele Vasilie, că nu cu totul fără de milă se află către trup, şi măcar în parte îşi mângâe lipsurile, îl ocărăsc şi îl clevetesc. Căci şi monahul este om: nu e nici înger, nici drac. Şi dacă ochii văd ceiace învăţătura osândeşte, se vor slobozi de minte şi vor trage trupul spre păcat, iar sufletul spre Gheena. Că dacă bărbaţii, când se îmbată, pricinuesc scârbă, fără să aducă sminteală; muerile însă aduc fierbinţeală şi turburare. Că-şi lasă trupul îmbrăcat ca şi când ar fi desbrăcat, iar când văd vr'un călugăr trecând, se fac unealtă satanei şi-şi strâmbă ochii — caşi când ar dori

Soborul

împreunare; şi aşa râd şi se întind — ca şi când ar fi întru împerechere. Iar unii călugări şi fraţi aşa cască gura pe la mese, uitându-se cu totul pe sineşi şi lăsând ochii să privească trupurile muerilor, iar mintea să se turbure de neruşinarea lor.

„Zice Isus, fiul lui Sirah: „De faţa muerii ca de faţa şarpelui să fugi". Iar psalmistul grăeşte despre ceice se îmbată: „S'au alăturat cu dobitoacele cele fără de-minte şi s'au asemănat lor". Dar marele arhiepiscop al Chesariei-Capadochiei zice că şi mai rău, fiindcă dobitoacele au rânduite pornirile cele spre împerechere; iar oamenii beţi, umplându-şi trupul de fierbinţeala cea afară de fire, ca de o streche să zădăresc spre înverşunări şi spre împreunările cele mai scârnave se împing. Ci aicea, fiind vinul tare şi iarba verde, fierbinţeala e şi mai vârtoasă, că-i vezi cum se desmieardă în faţa călugărilor care cască gura; apoi se duc şi se împerechează în arhondaric, sau prin chiliile părinţilor pofticioşi de câştig nelegiuit. Iar ca să încerci să le zici ceva, înseamnă să grăeşti către urechi moarte şi însuţi să te amăgeşti de ochi hicleni şi de trup de şarpe.

„Aşa că eu îndrăznesc să scriu Prea Sfinţiei Voastre carte proastă, cu vorbe aşezate fără meşteşug, dar scrisă din inimă curată, nădăjduind că, fiind ministrul lui Hristos pe pământ, veţi trimite iscoadă — sau înşivă veţi pofti şi, ca odinioară Mântuitorul, veţi lovi cu biciul pe cei ce au călcat poruncile, făcând din casa Domnului locaş pentru beţii şi pentru învierşunări. Iar de nu, veţi cădea în păcatul celor ce nu judecă după dreptate. „Viermele lor nu va muri şi focul lor nu se va stinge", zice dumnezeescul Hrisostom despre aceştia. Iar eu, urmând pilda cuviosului Ştefan cel nou, carele nu s'a sfiit a mustra pre împăratul Constantin Copronim; a cuviosului Maxim Mărturisitorul, carele s'a luptat cu patriarhul Pir; şi a lui Acsente cel din munte, carele a strigat împotriva eresului Evtihie şi al lui Nestorie, — îmi voi scoate numele la arătare şi nu voiu înceta războiul cu satana, cu părintele stareţ şi cu Prea Sfinţia Voastră, până ce — ori Hristos va birui, ori eu voiu primi mucenia".

Controlorul. — Daţi-mi blagoslovenie să zic o vorbă mare: dacă aş şti că în cuprinsul acestei eparhii se găseşte un singur călugăr în stare să pună pe hârtie astfel de lucruri, n'aş mai sta un minut controlor. M'aş retrage în chilioara mea, cu pensioara pe care o am şi n'aş mai vrea să văd călugăr înaintea ochilor.

Victor. — Prea Cuvioşi Părinţi, nu fac pâră împotriva fratelui meu, dar bănuesc că o astfel de petiţie n'a făcut-o Pitirim ăla — cine-o fi, ci părintele Damian. A fost câţiva ani secretar al mânăstirii şi e meşter grozav în d'ald'astea.

Exarhul şi Controlorul (râd cu milă).

Roman. — Şi episcopul ce-a făcut, Prea Cuvioase? A orânduit anchetă?

Controlorul. — Cuvioşia ta îţi închipui că episcopii îşi pun mintea cu toţi descreeraţii?

Exarhul. — Episcopul, aşa scrie acolo, a cerut ştiri dela mânăstire, mustrând totodată pe stareţ că a călcat canoanele care poruncesc să nu se deschidă cârciumi prin mânăstiri. Stareţul răspunde că nu cunoaşte acele canoane şi că, oricum, le-a călcat în interesul mânăstirii, întrucât vânzând vinul cu kilogramul câştigă îndoit şi întreit ca atunci când l-ar da cu ridicata. Atunci, episcopul se lăcomeşte de bani şi, în loc să pedepsească pe stareţ, ori măcar să oprească pentru viitor a se mai desface vin la chelărie, trimite două bolobоace pline şi pe economul episcopesc cu ordin ca de aci înainte să se vândă mai întâi vinul produs de podgoriile episcopiei. Iată cum povesteşte autorul această scenă dinadins ticluită ca să arate lumii că pentru episcopii noştri, canoanele sf. Părinţi au valoare numai atunci când nu văd trebuinţă să le calce.

— „Porunca Prea Sfinţiei Sale, — zice economul episcopiei — sună aşa: Dacă e vorba să se vânză vin la chelăria mânăstirii, drept este să se desfacă mai întâi al sfintei episcopii".

— Dar cu canoanele cum rămâne, mă rog? — întreabă stareţul Pangratie.

— Cum să rămâie? In urma raportului Prea Cuvioşiei Voastre, s'a încredinţat şi Prea Sfinţia Sa că într'adevăr nu se mai potrivesc veacului acestuia..."

Acuma e rândul stareţului să apere canoanele.

— Dar bine, dom'le, se poate ca un cogeamite episcop să-şi bată joc în aşa hal de sfintele mânăstiri şi de sfintele canoane? Aici e mânăstire domnească, părinte, cu testament şi cu blestem dela ctitori, precum că nimeni nu e slobod — ori Domn de-ar fi, ori Episcop de-ar fi, să-i schimbe rostul, prefăcând-o în cârciumă şi în local de petrecere şi de scandal... Of, unde eşti Sfinte Ilie?...

Controlorul. — Părinţilor, să zicem că lucrurile s'au petrecut aşa — deşi nu e decât o născocire de scriitor; — că se găseşte într'adevăr un episcop care a făcut din mânăstire cârciumă şi din călugări cârciumari, — credeţi sfinţiile voastre că trebuia să se dea sfoară în ţară?

O voce. — Parcă lumea nu afla şi aşa?

Controlorul. — Nici vorbă că afla. Prin urmare părintele Damian a defăimat un episcop şi deci cade sub cea mai grea pedeapsă prevăzută de canoane pentru clericii răsvrătiţi: alungarea din cin.

Soborul (murmură: pedeapsa e prea mare).

Exarhul (în picioare. Işi ia din nou înfăţişarea gravă de prezident al unui sinod ecumenic, chemat să curme o mare şi primejdioasă erezie). — Părinţilor, acuma după ce v'am arătat faptele pentru care ieromonahul Damian Stănoiu e pus sub acuzaţie, vă întreb dacă Efrem Sirul, sau Ioan Damaschin, sau Andrei cel din Crit, ori Metafrast, care şi ei au fost călugări şi scriitori, ar fi pus mâna pe condei să scrie ce-a scris şi cum a scris fratele nostru cel rătăcit?

Soborul. — Nu!

Exarhul. — Aşa dar, împricinatul, care n'a catadixit să vie măcar să se apere, nu mai e demn să rămână în rândurile noastre. Nu vă mai înşir toate canoanele care-l pedepsesc, dar vă asigur că sunt cel puţin douăzeci. Vă rog să mă credeţi pe cuvânt, căci, după cum veţi fi auzit, sunt doctor în teologie, dela facultatea din Atena, şi deci nu pot fi bănuit că nu cunosc legiuirile Sfinţilor Părinţi.

Mândru că a fost în stare să domine şi să convingă un sobor de treizeci de călugări care n'au auzit în viaţa lor de literaţi şi de literatură, şi fericit că în toiul savantelor discuţii n'a întâlnit elocinţa şi erudiţia vreunui diacon alexandrinian, Prea Cuviosul Exarh pofteşte pe călugări să iscălească. Şi ei iscălesc — unii de frică să nu rămâie fără lemne în mijlocul iernii, alţii pentrucă aşa e ordinul, — şi toţi încredinţaţi că până la urmă iscăliturile lor vor rămâne, conform tradiţiei, fără nicio valoare. Numai părintele Gurie, se încumetă să pună o întrebare pe care o ţinea mai demult pe buze:

— Prea Cuvioşi Părinţi, din câte s'au vorbit aci, eu am înţeles un lucru: că atâta timp cât părintele Damian s'a legat de călugări simpli, de stareţi, de arhimandriţi, de călugăriţe, de fete şi de văduve — nu l-a durut nici capul; îndată însă ce-a îndrăznit să scrie două rânduri în contra episcopilor, s'a descoperit că e aşa şi pe dincolo şi s'a abătut urgia canoanelor asupra lui. Nu-i aşa, Prea Cuvioşi Părinţi?

Tăcere. Cei trei arhimandriţi îşi zâmbesc semnificativ şi se pregătesc să treacă la praştină fiartă.

DAMIAN STANOIU

Dan Băjenaru — *Portret*

Demagogia rozalbă

Se vorbea pe vremuri de moartea pe poziţie. O concepţie retardatară impunea un sfârşit în concordanţă cu viaţa trăită şi onoarea politică, de pildă, o stabilea bilanţul. Mai apropiaţi de biologie decât de Fanar, oamenii ştiau că nimeni nu putea să aibă succesiv decât un singur temperament şi viaţa putea să fie răsfoită, ca o carte, şi citită dela orice pagină, indiferent, îndărăt sau înainte. Fiecare foaie avea poezia ei independentă, dintr'o tablă de materii echilibrată.

Viaţa politică şi socială face pe agitaţii ei profesionişti nu numai inteligenţi în adâncime ci şi deştepţi în varietate. Cine a scris pentru întâia oară, strâns cândva cu uşa, că numai proştii nu-şi schimbă opiniunea, el ocăra în desesperare de cauză atitudinea rectilină, probitatea şi decenţa unei idei. Argumentul lui, rostit şi semnat, a fost bine venit pentru toţi nerostiţii şi nesemnaţii. Părerile diametral opuse în acelaş cap desorientat, trădează cât de colo pe amator, pe farsor şi pe aventurier: numărul diletanţilor a sporit ca un clăbuc uşor spumant, în politica aşa zisă, ca şi în literatură şi pictură. Dar ele nu mai constituiesc un blam într'o lume de toată superficialitatea şi într'o epocă de promovare a lipsei de o personalitate şi de o credinţă.

Nişte foşti miniştri, care fac parte din extrema dreaptă burgheză şi au activat toată viaţa în sensul celui mai extremist capitalism, strămutat din planul afacerilor pe planul moral, au încetat în speranţa că vor putea redeveni. Unul s'a carbonizat umblând prea mult cu focul în gură şi cu chibriturile aprinse, celălalt, deşi numai s'a fript parţial, s'a fript tocmai la mâna cu care ducea portofoliul. Amândoi au rămas, probabil că pentru eternitate, nişte miniştri care nu vor mai fi.

Dintr'odată, ei nu se mai simt obligaţi la o limbuţie retorică, destinată să exalte puritatea unei societăţi, căreia îi datorau un minister şi apanajul de a se numi fiecare cu un plural complex. Baritonul unuia şi sopranul celuilalt nu mai cântă binefacerile unei societăţi care împiedicându-i să fie nişte meseriaşi obscuri în calificările lor de diplomă, i-a cocoţat conducători de popoare şi le-a dat dreptul să iscălească lângă sigiliul Statului servit. Amândoi devin analişti. Se transportă de la o tribună la alta, zăcând amândoi de un caz de conştiinţă. Dintr'odată, ei încep să-şi facă probleme şi să mărturisească dificultăţile care duc la deslegare. O nevoie suspectă de a se dumiri a pus stăpânire pe ei, la o vârstă destul de înaintată, ca să se presupuie că se puteau trezi la nedumirire cu câţiva ani mai de vreme.

Unul ne desvălue cugetarea, ca şi cum ar fi a lui şi ca şi cum n'ar fi citit-o în revistă ilustrată, că evoluţia societăţii capitaliste apucă sensul unei stângi, de care el nu s'a slujit pân'acum decât ca să-şi deschee pantalonul. A început să-l preocupe timpul şi fatalităţile istorice, după ce a făcut averi, plasându-şi autoritatea în câteva iniţiative desinteresate şi procopsindu-şi curtea de lichele, escorte de papugii şi pajii, însărcinaţi cu purtarea trenei marelui samsarlâc.

Celălalt, pe negândite, face elogiul planurilor quinquenale sovietice, declarate de partidul politic, în care figurează ca o stea, falimentare şi opere de amăgitori. Forma bolşevizantă a Statului îl interesează la maximum.

Departe de noi, evident, gândul de a desaproba o stare de spirit nouă, al căreia substrat îl cunoaştem din guvernări scandaloase şi abuzive şi din activităţi proprii de guvernare, şi triste şi ruşinoase. Cumetrii au lichidat însă în sânul societăţii burgheze, unde au supt tot laptele pe care l-au lăcomit, definitiv starea lor de sugaci ministeriali — şi adaptându-se laptelui sovietic, nu urmăresc numai un confort de bot şi de ţâţă teoretic în societatea viitoare, dar şi o răsbunare împotriva doicii burgheze. Cum îi purta legănaţi la cămaşă, răsfăţaţii au excrementat în sân, de mai multe ori.

De teamă să nu devie egali cu Lenin şi Stalin, societatea infecţilor burghezi, care au plătit şi mari comisioane, unuia din ei, îi va chema poate înapoi, ca să mărturisească, încăodată, că s'au înşelat şi că adevărul adevărat tot în mâna dreaptă se găseşte.

Am notat, odată cugetarea politică a unui proprietar din judeţul Romanaţi, învăţat cu ideea că după burghezie va veni comunismul, cu care îl înfricoşau coreligionarii lui politici. Trebue să găsim o chichiţă, nu se poate să nu existe vreuna, ca după ce vor veni comuniştii să-i „canalizăm" — spunea proprietarul, care era şi advocat.

Domnii din aluzia de mai sus au plecat din demagogia albă, unul cu o talpă în ceafă şi altul cu talpa mai jos — după cum se afla fiecare din ei, făcând metania sau lingând un covor, în momentul când au primit piciorul. Ei trec în demagogia roşie bucuroşi să placă, dacă nu comuniştilor din România, care îi cunosc, vreunui comunism exotic, interesat la existenţa unor demagogi de esenţă ministerială. Şi până se va decide dacă rămân cu burghezii sau trec cu Moscova, unde probabil că nu e tot aşa de bine ca în Bucureşti, este utilă o demagogie numai trandafirie, roză, rozalbă.

T. ARGHEZI

GRATIS

primiţi CALAUZA ŞTIINŢELOR OCULTE, tratând despre Hipnotism, Spiritism, Telepatie, Fachirism, Magie, ştiinţa de a deveni iubit, stimat, fericit. Arta de a reuşi în orice afacere, mărind puterea voastră de muncă, câştig, îmbogăţire. Vindecarea viciilor, boalelor şi ticurilor nervoase, frica, lenea, melancolia, timiditatea, etc. Ştiinţa de a ceti trecutul, prezentul şi viitorul oricui. Oricine poate câştiga 200—500 lei pe zi prin practicare, consultaţii, conferinţe. Adresaţi-vă prin scrisoare la PROFESORUL C. NICOLAU, Strada Caraiman, No. 8, Bucureşti, Sectorul Poştal II. Puneţi timbrul aviaţiei pe scrisori. Cine doreşte a fi mai sigur de primire, să trimită 17 lei mărci pentru expediţie recomandat.

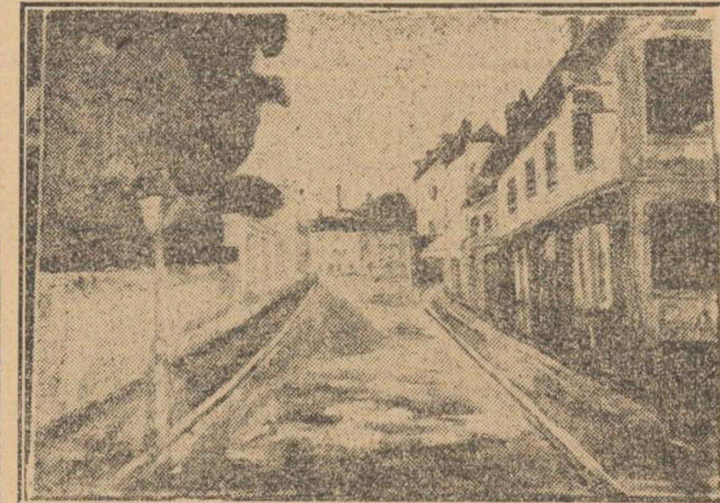
Tăiaţi şi păstraţi acest anunciu, nu se ştie când vă poate fi de folos.

PLASTICA

Caracteristica grupărilor noastre de artişti nu este numai lipsa de omogenitate, dar şi inconstanţa membrilor care compun aceste asociaţii deobiceiu efemere.

Artişti cu deosebite concepţii de artă şi de viaţă, cu temperamente foarte puţin sau deloc înrudite, se întovărăşesc mai mult din motive economice decât din raţiuni de artă, pentru a organiza o expoziţie.

Unii se mai găsesc şi în alţi ani laolaltă. Cei mai mulţi însă, dezertează pentru a apărea — aceiaşi — în constelaţii nouă.

G. Nichita — Stradă la Fontainebleau

Una din grupările cele mai recente, „*Grupul nostru*", înregistrează chiar de la a doua expoziţie [1]) câteva dezerţiuni. Lipsesc astfel, dintre membrii fondatori, d-nii C. C. Constantinescu, Aurel Kessler, M. Onofrei şi Paul Miracovici, artişti pe care am vrea să-i întâlnim cât mai de aproape legaţi de evoluţia mişcării noastre plastice.

Dintre cei prezenţi, nimeni nu mai îndreptăţeşte semnul de întrebare al începutului. Toţi sunt în efervescenţa realizării sau chiar mai înaintaţi, în miez de artă.

Sculptori sunt numai doi: Constantin Baraschi şi Mac Constantinescu.

D. Baraschi e mai grav şi mai dinamic decât altădată, în unele lucrări („Făuritorul", de pildă). Totuşi,

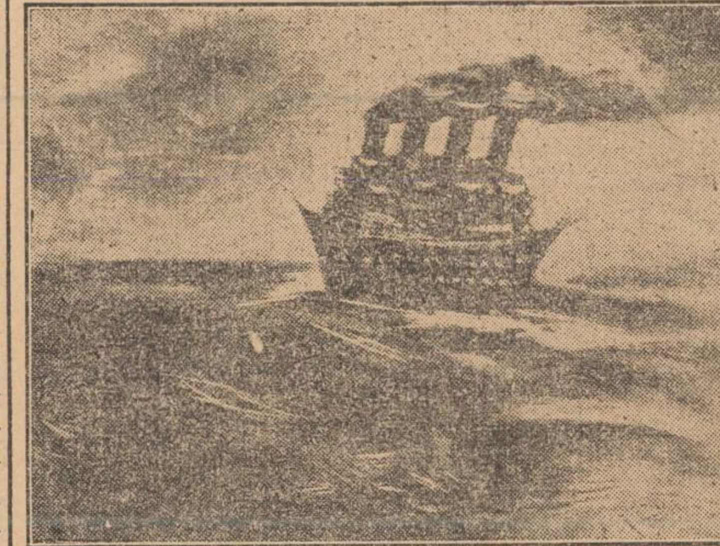
T. Soroceanu — Tailleurul verde

atitudinea i-am fi vrut-o mai puţin retorică. In „Leda", erotica grupării e săracă în sentiment. In schimb, „Nudul" — poate cea mai realizată lucrare actuală a artistului — se construeşte din alunecări luminoase de linii, ca o melodie elegiacă.

Remarcăm şi izbutitul portret al d-nei Van Dyck.

Sculptura d-lui Mac Constantinescu e mai spiritualizată, mai pătrunsă de gând şi de vibraţie, mai literară.

Distincţia realizărilor d-sale e cucerită şi prin calitatea stilului, valorificat, aproape individualizat în fiecare compoziţie, dar şi prin resursele inteligent exploatate ale materialului.

Margareta Sterian — Peisaj oceanic

Abanosul, acajou-ul, metalul bătul cu ciocanul, bronzul, ceara, ceramica neagră şi cea policromă fac să ţâşnească, sub modelajul viguros al d-lui Mac Constantinescu, ritmuri, imagini şi expresii plastice dintre cele mai sugestive.

„Basmul", „Fecioara şi Colomba", „Arcaşa", „Bacanta" şi „Dansatoarea Yemenită" sunt înfăptuiri care oglindesc multiplele posibilităţi de creaţie ale acestui artist.

Mai puţin personale ni se par cele treizeci şi patru de planşe menite să ilustreze „Infernul" lui Dante.

Pictura expusă la acest salon e deasemeni destul de cuminte.

Nici slugărnicie faţă de procedeele înaintaşilor, — cum observa cu dreptate un cronicar, — *dar nici saltul în absurd de dragul ineditului.*

Armonie şi echilibru — chiar sub formula cea mai cutezătoare.

Cităm, în această ordine estetică, exemplul d-nei Margareta Sterian.

A. Demian — Pe terasă

Din tehnica primitivistă a peisajelor d-sale se degajează prospeţimea unei sonorităţi cromatice neaşteptate. Iar exuberanţa organizării anecdotice e tot atât de spirituală pe cât e de inedită.

Nici d-na Cassilda Miracovici nu face academie. Priveliştile din Caen, Paris şi Dâmboviţa cad însă în monotonia unei surdinizări factice; au toate aceiaşi atmosferă îmbâcsită, murdară, aceiaşi unitate de valori, ca şi cum ar fi fost lucrate noaptea, în acelaşi loc şi la aceiaşi oră.

Artista va trebui să renunţe la maniera aceasta voit teatrală, mai ales că ne-a obişnuit cu unele realizări finite, cum e „Natura moartă" din actuala expoziţie.

T. Papatriandafil — Portret

O serie de nuduri în culori vii expune d. Dan Băjenaru.

Deşi sensibilitatea cromatică nu-i lipseşte („Portretul" are destul de preţioase calităţi de pastă), totuşi neglijând desenul pentru o vagă tendinţă decorativă, pictorul nu izbuteşte să se definească deplin.

Aşa cum, de pildă, se defineşte d. Ştefan Constantinescu într'o pânză izolată, „Vedere din Bucureşti". lucrată într'un verde luminos şi în griuri rafinate.

Tot o singură lucrare prezintă şi pictorul A. Demian. O pânză de dimensiuni mari, grupând două nuduri care se leagă armonios, cu tot contrastul carnaţiei, într'o revelatoare precizie a desenului.

D. Ionescu-Sin expune nuduri „Renoir", peisaje şi portrete în care urmăreşte cu multă râvnă transparenţa şi preţiozitatea culorii.

Dar lucrarea cea mai personală e fără îndoială „Natura moartă", care însemnează în acelaşi timp un pas mai departe în evoluţia d-sale.

O viziune de avânt temperat, prea mult aceiaşi, aduc peisajele d-lui Al. Moscu.

Autoportretul, lucrare ce trece dincolo de conştiinciozitatea banală a execuţiei şi atinge valoare de stil, ne îndreptăţeşte să credem în progresul artistului.

Urmărim de câţiva ani tehnica evolutivă a d-lui G. Nichita. Şi de astădată d-sa pune în valoare aceiaşi putere spirituală de a transpune emoţia şi sentimentul în culoare.

Din peregrinările sale recente, pictorul a prins acea linişte tristă şi prăfuită a *Montmartre*-ului şi melancolia dezolantă a împrejurimilor Parisului.

Frumoase calităţi de pastă şi o deosebită sensibilitate a valorilor aduce d. Tache Papatriandafil în peisajul din Paris („Pont-Neuf") şi în flori. In portret, deasemeni, se afirmă virtuozitatea d-sale de totdeauna.

D. Al. Phoebus expune un interesant ciclu de aquarele — vederi şi interioare de catacombe din Grecia — tratate în manieră impresionistă.

Portrete extrem de conştiincios tratate înfăţişează d. Tache Soroceanu. D-sa pare a se fi consacrat acestui gen, în care dovedeşte alese însuşiri de caracterizare expresivă.

H. BLAZIAN

1) Sala Mozart.

Femeia de azi

Consult sufletesc

Scrisoarea, cu semnătură necunoscută, îmi făcuse o îndoită plăcere. Avea o pagină de elogii şi două de greşeli de ortografie. (Nu erau mai multe pagini decât două.)

Imi plac elogiile, nu mult timp, numai până ajung clipa sau pagina următoare în care inevitabil mi se cere ceva, dar greşelile de ortografie şi sintaxă îmi fac totdeauna o plăcere durabilă. Ele amuză nespus, şi apoi farmecă prin acel aer de sinceritate pe care, odată ce ai strâns o mică legătură de scrisori, nu-l mai poţi găsi în frazele corecte, ci, doar într'un verb neacordat, în trăsătura de unire tăind fără premeditare un complement, într'o apostrofă care fuge de la locul ei bun şi întrerupe şugubeaţă o promisiune, în intorsătura de frază frântă fără meşteşug şi fără virgula pauzei care minte.

Iar dacă, în scrisoarea de care-i vorba, în pagina următoare celei de elogii, semnatara necunoscută îmi cerea totuş ceva, n'am avut o deziluzie, deşi eram rugată pentru ceva mai mult decât un bilet de recomandaţie, mai scump decât un volum gratuit, mai greu decât o exhibiţie literară la ziua de primire. Mi se cerea un sfat.

Mărturisesc că, la început, n'am simţit obligatoria umilinţă de cinci rânduri a scriitorului care în urma articolelor sale cu veleităţi psihologice se vede consultat, ca o Pythie modernă, asupra unui „caz" din viaţa cititoarei.

Pentru că, mi s'a părut simplu, cazul.

Cititoarea studentă — era studentă şi o cred, căci gramatica pare a fi un simţ aparte pe care-l posedă uneori elevul de clasa treia primară şi nu-l poate dobândi profesorul de literatură — îmi scria tulburarea sufletului său sensibil, oscilând raţional între două propuneri de căsătorie.

Mi se dădeau detalii. Era mai întâi tânărul frumuşel, simpatic şi îndrăgostit, pe lângă astea deştept şi cu inimă bună, însă — pacoste care se leagă totdeauna de tinerii ce iubesc şi sunt iubiţi — sărac, fără cariera făcută, fără situaţie. Un post netrebnic de subcopist îl ţinea totuş bine dispus, cu licenţa universitară bine păturită în buzunar şi cu amorul lui bine cuibărit în inimă.

Ea însăşi n'avea avere, decât un mic venit părintesc cu care abia plătea la termen o pensiune de rangul al treilea. Dar abia începuse cei cinci ani de facultate, la capătul cărora cine ştie dacă era numaidecât catedra de profesoară.

Ce simplu ar fi fost cu celalt! Nu avea averi, dar putea ţine în larg o familie, apoi cu influenţele politice de care se bucura, catedra ei n'ar mai fi fost un dubiu.

Insă, adăoga sincer tânăra fată, *i-mi* e antipatic.

Am avut un moment de amărăciune, aproape de revoltă. O fată tânără, şi intelectuală, se poate târgui astfel cu sentimentele? Amorul fără gramatică nu mai cunoaşte nici imperativele hiperbolice? Din moment ce iubirea ei şi a frumosului subcopist nu era în primejdie să moară de foame, sacrificiul unei case cu confort, a unei rochii pe anotimp şi a „influenţelor politice" nu devenea uşor?

Am luat condeiul. Dar înmuindu-l prea brusc în cerneală, am lăsat la întors un bob mare negru pe foaia unei cărţi deschisă pe birou. Asta m'a contrazis oarecum, şi, până să rad cu grijă cerneala, popasul dădu îndemn unei răsgândiri.

Cât avea să dureze iubirea celor doi „fini" ai mei? (Căci îi unisem în gând.) Dintre toţi duşmanii pe care-i are amorul: legile, durata, vecinii, şi atâţia, nu-i oare sărăcia cel mai mare? Poate rezista divinitatea când e văzută nu în nimbul visărilor exaltate, ci în norul de praf al scuturării covorului? Poate rezista amorul mirosului de friptură sau lipsei de friptură, lingeriei cârpite şi sobei fără foc?

De regulă, nu poate, iar excepţiile sunt sublime şi reprobabile în acelaş timp.

Am muiat iarăş condeiul, de astădată cu prudenţă. Răspunsul a schimbat oare soarta tinerei îndrăgostite? Sfaturile binevoitoare, chiar cerute, le urmează cineva?

Dacă se simţea, i-am scris, destul de tare şi de laşă ca să se numere printre acele excepţii, să suporte renunţările de fiece clipă şi să le ceară, dacă n'o înspăimânta să instaleze amorul în viaţa ei şi în viaţa omului iubit ca o piedică pentru viitorul şi avânturile amândorura, dacă era destul de tare şi de laşă să închidă, cu lanţul braţelor, perspective altfel atrăgătoare şi rodnice, atunci să grăbească nunta.

Dacă nu se simţea atât de puternică şi de josnică, de sublimă şi crudă cum impune amorul absolut, atunci o sfătuiam să spue *da* celuilalt, căci nu mi se lăsase libertatea unei a treia soluţii. Sufletul ei modern nu concepe nici ipotetic, nici provizoriu, amorul urcat până la treapta de unde arunci pe *nu* tuturor.

ALICE GABRIELESCU

Berlioz şi Paganini

Geneza unei simfonii

Sub conducerea maestrului Georgescu, „Filarmonica" *a executat Duminica trecută simfonia lui Berlioz „Harold în Italia", din păcate atât de rar auzită la noi.*

Inspirată de poemul „Child Harold" de Byron, simfonia aceasta cuprinde impresiunile personale ale compozitorului (culese în timpul şederii sale în Italia) şi învestmântate numai în prestigiul eroic al melancolicului cavaler byronian.

Compoziţia simfonică a fost determinată de marele violonist Paganini.

Imprejurările în care a luat naştere, sunt descrise în articolul care urmează:

După ce concurase de patru ori fără succes la „Prix de Rome", Berlioz obţinu în sfârşit — în 1830 — mult doritul premiu, care îi oferea o şedere de câţiva ani în faimoasa vilă Medicis din Roma.

Oficialitatea franceză consacra astfel excepţionalul talent al tânărului compozitor, care la 25 ani, adică la o vârstă când alţi compozitori dibuesc încă în căutarea unei personalităţi, scrisese în mai puţin de trei luni prima lui capodoperă: *Simfonia fantastică.*

Berlioz (după o caricatură a timpului)

In Ianuarie 1831, Berlioz plecă la Roma, ca şi logodit cu frumoasa şi talentata pianistă Camille Moke de care era îndrăgostit. Nenorocos, cum a fost totdeauna în dragoste [1]), Berlioz a dat greş şi de data aceasta. Câteva luni după plecarea lui, Camille Moke se mărită cu fabricantul de piane Pleyel.

Işi poate oricine închipui ce greu a suportat Berlioz această lovitură. Cei din anturajul său îl compătimeau şi se îngrijorau de ciudăţenia atitudinii sale. Pictorul Horace Vernet, care ocupa pe atunci postul de director al vilei Medicis, avea impresia că şi-a pierdut busola. In orice caz, — scria acesta, — Berlioz ne dă mult de furcă din cauza firii sale cu neputinţă de domesticit...

In memoriile sale, Berlioz a mărturisit pe şleau că nimic din ce-i putea oferi bătrâna Romă nu-l interesa şi nu-i făcea plăcere. Nici un muzeu nu-l interesa nici o „preumblare arheologică" nu-l ispitea.

Singur „Colosseul" îl atrăgea, dar îl atrăgea numai pentrucă în liniştea lui putea savura neturburat pe Byron, poetul la modă,— şi pentrucă în majestuoasa lui izolare, sufletul său răvăşit se putea exalta în voie...

Mereu răscolit de pasiuni ce clocoteau în inima sa atât de încăpătoare, el nu-şi putea găsi nicăeri astâmpărul. Ceva „nedefinit" îl mâna mereu din loc în loc. Ii plăcea să hoinărească zile şi mai ales nopţi întregi, pe câmpia romană sau în munţii Abruzzilor, în mijlocul briganzilor şi lazzaronilor. Excursiunile acestea erau foarte riscate pe vremurile acelea, când şi drumul mare era nesigur. Berlioz nu se sinchisea însă de nici o primejdie. Odată, a venit pe jos de la Napoli la Roma, timp de zece zile, prin păduri, peste văi şi peste munţi, ajungând prăpădit, flămând şi cu hainele zdrenţuite.

„Farmecul unei astfel de călătorii este indescriptibil", — spunea el după aceia într'o scrisoare prietenului său Ferrand.

Tovarăşul său de vagabondaj era sculptorul Etex, autorul basoreliefurilor Arcului de Triumf din Paris. Prietenia lor data din ziua în care, întâmplător, s'au întâlnit în Mânăstirea Franciscanilor, unde amândoi s'au prezentat cu intenţiuea de a se călugări. Etex scria atunci despre Berlioz că e trist, deprimat, descurajat...

Am notat într'adins toate aceste detalii, pentru a fixa cât mai bine atmosfera în care a fost creată simfonia *„Harold în Italia".*

* * *

Reîntors la Paris, după doi ani de absenţă, Berlioz aduse cu sine partitura simfoniei fantastice revăzute la Roma precum şi „epilogul" acesteia, monodrama muzicală „Lelio" (Reîntoarcerea la viaţă), compusă acolo.

In Noembrie 1833, Berlioz avu fericirea să asculte aceste lucrări executate în două concerte consecutive. Succesul întrecu orice închipuire şi fu hotărîtor pentru Berlioz din două punte de vedere: mai întâi, pentrucă determină căsătoria sa cu Miss Harriet Smitson [2]), iar apoi pentru că îi prilejui cunoştinţa cu Paganini.

Este interesant cum povesteşte Berlioz scena primei sale întâlniri cu marele violonist:

„Quand le public fut sorti, un homme à longue chevelure, à l'oeil perçant, à la figure etrange et ravagée, un possédé du génie, dont le premier aspect me troubla profondément, m'attendit seul dans la salle, m'arrêta au passage pour me serrer la main et m'accabla d'éloges brûlantes qui m'incendièrent la tête et le coeur: *c'était Paganini".*

Paganini propuse lui Berlioz să-i scrie o compoziţie de concert pentru violă şi orchestră, deoarece posedă o violă superbă, un exemplar rar al lui Stradivarius, de o valoare nepreţuită, cu care ţinea să concerteze în public.

Berlioz primi, deşi mai mult de complezenţă: nu putea să refuze pe marele Paganini! Şi astfel luă naştere simfonia *„Harold în Italia".*

La 19 Mai 1834, el scria prietenului său Ferrand (căruia i-a dedicat apoi simfonia) că a terminat compoziţia:

„Je comptais ne la faire qu'en deux parties; mais il m'est venue une troisième, puis une quatrième... C'est une suite de scènes, auxquelles l'alto solo se trouve mêlé comme un personage plus ou moins actif, mais conservant toujours son caractère propre. J'ai voulu faire de l'alto, en le plaçant au milieu des poétiques souvenirs que m'avaient laissées les pérégrinations dans les Abruzzes, une sorte de rêveur mélancolique, dans le genre de Child Harold de Byron"...

Paganini a foiletat partitura simfoniei terminate şi a exclamat decepţionat:

„Nu e ceiace am vrut. Am prea multe pauze... Eu trebue să cânt încontinuu!"

La care Berlioz a replicat:

„Inţeleg acum: voiai un concert pentru violă şi orchestră. Dar un concert pe gustul d-tale nu ţi-l poţi confecţiona decât singur!".

Prima audiţie a simfoniei „Harold în Italia" avu loc la 23 Noembrie 1834, la Conservator.

Paganini, care era de faţă, fu atât de entuziasmat, încât la sfârşitul concertului căută pe Berlioz şi în faţa lumii care îl felicita, îngenunchie şi-i sărută mâinile, strigând: „ E o minune! Eşti un geniu!"

Trei zile după aceia, Paganini trimise lui Berlioz, care era bolnav în pat, un cec de 20.000 franci. Darul cădea cum nu se putea mai bine: compozitorul care avea acum de suportat şi cheltuiala unui menaj, o ducea greu de tot.

Toată lumea a crezut că este vorba de un act de generozitate. Liszt, care s'a ocupat special de acest caz şi care a scris chiar o broşură „Berlioz şi simfonia *„Harold în Italia"*, susţine însă că totul nu a fost decât o abilă manevră a şiretului Paganini. Acesta săvârşise

Paganini

imprudenţa să refuze concursul său gratuit la un concert dat în folosul spitalelor pariziene. Gestul acesta a provocat indignarea generală, care şi-a găsit ecou şi în presă. Pentru a recâştiga simpatiile pierdute, Paganini n'a ezitat să ofere lui Berlioz cei 20.000 frs., o sumă respectabilă pentru acele vremuri.

Socoteala era bine făcută. Cu trei concerte date ulterior, Paganini s'a despăgubit înzecit de sacrificiul făcut.

R. HRISCO

1) Este cunoscută geneza simfoniei fantastice, care a fost inspirată de chinuitoarea sa pasiune pentru frumoasa şi sărbătorita artistă engleză Harriet Smitson care, evident, îl ignora...

2) Miss Smitson, care asculta pentru întâia oară opera a cărei inspiratoare fusese fără ştirea ei, a fost atât de impresionată încât a trimis vorbă lui Berlioz că consimte să devină soţia lui.

Nicolae Nicandrov

SCENE NOCTURNE

traducere de ANA CANARACHE

au apărut în excelenta

„BIBLIOTECA DIMINEAŢA"

No. 141

70 pagini Preţul 5 Le

De vânzare la toate librăriile şi depozitele de ziare.

Bossuet era căsătorit?

Prin moartea canonicului Urbain, dispare ultimul şi cel mai apreciat istoric al lui Bossuet, acela care a adus o nouă lumină şi pe care o putem considera ca adevărată asupra enigmei mult timp controversată: Bossuet era căsătorit? Era în adevăr soţul legitim al Domnişoarei de Mauléon?

Odinioară, Paul Souday a desbătut această chestiune. Prin faptul însă că nu cunoştea încă recentele lucrări ale abatelui Urbain, criticul s'a abţinut cu prudenţă de la o afirmaţie prea categorică.

Astăzi însă, înarmat cu documente noi, cu lucrări inedite găsite în arhivele notariale, cercetate cu perseverenţă de către editorul „Operelor oratorice" şi a „Corespondenţei lui Bossuet" ar fi posibilă o lumină în plus.

Se ştie că Voltaire — orice s'ar zice, în general bine informat — a fost primul care în „Siècle de Louis XIV" a dat la iveală „noutatea bizară" asupra unei căsătorii contractate de Bossuet în primii ani ai tinereţii sale.

El îşi sprijinea afirmaţiunile mai cu seamă, pe declaraţiile unui oarecare Jean-Baptiste Denis, care a urmat la Meaux pe Mgr. de Bissy, succesorul lui Bossuet.

Isgonit din cauza beţiei şi purtărilor scandaloase, preotul acesta a părăsit în cele din urmă catolicismul. Natural, mărturia lui va fi destul de suspectată şi chiar Amable Floquet ne demonstra fragilitatea ei în opera „Etudes sur la vie de Bossuet".

Din nenorocire, o altă ştire, în aparenţă cu mult mai serioasă, a reuşit să bucure pe detractorii marelui prelat şi să mâhnească adânc pe partizanii săi.

Ştirea venea dela un aşa zis martor ocular, canonicul Le Gendre, mult timp secretarul arhiepiscopului Parisului, François de Harley.

Vestea a provocat multă vâlvă în 1863.

„La câteva zile, — se spunea, — după moartea lui Bossuet, s'a prezentat o domnişoară, care în calitate de văduvă, a cerut să i se încredinţeze averea ce i se cuvenea precum şi toate actele. Moştenitorii au reuşit să reducă la tăcere pe domnişoara ce se pretindea văduva lui Bossuet.

„Domnişoara nu era o aventurieră, era o femee din lumea bună, fiica d-lui de Mauléon, care locuia într'un apartament din dioceza Saint Thomas dela Louvre, pe vremea când Bossuet, care nu era decât sub-diacon, stătea acolo în pensiune.

Tânărul era frumos, aşa se explică şi dragostea aceasta. Locuind în aceiaşi casă, cei doi se puteau vedea destul de des. Ei s'au iubit mult, şi-au promis o căsătorie fericită, pe care însă n'o mărturiseau. Astea sunt cuvintele domnişoarei. Ceiace e adevărat e faptul că toată viaţa femeea aceasta a fost stăpâna casei lui Bossuet."

Bucuria stârnită de vestea aceasta printre clericali nu a fost de lungă durată. F. L. Crouslé şi mai apoi Alfred Rebelliau, au demonstrat că povestea era plină de erori.

In primul rând un anacronism grosolan. Bossuet a fost făcut diacon în Septembrie, 1648 şi n'a locuit în susnumitul imobil la vechiul său codiscipol dela Colegiul din Lameth, unsprezece ani mai târziu, atunci când predicile, pe care le ţinea regulat la bisericile din Paris, l-au forţat să-şi fixeze locuinţa.

Făcând parte din ordinile bisericeşti, nu putea contracta o căsătorie şi chiar dacă ar fi făcut-o în secret, domnişoara de Mauléon n'ar fi putut cere „averea şi actele" ce i se cuveneau în urma unei eventuale căsătorii.

* * *

Un singur fapt e precis, anume existenţa unei de Mauléon în viaţa lui Bossuet. Cine era aceasta? Meritul răspunsului revine canonicului Urbain. Domnişoara aceasta se numea Catherine Gary şi era fiica unui negustor şi sora notarului parisian Pierre Gary, care-i legase micul „fief" de Mauléon la Saint-Brice-la-Forêt, sub Montmorency. De aici şi-a luat şi numele.

Iată ceiace nu se cunoştea în deajuns.

Catherine Gary avea douăzeci şi doi de ani, atunci când au început raporturile cu Bossuet, care urma să-i păstreze toată viaţa un sentiment constant şi devotat. Cum s'au legat relaţiunile dintre ei? Probabil prin intermediul unei mătuşi, care avea o mică slujbă la Curte.

Cinci sau şase ani mai târziu, Domnişoara de Mauléon, dorind să-şi mărească averea s'a hotărît să devie proprietara halei de peşte din strada de la Cossonnerie. De aceia a împrumutat 45.000 livre dela advocatul Pageau, pe girul dat de Bossuet.

Din cauze necunoscute, întreprindereea n'a progresat.

Proprietara n'a putut înapoia banii împrumutaţi şi de multe ori, pentru plata dobânzilor, a trebuit să apeleze la punga prietenului său.

Canonicul Urbain a descoperit la origina acestor încurcături financiare ale domnişoarei de Mauléon, familia Nyellé, nepoţii şi moştenitorii Françoisei Crestot, văduva fratelui său Pierre Gary.

Acest Pierre Gary constituise moştenitoare, prin testament, pe Catherine, cu obligaţia de a da văduvei o parte din avere, cam şasesprezece mii fr. Suma aceasta n'a fost niciodată plătită, totuşi văduva, atâta timp cât a trăit, n'a făcut nici o reclamaţie.

La moartea sa, în 1701, nepoţii mai puţin îngăduitori, au pus sechestru pe averea debitoarei. Faptul ameninţa direct în drepturile lor de creditori privilegiaţi, pe văduva şi pe copiii advocatului Pageau. De aceia intervin şi, cu ajutorul lui Bossuet, încearcă să împiedece vânzarea halei de peşte.

După moartea lui, la 12 Aprilie 1704, urmaşii lui Pageau au făcut poprire şi pe succesiunea episcopală.

In cele din urmă prin intervenţia unui prieten al lui Bossuet, d'Aramont, familia Pageau a ridicat poprirea. In schimb au obţinut scoaterea în vânzare a imobilelor contestate între care intra şi hala de peşte.

In cursul procesului, printre alte documente s'a găsit girul dat de Bossuet domnişoarei de Mauléon.

Duşmanii lui Bossuet au răspândit imediat svonul c'ar fi vorba de un contract de căsătorie.

Aceasta e origina povestii inventate de Jean-Baptiste Denis, de care şi-a amintit şi Le Gendre în „Memoriile" sale ca şi Voltaire mai târziu în „Siècle de Louis XIV".

Acestea sunt descoperirile canonicului Urbain. Până la informaţii ample, ele rămân decisive şi în afară de orice critică.

Bossuet n'a fost nici odată căsătorit. Memoria lui a fost pătată de o acuzaţiune calomnioasă.

Dintr'un act de generozitate făcut unei prietene dragi, s'a adus o acuzaţiune ce privea sfintele legi bisericeşti.

Până unde au mers însă relaţiunile dintre ei — e greu de precizat.

Caleidoscop intelectual

Săpături în Mexico

In oraşul întărit Monte-Alban s'a desgropat mormântul unui mexican din secolul al XV-lea, pentru care muzeele americane oferă un milion de dolari.

In mormânt s'au găsit coroane masive de aur bătute cu mărgăritare, inele, brăţări, ametiste şi jaduri, precum şi unele pietre preţioase care nu se mai cunosc astăzi; urne şi vase, cupe de cristal şi un vultur de aur având în cioc un lanţ de argint.

Preţ foarte mare are craniul unui războinic, împodobit cu sidef şi turcoaze de o rară bogăţie. Este probabil craniul unui duşman învins de căpetenia îngropată în acel mormânt. S'au mai găsit oseminte omeneşti acoperite de inscripţii, a căror descifrare va contribui desigur la lămurirea trecutului seminţiei Mixteco, care, după credinţa istoricilor, s'ar fi aşezat în Mexic înainte de Azteci. Mormântul a rămas nedescoperit de Cortez şi de conchistadorii săi, acum 400 de ani. Americanii sunt foarte mândri de descoperirile făcute, menite să clarifice multe puncte obscure din istoria Mexicului.

Testamentul în cutia de carton

La 26 Februarie Edgar Wallace a fost îngropat într'un cimitir romantic din Little Marlow. Cadavrul adus din Hollywood, unde a decedat scriitorul, a stat întâi expus pe catafalc în camera de lucru a romancierului, în conacul din mijlocul parcului din Little Marlow. Inainte de plecarea la Los Angelos, scriitorul se asigurase pentru 100.000 lire sterline, pentru care a plătit o singură rată de 112 lire. Acuma, Societatea i-a şi achitat soţiei lui Wallace suma întreagă (60 de milioane de lei). Altă avere n'a lăsat Wallace, afară de tantiemele operelor lui, editate în majoritate pe cont propriu. S'a crezut la început că n'a rămas testament, dar servitorul lui Wallace a găsit într'un colţ prăfuit al podului conacului, un testament închis într'o cutie de carton.

„Testamentul din cutia de carton" ar putea fi titlul unui roman detectiv, aşa că şi ultima amintire a răposatului scriitor are un aer de mister, ca şi romanele lui senzaţionale. Deschidereea testamentului se va face zilele acestea.

Descoperiri arheologice la Ephes

Institutul Arheologic al Austriei a terminat o nouă campanie de săpături la Ephes, descoperind monumente de o importanţă extraordinară. S'au cercetat nişte ruine din apropierea Porţii Magnesiene, care datează din sec. II d. Ch. şi care sunt vestigiile unor băi publice romane, pe lângă care funcţiona şi un gimnaziu grecesc. Lângă băi s'a desgropat o bazilică — importantă prin faptul că datează din primele timpuri ale erei creştine. S'au găsit un mare număr de obiecte de artă din marmoră, între altele o candelă pentru lumina veşnică.

Descoperirea cea mai importantă este însă un cavou — în două caturi — de un stil arhitectonic foarte interesant şi care datează din epoca greacă. S'au putut desveli şi porţiuni mari dintr'o frescă în relief. Acest monument seamănă cu mausoleul din Halicarnasus, una din cele şapte minuni ale antichităţii. Descoperirile au o mare valoare istorică şi artistică şi se speră că, înlăturându-se dificultăţile de ordin financiar, săpăturile vor putea fi cât de curând reluate.

Un talent descoperit de Kreisler

Acum câteva săptămâni, marele virtuos Kreisler dădea un concert la Dublin. In drum spre sala de concert, auzi deodată dintr'o stradă lăturalnică sunetele unei viori. Cădea o ploaie măruntă şi rece care ar fi deprimat pe oricine. Apropiindu-se, Kreisler văzu cu mirare o fată foarte tânără, slăbită de suferinţe, care-şi câştiga pâinea cântând prin curţile caselor.

— Iţi spun cinstit, — îi zise Kreisler însoţitorului său, — cu mâinile îngheţate de ploaie, *eu* n'aş fi în stare să când aşa de curat". In aceeaş seară, având prilejul să vorbească cu directorul unui mare varieteu, care i se plângea de criza de talente, Kreisler îi dădu adresa fetei; aceasta fiind imediat angajată, repurtează azi mare succes la Dublin sub numele de Lillian Mac Evoy. Kreisler speră s'o poată număra în curând printre colegele lui celebre.

Sângele poetului

Cocteau ignorează arta renovării. Filmul său e acela pe care-l puteai aştepta dela autorul operei „Potomak".

Se regăseşte aceiaşi inteligenţă rece şi meticuloasă a autorului, imaginaţia sa bogată, care adeseori se rătăceşte în invenţii obscure.

„Sângele poetului" e povestea unui poet, prezentată printr'o serie de imagini simbolice, care se succed fără să se înlănţuiască cu rigurozitate. Cocteau, invizibil, comentează anumite episoade pe un ton excepţional de grav.

In filmul acesta e ceva bolnăvicios. Buzele care şoptesc ceva plecate pe o mână, băeţelul care scuipă sânge, copilul care se târăşte singur, deşteaptă în fiinţa noastră un fior asemănător celor provocate de unele desene din „Potomak" în care vedeai anumite personagii lichefiindu-se. S'ar părea că vezi o lume monstruoasă şi incompletă.

Boema romantică

Una din cele mai simpatice şi mai prietenoase figuri ale romantismului francez este aceea a lui Gérard de Nerval. Din opera lui, destul de bogată, au rămas câteva poeme ciudate, cam obscure, pline de melancolie şi dovedind o expresie originală şi surprinzător de nouă, şi o bucată în proză „Sylvie", povestea unei iubiri primăvăratice şi naive, scrisă cu o incomparabilă fineţă de-o infinită poezie, toată numai în nuanţe şi în sugerări, lăsând o delicioasă impresie de vis.

Dar Gérard de Nerval — „bietul Gérard", cum îi spuneau tovarăşii — trăeşte mai ales prin amintirea lui, păstrată în memoriile câtorva scriitori contemporani cu el, ca Théophile Gautier şi Maxime du Camps.

Toţi îl descriu ca pe un om cu totul detaşat de realităţile cotidiane ale vieţii, cu un suflet de-o angelică bunătate, nepăsător faţă de ziua de mâine, lipsit complect de orice simţ practic, vagabond incorigibil, mereu gonit de groaza stării pe loc, neaflându-şi nicăieri rostul şi punctul de razăm, trăind într'un veşnic provizorat material, mânat mereu de nostalgii stranii şi de doruri enigmatice — însfârşit, un tip desăvârşit de inadaptabil.

Sfârşitul acestei existenţe zbuciumate şi bizare a fost tragic. Gérard de Nerval s'a spânzurat de poarta unui azil de noapte, într'o noapte din iarna anului 1855. Contemporanii, dealtfel, spun cu toţii că Gérard suferea de accese de melancolie, că era probabil un dement. In orice caz, şi făcând abstracţie de acest amănunt macabru, tipul lui corespunde perfect tipului de boem parizian din epoca 1830—1840, epocă de aur a romantismului francez.

Boema, ca atitudine de viaţă, este, în bună parte, o emanaţie a romantismului. In literatură ea n'a pătruns — şi pe toate porţile — decât în epoca dela 1830. De atunci datează tradiţia boemei. Fără îndoială boemia a existat şi înainte. Romanticii dela 1830 aveau în François Villon un model desăvârşit de poet boem. Codificarea boemei, însă, nu fusese încă făcută. Romanticii au ridicat boema la rangul de condiţie a poeziei şi talentului, au făcut din ea un element indispensabil în crearea operei de artă.

Tinerii romantici care, pe la 1830, se agitau în jurul lui Victor Hugo, pe atunci autor contestat şi înjurat de critica oficială, considerau boema nu numai ca un ideal de viaţă ci şi ca o sfidare faţă de ruginita literatură clasică. Atitudinea aceasta răzvrătită este comună tuturor generaţiilor tinere, mai ales în artă. Totuş starea de spirit a tinerilor romantici era foarte deosebită de aceea a tinerilor de azi. Sensibilitatea lor era pornită pe alte drumuri, imaginaţia lor vagabonda pe alte tărâmuri, idealul lor de artă era situat pe alt plan.

Lucru curios: aceşti inovatori, inovau reînviind trecutul. Veacul de mijloc era la modă. Tot ce era medieval era preţuit şi căutat. Curiozitatea tinerilor artişti dela 1830 mergea către trecut, nu către viitor. Prezentul, chiar, ei încercau să-l coloreze cu amintiri din evul mediu. Motivele de inspiraţie, în teatru, în poezie, în roman, erau luate din istorie, de preferinţă din istoria medievală, Literatura epocii e plină de cavaleri, de castele în ruină, de alchimişti, de demoni şi de zâne, de castelane vaporoase şi palide, de trubaduri, de vrăjitori şi de strigoi.

Această pasiune pentru evul mediu pitoresc şi macabru se răsfrângea şi în viaţa şi în apucăturile tinerilor romantici. Chiar şi în îmbrăcămintea lor. La această evocare de fiecare clipă a trecutului îi îndemna şi locul în care trăiau. Parisul păstrează şi astăzi cartiere întregi care par rămase aşa de sute de ani, neschimbate. Cartiere cu străzi întortochiate şi înguste, unde printre pietrele pavajului creşte iarba, cu case vechi, dărăpănate şi umede, cu biserici întunecoase şi glaciale. In aceste cartiere poţi urmări, după stilul bisericilor, caselor şi monumentelor, toate epocile istoriei, din evul mediu până în preajma Revoluţiei. Acum o sută de ani pecetea trecutului era şi mai vizibilă. Dealtfel Parisul din acea vreme se deosebea mult de Parisul de astăzi. Marile străzi largi şi curate de azi de-abia începeau să se înfiripeze. Era un Paris fără tramvaie, fără autobuze, fără electricitate şi reclame luminoase. Un Paris pitoresc şi încâlcit, pe care literatura de-abia începea să-l descopere.

In astfel de condiţii boema a apărut ca o consecinţă naturală a Parisului. Intr'adevăr, boema sugerează o stare de viaţă contemplativă, fără griji dar şi fără mari bucurii materiale; o stare de libertate şi de disponibilitate. Cuvântul care merge bine alături de boemă este „la flânerie", care s'ar putea comenta prin: plimbare fără capăt, fără scop fix, aşa cum te îndeamnă să te plimbi malurile Senei şi vechile cartiere ale Parisului. Boema este flaneria luată ca atitudine de viaţă, flaneria devenită viaţă. Nume celebre vin să se rânduiască în galeria marilor boemi, a marilor „flâneuri", dela Gérard de Nerval la Paul Verlaine. Toţi romanticii au avut în viaţa lor o epocă de boemă. Şi toţi au păstrat-o în sufletul lor chiar atunci când au părăsit-o ca atitudine de viaţă.

Boema romantică dela 1830 era, dealtfel, destul de puţin boemă. Era unul din snobismele acelor vremuri. Exista un snobism boem cum există astăzi un snobism american. Tinerii romantici umblau îmbrăcaţi în costume medievale aşa cum tinerii europeni de azi — din Franţa sau din România — umblă îmbrăcaţi cu pantaloni scurţi şi bufanţi, cu ciorapi lungi de lână vărgată, cu pieptul desvelit şi capul gol, ca în filmele americane. Tinerii de astăzi beau whisky şi cocktail, căţăraţi pe scaune înalte, în baruri cu jazz şi dansatori negri. Tinerii din 1830 beau vin vechi de Bourgogne din capete de mort şi colindau vechile mahalale ale Parisului în căutare de taverne medievale. Toţi tânjeau după Parisul din veacul al XV-lea, aşa cum e descris în „Notre Dame de Paris" a lui Victor Hugo, apărută tot pe atunci, în 1831. Dacă unii dintre ei locuiau în mansarde din nevoie, mulţi alţii afectau destrăbălarea, nepăsarea sau boemia pârlită şi împuşcă-franc, din snobism, pentrucă aşa era moda. Toţi erau însă entuziaşti, desinteresaţi, visători şi îndrăgostiţi de poezie. Şi în această privinţă, cu siguranţă, se deosebeau de generaţiile de astăzi, mai realiste, mai practice şi indiferente faţă de trecut.

Boema romantică a dat tonul întregii boeme din secolul al XIX-lea. Cel care a popularizat boema a fost Henri Murger prin romanul lui celebru. Dar deja boema lui Murger este altceva. E mai tristă, mai realistă şi mai veritabil nenorocită. Este, dealtfel, posterioară cu un sfert de secol boemei dela 1830. Vestiţii eroi ai lui Murger sunt în adevăr nişte bieţi pârliţi şi nişte rataţi. Dela Murger încoace epitetul de boem a început chiar să devie analog cu epitetul de ratat, de om care n'a isbutit în viaţă.

Dar aceasta este altă poveste. Boema aceasta lipsită de poezie o întâlnim astăzi mereu. Numai că nu se mai numeşte boemă. Ii spune şomaj intelectual. Blasco-Ibanez a descris-o în „La horda". Apare, tragică şi penibilă, în multe romane realiste. Această boemă isvorâtă numai din necesitate nu mai corespunde idealului boem din 1830. Boema de atunci era o atitudine voită, un capriciu, o butadă, o tiflă 'n ceafa burghezului filistin şi tâmp, un bobârnac în nasul pseudoclasicismului pedant şi sterp. Era o boemă în bună parte literară — aşadar în orice caz frumoasă.

Frumoasă, poate, şi pentrucă aparţine trecutului, pe care suntem întotdeauna ispitiţi să-l idealizăm, pentru a putea înjura mai bine prezentul, aşa cum făceau cu evul-mediu boemii romantici dela 1830...

AL. A. PHILIPPIDE

Prinţesa de Belgiojoso

Un caz de necrolatrie

In Septembrie 1848, după recucerirea Milanului de către Austriaci, poliţia, percheziţionând castelul prinţesei Belgiojoso din Locate, descoperi, într'un cabinet secret care se deschidea printr'un mecanism în chiar camera prinţesei, un cadavru îmbălsămat, în ţinută de seară. Era Gaetano Stelzi, secretarul şi amantul prinţesei. Acesta, decedat cu trei luni înainte, de o boală de piept, fusese totuş îngropat la cimitir, în prezenţa a numeroşi martori.

Se cercetă mormântul. Sicriul era plin cu pietre. D-na de Belgiojoso fugise, la apropierea austriacilor. Din cercul Guvernatorului, rumorile cele mai scandaloase începură să circule, unele într'atât de revoltătoare că nici nu se pot publica. Partizanii prinţesei ripostară că totul se reduce la o înscenare urzită de contele Hübner, pentru a dezonora o inimică periculoasă. Prinţesa Belgiojoso, fiind una din promotoarele revoluţiei italiene de la 1848, una din figurile cele mai populare ale mişcării naţionaliste, versiunea unei înscenări austriace devenea plauzibilă şi istoriografii au acceptat-o de bună credinţă, până în ultimul timp.

Realitatea era cu totul alta. Stendhal, dacă n'ar fi murit prea curând, ar fi folosit romanţioasa aventură atribuind-o vre-uneia din eroinele *Cronicilor Italiene*, Hélène de Campireali sau ducesa Palliano. Căci însăşi prinţesa Belgiojoso dă explicaţia misterului într'una din scrisorile sale, de curând date la iveală, către marele istoric Augustin Thierry, de care o lega o veche prietenie intelectuală şi o afecţiune frăţească.

După ce povesteşte cu detalii, în termeni disperaţi moartea lui Stelzi, adaugă:

„Nu ştiam că-l iubesc atât de mult. Nu ştiam că viaţa lui era atât de intim legată cu a mea şi atât de necesară mie. Acum abia, înţeleg. L-am adus aci, într'un mormânt care se află chiar între zidurile casei mele, astfel că Mistress Parker (dama de companie) şi eu, avem trista satisfacţie de a-l împodobi cu flori şi de a întreţine lăcaşul acesta mai mult ca o cameră decât ca un mormânt. Iată ceiace-mi umple viaţa. Sunt singură, voi fi din ce în ce mai singură şi nu mă gândesc nicidecum să-mi umplu singurătatea. Desigur că mi-ar face plăcere să viu la Paris şi să te văd, dar îmi este imposibil să mă depărtez de aci".

Nu poate fi nici o îndoială asupra termenilor scrisorii. E vorba într'adevăr de un acces vesanic, de necrolatria exasperată a unei amante voind cu orice preţ să păstreze lângă sine corpul iubitului.

Evenimentele care urmară, capitularea Milanului, bombardarea Romei unde se refugiase prinţesa, războiul prelungit, se însărcinară să-i calmeze imensa ei durere. Aceeaş forţă de exaltare şi devotament care animaseră pe femeia politică şi pe îndrăgostită, o depuse, în tot timpul asediului, în rolul modest, dar greu şi acaparator, de soră de caritate. — *A. G.*

Memorial II

Hamburg

Nu se poate închipui nordul fără lacuri negre, cu reflexe de păcură, pe luciul cărora plutesc leneşe şi visătoare, lebede de porţelan. In mijlocul Hamburgului se întinde un asemenea lac. De jur împrejurul său, nu sunt castele stranii cu vechi donjonuri care în seri cu lună trebue să-şi trimită imaginea pe oglinda apei, ci bulevarde de o perfectă curăţenie şi somptuoase hoteluri. Aici în centru, nimeni n'ar bănui că Hamburgul e un port. Mişcarea şi circulaţia sunt potolite ca în oraşele continentale. Nimic sordid, nimic din împestriţarea de seminţii şi mentalităţi care e un port. Aspectul e elegant, liniştit, sobru ca într'un oraş universitar din centrul Germaniei. Dar pe măsură ce înaintezi către cartierele de pe malul Elbei, apropierea portului se presimte. Străzile se îngustează şi mahalalele venerabile şi murdare se accentuiază. Şi pe urmă, deodată. ca o oază şi ca o revelaţie, se deschide portul ca o nouă lume.

Portul e o prelungire a sudului, o insulă de soare, de mirodenii, de negri şi chinezi refugiată printre ceţuri umede de Nord. Porturile au apărut în comerţul cu Indiile, cu ţările calde şi condimentele lor. Vrăjitele ţinuturi de azur şi parfumuri equatoriale şi-au trimis lumina şi lenea în porturi. Aici expiră, se topesc melancolic, liniile care vin din lumea minunată a poveştilor coloniale. Oriunde ar fi, dar mai cu seamă în nord, portul e o porţiune de equator transportată pe pântecoase cargoboturi şi revărsată pe cheiuri care privesc păduri de catarge.

Intr'o dimineaţă roză şi violetă de început de Septembrie o şalupă ne poartă printre mii de vapoare acostate. Din braţul principal al Elbei se desprind sute de culoare de apă. Fiecare mare societate de navigaţie, de import sau de export a închiriat câte unul. Aici domină movilele de piper lângă munţi de banane sau de nuci de cocos; dincoace în docuri infinite se revarsă bobul auriu de popuşoi sau de grâu; dincolo, în bazine imense trece sângele pământului: petrolul, pe care l-au extras în nopţi nedormite muşchii obosiţi de Mexicani, de Români ori de Javanezi. Atmosfera e ca de fabrică. Omul, în goană de animal biciuit din urmă, în epileptică emulaţie, în somnambulică efervescenţă, aleargă, se zbate, se zbuciumă ca fermecat de un filtru ce nu-i lasă odihnă, intoxicat de o teribilă otravă care trebue să-l stoarcă până la ultima suflare. Mii de oameni fără expresie, fără suflet aleargă mereu, ţipă, urlă, fac gesturi absurde, se ciocnesc, mormăe o înjurătură ori un blestem rapid şi continuă mai departe goana lor fără de prihană. Sirenele care şueră strident şi nostalgic vestesc vapoare care pleacă ori vapoare care vin, vestesc adică că munca se reînoeşte fără sfârşit, fără istovire, mereu pentru aceşti blestemaţi Sisifi.

Şi totuşi nu e aici iadul fabricilor. Dincolo peste miile de catarguri se simte largul răcoritor. O briză sărată venită dintr'acolo sleeşte sudoarea pe frunţi. In fabrici repetiţia, monotonia omoară, tâmpeşte, umileşte. Aici decorul e veşnic variat. In fiecare moment o altă frântură de lume, un alt colţ de continent, un alt mesagiu misterios şi necunoscut debarcă aici. Şi salahorul cu un sac care-l încovoae, poate fi furat măcar o clipă de o nouă distracţie. Puţină răcoare s'a coborât peste sufletul său ars şi îndobitocit de muncă. Munca silită la ogor şi în port nu e aşa de feroce ca în mina de cărbuni ori furnalele metalurgice.

Străzile care debuşează pe cheiuri sunt ca şi la Marsilia sau Anvers. Marinarii se grămădesc cu ochi de barbar însetat de plăceri în baruri cu alcooluri tari ori în bordele căptuşite peste tot cu oglinzi — sinistrul lux al acestor locuri mai triste decât spitalurile — în care femei teribil de fardate oferă trecătorului un zâmbet veşted care ţine să fie provocător. Şi eterna iluzie hrănită din inconştient de irezistibile pofte, mai oferă încăodată promisiuni de tinereţă şi spontaneitate, din aceste cimitire unde toate sufletele sunt moarte. Minţile grosolane ale oamenilor de mare trăesc într'o noapte, răzbunate, toate plăcerile refuzate în luni şi ani de zile. Totul e învăluit de sunete de armonici si caterinci.

* * *

Animalele sunt mai norocoase decât oamenii. Ele n'au închisori regulate. Grădinile zoologice sunt rare. Şi apoi animalele sunt întemniţate în grădini, nu în celule mucede unde mişună şobolanii. Printre gratiile cuştelor ele pot privi cerul albastru, zăresc verdeaţa copacilor, aud ciripitul păsărilor. Vizitatorii le privesc curios şi blând şi le aruncă, din când în când, câte ceva de mâncare. Inchisoarea animalelor are ceva estetic. Grădina zoologică din Hamburg dă animalelor oarecare libertate. Spaţiul în care sunt închise e mai mare: în el se pot juca şi alerga în oarecare libertate. Leii stau liberi în grădini largi înconjurate numai de şanţuri adânci peste care nu pot sări. Cu toate acestea grădinile zoologice stârnesc triste analogii cu viaţa omului. Ele amintesc teribil de cazarmă, de spital sau de ospiciu. Hiena care se frământa ieri, deprimată şi exasperată în acelaş timp, între barele de fier ale cuştii, aducea aminte cu precizie de cutare dement văzut într'o zi la Socola ori la Pantelimon. Ochii săi luceau la fel: tulbure şi inexpresiv, ca în momentele când eşti gata de orice.

* * *

Alunecăm iarăşi pe câmpii de nisip. Acoperişurile caselor sunt de un roş aprins ca să aducă în verdele cenuşiu al peisajului puţină culoare. Dar dela frontiera Olandei natura se schimbă. Cerul s'a înorat şi aerul e plin de aburi săraţi. Umezeala caldă dă o altă vegetaţie. E ca într'o deltă de râu, ca la Alexandria ori Sulina. Câmpie imensă de sălcii, fără o depresiune. Iarba, printre firele căreia chifteşte apa, e de un verde violent. Pământul e împărţit cu regulă inexorabilă în ogoare de formă pătrată, perfect geometrică. In loc de hotare sunt şanţuri pline cu apă. Din când în când canaluri mai largi suportă pe ele şlepuri încremenite, indolente. Intre cer şi linia impecabil dreaptă a orizontului, se furişează din când în când silueta unei mori de vânt, cu aripile deschise către miazănoapte ca o pasăre uriaşă care nu mai poate sbura. Cirezi imense de vite roşcate ridică capul, oarecum blazat, ca să privească o clipă trenul care nu le mai surprinde. Pe măsură ce ne apropiem de Amsterdam, ogoarele se transformă în câmpuri de flori cultivate. In locul soarelui care lipseşte, lucesc ochii garoafelor, ai lalelelor, micşunelelor. Pe fereastra deschisă a vagonului pătrunde un parfum greu, ameţitor. Crepusculul care-şi lasă umbrele nu poate întuneca deodată luminiţele florilor. Apoi totul cade în noapte. Trenul trece pe un dig printre valuri spumegânde. Am regăsit mirosul de alge şi de apă sărată. Suntem la Amsterdam.

MIHAI D. RALEA

Varia

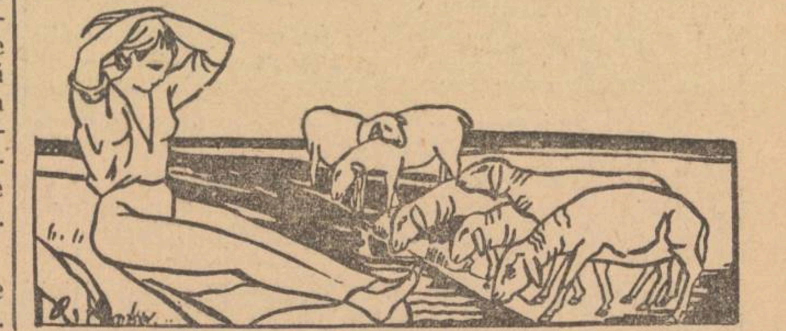
■ In colecţia populară „Delafras" a editurii „Cugetarea" au apărut următoarele traduceri: „Ţărmul dragostei" de Claude Anet; „Zece prozatori ai Rusiei Sovietice" (Antologie); „Indiana" de George Sand; „Cimentul" de Gladkow, etc.

■ In cursul acestei luni va apărea o nouă traducere din Pitigrilli: „Mamifere de lux", în editura „Cugetarea".

■ Romanul d-lui I. Pelz: *Horoscop* s'a pus sub tipar în editura „Cugetarea".

■ Cărţile d-lui Damian Stănoiu, în ciuda procesului ce i se intentează, obţin un răsunător succes. Zilele acestea se va pune în vânzare, la editura „Cugetarea" ediţia a II-a a volumului „*Fete şi văduve*".

■ Duminică 6 Martie a avut loc vernisajul expoziţiei de pictură a d-nei Luki Galaction-Zambra în foyerul Teatrului Ventura.

3 minute bogat răsplătite... Numai atât este necesar pentru îngrijirea regulată cu Kalodont, iar răsplata va fi: dinţi albi, solizi şi sănătoşi. Numai Kalodont conţine azi mijlocul eficace (Sulforizinoleat după Dr. Bräunlich) contra pietrei de pe dinţi, cauza slăbirii şi îmbolnăvirii dinţilor.

6 7

KALODONT
contra pietrei de pe dinţi

Cartea cu chipuri

Cu coada ochiului...

Cea mai mare cofetărie din Câmpulung, este... o berărie! In adevăr, consumația principală este halba, în timp ce prăjiturile mor de diabet, uitate, pe o tavă.

Din cofetăria asta se vede, ca în palmă, o răscruce de drumuri albe: punctul cel mai animat la ora când sosesc ziarele. Iată, sunt ceasurile douăsprezece.

Un tânăr cu ochelari de soare, căciuliță de astrahan și bețișor de trestie, parcurge în grabă ultimele informații să afle dacă se desființează ori nu școala normală de fete. Apoi, absent, nu știe încotro s'o apuce: în sus, pe bulevard, ca să aștepte o jună sportivă cu skyurile în spate, — sau în jos pe Matei Basarab, stradă pe care locuește o domniță albă (să nu se creadă că în Câmpulung trăesc și mulatri) într'o casă și mai albă! (A nu se confunda cu „The white home").

Dar zăpada se topește și sportul stagnează, iar domnița albă și blondă, cu priviri albastre filtrate prin gene lungi, — se arată arareori la fereastră, ca o icoană pictată pe sticlă. Ea a făcut școala la călugărițe, citește pe Pitigrilli, și-și pudrează părul cu polen din stamine lungi de crini...

Când ceasornicul a bătut unu după amiază, cofetăria și răscrucea drumurilor de care am pomenit, — devin teatrul unui mic răsboi sentimental...

In oraș a apărut de câtva timp o femee necunoscută.

Evident, toată lumea pretinde că o cunoaște!

Dar, în șoaptă, se întreabă unii pe alții...

Singurul în măsură să dea relațiuni, e portarul hotelului „Palace" (confort modern și renovat *din nou)*.

Și deodată, vestea cea mare s'a răspândit, insinuantă, ca un parfum: Străina vine dela Paris! Și-a trecut acolo doctoratul în drept și caută între munții Muscelului odihna pe care i-a răpit-o Codul civil. S'a mai aflat că e bucureșteancă pur-sang, că poartă în poșetă o sticluță cu parfum și una cu otravă, că fumează cu pipa tutun fiert în miere și că face baie în fiecare zi!

Paris!...

Ce importanță mai are școala normală de fete, de care se interesează tânărul? Dar știrile ziarelor? Dar fetele cu sky-uri?... Apariția asta meteorică a produs o perturbare generală. Magistratura, armata, corpul didactic, — s'au clătinat.

Fiindcă avocatul Titi Dulgheru s'a lăudat către judecătorul Selim Al. Selim că pariziana i-a surâs în treacăt, toate procesele celui dintâi au fost pierdute grație celui de-al doilea!

Profesorul Decebal Ghinescovici, a cerut Ministerului, telegrafic, desființarea liceului la care este încadrat, cu speranța că va fi mutat la altul din Capitală. El speră să obțină o gradație, — și atunci nici Greta Garbo nu l'ar putea refuza!...

Doi sublocotenenți se zice că și-au trimes martori, reciproc, și — ceeace e mai grav — însăși viața economică a orașului, s'a clătinat. Chiriile camerelor dela *Palace* au fost majorate, în timp ce restauratorii au micșorat prețurile, concurându-se. Unul a expediat parizianei o listă de bucate, șapirografiată, cu mențiunea „confidențial"... Altul, a angajat un taraf de lăutari, al cărui capel-maistru (o cioară simpatică) răcnește „pe franțuzește":

Vulevu că jă vu șantă,
De al meu hamuuurrr!...

Și pe urmă:

Când ai buze fierbinți
La ce să stea cuminți
O viață 'ntreagă?...

Dar, totul e în zadar. Pariziana ia masa în cameră și se hrănește mai mult cu aer!

Cinci zile, *Esthera* (autentic sau pseudonim?...) nu a mai fost văzută nicăeri.

A șasea zi a apărut, — dar pe carton, fotografiată cu un umăr gol, în vitrina lui Foto-Regal, vis-à-vis de cofetărie.

A șaptea zi a fost văzută, în carne și oase, în compania celor doi rivali: Titi Dulgheru și Selim Al. Selim, care s'au oferit să o conducă la Curtea cu Juri, să-și facă o idee!... Și deatunci, zilnic, la orele unu-unu jumătate, amândoi îi țin calea, *s'o mai conducă odată!*

Titi Dulgheru bate trotuarul, ferindu-se de Selim. Selim stă ascuns în cofetărie, ferindu-se de Titi.

Două fără un sfert!... Selim își pipăe nodul cravatei, trece un deget între gât și guler, apoi luminat de un gând lăuntric, zâmbește. In fața acestui zâmbet, chelnerul dela tejghea se retrage în fundul prăvăliei netezind, inutil, o masă. El știe că domnul judecător. când zâmbește așa, înseamnă că se gândește. In acest moment Selim Al. Selim simte pentru Esthera o dragoste atât de curată, încât, observând la piciorul mesei o scuipătoare de tinichea, — o mută mai la o parte, cu piciorul.

I-ar trebui un parc întreg de trandafiri ca să poată gândi, în liniște, la ea.

El soarbe odată din cafeaua care s'a răcit. Constată că a uitat să pună rom. Ia păhăruțul de pe tavă și-l răstoarnă, dintr'odată, pe gât. Se simte atât de viteaz în momentul acesta, când alcoolul îi trece în stomac, încât ar fi capabil de cel mai energic gest... Gândul, răsfrânt în afară, se reduce la o mișcare imperceptibilă a arătătorului, scuturând țigarea de scrum. Apoi, descărcat, rămâne iarăș moale, cu cotul pe marginea mesei, zâmbind vag, cu gândul la ea...

Ceasurile 2, 2½, 3! Iarăș nu vine!

De pe trotoar, Titi Dulgheru îi face un salut cu mâna. Semn că l'a văzut și că, pe ziua de azi, ostilitățile au încetat. In stradă Dulgheru se jeluește unui doctor tânăr și misoghin:

— De, moncher, dacă știam — mă 'nțelegi — că-mi trage clapa, nu mai mă puneam în ținută!

„Ținuta" lui Titi: Și-a pus guler tare și și-a lustruit galoșii de anul trecut cu cremă de ghete...

Apoi, după amiaza trece liniștită, monotonă. Ba, nu!... Aproape zilnic, între cinci și șase, trece *Mișu*.

Mișu nu este, cum s'ar crede, un domn. Mișu este, pur și simplu, un cal! El întrupează jumătate din vastul aparat al pompierilor localnici. Cealaltă jumătate, este o saca, pe care o trage tot el. „O trage", — vorba vine. De fapt, Mișu este încăpățânat ca un catâr. El se oprește cu sacaua în mijlocul bulevardului și face figuri, ca la circ, până când focul din celalt capăt al orașului se stinge singur. O nimica toată: „foc de coș!" Soldații îl înjură și îl bat pe Mișu. Copiii îi dau zahăr. Mișu primește și dulciul și amarul vieții, impasibil, și e singura ființă pe care chiar focul o lasă rece. De fapt, Mișu e un filozof fatalist. El știe că lucrurile încep și sfârșesc independent de voința noastră.

Seara, cetățenii se culcă devreme. Pe la zece, străzile sunt pustii. Probabil că și domnița din casa albă a închis cartea și a pus semn, un vis, între pagini.

In fața lui Foto-Regal însă, ca în vechile romane, se oprește o umbră. Este Selim Al. Selim. El scoate de sub palton o lampă electrică de buzunar, o aprinde, o fixează asupra fotografiei din vitrină, și rămâne în extaz în fața Estherei care-i zâmbește imobil din aureola ei de raze...

Orașul doarme.

Ingerii

Pentrucă societatea era veselă, vorbiră despre moarte.

Trecuse pe stradă un mort întârziat.

Când suntem bine dispuși, vorbim despre lucruri triste cu siguranța omului care trece din lumină în întunerec având o armă în buzunar.

Era într'o zi de sărbătoare și se aflau adunați la un loc mai mulți prieteni. Unii jucau poker.

Cel care tocmai punea miza era slăbănog și morfinoman. In buzunar avea siringa.

Cel care deschise cu două dame, era foarte inteligent și nu dormea niciodată noaptea. Se culca la răsăritul soarelui fără ca să aștepte însă, lumina lunii, spre a se așeza la masa verde.

Era supranumit „liliacul".

Cel care relansase pe cinci poli, era băiat bun și distins, — dar complect afemeiat. Era numit, între amici, „dihorul". Ținea să moară în patul altuia, veghiat de nevasta altuia, având la cap o lumânărică lipită într'un toc de pantof Louis XV.

Iar cel care trăsese cacialmaua, era un bețiv patentat, căpitan reformat, fiindcă într'o dimineață scosese compania, cu muzică și drapel, să dea onorul fetelor care ieșeau amețite dela „local"...

Cel care vorbi întâi despre moarte, fu doctorul. El era de gazdă și, în această calitate, trebuia să-și întreție musafirii cu lucruri vesele.

De fapt, doctorul era un sadic, sau poate un sentimental, fără să-și dea seama.

— Și ce-a avut ăla de muri, doctore?

— Tuberculoză.

O clipă de tăcere. Plutea în aer ceva greu, ca două aripi de plumb. Cel dintâi care răsuflă, fu slăbănogul:

— Cu siguranță că mortul a fost alcoolic! Boala asta (evitase numele) face ravagii între ființele slăbite de alcool!

— Aș! zise căpitanul... Pun capul...

— Și miza, te rog, îi atrase atenția slăbănogul.

— Pun capul, reluă căpitanul, că răposatul era un pervers sau un afemeiat. Oamenii normali nu mor de boli de-astea!

— Dar, unde pui ereditatea? îl întrebă slăbănogul, iar „dihorul" dădu din cap, afirmativ.

— Mofturi! strigă bețivul. Ereditatea!... Tot una e oțetul și cu vinul? Și, doară, se trage unul din celălalt!

— Și totuș, sunt convins, declară slăbănogul lăsând cărțile pe masă, că răposatul a fost un bețiv! Asta e! Așa e, doctore?...

Doctorul se ridică în picioare dar nu le răspunse imediat. Privi pe fiecare, cum ar fi privit o lamă la microscop. Admira graba cu care fiecare se scotea din cauză, lămurind, în atitudinea lor, resortul secret al vieții: „Eu sunt *altfel* decât altul; era *natural* ca X să se prăpădească, e *imposibil* să mi se întâmple *și mie* la fel!..."

Doctorul zâmbi. Răspunsul căzu ușor, plutind în aer ca o foiță de țigare din capacul tabacherii.

— Nu e vorba nici de beție, nici de perversitate, nici...

— Atunci?

— Era o fată de cincisprezece ani!

Slăbănogul făcu cărțile. Liliacul deschise numai cu doi valeți, iar „dihorul" și căpitanul puhav jucară pokerul, — cum ar fi jucat o sârbă. Se înveseliră.

— Se zice, proclamă unul din ei în aprobarea celorlalți, că Dumnezeu cheamă la el, înainte de vreme numai ființele nevinovate. Copii, adolescenți...

— Ca să-i facă îngeri!

— Da, da... îngeri...

Și toți patru se cufundară în jocul lor, filând cărțile.

Erau fericiți că sunt destul de bețivi, de murdari și de păcătoși, — pentruca Dumnezeu să-i mai facă „îngeri"...

N. MILCU

„Aș vrea să știu"

L. T. WENSTEIN-Iași.

Filmul vorbitor va înlocui oare teatrul?

Experiența de până acum dovedește că filmul vorbitor nu reușește să înlocuiască teatrul. Intocmai ca și cinematograful mut (spectacol pur vizual) sau teatrul radiofonic (spectacol pur auditiv), filmul vorbitor are exigențe specifice, în funcție de posibilitățile și lacunele lui technice, care impun o regie și un repertoriu cu totul particular distincte de acelea ale unui spectacol reprezentat pe o scenă în fața publicului.

De aceea este probabil că arta cinematografului vorbitor, cu toate tentativele filmelor franceze de a realiza „piese de teatru" pe ecran — se va cristaliza definitiv într'o formă, care nu va face în nici un caz „double emploi" cu teatrul.

T. I. GEORGESCU. — Piatra-Neamț.

Care erau achizițiile vechii civilizații a Chinezilor?

Chinejii au cunoscut înaintea Europenilor busola bazată pe proprietatea acului magnetic, tiparul și praful de pușcă. Epoca exactă a acestor descoperiri și invențiuni nu se poate preciza.

Deasemenea din cartea lui Confucius rezultă că cu 2000 de ani înainte de era creștină, ei aveau o organizație politică destul de înaintată.

Cultul zeilor, spiritul de familie, respectul morților alcătuiau fundamentul moralei chineze.

Insfârșit, arhitectura acestui popor a realizat cu patru veacuri înainte de Chirstos faimosul „zid chinezesc", marele canal, precum și admirabilele pagode.

Cronica Șahului

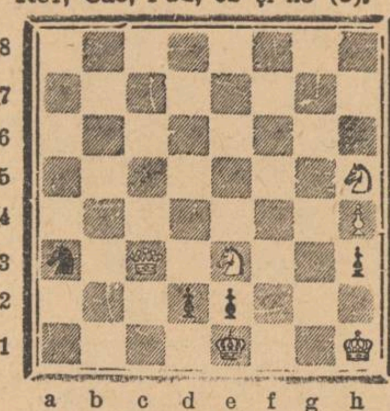
PROBLEMA No. 441

de **K. Reischl.**

(«Wiener Schachzeitung» 1932)

Negru :

Ré1, Ca3, Pd2, é2 și h3 (5).

Alb :

Rh1, Dc3, Cé3 și h5 Ph4 (5).

Alb joacă și face mat în 3 mutări.

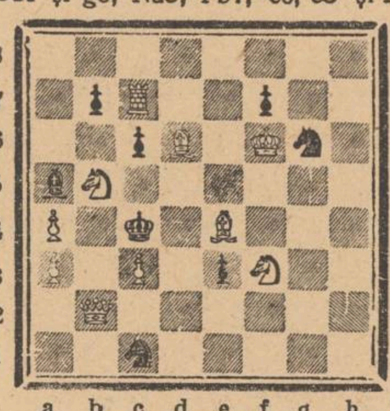
PROBLEMA No. 442

de **R. Gevers, Anvers.**

(«Die Schwalbe» 1932)

Negru :

Rc4, Cc1 și g6, Na5, Pb7, c6, é3 și f7 (8).

Alb ;

Rf6, Db2, Tc7, Cb5 și f3, Nd6 și é4, Pa3, a4 și c3 (10)

Alb joacă și face mat în 2 mutări

PARTIDA No. 204

Jucată la Hastings (Anglia) în concursul internațional de maeștri în ziua de 4 Ianuarie 1932.

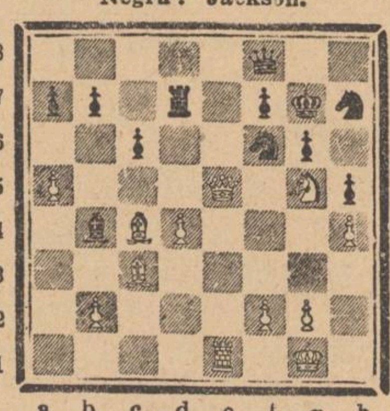
Alb : I. Kashdan. **Negru : E. M. Jackson.**

Gambitul damei

1. d2—d4, Cg8—f6; 2, c2—c4, c7—c6; 3. Cb1—c3 d7—d5; 4. Cg1—f3, d5×c4; 5 a2—a4, Nc8—f5; 6. Cf3—h4, această mutare recomandată de dr. Krase a fost des aplicată de campionul lumii Alechin. 6...., é7—é6; 7. Ch4×f5, é6×f5; 8. é2—é3, Nf8—d6; 9. Nf1×c4, 0—0; Dd1—f3. g7—g6; 11. h2—h3, h7—h5; 12. 0—0, Cb8—d7; 13. a4—a5 !, impiedecă nu numai venirea calului la a6, ci amenință și o eventuală distrugere a aripei damei adverse prin a6. 13...., Ta8—c8; 14. Tf1—é1, Tf8—é8; 15. Nc1—d2, Cd7—f8 ? mai bine ar fi fost Dé7, spre a împiedeca é4—. 16. é3—é4 ! f5×é4; 17. Cc3×é4, Cf8—h7; la C×é4, negrul ar fi fost mat în 2 mutări, la Rg7 ar fi urmat: N×f6, D×f6; Nh6+, etc., iar la Né7: Cg5! 18. Cé4—g5, Tc8—c7. 19. Té1×é8 +, Dd8×é8; 20. Ta1—é1, Dé8—f8; 21 h3—h4, pentru ca la C×g5 să răspundă cu h×g. 21'..., Rg8—g7; 22. Nb2—c3 !, Nd6—b4; 23. Df3—g3 !, Tc7—d7; 24. Dg3—é5, Nb4—d4 ? alb amenința câștigarea unei figuri

Situația partidei după a 24-a mutare a albului.

Negru : Jackson.

Alb : Kashdan.

prin C×h7, dar mutarea negrului nu apără această amenințare. 25. Cg5×h7 !, Nd6×é5; 26. Ch7×f8, Td7×d4; 27. Té1×é5, Td4×c4; 28. Té5—é7 și negrul abandonează.

D. NOTEBOOM †

O nouă dureroasă pierdere pentru lumea șahistă: tânărul și talentatul maestru olandez D. Noteboom a murit.

Fiind în vârstă de numai 22 de ani, el a repurtat mari succese în diferite concursuri internaționale.

După terminarea congresului din Hastings, unde s'a distins de asemenea, a trebuit, în urma unei răceli, să intre ntr'un spital. Cu toate îngrijirile ce i s'au dat, a încetat din iviață după câteva zile.

Puțin timp după moartea lui Weenink, Olanda pierde un nou talent șahist, speranța tinerii pleiade șahiste olandeze.

P. I. NEGREANU.
S. THAU.

Cronica muzicală

Concert simfonic cu concursul pianistului Claudio Arrau

Al cincelea concert simfonic de Duminică, condus de d. George Georgescu, a avut ca atracție concursul marelui pianist Cl. Arrau. Este incontestabil că în anul acesta, după Backhaus, d. Claudio Arrau este pianistul cel mai de seamă care a concertat la București.

Concertul pentru piano și orchestră de Chopin, în „fa minor", a fost executat în mod impecabil de acest pianist spaniol din America de Sud, atât de cunoscut în Europa.

Chopin a compus două concerte, extrem de pianistice. Concertul executat de d. Arrau a fost scris acum un secol. Pianistul Arrau respectă măsura, știe să dea notelor adevărata valoare, mai ales la notele de jos, nu dărâmă ritmul caracteristic al marelui compozitor și perlează cu o eleganță desăvârșită. Am avut impresia, pe care o avem ori de câte ori se execută Chopin cum trebuie, că marele polonez rămâne cel mai genial compozitor al secolului al 19-lea.

Concertul simfonic a început cu uvertura din Meistersinger, grandioasă și remarcabilă prin contrapunctul pe care Wagner l'a realizat într'un chip așa de extraordinar și s'a terminat cu Harold în Italia de Berlioz.

Această simfonie în patru părți este inspirată de poemul lui Byron „Child Harold" și are un solo de violă, care a permis d-lui Popovici să se manifesteze în tot lungul simfoniei, producând un sentiment de admirație bine meritat. Berlioz a fost un poet romantic, dispunând de un temperament febril și înălțând muzica la o culme, de unde s'a împrăștiat în lumea întreagă. De o forță creatoare, asemănătoare forței de a compune a lui Wagner, marele compozitor francez exprimă în muzica sa numai pasiune, numai imaginație, unele ajungând la un paroxism de fantezie. Muzica lui Berlioz a fost mult apreciată de Liszt, Wagner și Schumann. Artist sincer, Berlioz face să se întrevadă în compoziții o bună parte din sufletul său, imitând fără să vrea serenitatea artei vechi și puritatea expresiunii poetice, asemănătoare liricilor latini ori greci.

Scrisă la 1834, în această compoziție găsim desvoltarea adevăratei muzici romantice și originale care face din Berlioz un compozitor al creațiunii muzicii polifonice. După ce a fost judecat cu severitate de contemporani în țara lui, Berlioz colindă multă vreme Europa și ajunge în Rusia unde dirijă la Petersburg și Moscova pe lângă alte compoziții și Harold în Italia. Cu toate acestea ca o ironie demnă de semnalat, putem adăoga că Berlioz era contra muzicii cu caracter italian. In memoriile sale găsim sincer exprimată indignarea contra operelor ca: Bărbierul din Sevila, Moïse, Otelo, etc., „M'am întrebat de mai multe ori, cum aș putea să fac să sară în aer teatrul italian și să-l fac să dispară într'o seară cu publicul său fanatic după muzica lui Rossini!

Iar când voi întâlni unul dintre acești „diletanți", obiectul aversiunii mele, îi voi spune: „ce n'aș da să te pot pătrunde cu ferul roșu!"... El era sincer în muzica ca și în părerile sale, ceiace face interesul muzicii lui Berlioz. Ascultând Harold constați, ca și în toate operele lui Berlioz, independență față de formulele de până atunci. Totuși având dorința să le suprime, le-a adoptat însă modificându-le și a creat pe lângă opere nemuritoare ca „Damnation de Faust", o muzică simfonică care stă alături de operele similare ale compozitorilor ca: Bach, Mozart, Beethoven, Brahms și alți mari ai lumii.

I. PAL.

NOU! A apărut senzaționala carte NOU!
EU l'am ucis pe Rasputin!
de
Prințul Felix Iusupov
200 pagini 40 Lei

NOU! A apărut
Em. Gârleanu
NUVELE
în Biblioteca Dimineața
No. 142 90 pagini 7 Lei

PROLOGUL MARII REVOLUȚII
A APĂRUT
IN PREAJMA REVOLUȚIEI
ROMAN
de CONST. STERE
PROLOG:
SMARAGDA THEODOROVNA (vol. I)
Copilăria și adolescența lui Vania Răutu (vol. II)
fie-care volum 350 pagini 80 lei.
Roman din viața Basarabiei de odinioară.

CITIȚI
CELEBRUL ROMAN
MI-E FOAME
de Georg Fink
Editura „Adeverul" Prețul 80 lei

CITIȚI AZI:
LECTURA No. 370
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
A. LICHTENBERGER
DUPĂ MARELE SACRIFICIU
Lei 5. Scrierea completă la chioșcari și librari.

Cărţi şi Reviste

LÉON NEGRUZZI: Flâneries en U. S. A.
(Editions de la „Revue Mondiale", Paris)

De la război încoace America a devenit pentru scriitorii europeni un Eldorado al subiectelor inedite, asa cum odinioară fusese un Eldorado în sensul propriu al cuvântului pentru căutătorii de aur şi aventurierii plictisiţi de bătrâna Europă.

Scriitorii europeni care s'au aventurat în lumea americană contemporană au fost mânaţi, de obicei, de o sinceră curiozitate profesională şi îndemnaţi de dorinţa de a stabili între lumea veche şi cea nouă câteva puncte de contact spiritual. Mai toţi au pornit la această nouă descoperire a Americii cu ferma intenţie de a revela Europei adevăratul aspect al societăţii americane. Toţi, la plecare, şi-au fixat drept linie de conduită un obiectivism strict. E drept că, la mulţi dintre ei, concluziile au fost de un subiectivism aproape pătimaş, cum a fost cazul lui Georges Duhamel, care s'a întors din America mai European decând oricând şi care a luat o atitudine francamente duşmănoasă faţă de civilizaţia Statelor-Unite. Paul Morand, alt căutător al adevărului american, a încercat să păstreze o atitudine de mijloc, evitând concluzii prea tranşante şi păreri definitive. A isbutit, dealtfel, să ofere, într'un ritm de film, un tablou sugestiv, dacă nu complect, al vieţii americane.

„Flaneriile" lui Leon Negruzzi cuceresc dela început simpatia cetitorului prin faptul că nu vor să fie luate drept altceva decât ce sunt într'adevăr: o serie de impresii, pline de culoare şi de inteligenţă, din lumea Statelor-Unite. Autorul nu afişează de loc pretenţia de a pune la punct realitatea americană. Se mulţumeşte să observe, să-şi controleze observaţiile şi să le noteze, întotdeauna limpezi şi sobre, într'un stil de o mare puritate de linii, înflorit, din când în când, de imagini originale şi sugestive.

Tocmai pentrucă nu-şi ia dela început aere de judecător al lumii şi vieţii americane, Negruzzi poate strecura, oricând îi place, tot felul de consideraţii asupra acestei lumi şi a acestei vieţi, insinuând uşor multe constatări juste sau crude, fără să aibă un moment aparenţa că vrea să dea sentinţe şi să proclame adevăruri eterne. Asistăm la o perindare de mici tablouri de moravuri americane, într'un ritm tihnit şi confortabil. Se simte mereu că autorul a intrat în America fără păreri preconcepute, fără, mai ales, nici-o reminiscenţă literară, lăsându-se numai la îndemâna propriei lui experienţe şi înţelegeri.

Experienţa americană i-a dat prilej lui Negruzzi să scrie o carte agreabilă, care este în acelaş timp, fără să aibă aerul, un preţios document.

Pentru noi cartea lui Negruzzi mai are un punct de interes. Este prima carte de impresii americane pe care o scrie un Român după război.

Afară de calităţile ei literare excelente, cartea aceasta înfăţişează reacţiunea unui temperament românesc în faţa Americii. Până acum luam contact cu viaţa americană prin intermediul străinilor. Avem de data asta prilejul să privim America prin ochii unui compatriot talentat şi inteligent şi să ne regăsim cu plăcere în aprecierile şi consideraţiile pe care le face.

Toate acestea sunt motive puternice să preţuim şi mai mult „Flâneriile" lui Negruzzi şi să dorim ca traducerea lor în româneşte să apară cât mai curând.

AL. A PHILIPPIDE

EUGEN IONESCU: Elegii pentru fiinţe mici

Iată o cărţulie agreabilă şi modestă a unui tânăr poet debutant, care n'a încercat să între în literatură pe poarta de onoare şi pe sub arcuri de triumf. Şi-a clădit, cu gust şi sensibilitate, o mică vitrină de păpuşi, care aduce aminte de „Vitrina sentimentală" a lui Albert Samain, dar fără dulcegăria şi fără sentimentalismul pralinat şi parfumat cu apă de trandafiri al lui Samain.

Eugen Ionescu scrie poeme scurte. E o calitate care nu e niciodată preţuită cum trebue de către poeţi. Hotărât trebue să spunem că obiceiul poemelor lungi a pierit definitiv. Nu mai corespunde la absolut nimic. Ritmul vremii noastre e accelerat. Publicul nu mai poate fi atras de poemele cu sute de versuri, poemele — discursuri, aşa cum scria Victor Hugo. Poetul care s'ar încerca să scrie poeme lungi ar risca foarte uşor să nu fie citit de nimeni. Şi, afară de asta, credem că emoţia poetică nu poate fi gustată deplin decât în poemul scurt. Versul trebue să sugereze mai mult decât să spună. Mallarmé a rostit, enunţând aceasta, un mare adevăr (pe care, dealtfel, el însuş l-a aplicat strâmb, dar aceasta este altă chestie). Lungind poemul şi agăţând la infinit vers de vers şi rimă de rimă, emoţia poetică se diluiază; e paradoxala şi grotesca imagine a unui fulger „au ralenti", a unui fulger devenit halviţă.

Materialul poeziilor lui Eugen Ionescu este fragil, fin şi limitat. Insăilări de vagi sentimente, de fugare senzaţii, de impresii abia simţite, abia notate. In ele apare un simţ ascuţit al versului, o intuiţie poetică sigură şi pură.

In acest volumaş se schiţează, credem, cadrele în care se va desvolta un real talent. Cu o condiţie: ca să-şi amplifice aceste cadre, şi, mai ales, să le umple cu un material mai puţin fragil.

A. P.

M. HOFMANN: „Pouchkine", Paris, Payot, 1931, pag. 383, 21 gravures

In a doua jumătate a anului trecut a apărut în editura Payot la Paris biografia celebrului poet rus Puşchin, scrisă de M. Hofmann, fost director al Muzeului Puşchin de pe lângă Academia Rusă de Ştiinţe şi secretarul unei comisiuni speciale academice însărcinată cu publicarea operelor acestui poet.

Mulţi pun numele lui Puşchin alături de cei mai de seamă creatori ai culturii şi Statului rus, ca Petru cel Mare, Mihail Speranschi, ş. a.

Cu toate că scriitorii ruşi Turgheniev, Tolstoi şi Dostoevschi sunt bine cunoscuţi în ţările europene, Puşchin, creatorul culturii şi literaturii ruse în secolul al XIX-lea, abia este cunoscut pe nume.

Deşi la noi este mai apreciat, nu ne putem mândri că ne-am familiarizat cu moştenirea literară a acestui mare scriitor rus şi nici cu peripeţiile vieţii lui tragice.

In Rusia, în ultimele două decenii, admiratorii lui Puşchin au adunat un material bogat în privinţa vieţii şi operei poetului. Chiar sub bolşevici au fost publicate unele date noui, de un interes considerabil, asupra duelului şi sfârşitului vieţii lui Puşchin.

Autorul susnumitei cărţi pune la îndemâna celor ce nu cunosc limba rusă, această bogăţie de fapte noui, descriind pas cu pas întreaga viaţă a poetului.

Lucrarea de faţă este prima biografie complectă, scrisă de un autor competent.

Descrierea vieţii lui Puşchin impresionează pe orice cititor.

Incă din 1819 madam Kirkhoff (pag. 246) a făcut poetului profeţia că el va fi de două ori exilat (întâiu în Sudul Rusiei şi apoi la Nord), se va căsători şi va muri ucis de mâna unui om blond.

Totul s'a întâmplat întocmai.

Se pare că dela intrarea poetului în viaţa socială un destin tragic în sensul tragediilor lui Shakespeare şi-a aruncat umbra misterioasă asupra lui Puşchin.

Apologetul libertăţii a fost supus de poliţia rusă unui tratament special. Chiar după terminarea exilurilor el nu avea voie să-şi schimbe liber domiciliul. Scrierile lui erau cenzurate sever.

In sfârşit, pasiunea soţiei lui, Natalia Nicolaevna Gonciarova, pentru balurile şi pentru viaţa galantă a curţii împărăteşti, flirtul soţiei lui cu un ofiţer de gardă, Georges d'Anthès, calomniile şi datoriile, toate acestea l-au dus pe bietul poet la sfârşitul tragic.

Paginile consacrate duelului, luptei sufleteşti a poetului rănit, rămasul bun dela prieteni, soţia şi copiii săi nu pot fi cetite fără cea mai adâncă emoţie.

Biografia lui Puşchin este mai interesantă decât orice roman şi decât orice dramă.

Lucrarea are nouă capitole: adolescenţa, în liceu, în societatea Petersburgului, Puşchin în Caucaz, Crimeia, Basarabia şi Odessa, întoarcerea; Puşchin la Pscov, Moscova, Petersburg; căsătoria, la curtea împărătească, duelul şi moartea.

Din capitolele de mai sus ne satisface mai puţin capitolul al patrulea, unde se oglindeşte şederea forţată a poetului la Chişinău timp de trei ani (1820-1823).

Autorul descrie viaţa şi moravurile Chişinăului, bazându-se numai pe ceiace găsim în memoriile lui Veltman: de aceia, tabloul societăţii basarabene devine sub pana lui prea negru.

Ciocnirea poetului cu Tudor Balş nu este redată de autor nici după versiunea lui Bartenev (aproape verosimilă), nici după versiunea lui Veltman. Pe când primul o expune ca atingere a sentimentelor naţionale moldoveneşti ale soţiei lui Balş, Veltmann nu vede în cele petrecute decât o simplă neînţelegere mondenă.

Autorul împrumută dela Bartenev expunerea cazului, însă sensul naţional al acestei ciocniri la el dispare cu totul. El scrie (p. 110): „Soţia unui boier moldovean Tudorachi Balş, supărată de asiduităţile poetului pe lângă alte femei, insinua că duelul lui cu Starov nu a fost terminat corect".

Apoi, menţionând (p. 109) că la Chişinău erau puţine persoane, cu care poetul putea vorbi de literatură (Orlov, Alexeev şi Liprandi), autorul omite pe ofiţerii ruşi Ohotnicov şi Veltman şi familia Cantacuzino.

Deasemenea, nu împărtăşim părerea (p. 128) că societatea Odessei în întregime era mai interesantă pentru poet decât cea a Chişinăului.

Atâtea persoane marcante în legătură cu eteria şi atâtea caractere omeneşti variate ca la Chişinăul din acel timp, nu existau la Odessa.

Cu toate acestea, recomandăm călduros atenţiunei tuturor celor ce apreciază literatura rusă, cartea interesantă a lui Hofmann.

A. BOLDUR

Revista Istorică Română

In ultimii cincizeci de ani, istoriografia română a făcut progrese impunătoare. S'au scos la lumină colecţii imense de documente şi s'au publicat numeroase şi temeinice monografii. Astăzi nu mai e greu să se treacă la coordonarea tuturor rezultatelor definitive şi la elaborarea acelei lucrări de sinteză — „Istoria Românilor" — pe care oamenii şcoalei, ca şi marele public, o aşteaptă de atâta vreme.

O astfel de lucrare ne-a dat d. N. Iorga în 1920, când a tipărit la Paris „Histoire des Roumains et de leur civilisation". Scrierea a fost reeditată după doi ani, iar în 1930 a apărut o versiune românească a ei, cu numeroase adaose şi modificări: *Istoria Românilor şi a civilizaţiei lor* (Traducere din limba franceză de A. Lascarov-Moldovanu. Bucureşti 1930, ed. Fundaţiei Ferdinand I).

Această operă, considerată ca o lucrare fundamentală în istoriografia românească, merită o critică amănunţită. Cel dintâi care o face e d. C. C. Giurescu, profesor de Istoria Românilor la Universitatea din Bucureşti.

Analiza d-lui C. C. Giurescu a apărut în ultima fascicula a celei mai importante reviste de specialitate: *Revista Istorică Română*. Ea începe cu examinarea planului.

Un merit al planului urmat de d. Iorga e considerarea neamului nostru ca o unitate permanentă, indiferent de alcătuirile politice pe care le-a realizat. Dar faţă de această însuşire de netăgăduit, ne întâmpină numeroase scăderi pe care d. Giurescu le relevă pe capitole. Astfel, în capitolul *Baza teritorială a naţiunii române* se trece cu vederea aşezarea pământului românesc pe continent, ca şi rolul pe care l-a jucat codrul în viaţa trecută, când se ştie ce deosebită importanţă au aceste elemente geografice pentru înţelegerea trecutului nostru istoric. Capitolul *Dominaţia popoarelor stepei — Slavi şi Români* nu pomeneşte de Tătari, acordă prea puţin spaţiu influenţei slave şi cuprinde câteva pagini consacrate unor probleme streine de titlu şi de subtitlu.

Intemeierea Principatelor nu formează un capitol deosebit. Acest fapt de o importanţă atât de mare e tratat în capitolul *Viaţa politică a Românilor în principate înainte de formarea unei civilizaţii naţionale,* unde se vorbeşte şi de ipotetica Vlaşcă a lui Tatul care şi-ar fi avut locul într'un capitol privitor la viaţa politică dinainte de întemeierea Domniilor. Capitolul *Formarea civilizaţiei româneşti în mijlocul Principatelor independente în veacurile al XV-lea şi al XVI-lea* nu cuprinde nimic din ce anunţă titlul, ci e ocupat de expunerea istoriei politice a principatelor; ba, într'un paragraf se descrie „decadenţa politică a Românilor supt *suzeranitatea abuzivă a Turcilor*", deşi în titlul capitolului e vorba de Principate *independente.*

Capitolul *Elementele civilizaţiei româneşti în epoca modernă* trece sub tăcere influenţa ungară. „Ooare tăcerea suprimă *faptele?*" — întreabă cu toată dreptatea d. Giurescu.

Nu am relevat aici toate observaţiile d-lui Giurescu privitoare la planul urmat de d. Iorga. Din ceiace am citat, rezultă însă că, în această privinţă, opera d-sale are inegalităţi izbitoare şi omisiuni fundamentale.

Trecând la cercetarea informaţiei şi a metodei, d. Giurescu reproşează d-lui Iorga folosirea incomplectă a izvoarelor istorice, interpretarea greşită a multor fapte şi numeroase inconsecvenţe.

D. Iorga fixează, de exemplu, începutul domniei lui Basarab întemeietorul la „circa 1330", când în colecţia Hurmuzaki se află un document din anul 1324, din care rezultă că acest voevod domnea la acea dată şi, după toate probabilităţile, domnea de câţiva ani.

In alt loc, arătând împrejurările în care s'a întemeiat statul Asaneştilor, d. Iorga spune că „celnicii Petru şi Asan se ridicară, probabil în Pind, cu Vlahii lor, în numele vechilor drepturi pe care administratorii Impăratului le călcaseră cu brutalitate". D. Giurescu, întemeindu-se pe izvorul contemporan al lui Nicetas Choniates Akominatos, dovedeşte că locul în care a izbucnit răscoala Românilor nu este „probabil în Pind", ci sigur în Balcani (Haemus).

Scriind despre influenţa slavă, d. Iorga afirmă că „termenii privitori la agricultură sunt slavi". Această eroare o combate chiar d-sa în aceeaşi lucare, la alt capitol. „Toate felurile de cereale şi legume au numiri latine: *grâu, orz, secară* etc. — scrie d. Iorga. Muncile agricole sunt *a ara, a sămâna, a treiera, a secera; paiu, fân, falce* sunt, de asemena, latine... Cel din urmă produs al muncii agricole are, de asemenea, nume de aceiaşi obârşie: *făină, lamură, pâne...*"

Cercetarea d-lui Giurescu — a cărei continuare o aşteptăm— e făcută cu o obiectivitate de pe urma căreia ştiinţa nu are decât de câştigat. Evitând tonul polemicilor inutile, d-sa ne-a dat un studiu pe care-l apreciem atât pentru serioasa lui documentare, cât şi pentru modelul de critică civilizată ce-l reprezintă.

CRONICA LITERARA

Două opere de erudiţie

Foarte multă lume cunoaşte pe d. Al. Rosetti, în calitate de director al editurii „Cultura Naţională" şi ca atare se aşteaptă să-l vadă în preocupări de natură editorială, tratând cu d. Arghezi sau tipărind pe d. Camil Petrescu, opinie de altfel deloc greşită deoarece d. Rosetti este văzut adesea în mijlocul scriitorilor, care se poartă cu d-sa cu gingăşia cu care ţii în mână un pahar subţire de Murano ce poate plesni oricând în palmă şi risipi pe mozaicul dur al indiferenţei.

Nu pot rezista nevoii spirituale de a spune câteva cuvinte despre acest remarcabil factor al literilor române, care se deosebeşte atâta de tot ce am avut prilejul să cunoaştem până acum. Noi suntem porniţi să ne facem despre editor o idee cu totul comercială, în chipul unui om disimulat sub mari ochelari, principial supărat la ideea tipăririi unei cărţi, încercând printr'o nemulţumire şi îndoială tactice să coboare valoarea a ceeace i se oferă şi în sfârşit privind sarcastic pe autorul a cărui carte nu s'a vândut. Nu dintre aceştia este d. Rosetti. O politeţă şi o desinvoltură de o rară aristocraţie transformă mica sa boxă directorială într'o sală de recepţie. Zâmbetul deschis cu care primeşte este un trandafir, mare, proaspăt explodat. Din râsul adânc, sincer, din clipirea şireată a ochilor, din gesticulaţia sa măruntă şi fină se desprinde deodată un adevăr încântător. D. Al. Rosetti este îndrăgostit de cărţile pe care le editează. Le mângâe, le drege copertele, aruncă ochii voluptos peste literă cum ar mângâia obrazul neted al unei figurine, îşi freacă mâinile vesel şi aşteaptă sentinţa celui de faţă. Ba ceva mai mult, provoacă cu şiretenie pe presupusul adversar al tipăriturilor sale, apoi când crede că a surprins pe faţa sa o mică strâmbătură critică, râde, râde cu poftă mare, din inimă şi fără nici o răutate, bănuind negreşit o opinie falsificată. Dar ceeace e mai admirabil este că d. Rosetti luptă cu chiar neîncrederea autorului, se îndrăgosteşte subit de manuscrisul său, îl bate mulţumit cu palmele, îl deschide cu delicateţe şi apoi, prudent, îl fereşte de privirile ironice ale părintelui denaturat. D. Rosetti nu constată adumbrit nevânzarea unei cărţi, ca alţi editori, nu transformă contul ultim al vânzării în verdict asupra autorului, ci face haz de ignoranţa cititorului ce nu ştie să aleagă, apără pe scriitor şi râde iar cu poftă mare de neîncrederea musafirului. Fără îndoială că uneori nu putem să fim de aceeaş părere cu încântătorul editor, dar bucuria sa este întotdeauna măgulitoare, fiindcă ne dăm seama că este nu un simplu cumpărător de manuscrise ci un estet. Din bucuria de a strânge cărţi bune, dintr'un spirit de colecţionar de bibelouri, d. Rosetti a isbutit să tipărească cele mai multe şi cele mai bune cărţi de literatură din ultima vreme şi mai ales unele scrieri hermetice ca ale d-lui Barbu şi Vinea, care fără bucuria şi inteligenţa d-sale nu şi-ar fi găsit un editor.

Mulţi dar din câţi cunosc pe d. Rosetti în această calitate nu ştiu că d-sa este totdeodată un erudit remarcabil, conferenţiar universitar şi filolog emerit. Şcolar al d-lor Ovid Densuşianu şi I. A. Candrea, d-sa este printre linguiştii generaţiei nouă cel mai de seamă cercetător al limbii române din secolul XVI şi în special al foneticei respective într'o lucrare capitală premiată de Societatea de Linguistică din Paris. De curând d-sa a publicat o nouă operă filologică *Limba română în secolul al XVI-lea* („Cartea Românească") ce este cea mai însemnată contribuţie la studiul limbii române din secolul suspomenit. Caracterul acestei cronici cât şi profesia de credinţă ce ne-am făcut de a nu ne ocupa decât de acele discipline literare în care putem să avem o informaţie continuă, ne împiedică să îndrăznim a da asupra operei importante a d-lui Al. Rosetti, altfel de aprecieri decât de ordin general. Dela d. Ovid Densuşianu, care în t. II din *Histoire de la langue roumaine* sa ocupat de sec. XVI fără să dea la iveală toată lucrarea, din care a apărut numai introducerea, studiul grafiei, al foneticei şi începutul morfologiei, nimeni n'a mai publicat până acum o operă de valoarea aceleia a d-lui Rosetti. *(Istoria literaturei şi limbei române din secolul XVI* de G. Pascu este o compilaţie agravată de elucubraţii, între care cea dintâiu este grafia numelui autorului în *Giorge). Limba română în secolul al XVI-lea* a d-lui Rosetti este un model de monografie a limbii şi de gramatică istorică, valoroasă prin sinteză, nepreţuită prin informaţie şi foarte interesantă în concluzii. Bunăoară autorul constată un proces istoric dela eterogen la omogen, adică o unificare a limbii care este semnificativă pentru cohesiunea crescândă a elementului românesc de pretutindeni: „...fonetica limbii române în sec. al XVI-lea apare cu trăsături dialectale mai marcate decât în zilele noastre, în sensul că opoziţia dintre grupurile dialectale e constituită prin particularităţi fonetice tranşante. Eliminarea lor s'a făcut prin extinderea limbii comune, dotată cu un prestigiu social mai ridicat, asupra regiunilor rămase în întârziere faţă de evoluţia generală a limbii".

Dacă pentru studiosul filolog noua lucrare a d-lui Rosetti devine un istrument de lucru obligator, cartea nu este lipsită de interes pentru literat, atât pentru sugestiile ce le poate da în materie de vocabular, cât şi pentru formele fonetice, morfologice ori sintactice de utilizat în lucrările, mai cu seamă dramatice, cu acţiunea în acest veac.

Ieşită tot din sfera universitară, *Carpe rosam* a d-nei Anita Belciugăţeanu este o lucrare de literatură comparată, preocupare rară la noi, dacă exceptăm operele d-lui Ramiro Ortiz. Femee, d-na Belciugăţeanu a fost atrasă de gingaşa temă poetică a trandafirului, pe care a urmărit-o în literatura italiană şi franceză a Renaşterii. Cine nu-şi aminteşte de graţioasa poezie a lui Ronsard, unde cu o logică şireată şi insinuantă poetul solicită iubitei trandafirul fraged al frumuseţii sale?

Mignonne allons voir si la rose
Qui ce matin avait déclose
Sa robe de pourpre au Soleil
A point perdue ceste vesprée
Le plis de sa robe pourprée
Et son teint au vostre pareil
Las! voyez comme en peu d'espace
Mignonne elle a dessus la place
Las, las ses beautez laissé cheoir!
O vrayment Maratre Nature
Puisqu'une telle fleur ne dure,
Que du matin jusqu' au soir!
Donc si vous me croyez mignonne
Tandis que votre âge fleuronne
En sa plus verte nouveauté
Cueillez, cueillez votre jeunesse,
Comme à ceste fleur la vieillesse
Fera ternir vostre beauté.

Adică mai pe româneşte

Rupe ruja până-i verde
Pune-o 'n clop, că i se şede
Dac' apucă a se usca
Măcar pune-o, măcar ba
Că dacă se veştejeşte
Nimărui nu-i trebueşte

combinat cu

Omul dacă 'mbătrâneşte
Pune-i pae şi-l pârleşte.

Cu imagina proaspătă a rozelor din glastră, autoarea a pornit în căutarea trandafirilor din literaturile universale, pornind dela Biblie şi alte scrieri sacre în care afla o suavă *Roză a pudoarei virginale.* Apoi se coboară în străvechea poezie greacă smulgând câte o floare lui Alceu şi Anacreon, lui Teocrit şi Meleagru, trece în poezia latină la Horaţiu, Catul, Propertiu şi Ovidiu, carele în a sa *Ars Amatoria* are o întreagă grădină de trandafiri insidioşi, trece în asceticul ev.-mediu, în care trandafirul îşi pierde simbolul sexual şi-şi arată mai cu seamă spinii

Vita mundi res morbosa
Magis fragilis quam rosa
Cum sis tota lacrymosa
Cur es mihi graciosa,

şi se opreşte puţin în *Roman de la Rose* al lui Jean de Meung.

Este evident că atunci când ajunge la Renaştere autoarea dă de un material foarte bogat, al cărui spirit, nu-i vorbă, era cunoscut, dar a cărui compilare şi interpretare constitue o lucrare originală. La un moment dat cercetarea devine o adevărată critică a isvoarelor în raporturile dintre literatura franceză şi italiană, dar discuţiunea acestei laturi cred că este de competinţa unei reviste de specialitate.

Concluziile autoarei sunt interesante. D-sa găseşte, ceeace cred foarte adevărat, că literatura italiană urmează în această privinţă tradiţia latină, în vreme ce în literatura franceză se notează o reacţiune cu caracter religios împotriva concluziei epicureene din *Roman de la Rose,* poezia franceză fiind însă în strânsă dependenţă cu cea italiană în vremea Renaşterii mai ales, unde nuanţa epicuriană mi se pare indiscutabilă.

Cartea d-nei Anita Belciugăţeanu este un document de erudiţie vigilentă şi vastă, dovedind multă fineţe în compararea şi comentarea pieselor, recomandabilă prin paşii măsuraţi şi prudenţi, dar de o erudiţie prin temă şi stil, amabilă, încântător de amabilă. Trandafiri, trandafiri, cartea d-nei Belciugăţeanu este un parc de trandafiri!

G. CALINESCU

INSEMNĂRI

Dante, Goethe și Nichifor Crainic

Ne-am înșelat când ne-am închipuit că d. Nichifor Crainic are să tragă vreo învățătură din seninătatea cu care noi, deosebind pe om de poet, recenzam volumul său de poezii *Țara de peste veac,* recunoscându-i oarecari îndemânări de poet. Ne-am înșelat! Infoiat de o trufie fără precedent în istoria literilor române, d-sa și-a zis că dacă cineva care îl atacă atât de vehement găsește totuș câteva cuvinte de laudă, atunci meritul său poetic trebue să fie nemaipomenit, catastrofal. Și suit pe cele șapte perne din poveste, d. Crainic și-a adunat numaidecât „criticii" cu cădelnițele și a început să miroasă cu nări largi și negre din tămâia lor.

Cădelnița cea mai pântecoasă și mai cu fumuri a fost încredințată d-lui Const. D. Ionescu, necunoscut cititorilor, dar tânăr cu o cultură vastă ca oceanul și de un talent înfricoșător. Pășind pentru întâia oară cu critica în odaia mare a *Gândirii,* sortită până acum literaturii și prezentării marilor gânditori, cădelnicerul se învârtește cu mireasma tămâei în jurul „hîmpăratului", care, cu ochi duși, ascultă depe pernele sale de mătase în fața norodului îngenunchiat. Intr'un stil de liturghie, apucat și bombastic, cu tunete și fulgere, cu o spaimă laudativă de credincios trăznit de apariția neașteptată a Arhanghelului Gabriel, tămâetorul — pornind dela presupunerea nemaiauzită că „poezia d-lui Nichifor Crainic, deși turnată în forme clasice, este irevelantă pentru neinițiați" — ne infectează unsprezece pagini mari de revistă cu un miros de lingușire pestilențial.

Aiurări critice...

Iată un prim fum de tămâe: „Versurile d-sale se smulg din teluric și fulgeră în reflexiune. Ca niște fire de căi luminoase care pornesc de pe pământ și se aruncă în gândire. Toate poemele sunt blocuri dure de stei ce conțin un simbol. Ca plastica lui Brâncuș care împietrește o atitudine în fața infinitului și te cufundă într'o bulboană de sbucium. Restrâns la minimum de expresie. Te înalță pe câteva muchii, ca să-ți desvălue priveliști transcendente. Peste viață, în moarte și în creațiune. Fiecare poemă este comprimată până la refuz, ca un bolid incendiar care sfârtică intunericul".

Ei nu, că are haz! Nimicurile curgătoare cu albie îngustă ale d-lui Crainic, compunerile acelea oneste pentru serbări școlare, ce sunt ale unui poet minor, rar întrerupte de câteo licărire: „blocuri de stei" sau „priveliști transcendente!" Curând însă îți dai seamă că omul cu cădelnița nu râde, ci amețit la cap de propriile-i fumuri se împleticește în niște aiurări grozave. Căci cum altfel putem noi numi uluitoarele, lipsitele de orice obraz, dar și plinele de șiretlicuri, comparații între d. Crainic pe deoparte și Rilke, Dante, Eminescu, Goethe și Verlaine pe de alta? „Simți — zice „criticul" — chemarea sufletului Perfecțiunii creatoare din care am obârșit. Accente, dar numai accente similare, e adevărat, se întâlnesc în tot ce s'a produs până acum — bunăoară „Luceafărul" lui Eminescu" sau „Iată extragem patru versuri din Paradis... care se pot așeza în paralelă cu glorificarea lui Rafael din Faust" sau „Poezia vibrează de lumină și sunet — de frumusețe dantescă" sau „limba mlădioasă ca la Verlaine". Dar aceste citate nu sunt decât o palidă icoană a furorii adulative, a svârcolirii extatice, care face pe cădelnicer să vorbească repede și în neștire, proferând cuvinte de spaimă, de umilință și de voluptate. Din toată negura întinsă pe 11 pagini opera d-lui Crainic iese înfricoșătoare ca o tufă de flăcări divine, ca un mănunchiu de fulgere sau un templu cu o mie de coloane de porfir, sau precum scrie omul cu tămâia: „O epopee lirică a vieții prelungită în moarte cum n'a fost cântată încă. Realitatea lumii de aici și realitatea lumii de dincolo, formând o unitate indestructibilă... forță învăpăiată și sguduitoare... continent plutitor în nesfârșite singurătăți, în infinit, unde stăpânește Dumnezeu".

...și strofe de argint

Că d. Crainic nu s'a rușinat să publice în propria-i revistă asemenea aiurări, — d-lui care se topia de sfieli prefăcute atunci când eu publicam despre d-sa în aceeaș *Gândire* un articol măsurat pe care îl subscriu și acum — lucrul nu mă miră. Dar mă surprinde să văd sărind în ajutorul d-lui Crainic, cu o cădelniță într'o mână și cu pistolul într'alta, un june oarecine, care, arogant și suficient, mă numește cu mult dispreț „tânărul G. Călinescu" și-mi propune ca meserie potrivită „cismăria". Eu sunt, se 'nțelege, un om tânăr și-mi pare bine de aceasta căci la 35 de ani un om cuminte abia pășește în incinta vieții adevărate. Dar să aud că mi se zice așa, cu gravitate de ins ce vrea să dea a înțelege că față de vârsta sa impunătoare și vrednică de respect eu nu sunt decât un tânăr necopt, din partea unui june „mucosus" care a stat nu de mult în fața mea pe băncile școalei, asta mi se pare o mare nechibzuință și, hotărât, un semn de creștere nedesăvârșită. Decât să deplângă „desgustătoarele polemici" cum niciodată nu se vor putea numi scrierile mele, decât de către oameni cuviincioși, tânărul în chestiune ar trebui să învețe a lupta cu mijloacele și cu îngrădirile noastre.

De altfel noul advocat al *Gândirii* este cuprins de aceeaș histerie adulativă cași d. C. Ionescu, dacă nu și mai gravă, căci citim în articolul său lucruri deșănțate ca acestea: „Un M. Sevastos, de pildă, discută fără rușine cu N. Iorga, Nichifor Crainic... Este un început de „nivelare"... Suntem cu adevărat în Republică". O mai mare enormitate ca aceasta nici e cu putință și indigmare enormitate ca aceasta nu e cu putință și indigvezi că neînsemnatul d. Nichifor Crainic îngădue să fie alăturat în propria-i revistă de N. Iorga, în vreme ce se ferește de apropierea cu... d. Sevastos. Când apoi cronicarul referindu-se la proastele versuri

Du-ne vapoarele grele de rod

este îngăduit a striga: „... strofe de argint muiate, în tremurarea fină, dureros de nostalgică, a infinitului, topite parcă de flacăra imensă a unei vieți totale și sensibile", am înțeles toată goliciunea unei îngâmfări fără pereche și fără margini, ieșite ca arama roșcată de sub stratul subțire al unui argint efemer. — *G. Călinescu.*

Două sute de ani dela nașterea lui Haydn

La 31 Martie se împlinesc două sute de ani dela nașterea lui Haydn. La locul său de naștere — Rohrau an der Leitha — și mai ales la Viena vor avea loc mari serbări organizate de oficialitate, al căror program, care va dura două săptămâni, cuprinde concerte dirijate de Clemens Krauss și alți mari dirijori germani. cu soliști de talia lui *Pablo Casals* și alții, apoi concerte ale quartetelor *Rosé, Busch,* etc., și difuzarea prin Radio-Viena a mai multor opere inedite ale lui Haydn. In biserica Piariștilor, o asociație corală a Vienei va executa la 8 Aprilie „Stabat Mater", pe care o dirijase în aceiași biserică Haydn în 1771. Diverse orașe ale Germaniei au organizat și ele cicluri de concerte Haydn, între altele se va reprezenta la Schwerin, *pentru prima oară* opera *„Die Welt auf dem Monde"* de Haydn, în noua prelucrare a lui *Mark Lothar.*

Leonid Leonov

Pentru prima dată a fost tradusă în franțuzește o lucrare o tânărului romancier rus Leonid Leonov, sub titlul „Les Blaireaux".

Leonid Leonov e unul dintre cei mai apreciați scriitori din Rusia sovietică.

In prefața volumului „Les Blaireaux", Maxim Gorki îl arată pe autor ca pe cel mai considerabil reprezentant al grupului ce urmează, în literatură, linia clasică rusească: opera lui Pușchin, Griboedov, Gogol, Turghenev, Dostoevski și Leon Tolstoi.

„Talentul său se mărește cu o iuțeală extraordinară... Dela primele lucrări până la ultimul roman „Sotj", — scrie Maxim Gorki, — el a făcut progrese atât de mari, încât eu personal nu găsesc în tot trecutul nostru literar un singur caz, în care perfecționarea să fie așa de rapidă și indiscutabilă".

Răspunzând unei anchete Leonov a recunoscut, în opera sa, influența lui Dostoevski. Acest lucru dă prilej lui Maxim Gorki să spue ceiace gândește despre Dostoevski.

„Acest scriitor, — spune Gorki, — a dovedit, prin ființa și opera sa, gradul în care individul e desfigurat de condițiile de existență pe care i le procură societatea capitalistă. El a suferit pentru ideile sale cu toată violența temperamentului său sensual și a urmărit cu ură prima cauză a suferinții sale. Dostoevski a devenit astfel poetul revoltei elementare a individului, apoi al revoltei în sine... Toate personagiile sale sunt încarnările variate ale unui tip esențial: omul, care n'are pe nimeni și nimic de iubit, omul căruia lumea-i apare sub o formă detestabilă și care se complace într'o stare haotică și nedefinită. Dostoevski a creiat „un animal bolnav și rău, al cărui model l-a găsit în închisoare, printre locuitorii „casei morților".

Maxim Gorki mărturisește că între Dostoevski și Leonid Leonov nu găsește mare asemănare.

Agitația din lumea literară ungară

Lumea literară a Budapestei este agitată de două scandaluri, agravate prin faptul că și ziarele asmuță — după culoarea lor politică — tabăra literaților moderniști contra taberei tradiționaliste. Primul scandal se învârtește în jurul decernării *premiului Voinits,* care a fost atribuit de Academia de Științe cunoscutului poet *Géza Voinovich.* Carol Szasz, poet și om politic de marcă încă dinainte de războï, a atacat vehement într'una din ultimele ședințe ale Academiei pe mai mulți dramaturgi unguri, cunoscuți în străinătate, între alții pe Lengyel, Szép, Szomory, Indig și Siegmund Moricz, pe care-i acuză că „își fac o adevărată voluptate din a aduce pe scenă o lume grețos de imorală, speculând astfel instinctele bestiale ale marilor masse și ignorând cu desăvârșire idealurile naționale".

Asociația dramaturgilor unguri a decis să intervie ca să obțină satisfacție pentru membrii săi insultați. Cei vizați vor da în judecată pentru calomnie pe Carol Szasz, a cărui critică îi expune — după părerea lor — oprobriului public și-i amenință și cu mari pagube materiale.

Al doilea scandal este cel petrecut la Pen-Club cu prilejul demisiei — din calitatea de protector — a Arhiducelui Josef, demisie urmată de aceia a altor membri din comitetul de conducere (Franz Herczeg, Koloman Csatho, regisorul teatrului național, deputatul Pekar și profesorul universitar Elemer Csaszar). Aceste demisii au fost puse în legătură cu premiul Rothermere (în sumă de 1000 de lire sterline), atribuit anul acesta lui Juliu Krudy și lui Sigmund Moricz. Demisionații declară însă că n'au nimic contra acestei decernări, deoarece scritorii premiați fac parte din tabăra literaților tradiționaliști; după declarația lor, demisia ar fi fost provocată de un curent (complect opus curentului naționalist și conservativ), care câștigă din ce în ce mai mult teren la Club și care a dus la o serie de decizii pe care cei demisionați nu și le pot însuși.

Agitația e cu atât mai mare, cu cât în luna ce vine urma să se țină la Budapesta al 10-lea congres internațional al Pen-Cluburilor.

Fenicienii în Iliria

In conferința d-lui Radu Vulpe, ținută la Institutul Sud-Est european, d-sa a arătat că Fenicienii au fost, prin preajma anului 1000 înainte de Chr., cei mai activi marinari din Mediterana. Ca factori de răspândire ai produselor economice și artistice orientale și egeene, ei au avut un rol foarte important în progresul civilizației antice. Răspândirea lor prin colonii și emporii, foarte sigur determinată de istorie în regiunile mai cunoscute ale Mediteranei, e mai puțin cunoscută în ce privește anexele izolate ale acestei mări, precum Pontul Euxin și Adriatica.

Privitor la Adriatica există în repertoriul legendelor grecești antice, o versiune după care vestitul erou theban de origine feniciană *Cadmos,* fiind gonit dela Theba din Grecia, s'a refugiat la poporul Encheleilor din Iliria, întemeind acolo un stat important.

Autorii antici localizau centrul acestui stat în nordul Albaniei, în jurul lacului Scutari.

Cum critica istorică nu reușise să stabilească partea de realitate a acestei legende, statul lui Cadmos la Iliri era până acum considerat numai ca un ecou puțin sigur al unei eventuale penetrațiuni feniciene în Adriatica, penetrațiune despre care alte probe evidente încă nu existau.

Cele dintâi elemente archeologice care să indice sigur prezența Fenicienilor în Iliria, au fost prezentate de d. Radu Vulpe în conferința d-sale. Pe baza lor, d-sa a argumentat autenticitatea statului fenician al lui Cadmos în Iliria, confirmând astfel caracterul de document istoric real al vechei legende elene. Aceste elemente consistau din mai multe *securi* de utilitate religioasă, reprezentând un tip anumit, care nu se constată în Europa decât pe o porțiune restrânsă a litoralului iliric din preajma lacului Scutari, adică tocmai acolo unde autorii greci fixau teritoriul statului lui Cadmos. Afinități pentru acest tip de securi, (care se datează la finele epocii de bronz, deci prin jurul anului 1000 în. Chr.), nu se găsesc decât în Orient, cea mai apropiată afinitate fiind reprezentată de un exemplar descoperit în Palestina în regiunea vestitelor centre feniciene *Tyr* și *Sidon.*

Aceste fapte, constituind o dovadă sigură că tipul de securi din Iliria a fost importat din Fenicia, pe calea mării și concordând perfect cu datele legendei grecești despre statul encheleian al lui Cadmos confirmă autenticitatea legendei.

Emilica Vera

Acum vreo șase ani a plecat din țară o tânără absolventă a Conservatorului de muzică din București. A plecat, desigur, timidă, dar cu iluzii. In acești șase ani și-a desăvârșit știința și arta cântecului la Roma și la Milano, ajungând să se folosească de darurile ei firești cu o technică savantă excelentă. Timiditatea s'a dus și iluziile s'au împlinit.

După doui ani de ședere în străinătate, Emilica Vera urcă scena Operei Regale din Roma. Și în patru ani, Italienii i-au iubit vocea caldă, inteligența jocului și au numit-o întotdeauna „granditissima interprete".

In afară de meritele sale reale de cântăreață și actriță, Emilica Vera mai are meritul de a nu-și fi uitat originea românească, acolo unde străinii au primit-o atât de bine, prețuindu-i talentul și punând-o la locul de care s'a făcut vrednică. Emilica Vera a cântat în fața suveranilor Italiei și în fața Ducelui: *Du-te dor la badea 'n sân.*

Astăzi, Emilica Vera e printre noi. In reprezentație extraordinară, a cântat la Operă „D-na Butterfly", „Manon", „Boema", „Tosca". Succesele ei din Italia s'au repetat aici.

Am ascultat-o săptămâna trecută și am înțeles dece Italienii sunt robi cântecului în genere și sunt în deosebi încântați de vocea Emilicăi Vera. Familiarizată desigur cu ariile operelor italiene, dar în special cu o putere neobicinuită de confundare cu rolul pe care-l cântă și joacă, d-ra Emilica Vera a pus multă pasiune, căldură și supleță în aria *Vissi d'arte* din „Tosca", încât a cucerit.

E o îndoită plăcere pentru noi să asistăm la spectacolele pe care li-a prilejit venirea în țară a d-rei Vera: întâi pentrucă putem sta subt vraja unei voci de soprană lirică de rare calități și apoi pentrucă avem în față o artistă care a dus cu ea peste hotare, faima numelui românesc. — *L. Sb.*

Mărunte

— Desenul din ultima pagină a numărului nostru trecut se referea la expoziția d-lui *Ștefan Constantinescu,* iar nu la aceia a d-lui *Mac Constantinescu,* cum din eroare a apărut.

Vizitarea celor mai mari 7 orașe din lume inclusiv întreținerea complectă, pentru un preț excepțional de modest.

BUCUREȘTI
BERLIN
HAMBURG
PARIS
NEW-YORK
FILADELFIA
WASHINGTOR
LONDRA
BUCUREȘTI

Durata 31 zile
Lei 48.500

Cereți informațiuni la Biroul de Voiaj
Hamburg - America Linie S. A. R.
București.
Calea Victoriei 84
Telefon 300|65

Cum se zugrăvesc bisericile

Zugrăvirea unei biserici a fost încredințată la cinci pictori din școale deosebite.

(Ziarele)

Cei cinci artiști la lucru...

Rezultatul...

Imitație perfectă

...sau cățelul de carton.

ANUL X.-SERIA II-a.-No 589

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 20 Martie 1932

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

Numărul viitor al „ADEVERULUI LITERAR" va apărea în 12 pagini, pentru comemorarea lui Goethe, poetul german mort acum o sută de ani.

O asemenea pomenire e un prilej bun pentru ca, prin informații și aprecieri, oamenii de condei să ajute pe cititori a da oarecare substanță unui nume propriu celebru.

Mai mult decât a altor oameni mari, soarta scriitorilor mari este să li se simplifice fizionomia, în amintirea posterității, până la silabele din care le e alcătuit numele.

Comemorările literare pot lupta bine împotriva acestei sărăciri în spiritul urmașilor.

Numărul pentru Goethe va fi însoțit de un supliment ilustrat, în 4 pagini, tipărite la Tiefdruck.

Ispita

Doamna Veturia Grecu n'are decât treizeci de ani. E înaltă, subțirică, mlădioasă, puțin cam palidă, cu ochi negri lungureți, cu mâna fină, cu piciorul mic. Nimeni nu ar crede că cei doi copii, unul de șapte, altul de patru ani, sunt ai ei, nici că doamna s'a născut, a crescut și a trăit până bine de curând, într'un sat. Soțul său, după ce a adus servicii electorale mai multor partide în șir, s'a legat însfârșit de unul, și acesta, venind la putere i-a făcut rost la prefectura județului. Acasă, în sat, aveau și o moșioară pe care au dat-o cu orândă. O parte în bani, alta în cereale și într'un porc gras de Crăciun. Pe Domnul Grecu, deîndată ce s'a făcut România mare, l-a prins dorul orașului. Las' că nici nu se pregătise el pentru viața dela țară; a învățat pe vremuri dreptul, dar n'a ajuns să-și dea toate examenele, deși a zăbovit ani destui la Universitate. Mai târziu n'a mai avut chef să învețe și așa s'a înglodat într'o slujbă de notar la țară. Ba mi se pare numai de subnotar.

Se mutaseră abia de doi ani la oraș, când doamna Veturia nu avea decât douăzeci și opt de ani. Trăiau destul de ușor. Dumnealui se convinsese repede că nu-i mai plac chefurile ca în anii de universitate. Intreaga viață dela oraș îi păru grozav de schimbată față de aceea pe care o știa el, și la început nu fu prea încântat de schimbul făcut. Văzu că între fantazia lui dela țară și realitatea dela oraș e o prăpastie, dar după o vreme se obicinui și-i păru iarăși bine că s'au mutat.

„Cresc copiii, își spunea, și aici avem la îndemână toate școlile".

Mai era un motiv care-l făcu să nu mai facă mereu comparație între ce a fost și ce este acum: Bucuria nevestei. Și apoi își mai zicea: Nu orașul e de vină, nici chefurile ce se fac acum. De vină sunt eu, care am îmbătrânit.

Era cu douăzeci de ani mai bătrân ca soția sa. Venise burlac copt dela Universitate.

Doamna Veturia Grecu se bucura cu adevărat de schimbarea făcută. Dar bucuria aceasta bărbatul mai mult o simțea de cât o vedea, fiindcă doamna Veturia era o fire timidă, care nu cuteza a fi expansivă nici în fața soțului. Dar el ghicea din multe semne mulțumirea ei, și aceasta îl îndestula, fiindcă ținea mult la nevastă. Doamna Veturia, de când se stabilise în oraș avea mare plăcere să privească și să admire pe stradă lumea feminină. O impresionau costumele, blănurile, ghetele, șoșonii, frăgezimea acelor doamne și domnișoare, care toate se purtau vesele ca și când ar trăi într'o vecinică sărbătoare.

Mai înainte, când venia, rar, la oraș, nu avusese vreme să se uite mai deaproape la lumea depe stradă. Trecea grăbită, dintr'o prăvălie într'alta, pentru cumpărături, tot cu groaza să nu întârzie prea mult și să o prindă noaptea în drum.

Acum avea răgaz destul și nu se mai sătura privind eleganța feminină. I se părea că doamnele de aci sunt o altă rasă de femei decât țărancele din satul părăsit: o rasă superioară, plină de noblețe. Și se mai gândi că toate sunt fericite. Se vedea din strălucirea ochilor și din mersul ușor, săltăreț ca de copii, și din râsul argintiu.

Uneori când trecea prin fața unui galantar arunca o ochire repede, și-i părea că e cu mult inferioară acelei lumi fericite. Costumul ei, paltonul ei, ghetele ei, se cunoșteau într'o sută. Chiar și fața și ținuta trupului și umbletul.

A, și cum ar fi dorit din clipa cea dintâi să fie ca una dintre acele doamne așa de elegante și de mândre!

Ea își spuse că dorința aceasta e o ispită păcătoasă. Crescuse numai în familie, — o familie bună dar foarte conservatoare și puțin cam posomorâtă, și avea o educație solidă. Știa să-și controleze dorințele și să le țină în frâu.

Dorința însă rodea pe încetul rezistența ei, deși o alungase ca pe o ispită; își făcea loc în conștiința sa, în viața sa pe nesimțite. Intr'o bună zi se trezi că-și spune: „Ce rău, sau ce păcat ar fi dacă eu aș fi îmbrăcată ca una dintre aceste doamne? Pe ele le judecă cineva? Și vor fi destule care n'au mijloace câte avem noi".

Ispita îi stătea în cale zilnic, dorința își făcea cuib cald în suflet, totuși până ce mărturisi bărbatului trecu vreme. Pe lângă timiditate mai avea și un respect sincer față de bărbatul său, care nu i-a refuzat niciodată nimic, se purta cu ea delicat, deși nu-i venea niciodată în minte să ghicească vr'o dorință de-a femeii.

Acum Veturia avea și puțină ciudă pe el, chiar din acest motiv: cum n'a băgat el încă de seamă că ea e tot în hainele dela sat, și nu i-a spus o vorbă.

Și ciuda aceasta îi dădu curaj.

Bărbatul află dorința ei foarte întemeiată și-i spuse să facă tot crede ea de potrivit.

— N'ar sta bine să te arate lumea cu degetul, în costumele cele demodate, îi zise el.

Obrajii Veturiei se aprinseră pe-o clipă de rușine: ea nu se gândise până acum la ce va spune lumea despre ea! Și-i mai mult ca sigur că vor fi făcut multe ochi mari după ea.

Și această rușinare îi întări curajul și-și comandă costum și jachetă și ghete. Era primăvara. Blană își va cumpăra la toamnă.

Mai stătu o vreme nedumerită: să iasă și ea cu brațele goale, până la umăr, pe stradă? Cu rochia scurtă se obicinuise, — era în anii când femeile eșiau aproape desbrăcate primăvara și vara.

— Doamna nu are pentru ce face excepție, îi zise croitoreasa. Aveți braț frumos și alb.

Veturia se lăsă biruită.

Intâia plimbare în costumul cel nou de primăvară fu ca un vis, ca o încântare. Veturia nici nu-și mai aducea aminte prin ce străzi a trecut, nici pe cine a întâlnit. Avuse o bucurie, o plăcere, ca și când ar fi plutit în văzduh. Numai de atâta își amintea că o ardeau obrajii.

Bărbatul fu încântat, chiar copiii se învârtiră veseli în jurul ei. Domnul Grecu îi spuse: „Domnișoară".

Se obicinui în curând să poarte costumul și ghetele cele noi, pălăria la modă, și atunci băgă de seamă că mulți ochi o urmăreau, ca și când ar fi o străină. Pentru ea nu fu o descoperire plăcută. Simțea că privirile bărbaților o intimidează, ba o și jicnesc.

In curând mai observă că totuși ea se deosebește încă de celelalte femei. Acele toate păreau mai pline de suflet, de voe bună decât ea, mai tinere, mai îndrăznețe. Făcea adeseori asemănare între fața ei și a altora. Se examina în oglindă, să vadă unde poate fi deosebirea.

După mult gând și cercetare, află: — Ele toate sunt pudrate și fardate, iar eu nu!

Și iarăși avu dorința arzătoare să fie ca celelalte. Ispita o urmărea mereu.

Ea se împotrivea și-și spunea:

— N'am ce acoperi, nici ce îndrepta! Mulțumită lui Dumnezeu, sunt încă tânără.

Sau își argumenta:

— Cum să dau cu pudră și să mă vopsesc, eu care sunt de treizeci de ani, n'am pus odată pudră pe obraz, dar încă vopsea? Ce sunt, paiață?

Dar alt glas îi spunea:

— Nici celelalte nu sunt paiațe. Și vezi că le stă bine! Puțințel ruj pe buze și în obrajii, nu strică. Și așa ești cam palidă. Apoi pudra păstrează pielea împotriva vântului și a arșiței.

— Par'că până acum n'a fost vânt și arșiță, se ridica glasul cel dintâi.

Și așa, cele două voci din sufletul său discutară și se certară multe zile, până când într'o după amiază Veturia își cumpără și pudră și ruj.

Mai trecu o săptămână de apropieri și retrageri din fața oglinzii în camera încuiată bine, până când Veturia îndrăzni să-și împlinească dorința.

Era spre seară și bărbatul nu era acasă. După ce se drese în fața oglinzii, fu cuprinsă de spaimă. Era alta, dar alta în toată legea. Nu mai semăna. Și cu toate acestea îi plăcea mult. Acum, într'adevăr părea o domnișoară pârguită. Și îndrăzni să ese la plimbare, cu toată spaima.

Abea făcu câțiva pași, abea se amestecă între bărbați și femei, și de-odată avu sensația puternică și limpede că a devenit foarte obraznică. Privea în față, întins pe fiecine, trecea cu cutezanță printre bărbați, ba-i păru că dă și din coate, ca să răzbească prin mulțime. Și știa, simțea, că acum și ea trece prin lume tot atât de veselă și fericită, ca și celelalte.

Când ajunse acasă avu sensația că e la sfârșitul unui triumf. Și totuși se simți oarecum degradată, înjosită. Iși aminti că a privit la bărbați cu nerușinare,— da, cu nerușinare, și chiar cu gândul că i-ar putea cuceri dacă ar voi; la femei s'a uitat peste umăr, ba chiar cu dispreț și și-a simțit superioritatea sa.

— Superioritate? Doamne sfinte! Ce-i cu mine? se întrebă ea cu sinceritate. Eu care nu m'am gândit în viața mea să-mi înșel bărbatul, știu că am cochetat din priviri cu vre-o patru. Ce să fie? De unde îndrăzneala și obrăznicia asta?

Se duse în fața oglinzii și se examină.

Da, era ca o domnișoară în pârgă, dar nu mai era ea! Era o femee străină!

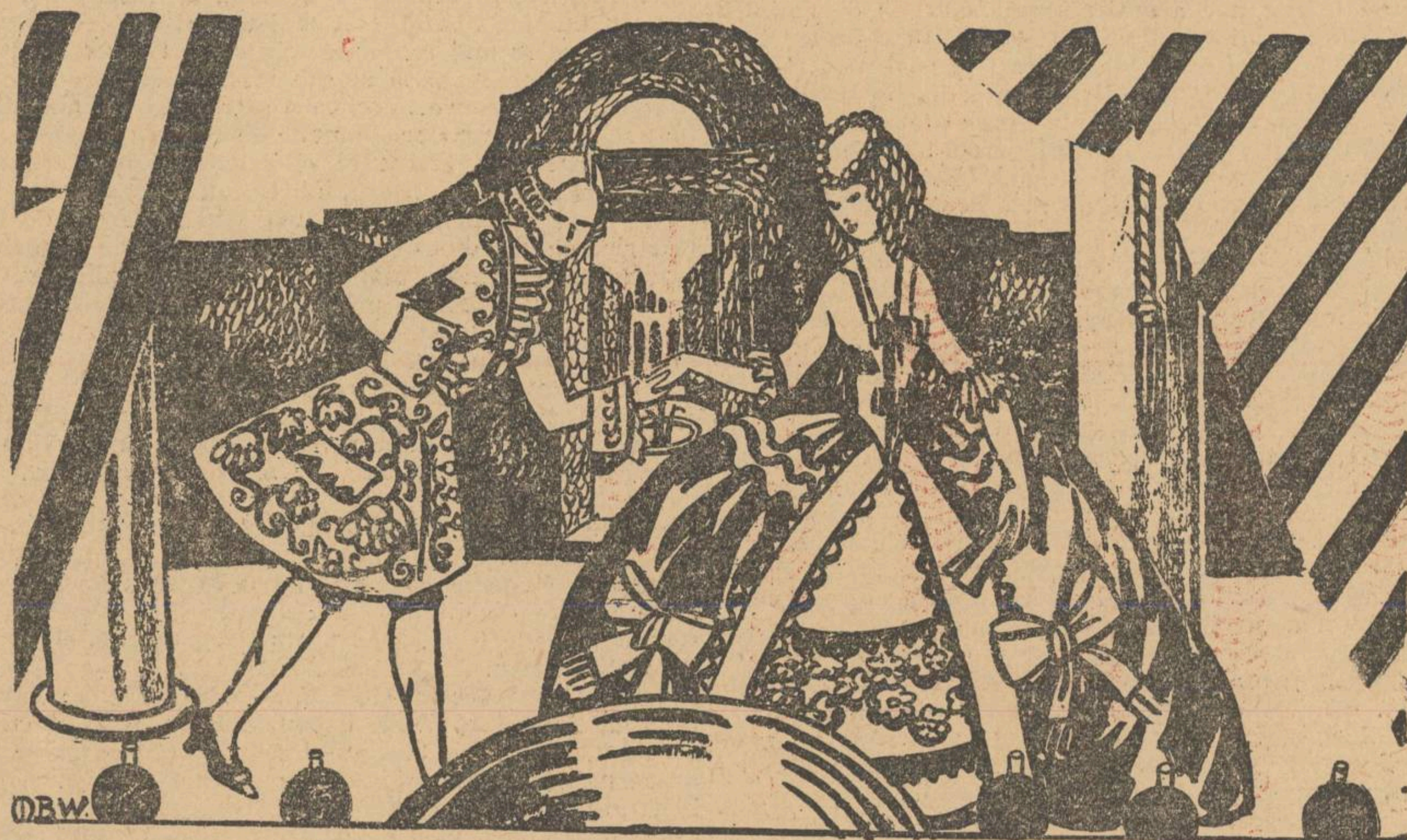
— Uite impertinența și obrăznicia celei din oglindă. Are aerul că trebue oarecum să împungă, să se dea la om. Pfui! ce nerușinată!

Și doamna Veturia fu cuprinsă de-un desgust cumplit. Zadarnic se spălă numaidecât! Toată noaptea i-a ars obrazul de scârbă și de rușine.

— Știu eu, își zise ea cercând să se liniștească, — poate aici e secretul femeilor care cad: ies în stradă altele, decât cele de acasă! Cu altă față, cu alți ochi, cu alte sprâncene! Niște străine! Dar ce legătură să fie între masca, deghizările și sentimentele noastre? Cum m'am putut schimba așa repede într'o obraznică și cochetă pentru sulemeneala aceea?

Din ziua aceea nu se mai vopsi, nu se mai pudră. Dar dorința de-a o face îi rămase cea mai grea ispită a vieții, de care nu înceta să se mire, ca de-un lucru pe care nimeni nu-l poate explica.

I. AGARBICEANU

Despre tragedie

— Pentru mângâierea oamenilor foarte miloși —

de PAUL ZARIFOPOL

Pipina, din gelozie prea lung timp năbușită, descarcă browningul în Puppa, de două ori, și-i sparge praporul, iremediabil. Părinții lui Puppa rămân nu numai fără băiat, dar și în mare nevoie, fiindcă Puppa fusese un copil foarte recunoscător. (Dau ucigașei un nume cu formă veche, de oarece fapta ei, deși nu e încă extraordinară, miroase totuși infamant a demodare. Victimei îi las o formă de diminutiv ce tinde a se introna abundent, în familiile bune, pentru copiii de sex masculin, preferați. Ni-l închipuim pe Puppa conciliant și practic, un adevărat om de astăzi, jertfă, care va să zică, a unei amante esențial anahronice. Cazul cel mai jalnic).

Un unchiaș și o babă, părăsiți de orice noroc, însă nu de nobilă mândrie, se încuie bine în cămăruță și dau drumul gazului.

Locomotivei unui rapid îi ese în drum o căruță în care dorm plăcut trei săteni și patru femei, — vin dela o cumetrie. Rămân nouă copii în seama rudelor și a vecinilor. (Prin o tradiție bine stabilită în stilul informativ al presei române, asemenea dezastroasă întâlnire între vehicule dintre care unul umblă pe șine, se numește: catastrofă de cale ferată. Această uzanță se poate explica prin caracterul lungă vreme benign absolut al circulației cu drumul de fier. Astăzi idila ferovíară s'a isprăvit și la noi. E timpul să scoatem din vocabular vicleșugul tineresc și agrarian care zicea: catastrofă de cale ferată, când se întâmpla vre unei dintre dămoalele noastre locomotive să taie o vacă cu vițel. — Această notă ne trebuie mult, de oarece *catastrofă* este o noțiune bine precizată în poetica tragediei, la vechii Greci. Cum știți, tragedia a eșit întâi și întâi la Greci).

Dar zilele trecute auzeam pe mai multe persoane de condiție vorbind despre „tragedia" din strada Știrbei Vodă, adică unde două slugi au tăiat cu toporul pe un bătrân și pe fiica sa, și au plecat cu banii. Se pare că toporul era armă de oarecare predilecție în tragediile lui Eshil, cași în Știrbei-Vodă.

* * *

Tragedie! care va să zică: nenorocire mare, cu vărsare de sânge și pagubă. Ceva foarte primejdios celor care fac, foarte dureros și distructiv celor care pat tragedia. Se pare că moartea silnică nu e obligatorie fiindcă și o moarte prin tuberculoză normal desvoltată, ca la *Dama cu Camelii*, tot tragică e — nu? In scurt, tragedia e ceva foarte rău. Nouă și iubiților noștri, ne dorim din toată puterea să nu pățim tragedii. Firește, ne e milă, când tragedia se întâmplă altora, dar ne și interesează. Și cât de mult! Nu ne interesează numai atunci când le putem veni în ajutor, și nici chiar numai pentru a învăța minte din pățania altora, ci ne interesează oarecum — dezinteresat. Reportajul cel mai bogat în grozăvii, acela se vinde mai bine. De ce să ne ascundem? — e, la mijloc, plăcere.

Fapte violente, de care nu ne socotim a fi în stare; coincidențe nenorocite, cum prea rar se văd în viață; și răutate enormă: toate aceste sunt lucruri curioase; ne fac poftă totdeauna, să le știm de aproape. Curiozitatea mulțumită, plăcere pe care toți o știm. Peste curiozitate, admirație. Ne minunăm de energia acelor prin care se întâmplă tragedia, de energia violentă cași de cea vicleană. Admirația pentru escrocii mari, cași pentru asasinii mari, e o stare comun omenească. Admirația pentru escroci, firește, o ascundem mai puțin. Vărsarea de sânge e și uricioasă, ne e, oricât, mult mai străină. Tehnica escrocului ne apare mult mai apropiat umană, și are haz. Imaginația și nervii escrocului îi înțelege majoritatea, fără efort anormal.

Dela Schiller până la Wedekind, inclusiv — de altă parte, până la Conan Doyle și Edgar Wallace — literatura a lucrat pentru satisfacerea curiozității și admirației pe care ni le impun cei ce se bat îndrăzneț cu legile. Cercetării lui Schiller *despre cauza plăcerii pe care o dau lucrurile tragice*, i se cuvine acest adaos: de ce admirăm pe ticăloși și suntem curioși de ei, cu cât sunt mai ticăloși? Iar *tragic, tragedie*, sunt vorbe din arta teatrului. De acolo au fost strămutate în viață, și cu acea ocazie s'a văzut că și în teatru, ceeace interesa mai mult era grozăvia faptelor: scandalul criminal.

Cu mijloacele moderne, admirația pentru scandalul criminal devine lesne: admirație pentru energie. Adică, patetic: ENERGIE. Voința deificată. Personalitatea, și mai multe nu. Scandalul tragic obține astfel aureola sublimului. Nietzsche, mă 'nțelegi.

* * *

Nietzsche zisese cam altfel.

(Dacă v'aduceți bine aminte) acest autor, foarte cunoscut, înțelegea așa: că pe Greci, oameni iubitori extrem ai vieții și ai frumuseții, cu nervii exagerat primitori la orice provocare a lumii, îi turbura până la chinuri existența însăși a durerii și a răului. Având ei o vocație suficientă, ori poate chiar exagerată, pentru artă și poezie, au găsit acelei turburări o alinare estetică.

Impăcare cu existența răului și a durerii nu-i posibilă unor oameni foarte delicați, decât prin exaltare. Filosofic și psihologic apare deplin justificată ideia lui Nietzsche, că muzica a fost mijlocul prin care răul și durerea au fost aduse a fi motive de artă, muzica fiind expresia cea mai potrivită a exaltării. Insă când tragedia apare esențial formată, la Eshil, ea ne arată că împăcarea cu ființa răului e posibilă și altfel decât prin exaltare. Textul tragic însuși ne învață cum exaltarea a făcut loc contemplării. Contemplarea este o clipă de respect necondiționat față de lume așa cum este. Există un prestigiu al existenței ca atare. Fondul acestui prestigiu stă în acel complex de sentimente în sânul căruia se naște starea propriu zis religioasă. Astfel, putem numi contemplarea o atitudine de panteism neformulat, în care binele și răul apar deopotrivă misterioase, deopotrivă necesare. Există o trebuință a spiritului de a privi cât mai ascuțit lucrurile, așa cum ne sunt date și impuse, inclusiv răul cel mai crunt și hidos, acel isvorît din voință omenească. Așteptând ca oamenii de stat și economiștii împreună cu moraliștii, să ne completeze, în sfârșit, o lume fără nici un cusur, ne luăm voie a ne întrema, din timp în timp, — la zile de sărbătoare, cum făceau Grecii, și cum ar fi vrut Wagner — prin o rezignare metafizic poetică în fața *cusururilor* cu deosebire sensibile ale vieții. In sfârșit, aceasta e tragicul: durerea și răul văzute cu rezignare metafizică, — ceeace le face impunătoare; în definitiv frumoase. Aceste sunt delicatețele tragicului. Mai substanțiale sunt: curiozitatea și admirația, totdeauna generoase, pentru ticăloși. Așa încât tragedia are mult haz, în general, pentru orice fel de oameni.

Dacă e vorba a ne împăca, filosofic și estetic, sau măcar așa, de curiozitate, cu răul, va trebui să alegem răul cât mai violent, cât mai scandalos, ca să nu rămână îndoială cuiva, că ne-a scăpat din vedere răul cel mai mare posibil. Contemplarea tragică trebuie să fie o oțelire prin superlativ; altminteri împăcarea cu răul nu ar fi suficient garantată.

Puterea misterioasă prin care totul există, vrea să se întâmple fapte care ne ating foarte apăsat și pe care le numim: rău și durere. Remarcabil: răul și durerea se realizează câteodată, cu un fel de rafinament blestemat, prin voința oamenilor și din faptele lor. Remarcabil, — am zis; dar și deplorabil; însă excelent pentru tragedie. Ce s'ar fi făcut tragedia, dacă n'ar fi fost răutatea și durerea? Probabil că nici n'ar fi existat, tragedia.

...Intrebări prea grele! De altfel pe noi ne interesează ceeace este, așa cum este, realitatea cu regretabilele sale cusururi. Tragedia ne va arăta deci fapte rele și suferinți, iar făptuitorii tragici să fie ca niște puteri cotropitoare ale firii, nu cetățeni simpli foarte răutăcioși, sau virtuoși catastrofal. Ființele tragice nu sunt ca toți oamenii. Simțise aceasta, în vremea veche, artiștii și filosofii tragediei și făcuseră regulă, după judecata lor de atunci, că numai craii și împărații pot fi tragici. Noi, astăzi, înțelegem că omul tragic din născare e scos din normele cotidiane, un fel de zmintit, în-

(Continuare în pag. II-a)

să cu astfel de calităţi, încât îl iai mult mai în serios decât pe cel mai cuminte amic al d-tale.

Proştii şi frivolii nu pot fi tragici, cum nu pot fi tragice maimuţele; proştii şi frivolii copiază viaţa altora; şi apoi sunt practici întocmai ca înţelepţii. Tragici nu pot fi nici sentimentalii, cei care oftează şi ţipă la orişicât de mică zgârietură morală. Sentimentalii sunt mardaua din fabrica naturii, o perfidie ordinară a ei: caşi cum ar vrea să ne ademenească a crede că răul şi durerea sunt un joc uşurel, diversiune în monotonia eventuală a bunătăţilor vieţii.

Enormitate şi exces trebuie să fie, neapărat, în tragic. — Trei realizări depline ale artei tragice poate pomeni istoria: Eshil, Shakespeare, Dostoievski. Aceşti trei au imaginat cea mai măreaţă colecţie de zmintiţi admirabili, plini de magică seducţie. In diverse timpuri, estetica coaforilor de teatru şi a guvernantelor de ambe-sexe a ridicat obiecţie, că tragedia lui Eshil, Shakespeare sau Dostoievski este prea-prea. Obiecţia e, cum vedeţi, o prostie. Cei trei nu sunt nici prea-prea, nici prea puţin: sunt poeţi tragici. Grozăviei în culme, ei ştiu să-i dea chipul sublim al necesităţii tainice care conţine totul.

Este minunat, în sfârşit că la toţi trei găsim figuri şi fapte cotidian familiare sau comice. Estetica coaforilor de teatru şi a guvernantelor de ambe-sexe a concentrat şi în acest punct multe prostii complicate, filosofice şi istorice. — Artistul tragic a simţit doar că întâmplările paşnice sau ridicule ale vieţii mărunte sunt ca nişte sticle măritoare între privitor şi grozăviile soartei tragice. Vedeţi: literatul franţuzit în *Demonii* lui Dostoievski; portarul beat şi somnoros în Macbeth; paznicul bătrân care, culcat pe podul palatului lui Agamemnon, se văicăreşte de frig şi umezeală, iar când deodată vede aprinzându-se în depărtare focul vestitor de căderea Troiei, strigă în culmea veseliei: acum nemerii şi eu zarul ăl bun, de trei ori trei!

E frumos că atunci când se pierde simţul tragicului, poeţii nu mai tolerează familiaritate — şi, încă mai puţin, comic, în tragedii: vor tragic continuu, fiindcă altminteri, zice, nu mai e nobil şi serios. Aşa au gândit şi lucrat literaţii europeni dela Renaştere înainte, socotindu-se datori a compune tragedii.

Erau tragedii moderate.

Goethe, un geniu aproape bizar al cuminţeniei, scria în anul d'naintea morţii sale, astfel: nu sunt făcut să fiu poet tragic; am o fire conciliantă. Cazurile curat tragice nu mă interesează, fiindcă aceste sunt din capul locului neconciliabile. Mie unuia, neconciliabilul îmi pare absurd.

Spunând acestea Goethe vorbea în numele a două veacuri trecute — cu excepţia lui Shakespeare, se 'nţelege — şi a unui veac următor de pseudotragedii. E de altfel curios, că poetul spinozist nu s'a gândit că frumuseţea tragică este eminent panteistică; ea se realizează dincolo de bine şi rău, dincolo de mărunţişurile vieţii sociale. Goethe ne-a desvelit, în vorbele acelea, isvorul tragediilor clasice ale Francezilor şi celor care i-au imitat, apoi a dramei burgheze, a piesei cu teză; a teatrului serios, va să zică, din timpurile noastre.

Ce aveau aface cu tragicul disciplinaţii, paşnicii şi realiştii burghezi Corneille, Racine, cu toată familia lor, ce avea aface cu tragicul un *Staats* şi *Hofrat* de la o curte germană din veacul XVIII, sau un burghez confortabil, prevăzut cu apetituri organice şi morale foarte simple, în al XIX-lea şi al XX-lea?

* * *

Cel mai puţin artist, poate, dintre Grecii celebri, Aristotel, a spus că efectul tragediei este de a ne izbăvi de frică şi de milă. Mai lămurit decât atât nu cred că s'ar putea arăta că ambiţia artei tragice este a preface grozăvia şi urîtul moral în frumuseţe; — până la aşa măsură a avut poporul grecesc exagerată vocaţia estetică.

Cei mai consecvenţi în linia tragicului conciliant, pe care o indicase Goethe, sunt astăzi Americanii. Ei judecă cu pietre sau cu revolverul pe artistul care ar risca sfârşituri tragice. Am ajuns aşa să avem în fine un tragic confortabil garantat.

Avem, prin urmare, rezultatul: tragedia nu scormoneşte mila şi frica ci din contră. Milă şi frică simţim când aflăm că Pipina a împuşcat pe Puppa, iar pe scenă, când se dă *Dama cu Camelii*. Crimele şi nenorocirile, reportajul criminal adică, sunt hrană spirituală pentru oamenii ce nu sunt miloşi din fire, au aşa dar trebuinţă a fi gâdilaţi tare la punctul milei. Celor miloşi le trebue tragedia, care isbăveşte de milă şi frică. Locul lor este la Teatrul Naţional.

PAUL ZARIFOPOL

A apărut No. 1 şi 2

Viaţa Romînească

REVISTA LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ

Cu următorul sumar:

I. Agârbiceanu . . . . . *Păscălierul.*
I. Botez . . . . *Shylock în cadrul literaturii shakespeareane.*
Dragoş Protopopescu . . . *Lângă dugheana lui Adolph Shrankr.*
Ioan D. Gherea . . . . . *„Vis şi realitate".*
Nicolae I. Popa . . . . *Psihologia lecturilor adolescenţei.*
I. Pillat . . . . *Valéry, Rilke şi poezia pură*
Rudyard Kipling . . . . *Rikki-Tikki-Tavi (Trad. de N. I. Russu).*
Victor N. Popescu . . . *Gala Galaction-scriitorul.*
Al. O. Teodoreanu . . . *✝ Nae Vasilescu.*
G. Călinescu . . . . . *Raluca Eminovici şi copiii.*
N. E. Lahovary . . . . *Câteva idei în jurul evoluţiei apusului după război.*
P. Dima . . . . *Cronica literară („Trei perechi de ciorapi").*
Manuel Menicovici . . . *Cronica ideilor (Trădarea istoricilor).*
P. Nicanor & Co. . . . . *Miscellanea (Eclipsă de minte.— Parabola protecţionismului. — Naţionalităţile în Rusia Sovietică. — Un mister asiatic). — Recenzii.— Revista revistelor.*

Preţul 60 lei

O carte pentru toţi!

UN ALMANACH COMPLECT ŞI BOGAT ILUSTRAT

cu un cuprins senzaţional, este almanahul revistei „Realitatea Ilustrată" pe 1932

PREŢUL 30 LEI

Geneva romantică

HENRY BORDEAUX

Geneva cosmopolită, unde se discută zadarnic atâtea probleme internaţionale, unde oratori pacifişti nu vor să dezarmeze, apare călătorului care se opreşte s'o viziteze pentru întâia oară, solemnă, mândră, frumoasă şi întunecată. Nu există oraş cu viaţă mai intensă sub aparenţa lui paşnică, mai romantic sub aspectul lui liniştit. De secole ea a fost teatrul ambiţiunilor politice, al luptelor religioase, al răscoalelor făcute în numele libertăţii. A mai fost şi locul de predilecţie al celor mai romantice amoruri. Ce peisagii minunate, frumoase până şi sub mantia iernii, oferă îndrăgostiţilor Geneva. Vechea Genevă şi melancolicul platou al Bastioanelor de unde se poate privi câmpia întinsă, cheiurile Rhonului şi cele dealungul lacului Leman şi care dau în grădini. Lacul, care sub ceaţa iernii pare nemărginit, sau apare sub soarele de Februarie, de un albastru intens, despărţit de albastrul cerului prin zăpada munţilor. Astfel, regăsim la Geneva sau prin împrejurimi, amintirea lui Byron, Shelley, Balzac, Liszt, Lassalle şi atâţia alţii care şi-au plimbat sau şi-au regăsit obiectul pasiunii lor.

Imi amintesc de a fi căutat villa „Diodati", locuită de lord Byron în 1816 şi vizitată în mai multe rânduri în 1834 şi 1836 de Balzac, prima oară împreună cu M-me de Hanska şi singur doi ani mai târziu.

Marele salon dreptunghiular are vederea spre lac. Este un salon Louis XVI, alb şi luminos, cu desenuri minunate, mobila lăcuită şi tapisată cu motive păstoreşti. Vederea cuprinde un povârniş cu vii, lacul şi se isbeşte de munţii Jura, acoperiţi de zăpadă. La stânga se vede Geneva cu portul larg deschis şi catedrala Sft Petru.

In salonul acesta, siliţi să stea în casă, din cauza unei săptămâni ploioase, Byron, Shelley, soţia şi cumnata lui, se distrau încercând să născocească povestiri drăceşti. Balzac îşi amintea cu duioşie de acelaşi salon, unde în veselia lui nemărginită, schiţa în faţa d-nei de Hanska paşi de galop, care cutremurau parchetul. Corespondenţa lor ţinea de aproape doi ani. S'au întâlnit întâia oară în luna Octombrie, acelaşi an, la Neuchâtel. Pe drumul spre Cologny, pe alei, pe terasa împodobită cu ederă bătrână, cei doi amanţi îşi juraseră dragoste eternă. S'au înţeles să adopte deviza:

„Adoremus în aeternum". Ea îi făgădui viaţa ei, el îi jură s'o aştepte. Şi-au angajat viitorul. Au fost nevoiţi să aştepte şasesprezece ani, ca să-şi îndeplinească făgăduinţa.

Şaisprezece ani! Câte visuri şi speranţe au timpul să se veştejească; câte zile frumoase şi pline de soare pot fi înghiţite de dârele adânci ce lăsăm în urma noastră în viaţă. Oare numai dragostea are puterea de a ascunde trecerea vremei şi să ne inspire nebunia de a uita că totul este trecător şi frumuseţea şi dorinţa; ceeace o însufleţeşte şi ceeace o reînoeşte?

Pe drumul spre Diodati, Balzac a plâns lacrimi fierbinţi. Din cauza firii geloase a d-nei de Hanska, primi să rupă cu trecutul şi chiar să-l pângărească. Lângă aceia care-i pretindea credinţă şi statornicie, nu mai vrea să-şi amintească de alte femei. Apăra numai pe d-na de Berny, dintr'un sentiment de recunoştinţă fiiască şi fiindcă şi vârsta ei era o scuză. Pretindea numai iubitei lui, ceeace schimbă dragostea într'un dar minunat şi periculos. Ea, se opunea din motive religioase şi fără îndoială din respect pentru bătrânul care-i dăruise numele, pentru fetiţa pe care o copleşea cu dragoste şi îngrijiri şi poate de teama primejdiei şi din nevoia obişnuinţei.

— Ia-mi viaţa, îi spunea Balzac în paroxismul durerii, din cauza nefericitei lui iubiri, cere-mi să mor, porunceşte-mi ce vrei, afară de a nu te iubi, de a nu te dori şi de a nu te avea...

Salonul, de unde priveşti în voe peisagiul trist de toamnă, terasa presărată cu frunze veştede, aleia părăsită, au fost martorii discreţi ai acestor lupte de dragoste.

Fără îndoială multe din paginile „Crinului din vale" au fost inspirate de conflictul acesta sentimental. D-na de Mortsauf, care, toate serile într'un parc hotărăşte purtarea tânărului iubit de ea, are unele asemănări cu d-na de Hanska. Emil Faguet o încredinţă că nu pierde nimic din cinstea ei comentând-o mai puţin. N'a spus oare Balzac în „Père Goriot": „Virtutea nu se împrăştie, este sau nu este", ceeace este hotărîtor, între femei fiind prea puţină deosebire. Nu judeca oare d-na de Hanska la fel cu eroina din „Memoriile a doi tineri căsătoriţi": „E atâta farmec pentru noi, femeile, de a vedea sentimentul întrecând dorinţa!" Era sinceră până şi în îndoelile ei. Căsătorită fără dragoste, dornică de pasiune, voia să salveze în acelaşi timp pasiunea şi căsnicia. Unele femei ascund din voinţă pericolul; altele din inconştienţă; altele cad la prima încercare, cu un fatalism în voluptate, care nu admite rezistenţa; altele însfârşit luptă cu vitejie şi sunt învinse. Se află şi biruitoare printre cele ce şi-au dăruit vârful degetelor pentru a scăpa restul?

Dar oare biruinţa aceasta, fără nici un sens, nu e la fel cu o înfrângere? Distruge inimile îndemnate să spere. Oare găsise d-na de Hanska mijlocul de a risipi virtutea care nu se împrăştie?... Nu e de crezut. Iar plânsul lui Balzac sfârşeşte în strigăt de biruinţă.

D. Guy de Pourtalès şi d. Baud-Bory au povestit sosirea la Geneva a lui Franz Liszt şi a d-nei d'Agoult. Muzicantul era vrăjit de această femee de societate. Atunci avea douăzeci şi patru de ani şi era celebru. La 8 Mai 1824 (la treizeci ani) executase la Teatrul Italian un solo, încât muzicanţii fermecaţi uitară să înceapă simfonia. Renumele lui crescând îi deschise toate saloanele. O frumuseţe molatecă, care ascundea o voinţă trufaşe, destăinuirea unei iubiri timpurii şi nefericite, interpretarea fără seamăn a celor din urmă sonate de Beethoven, interzise până atunci muzicanţilor de talent, elocvenţa dobândită în cercurile literare ce frecventa, iată ce i-a cucerit simpatia unei tinere femei, pentru care emoţiunile de artă formau atmosfera ei firească şi care trecea prin viaţă dispreţuind o lume în care se simţea superioară. Inchipuiţi-vă scandalul iubirii şi fugii lor. Insă pe când unul se repezea afară din societate, cu bucuria martirului care se sacrifică, celălalt privea nepăsător mărindu-i-se renumele şi averea. El trăgea foloase din ceeace pierdea ea. Rangul ce-l ocupa, frumuseţea ei de sphinx, prestigiul ce-o înconjura, deveneau accesoriile acestui pianist rătăcitor, pentru care aplauzele publicului aveau întotdeauna mai mult farmec decât singurătatea. Partida era inegală.

Dar plictiseala urmă repede.

Intr'un mic roman, aproape uitat, *„Nelida"*, d-na d'Agoult s'a răsbunat cu o artă desăvârşită pe fostul ei amant, cu mai multă artă decât George Sand pe Alfred de Musset în „Ea şi El". A schiţat portretul omului celebru şi nesincer. Omul celebru şi fals (Guermann) nu mai are înrâurire asupra Nelidei, fiindcă l'a studiat şi i-a descoperit înşelăciunile. Or, el nu se poate împăca cu gândul că nu mai produce nici o impresie. Foarte rar un romancier a analizat cu atât adevăr trecerea de la pasiune la luciditate.

La rândul meu, am povestit în „Amanţii Genevei", după baronul Seillière, despre socialistul Ferdinand Lassalle, care a fost o vreme, în viaţa politică a Germaniei, rivalul lui Bismark şi despre întâlnirea lui cu Hélène de Doumiges, la Geneva. A fost duelul arivistului fără scrupule şi a tinerei fete cosmopolite, obicinuită să-şi satisfacă toate capriciile stârnite de frumuseţea ei. Ea, fiind logodnica unui prinţ român, drama se sfârşi cu alt duel, al celor doi bărbaţi, în luminişul din Crevin. Lassalle a fost ucis. Hélène era gata să se dea învingătorului. Dorinţa ei era ca acela să fie Lassalle; dar cu ştiinţă ea l'a mânat la moarte.

Teatrul a câtor alte drame de iubire nu a fost romantica Genevă?

Tradus de C. DIACONESCU

Varia

Cunoscuta artistă transilvăneană, *Grete Csaki-Copony*, ale cărei ultime expoziţii la Berlin au repurtat remarcabile succese, fiind primite cu elogii unanime de întreaga critică germană, a deschis întâia expoziţie de pictură la noi într'una din sălile de jos ale Ateneului Român.

Vernisajul expoziţiei a avut loc Marţi 15 Martie. Expoziţia rămâne deschisă timp de o lună.

„Journal des Poètes", revistă care apare la Bruxelles, consacră un mare spaţiu din ultimul ei număr — 5 Martie 1932 — poeziei româneşti. Un articol, datorit lui Benjamin Fondane, conţine o succintă vedere asupra poeziei române actuale şi câteva consideraţii despre marea personalitate a lui Eminescu. Urmează apoi, însoţite de notiţe introductive, traduceri din poeţii Tudor Arghezi, Ion Minulescu, G. Bacovia, Al. A. Philippide, Ion Vinea şi Ilarie Voronca.

Mireasa multiplă, romanul domnului *F. Aderca*, e începutul acelei povestiri în care apare şi se desăvârşeşte un personagiu aproape fantastic, acel domn Aurel, unic în felul lui în literatura românească. Povestea miresei multiple, puţin cunoscută dar nu mai puţin caracteristică pentru scrisul d-lui F. Aderca, a ajuns la a 5-a mie care s'a pus de curând în vânzare la toate librăriile.

Editura Alcalay. Preţul Lei 20.—

Caleidoscop intelectual

Bibliotecă feministă

D-na Marguerite Durand, fondatoarea jurnalului feminist „La Fronde", a donat oraşului Paris o preţioasă colecţie de cărţi şi documente diverse, privitoare la activitatea intelectuală şi la situaţia legală, politică şi socială a femeii în decursul veacurilor.

Donatoarea va dirija cu titlul benevol, tot timpul vieţii, această bibliotecă.

Charlot va turna un film vorbitor?

Citim în revista „Cinema":

Toate svonurile ce tind să ne facă să credem că Charlie Chaplin are intenţia să se reîntoarcă curând la Hollywood sunt absolut falşe.

Managerul studioului Chaplin a redus personalul — în urma ordinelor lui Charlot — la şase funcţionari, concediind chiar amploiaţii ce erau în serviciul mimului de peste cincisprezece ani. Se desminte deasemenea ştirea că Chaplin ar avea de gând să turneze un film în care ar interpreta un rol vorbit. E drept că şi-a echipat, de curând, atelierele cu instalaţiile necesare pentru înregistrare de sunete dar preparativele acestea s'au făcut în vederea producţiilor ce vor fi regisate de Chaplin şi interpretate de alţi actori.

Adevărata Nora

Adevăratul nume al Norei lui Ibsen e Laura Kieler, nume foarte bine cunoscut în lumea literelor nordice. Laura Kieler nu este autoarea unor romane dulcege şi moralizatoare, ca majoritatea acelora care abundă în literatura feminină scandinavă. Doamna Kieler e cunoscută ca o scriitoare virilă, care a publicat lucrări de politică internaţională, de critică literară şi care s'a manifestat ca o luptătoare înverşunată, germanofobă, în chestiunea Sileziei.

Iată cum l-a cunoscut Laura Kieler pe marele dramaturg al Norvegiei.

In anul 1869 Laura avea douăzeci de ani. Ca fiică a unui subprefect din Tromsoe, mic orăşel din nordul Norvegiei, Laura Kieler, ca şi Nora, e o norvegiană, dar are şi sânge danez dinspre mamă.

La Tromsoe, localitate de pe ţărmul oceanului îngheţat, domnea cel mai sumbru şi sever pietism în anul 1866, când apăru Brand.

Brand ar fi putut locui chiar în oraşul Tromsoe! Căci la Tromsoe exaltarea religioasă atingea aproape nebunia. Astfel caracteriza însăşi Laura Kieler sentimentul religios exagerat al concetăţenilor săi. Adânc impresionată de Brand, Laura scrise un lung comentariu despre piesă, pe care-l adresă autorului. Ibsen răspunse tinerei fete şi între ei se legă o corespondenţă pur intelectuală. Totuşi Ibsen rugă odată pe necunoscuta sa prietenă să vină la Copenhaga, unde-şi petrecea vacanţa, pentru a se cunoaşte personal.

Intâlnirea avu loc şi fu o foarte agreabilă surpriză pentru Ibsen. El se aştepta să întâlnească o pedantă îmbătrânită, iar în locul acesteia îi apăru un cap de fată tânără, fin, plin de frăgezime şi veselie. Ibsen o supranumi „ciocârlia". O întâlnea des şi chiar soţia lui Ibsen o invită la proprietatea lor din Dresda. Laura se căsători curând cu profesorul Kieler şi Ibsen deveni prietenul tânărului menaj. Ibsen se simţea foarte bine în interiorul cochet şi plin de fantezie copilărească. El numea casa Laurei „colivia ciocârliei" sau „casa păpuşii". Dar această prietenie nu dură decât până la apariţia „Norei".

Laura se recunoscu în eroina piesei. Chiar casa ei era descrisă în piesă, iar fondul dramei nu era altceva decât un eveniment al vieţii sale. Ca şi Nora, Laura era cochetă, ca şi Nora, Laura contractase datorii fără ştirea bărbatului ei. Cu toate acestea, datoriile erau făcute nu atât din frivolitate, cât pentru a putea da îngrijirea necesară profesorului Kieler, foarte suferind, ca şi Helmer, soţul Norei.

Personalitatea Laurei Kieler era acum obiectul unor comentarii publice, căci ea avea foarte mulţi duşmani în rândurile germanofililor. Ea fu acuzată nu numai de a fi făcut datorii, dar chiar şi de a fi comis falsuri. De aci înainte existenţa Laurei fu complect turburată. Ca şi bărbatul Norei, bărbatul Laurei reacţionă cu violenţă la descoperirea datoriilor. Şi când piesa lui Ibsen se jucă la Copenhaga, în 1879, când toată Scandinavia ştia că Laura Kieler era modelul Norei, menajul Kieler era pe punctul de a se distruge.

Cu toate acestea, Laura nu-şi părăsi nici bărbatul, nici copiii, nici casa ei cochetă. „Aceasta nu se făcea încă pe vremea aceia", a spus-o însăşi Laura Kieler, cu multă melancolie, mult mai târziu. Işi pierdu numai voioşia de ciocârlie, dar găsi o mângâiere în munca literară.

Ibsen şi Laura Kieler erau de aci înainte duşmani. Nu numai „Casa de păpuşi", săpase prăpastia dintre ei, dar Ibsen se găsea şi în opoziţie de idei cu Laura Kieler, patriotă şi germanofobă înflăcărată. Din această epocă datează campania intensă dusă de Laura Kieler în favoarea anexării Sileziei la Danemarca.

Laura îl revăzu pe Ibsen în 1902, patru ani înainte de moartea marelui dramaturg, la Christiania. Intre ei avu loc o explicaţie. Când Ibsen află imensul rău pe care-l pricinuise Laurei cu piesa lui, plânse...

Era însă prea târziu pentru o reabilitare. Laura Kieler era o femee de cincizeci şi trei de ani. Ibsen nu putu decât să-i ceară iertare. Până la moartea sa însă, îi dădu o profundă dovadă de afecţiune şi protecţiune paternelă. — *Dr. Lc.*

PROLOGUL MARII REVOLUŢII

A APĂRUT

IN PREAJMA REVOLUŢIEI

ROMAN

de CONST. STERE

PROLOG:

SMARAGDA THEODOROVNA (vol. I)

Copilăria şi adolescenţa lui Vania Răutu (vol. II)

fie-care volum 350 pagini 80 lei.

Roman din viaţa Basarabiei de odinioară.

NOU! A apărut

Em. Gârleanu

NUVELE

în Biblioteca Dimineaţa

No. 142 90 pagini 7 Lei

Mis Nancy F. numită şi Baby. Vârsta: 11 luni. Este cea mai tânără pasageră, în acest moment, pe vaporul „Resolute" al Soc. Hamburg-Amerika-Linie care face voiajul în jurul lumii. Nu suferă nici de rău de mare, şi nici lipsă de poftă de mâncare nu are.

Baby Nancy are o minunată putere de adaptare pe diferitele părţi ale vaporului. S'a urcat până şi pe puntea de comandă, şi aci, în braţele căpitanului, are o privire atât de curioasă şi cuprinzătoare, încât multe femei ar invidia-o.

Baby în braţele căpitanului Kruse

Baby şi căpitanul posedă unul pentru altul o deosebită atracţiune reciprocă. Este o aşa zisă afinitate electivă, ce numai la copii de suflet pe vapoare o mai găseşti.

Baby se poate mândri de a fi punctul de interes al vaporului, aşa cum e compasul de pildă, sau cum ar fi Bombay-ul sau Colombo, Honolulu sau Yokohama, pieile negre sau galbene. Baby, Nancy cea mai hotărâtă tânără pasageră de pe bordul „RESOLUTE" nu se mai miră de nimic. Deviza ei: aşteptarea şi laptele. Marea pentru ea nu-i decât un leagăn frumos, iar lumea... rotundă ca... o minge.

PLASTICA

Dela 1919 — data primei sale expoziţii personale — şi până astăzi, pictorul *Marius Bunescu* a străbătut o carieră luminoasă, plină de urcuşuri, de frământări şi de izbânzi.

Astăzi, artistul apare deplin limpezit, sigur pe mijloacele sale de expresie, pe paletă şi pe stil.

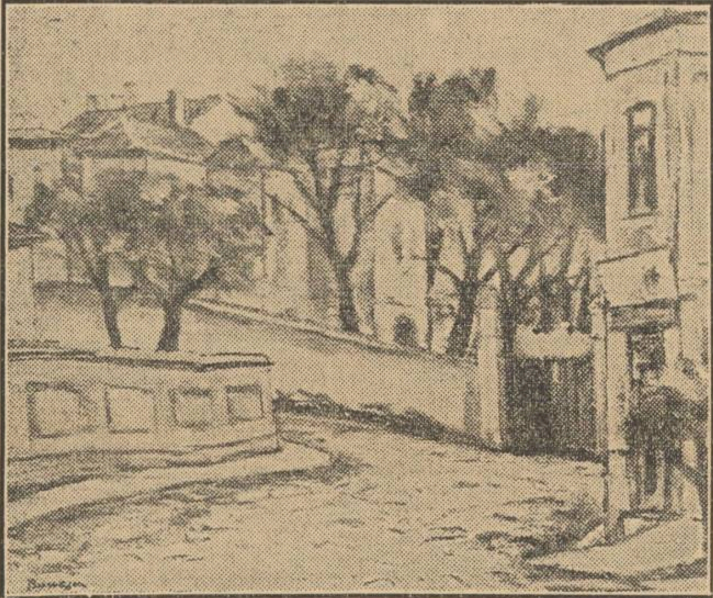
D. Bunescu e cunoscut mai mult ca evocator al priveliştilor dezolante, ca trubadur al peisajului sumbru şi foarte puţin ca evocator al figurii umane.

Călătoriile pe care le-a făcut şi în care a învăţat să iubească natura, nu l-au îndepărtat însă prea mult de oameni.

Deşi pictează mai mult peisaje, artistul nu poate uita că primii opt ani ai studiilor sale asupra picturii au fost în întregime ocupaţi de problemele portretistice. Şi poate că Bunescu are dreptate atunci când spune că numai prin portretarea omului a ajuns la portretarea naturii.

Expoziţia actuală dela Muzeul Simu e împărţită între aceste preocupări pentru desăvârşirea fizionomiei plastice a omului şi a naturii, cărora li se adaugă o nouă adâncire de meşteşug, şi un nou isvor de probleme picturale, din a căror vibraţie particulară se înfăptueşte natura moartă.

In acest gen nou, pe care îl încearcă cu deplină siguranţă tehnică, domnul Bunescu înzestrează materia cu o neîntrecută sonoritate.

Marius Bunescu — Str. Negru Vodă

Nu numai bogăţia armoniilor cromatice şi arta originală a punerii în pânză impun şi aci însuşirile de totdeauna ale pictorului, dar mai ales toată acea nobleţă a stilului, acea robire mută şi totuşi plină de viaţă a subiectelor în pastă, fac din meşteşugita lor compunere laolaltă o adevărată simfonie a tăcerii.

* * *

Expoziţia de anul acesta aduce şi în peisaj un Bunescu mult interiorizat, mai strâns în sine şi mai preţios.

Predilecţia d-sale pentru ceiace s'ar putea numi pitorescul istoric al Capitalei, l-a îndemnat să păstreze în pânză ceiace nimicesc oamenii şi cerinţele vieţii moderne. Şi, ca atâtea alte colţuri ale Bucureştilor în prefacere, zugrăvite de d-sa, d. Bunescu prezintă şi astăzi o serie de aspecte care au început să aparţină trecutului.

Astfel, teatrul, terasa şi ruinele dela Oteteleşanu, astăzi dispărute pentru spectatorul citadin, nu rămân decât în atmosfera de suavă melancolie a tablourilor d-lui Bunescu.

Peisajului bucureştean, copios reprezentat şi de astă-dată, i se adaugă acum câteva vederi din Constanţa, din Tuzla şi din Slănicul-Prahova, toate executate în game discrete, într'o sugestivă cuminţenie de ansamblu pictural.

In portret, expoziţia aceasta ilustrează toate calităţile alese pe care le stăpâneşte pictorul în redarea expresiei sufleteşti a modelului.

Marius Bunescu — P. S. Tit Simedrea

Marius Bunescu — Terasa Oteteleşanu

Portretele d-rei Demetrescu, cel al preotului Tit Simedrea, dar mai ales acela al d-lui Ştefan Neniţescu fixează un moment remarcabil în evoluţia d-lui Bunescu.

Desigur, natura moartă e cu totul altceva. Acolo artistul a pus o pasiune proaspătă, o stăruinţă deosebită. Şi lucrul acesta se bagă de seamă fără greutate. E atâta exuberanţă, atâta vioiciune şi însufleţire coloristică în aceste mici compoziţii originale, încât suntem îndemnaţi parcă să preţuim expoziţia de la Muzeul Simu a d-lui Bunescu cu deosebire pentru noua d-sale ipostază de pictor al ritmului interior.

H. BLAZIAN

Mac Constantinescu — Portret

Renunţare

Eu nu i-am spus că îmi e drag
Şi nici nu trebue să ştie.
Iubirea mea e o solie
Din al durerilor meleag.

Nu vreau să îi sădesc în gând
O biată floare otrăvită, —
Căci nu doresc ca sângerând
Să-l văd cu inima zdrobită.

Iubirea mea e un parfum
Discret, ce-abea îl înconjoară;
Un zâmbet întâlnit în drum
Ce nu răsare-a doua oară.

Sărmanu-mi vis a fost sortit
Ca să se 'mbine cu trecutul.
Plângând, eu am plătit tributul —
Ca el să fie fericit.

FLORICA OBOGEANU

Tablete

Pedeapsa cu moartea

La un cerc de advocaţi, singurii profesionişti care îşi mai permit să discute, să se identifice cu o idee, să iasă din ticul carierei, în vreme ce colegii medici, de pildă, dispar în cele două îndeletniciri tecnice ale ştiinţei, seringa şi spălătura, până la neant, s'a vorbit pentru pedeapsa cu moartea şi împotriva ei şi în ambele împrejurări contra curţilor cu juraţi, deprinse să escamoteze culpabilitatea evidentă cu o sinceritate de invidiat.

Adevărul fiind că nimeni nu poate face viaţă cu aceeaş conştiinţă cu care face moarte şi neştiindu-se exact ce este viaţa, lucrul încă cel mai respectabil ce se vede, este greu să hotărăşti moartea legală în persoana unui scelerat asasin. Argumentul circumstanţial a fost că pedeapsa cu moartea împiedică recidiva şi evadarea. Aşa circumscrisă, pedeapsa pare utilă tecniceşte.

Legiuitorul trebuie să se sfiască însă de a întinde ştreangul unui asasin, din pricina spiritului răsboiului, pe care marii lui procurori l-au afirmat, dispreţuind obiecţiunile pacifiştilor, ca o şcoală a curăţirii morale şi a trezirii — vai! — a demnităţii omeneşti. Au fost în 1916 oratori răsboinici, care au insultat poporul, încă neintrat în răsboiul inutil al acţiunilor, pentru laşitatea lui neutrală... Din bravură, ne-am trezit în disoluţie morală şi materială universală.

Poate legiuitorul să taie cu sabia justiţiei vinele gâtului unui vinovat, după ce Statele, prin oratorii, prin presa şi literatura lor au declarat că adversarul e sălbatec şi că trebuie exterminat în toată descendenţa lui? S'au scris, negru pe alb, toate îndemnurile, care neputând să fie realizate pe front, au rămas ca nişte sfaturi pentru timpul de pace. Adversarul poate să fie azi, orice individ care are doi lei în buzunar mai mult decât asasinul.

Buletinul meteorologic

Se confundă buletinul cu natura, pretinzându-se că buletinul să spuie cu o zi înainte, ce-are să se întâmple, ploaie, secetă sau zăpadă, peste 24 de ore. Buletinul nu şi-a propus niciodată să rezolve asemenea chestiuni de mică gospodărie: prevederile lui merg cu şase luni înainte, cu un an întreg şi cu mai mulţi. Imi place cometa, dar îmi displace umezeala.

Căci buletinul e ştiinţă, nu bucătărie, cum ar vrea publicul să fie; ştiinţă pură, ştiinţă înaltă. Ea s'a separat de contingenţele mărunte ale călindarului, ca şi medicina. Medicina nu e bolnavul. Pentru ştiinţă există boli, nu bolnavi, — există ploaie, vânt, îngheţ, nu oameni care tremură de frig, nu recolte răscolite şi inundate.

Toate ştiinţele care merită acest nume colectiv scot în vedere cele două regiuni, a filosofiei şi a vieţii practice. Intr'altfel, ştiinţa nu ar mai avea nicio nobleţe, noi ne-am face bagajele, ne-am pune cărţile în lăzi, diplomele în buzunar şi ne-am strămuta la poli, punctele ideale ale ştiinţei pure.

Treci în revistă câte ştiinţe vrei şi vei constata în fiecare din ele, dualitatea, un creer şi un stomac. Dumneata vrei să ştii dela 7 seara cum ai să te îmbraci mâine dimineaţă la 8, când vei ieşi din casă. Exagerezi. Doctorul în meteorologie poate foarte bine să capete şi el guturai şi totuş ştiinţa merge înainte.

Ştiinţa izolează principiile, legile şi treburile generale din eternitate. Restul nu ne priveşte, restul este chestiune personală. Băgaţi-vă în cap, o dată pentru totdeauna, că ştiinţa e făcută pentru oamenii de ştiinţă, nu pentru vulg. Eu urmăresc cancerul, de pildă, în bibliotecă. In planşele mele murale vei găsi cea mai splendidă floră anatomică ilustrată a cancerului, care-i o vegetaţie artistică incomparabilă a celulei. Acum, vrei dumneata, un biet director general de fabrică de carton asfaltat, să te vindec. Să te tai, să te cos, să te deştept şi să te pui în picioare. D-ta eşti un egoist feroce: te gândeşti la d-ta şi nicidecum la ştiinţă. Ce-are-aface una cu alta? Ştiinţa mea cu mucii dumitale, intestinul dumitale cu universitatea?

Uite, Europa e plină de mari economişti: o literatură, progresiv mai vastă, umple săptămânal rafturile librăriilor. Economia politică are catalogul ei de opere monumentale, de 300 de pagini. Sute de capodopere noi s'au iscat în cultura generală. Fără economia politică şi fără economişti, omenirea, avidă de cugetare, n'ar fi avut parte de ele.

Insemnează asta că Europa n'are dreptul să moară de foame? Trebuie să se amestece un economist în pâinea de toate zilele şi în alimentaţia omului, prin care în definitiv, ele sunt transformate pur şi simplu în excrement? Publicul cere economiştilor ceeace a cerut şi dela învăţaţii meteorologi: să prevadă şi să precizeze, reducându-i la un rol cu totul subaltern. Posibil să avem atât de puţină pricepere pentru noţiunile adevărate?

Este ca şi cum ai cere sociologului să îndrepte societatea. Poftim! Cu nimicurile se pot ocupa primăriile, administraţia, poliţia, nu sociologia. Activitatea noastră se circumscrie în rolul superior pasiv. Un economist, un sociolog, un meteorologist, un astronom pot să primească un salariu însemnat pentru ca prin aplicarea salariului la viaţă să devie ca un public simţitor la bucătăria vieţii. Cu cât va fi mai mare salariul, cu atât însă el se adresează de preferinţă ştiinţei. Căci dacă un om de rând, un bolnav, un cititor, un individ social, primeşte 200 de lei pe zi, asta însemnează determinarea strict utilitară a salariului; pe când 100.000 de lei pe lună, de pildă, pentru astronom, sociolog, sau economist, plătesc ştiinţa, ipoteza, abstractul, principiul, generalizarea.

După cum preotul comunică excluziv cu Dumnezeu, omul de ştiinţă se ţine în contact excluziv cu legile şi principiile. Ai cerut d-ta Mitropolitului să ţi-l aducă pe Dumnezeu în Bucureşti? Cum vrei să-ţi aducă sociologia ordine, disciplină şi muncă şi cum de vrei să-ţi dea economia îndestulare? A! ştiu. Ai vrea d-ta ca Buletinul meu să-ţi dea ştiri zilnice, ca să vezi cum lucrezi, dacă trebuie să-ţi acoperi răsadurile cu rogojini sau să taj un şanţ împotriva revărsărilor în câmp. Mai puneţi pofta 'n cui! Cumpără un barometru, o umbrelă, o păreche de galoşi, o manta de cauciuc şi lasă ştiinţa în pace. Dacă te învoieşti cu barometrul sau nu, e treaba opticianului şi a dumitale.

Medicii s'au ostenit şi ei îndeajuns cu voi. Au scris pentru bubele d-tale dulci şi pentru umflăturile de la gât, au scris pentru când îţi curge sânge pe nas, pentru când ţi se scrânteşte piciorul — o carte bună de medicină a familiei. Cumpără şi du-o acasă şi ia-te după alfabet şi, unde nu înţelegi, adaogă pagina de publicitate a ziarelor, care-ţi serveşte o medicină practică făcută pentru d-ta, nu e vorba, că de multe ori şi pentru medic. El ştie multe, omul de ştiinţă, dar confundat în cugetarea ştiinţifică şi în directive, nu ştie ce purgativ să ia el însuş, când îl supără încuietoarea — şi se informează la bucătăreasă. Bine, ştiu că sunt şi pseudosavanţi care-şi batjocoresc vocaţia, ocupându-se de oameni mai mult decât de principii şi de ştiinţă; aceştia însă pot merita numele de învăţaţi?

Inchipuiască-şi cineva că economistul ar contribui la îndestularea publicului, că sociologul ar colabora cu el, la buna stare generală, că medicul şi-ar da partea lui; ştiinţă ar mai face ei sau pomană? Ar mai avea ei timpul să plutească în seninătăţi? să academizeze? să facă volume? să participe la congrese? să fie însărcinaţi cu reprezintarea subiectivă a Statelor într'un oraş de ţară străină, unde se adună oamenii de ştiinţă ca să ţie discursuri esenţiale?

Rog evitaţi încâlcirile. Buletinul nu e grindină, ştiinţa nu e constipaţie. Şcoala e şcoală şi viaţa e viaţă. Sociologul vostru e prefectul, economistul vostru e măcelarul, e brutarul, e zarzavagiul. Număraţi parale şi primiţi marfă cântărită. A! nu aveţi parale? Asta vrei să spui?

Vezi, aci încep economia politică, medicina, sociologia, meteorologia şi celelalte ştiinţe, care fac podoaba civilizaţiei şi marea mitologie. Dau reţeta cea mai eficace: Faceţi-vă economişti, medici, sociologi; faceţi-vă oameni de ştiinţă. Şi numaidecât încep diplomele, catedrele, observatoriile astronomice, societăţile anonime, Băncile, consiliile, tantiemele, jetoanele. Nu este aşa? Ziceai că economiştii n'au nicio utilitate socială, sau cam vreai să mă laşi să o înţeleg. Sfatul meu, care face să dispară crizele, şomajul, mizeria, şi toate calamităţile fatal legate de lipsa unei specialităţi ştiinţifice, e sfat de economist.

Ai carte? ai parte. Şi dacă mai ai şi cărţi, ai şi părţi: mai multe. Insă un bun economist se organizează aşa ca să i le scrie alţii şi el numai să le iscălească. In economism, unde nu se poate să nu fie, ca în toate disciplinele aşezate, o ierarhie, cartea scrisă de altul, care nici nu trebuie să fie economist, constitue rangul suprem şi abolirea definitivă a crizei de numerar.

T. ARGHEZI

Anecdote umanistice

Arhiepiscopul de Colonia iubea mult un nebun cu care dormia adesea în pat. O dată aflându-se în pat şi o femee, nebunul, care şedea în capătul patului, simţi că erau mai multe picioare ca de obiceiu. Pipăi unul şi întrebă al cui era: episcopul răspunse că era al său; pipăi un altul, un al treilea, însfârşit al patrulea şi episcopul spuse că toate erau ale sale. Atunci nebunul sări din pat şi alergând la fereastră, începu să urle din toate puterile: — „Veniţi să vedeţi o minune mare şi nouă. Arhiepiscopul nostru a devenit patruped.

* * *

Un oarecare din Gubbio anume Giovanni, care era foarte gelos, nu ştia ce să facă spre a afla dacă nevasta-sa avusese legături cu alţii. In cele din urmă gelosul găsi o şiretenie vrednică de el însuş. Pentru ca să fie sigur că soţia îl înşeală, în cazul când ar fi rămas gravidă, se castră.

* * *

Soţia cuiva fu, la câţiva ani dela căsătorie, repudiată pentru motiv de sterilitate. Intoarsă acasă la tată-său, acesta o întrebă în taină de ce nu făcuse tot ce era cu putinţă, chiar şi cu alte persoane, spre a avea copii. „Tată, — zise ea — eu n'am nici o vină: căci m'am folosit cu toţi servitorii şi chiar cu grăjdarii ca să pot rămâne grea, dar nu mi-a ajutat la nimic". Tată-său se căină de nenorocul fetei, care n'avea nicio vină de sterilitatea ei.

* * *

Este obiceiul la Roma ca bolnavii să trimită urinile la doctor cu una sau două monede de argint ca să găsească şi să îngrijească boala. Un medic, scria noaptea reţete pentru diferite boli, apoi le punea pe toate într'un sac, iar dimineaţa, când i se aduceau urinele, vâra mâna în sac, lua reţeta care îi ieşia la întâmplare şi o dădea bolnavului zicând: Roagă-te de Dumnezeu să ţi-o scoată bună".

* * *

Cei din Gaeta trăesc mai toţi pe mare; unul din aceştia, cel mai sărac marinar de pe lume, după ce rătăcise în mai multe meleaguri după câştig, se întoarse peste cinci ani acasă unde lăsase gospodărie săracă şi nevastă tânără. Abia puse piciorul pe uscat, şi alergă să-şi vadă femeea, care crezând că bărbatu-său nu se mai întoarce, trăia cu un altul. Intrând în casă şi văzând-o mărită şi înfrumuseţată, întrebă pe nevastă, cum de s'a schimbat astfel bordeiul lor aşa de urât. Femeea răspunse că prin mila Domnului care dă tuturor bogăţie. „Să binecuvântăm pe Domnul, zise omul, că ne-a făcut asemenea binefacere". Văzu apoi odaia de culcare, cu un pat mai frumos şi cu mobile cu mult mai de preţ decât îngăduia starea nevestei-si. Intrebând de unde veneau toate aceste, ea răspunse că tot din mila lui Dumnezeu. Omul mulţumi dar din nou Domnului pentru milostenia sa. Insfârşit tot ce vedea prin casă, femeea le declara venite din mila Domnului. Deodată văzu un băieţel de vreo trei ani, alergând pe lângă mamă-sa şi alintându-se, cum fac copiii. Bărbatul întrebă al cui era plodul şi femeea răspunse că e al ei. Mirându-se că născuse un copil fără ajutorul său, nevasta îi răspunse că venia tot din mila Domnului. Atunci marinarul nu mai putu să-şi ţină necazul de atâta atenţie divină şi isbucni: „Ar face bine Dumnezeu să-şi vadă de treabă şi să nu se mai ocupe de lucrurile mele".

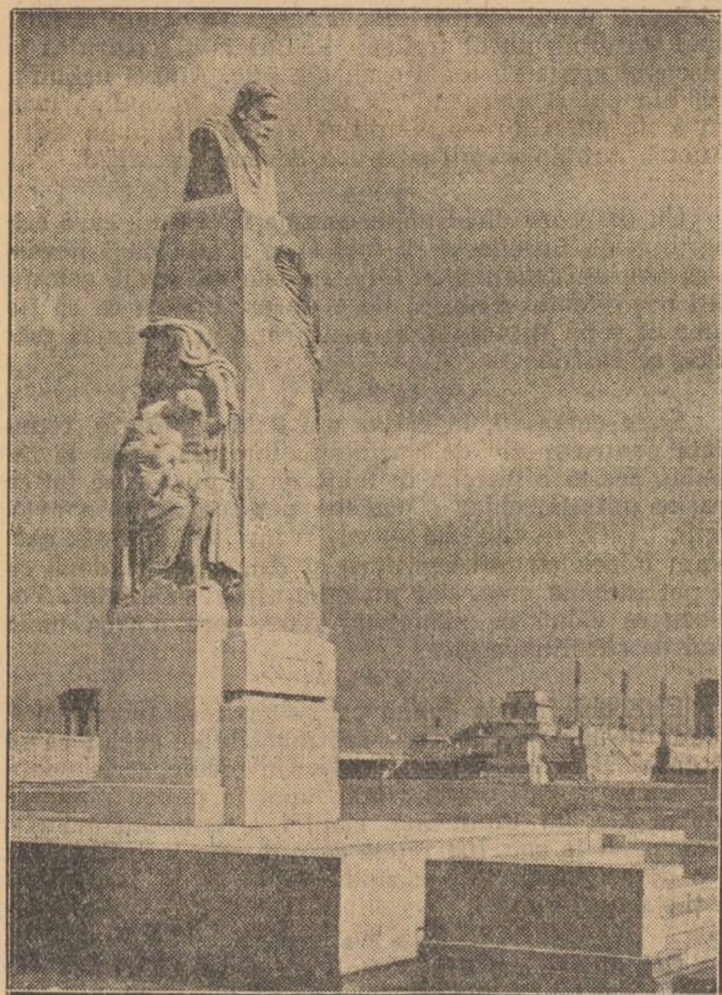
* * *

Un păstor din Rivo, sat înzăpezit de munte, avea o nevastă, care dormind des cu preotul, zămisli un copil, ce se născu şi crescu în casa păstorului. Când copilul avu şapte ani, preotul, cu multă blândeţe, spuse păstorului că copilul era al său şi că voia să-l ia cu sine. „Asta nu se poate — zise păstorul —: copilul s'a născut în casa mea; ar fi proastă afacere — adăogă — dacă toţi mieii care se nasc din oile mele cu berbecii altora, ar trebui să fie ai stăpânului berbecilor".

VIZIUNI AMERICANE

Chicago, inimă înfierată

Chicago este inima Statelor-Unite, de unde vitalitatea economică și ambiția tinerească a națiunii pornesc și unde ele se întorc vânturate și întărite. Centru industrial și cultural, Chicago este punctul de încrucișare al liniilor ferate americane, care zilnic cară cărbune, grâu, cherestea, porumb sau duc în cele mai îndepărtate localități produsele fabricilor lui uriașe în care fluvii de oțel și generații de vite sunt prefăcute în obiecte de lucru și hrană. Unind Canada cu Sudul Statelor-Unite, Vestul cu Estul, lacurile nordice cu fluviile sudice, agricultura Middle-West-ului cu industria celei mai industrializate țări din lume, Chicago este colectorul și distributorul lumii întregi. Ființă puternică prin ea însăși, Chicago are german în el nu numai majoritatea populației, ci și preciziunea tehnică, activitatea plănuitoare și ambiția imperialistă. In acest oraș negricios în care cărbunele înăbușă până în depărtări și rețelele ferate gâlgâe în toate direcțiile brăzdând întinderea lui vastă cu sclipiri de oțel pe băltoage de păcură, doar Michigan Avenue, această cale largă pe margine de lac albastru și pur aduce liniștire chiar dacă mii de automobile aleargă nebunește și fără curmare dealungul ei. In partea dinspre lacul Michigan, Chicago își are marile hoteluri și sgârie-nori, magazinele cu zeci de etaje, muzeele de marmoră albă întocmite după modelul templelor grecești, un Planetarium cu cupolă sferică și ziduri decagonale, un Aquarium de formă octogonală și împodobit pe dinăuntru cu motive japoneze, precum și sute de clădiri bancare și industriale. Turnul ziarului „Chicago Tribune" cu ornamente gotice își înalță silueta de uriaș pe fondul albastru al lacului, concurând cu alți sgârie-nori ridicați de regele chewing-gum-ului, Wrigley sau de intreprinderea de săpunuri Palmolive. Fiecare sgârie-nor simbolizează triumful unei puteri. Petrolul, Cărbunele, Guma de mestecat, Magazinele Generale, Oțelul, Biserica, Opera, Presa, Hotelurile își au „sky-scraper"-urile lor. O primblare cât de rapidă prin Chicago prinde ca puncte de reper aceste triumfuri materializate în piatră, beton, oțel și sticlă, proectate pe fondul albastru al lacului Michigan sau a largilor parcuri cu zeci de statui, fântâni arteziene și poduri de marmoră. Colo în fund, la dreapta parcului Grant, alături de stadionul în care a izbândit Dempsey, se află *Field Museum*, care este nu numai cea mai vastă construcție de marmoră din lume, ci și una dintre primele patru instituții științifice din lume, care prezintă interes savantului cât și copilului de școală în ceiace privește viața omului, a animalelor, a plantelor și a constituției pământului. Cercetătorii de Antropologie, Zoologie, Botanică și Geologie nu se pot dispensa de colecțiile muzeului Field, care anual organizează cam cincisprezece expediții în întreaga lume pentru a colecta specimene rare de ani-

Un monument din Chicago

male, de plante sau rămășițe de cultură veche și nouă omenească. Acolo m'am convins de puterea de creație a Pieilor-Roșii, contemplând o colosală și sensuală statue, reprezentând în suprafețe pline și rotunjite ca de porc mistreț figura imuabilă a unei femei întinse, având bustul puțin ridicat și sprijinit în coate.

Chicago este și un centru de mare cultură, nu numai de organizare științifică. *„Art Institute"* conține în clădirea aceia clasică și înegrită nu numai copiile marilor statui și catedrale din lume pentru uzul studenților lui numeroși, ci și opere de Rembrandt, El Greco, Vermeer, van Delft ca să nu mai vorbesc de colecția de artă modernă unde mi-a fost dat să văd cei mai buni Picasso, Cezanne sau Mestrovici. Bogătașii Chicagoului ca Epstein sau Birch Bartlett își fac o falā din a aduna tot ce-i mai de seamă din arta mondială. Dar școala din Chigago a produs ea însăși pictori și sculptori mari, peisagiști care știu să prindă în forme estetice viața de contrast a Chicagoului, cuprins fascinant și variat, căci așezat central, acest oraș oferă la două ceasuri depărtare de el priveliștile pastorale ale Middle-Westului cu păduri și ferme, cu râuri și lacuri, cu dune de nisip și vegetație ciudată.

Universitatea din Chicago clădită în stil anglican a dat lumii creatori ca Albert Michelson, savant pe ale cărui experimente se bazează teoria lui Einstein sau ca fizicienii Millikan și Compton sau ca medicinistul Carell, toți patru deținători ai premiului Nobel. Laboratoarele, bibliotecile și cursurile acestei Universități, care dispune de fonduri în valoare de 87 milioane dolari, au contribuit enorm la progresul științei și culturii moderne. Publicul american și mai ales bogătașii acestui centru al celei mai industrializate țări, printre care să nu uităm pe John D. Rockefeller, susțin cu generozitate Universitatea din Chicago. O a doua universitate, Northwestern University, tot din Chicago, desvoltă și ea o activitate de mare însemnătate în domeniul penologiei și al refomelor sociale și juridice. Undeva, departe, în cartierul mizer al imigranților oropsiți și tentați de mirajul luxului, Hull-House animată de d-ra Jane Addams și de sute de femei vrednice lucrează de patruzeci de ani la stârpirea mizeriei și inculturii care fac pe oameni să devie bestii, asasini sau hoți. In cocioabele mizere ale Chicagoului există o altă realitate decit cea strălucitoare de pe Michigan Avenue, unde hoteluri ca Blackstone, Drake sau Stevens primesc pe vizitatori ca pe niște regi în hall-uri aurite și în camere cu fântâni arteziene, bazinuri romane și luminații prin pereți de sticlă, plimbându-i și amuzându-i în sunete de jazzuri moderne și figurație Louis XV.

Viața de contrast și inegalitate a Chicagoului

Căci viața la Chicago este dublă și inegală, amețitoare și ademenitoare. Intre sărăcia cea mai groaznică și luxul cel mai regesc, omul slab sau ambițios, (deci tot slab) trebue să-și construiască o existență plină de greutăți și tentații. Crimele din Chicago sunt evadarea din mizeria economică și persecuția socială către viața de lux și putere pe care bogăția o conferă oricui o stăpânește. Numeroșii imigranți italieni și irlandezi, firi mai aprinse și mai romantice devin, — contrar Americanilor de obârșie germană mai potoliți și mai modești, — victimele mirajului de îmbogățire rapidă, *prin orice mijloace*.

Pentru omul sărac, viața la Chicago este mai umilitoare decât oriunde, căci mai mult decât oriunde luxul și bogăția străbat până în stradă, tentând pe cei pofticioși și slabi. De mici, copiii americani visează bogăție, lux, strălucire. Indrăzneți și liberi, copiii se adună în bande și dau lovituri mai întâi mici, apoi din ce în ce mai mari și mai iscusite. *„Gangster"* înseamnă bandit, om care face parte dintr'o bandă și gangster poate deveni orice tânăr intreprid, în stare să colaboreze cu alții și să nu pregete în fața unei situații grele. Armele de foc sunt puse cu atâta ușurință la îndemână oricui de societatea modernă industrializată încât funcțiunea lor omorâtoare este ceva firesc. In materie de ucidere nu funcția creiază organul, ci organul creiază funcția, adică revolverul și mitraliera creiază atâția ucigași ai acestei jungle mecanizate care este Chicagoul. Asasinatele ar descrește mult în ziua în care fabricile de arme ar fi distruse. Dar oamenii de afaceri preferă să-și riște viețile decât să renunțe la un mijloc atât de rentabil ca acela de a fabrica arme pentru uciderea oamenilor...

Dar povestea *„gangsterilor"* e mai complicată și mai pitorească decât se crede. S'o prezentăm în toată bogăția ei.

PETRU COMARNESCU

In articolele viitoare:

Al. Capone, haiducul citadelei mecanizate. Viziuni din *„Loop"*, cartierul lui Capone și al bandei sale. Loviturile bandiților americani: crima, lupta cu mitralierele, „rackett"-ul și alte specii de activități banditești. — Prohibiția și gangsterii.

Primăvară

Aș vrea să viscolească-o săptămână...
Prietenele tale 'nfrigurate,
Să stea acasă cu o carte'n mână;
Să simți în juru-ți gol, singurătate.

Pe străzi doar vânt năpraznic să se-audă.
Și brazii din grădină să se plece, —
Să stai la geam privind crenguța crudă,
Pe care va 'ndoi-o ploaia rece.

Apoi în colțul tău să mergi alene,
Și să te sgribulești tăcută, mică;
Un vis să-ți licărească 'ncet sub gene,
Și — făr'a ști de ce — să-ți fie frică...

Iar eu să am în suflet primăvară...
Să'nfrunt natura aspră, răscolită;
Și să-ți aduc într'un târziu, spre sară,
Zglobie tinerețe însorită...

ANA CORBU

Ultimele noutăți apărute la vitrina

Librăriei UNIVERSALA ALCALAY & Co.

Calea Victoriei 27, București I

Dr. Allendy: Capitalisme et sexualité	Lei	58
Bergson: Les deux sources de la morale et de la réligion	„	162
Em. Berl: La politique et les partis	„	98
Barclay: Confidences	„	98
Bessedovsky et Laport: Staline (l'homme d'acier)	„	98
Ion Creangă: Contes populaires de Roumanie	„	195
Rene Chambe: Altitudes, roman	„	78
Curnonsky et Bienstock: Par le trou de la serrure.	„	98
Van Din: Le fou des echecs roman d'aventures	„	78
R. Dorgéles: Le chateau des brouillards, roman	„	98
Dumur L.: Les fourriers de Lenine, roman	„	98
Estaunié Ed.: Madame Clapain, roman	„	98
Sig. Freud: L'avenir d'une illusion (la question réligieuse)	„	78
E. de Gromont: Memoires (clair de lune et taxi-auto)	„	98
Gerber: La vie cosmopolite de M. Dekobra	„	78
J. de Lacretelle: Sabine, roman	„	98
François Mauriac: Le noeud de Vipéres, roman	„	98
Dr. Pauchet: L'automme de la vie (l'age critique)	„	130
Câteva mări succese de librărie		
Victor Marguerite: Aristide Briand (biografie)	„	78
Lawrence: L'amant de Lady Chatterly, roman	„	98
Pitigrilli: L'homme qui cherche l'amour, roman	„	98
Paul Morand: Flèche d'orient	„	98
Emile Schreiber: Comment on vit en Russie sovietique	„	78
G-ral Petain: Le drame Roumain 1916—18	„	104
Essad Bey: Staline (col. les contemporains vus de près)	„	98
G. Duhamel: Querelles de Famille	„	78
Machard Alfred: L'amant blanc, roman	„	78
Maurice Bedel: Une enquête sur l'amour	„	78
André Maurois: Le cercle de Famille, roman	„	98

Cereți revista „Le Mois" o sinteză lunară asupra întregii activități mondiale. Comenzile pentru provincie se expediază și contra ramburs. Se primesc abonamente la reviste și ziare române și străine cu prețurile originale.

Mama lui Heine

La sediul Clubului femeilor americane din Chicago s'a inaugurat astăvară bustul unei femei: Betty Heine, mama marelui poet.

E un pios omagiu adus femeii, căreia Heine i-a păstrat până la moarte cea mai curată venerație. Pentru poetul Heine mama era suprema mângâiere și ultimul refugiu.

Goethe spunea că vocația poetică o are de la mama sa. „Dela tatăl meu am moștenit statura, de la mama dragostea pentru poezie". La Heine, dinpotrivă. Mama sa căuta să-l îndepărteze de la poezie. Dacă temperamentul poetului ar fi ascultat de voința mamei sale, Germania ar fi avut un general mediocru mai

Mama lui Heine

mult, un cardinal, sau chiar un mare bancher cu numele de Heinrich Heine, vrednic urmaș al unchiului Solomon Heine, pe atunci firmă solidă la Hamburg. Noroc însă că, uneori, chemarea geniului răzbate prin toate piedicile și ese prin toate dificultățile, spre izbândă și lumină. Nu a existat un dușman mai înverșunat al poeziei, ca acea femee cultă, bună și iubitoare. ce purta numele de Betty Heine. Era împotriva visului și a poeziei, tocmai din prea multă dragoste pentru copil. Prin o tainică și sigură intuiție ce i-a dat-o instinctul și dragostea de mamă, Betty Heine era încredințată că, iubind muzele, copilul ei va suferi. Se temea grozav că Harry, căpătând pasiune pentru poezie, va fi nefericit. Această femee cu judecată pozitivă, sănătoasă, își ferea copiii de orice atingere nebuloasă, de tot ce e fantazie și visare. Totuși, copilul genial cu sensibilitatea atât de fină, a găsit în mama sa. în acea inimă profund iubitoare de evreică religioasă, o călăuză sigură. Poetul amintește cu multă duioșie de buna sa mamă cu mânile albe și fine:

„Mama mea, scrie Heine în „Memoriile" sale, nu a avut prea mare înrâurire asupra felului meu de gândire, dar ea a fost pentru mine întruchiparea bunătății și a iubirii. Era credincioasă, adeptă a lui Jean-Jacques-Rousseau, al cărui „Emile" îl citise. Copiii și-i alăpta singură, preocuparea ei de căpetenie a fost numai creșterea copiilor. Primise ea însăși o educație aleasă, în casa părintelui ei, bogătașul Lazarus van Geldern. Judecata ei, sentimentele ei, erau din cele mai sănătoase; — nu de la ea am moștenit simțul pentru fantastic și romantic. Mama se temea grozav de poezie, îmi smulgea cartea din mâini, când mă găsea citind un roman. Mă supraveghia neîncetat, controla contactul meu cu băeții, certa slugile care se încumetau să-mi spună basme cu zmei și strigoi. Intr'un cuvânt, făcea tot ce-i sta în putință ca să îndepărteze de mine superstițiile și poezia. Deși econoamă, împărțea adeseori daruri la săraci. Ajuta ori unde afla o durere și o nevoie. Adese, ca copil, mă uimeau darurile pe care mama le împărțea săracilor. Pe vremea când urmam la Universitate, afacerile tatălui meu erau în suferință; mama n'a șovăit, și-a vândut colierul și cerceii de mare preț ca să-mi pot termina studiile juridice".

Doamna Heine era foarte mândră de băiatul ei, pentru care visa carierele cele mai strălucite, dar, desigur, nepotrivite cu firea acestui copil chemat de alt destin. Harry trebuia să ajungă om mare cu orice preț, o glorie a familiei: — general, poate chiar mareșal! Era pe vremea strălucirii napoleoniene... De nu, va fi atunci cu siguranță un prelat de seamă, un cardinal. sau așa ceva, fie chiar și cu prețul unor sacrificii de credință.

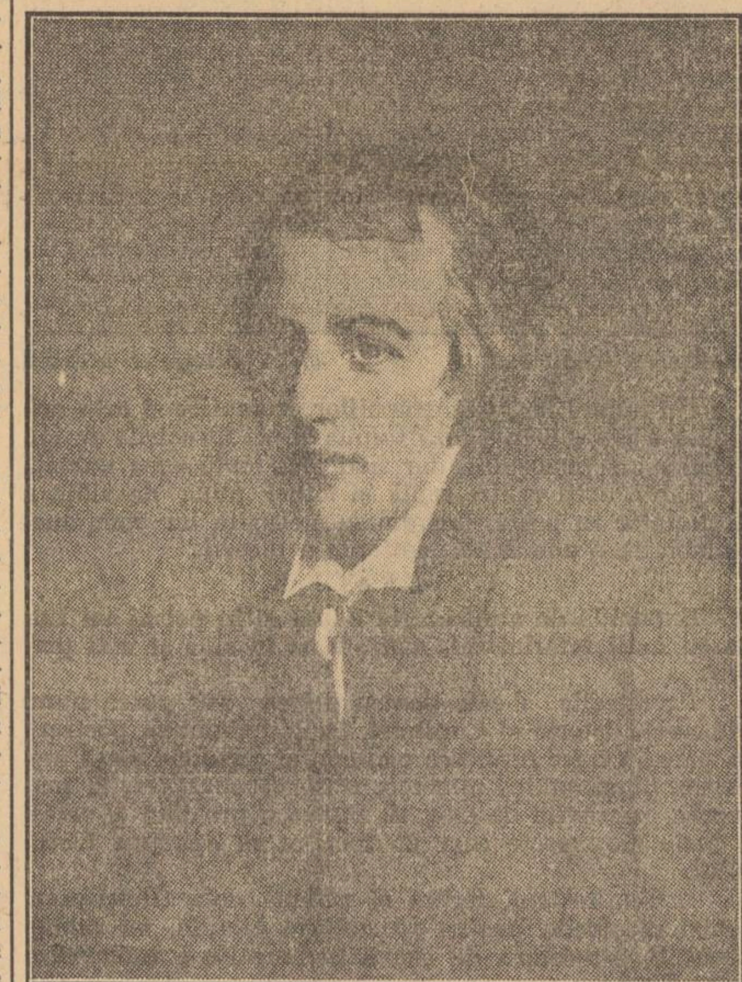
In sfârșit, nu fu cu totul exclusă nici cariera finanțelor — Harry ar putea ajunge la urma urmei un al doilea Rotschild... Toate culmile gloriei i-au fost rezervate micului Harry, afară de una, cea mai strălucită, cea mai dureroasă, tocmai de care inima de mamă se temea atât de mult...

Odată, cu prilejul unei groaznice întâmplări ce era să coste viața micului Heine, mama sa a avut ca o străfulgerare profetică, presimțirea că băiatul ei va fi un mare poet. Scena merită, prin pateticul ei, să fie povestită. Intr'o zi călduroasă de vară, micul Harry își făcea lecțiile în camera cu fereastra deschisă. Soarele ardea puternic și razele lui desmierdau buclele încă blonde ale copilului. Căldura fiind prea moleșitoare, copilul scăpă condeiul din mână, împinse la o parte cărțile și, încet, pășind a lene, ca în vis, se apropie de fereastra deschisă. Se uită de la etaj cu uimire, cu dor, la toate din jurul lui. Ii veni o ideie: să se așeze pe marginea ferestrei. Cornișa era destul de lată în partea din afară. Ce ar fi să se culce puțin pe marginea cornișei? Prea îl chemau, prea îl îndemnau toate... Așa! Ce bine e culcat... și copilul adormi, — pe marginea ferestrei. Visurile îl îmbrățișară, îl luară si-l duseră cu ele, departe, în lumea lor frumoasă, cu închipuiri minunate... Copilul în somn se întoerce, se sucește... pe cornișa lată de două palme, deasupra străzii. la etajul al douilea... Trecătorii observă de jos, se opresc, privesc cu groază la copilașul blond în primejdie. E chemată în grabă mama care vine alergând și frângându-și mânile. Se aștern iute, de pe la vecini, saltele, pături. Dintr'o clipă într'alta copilul se poate trezi... la o mișcare mai liberă poate să cadă pe pietre, să-și sdrobească capul. Să-l trezească? Imposibil. Cea mai ușoară mișcare riscă să provoace nenorocirea. Să se ducă cineva sus, să intre în cameră? Cel mai mic sgomot de ușă ar putea să-l trezească. Cei din stradă priveau cu inima strânsă de frică, neștiind nimeni ce trebuie să facă. Iată, copilul a mișcat un braț, zice cineva cu spaimă. Unii își fac cruce și se roagă. A ridicat căpșorul! Tânăra mamă nu se poate stăpâni și, cu toate rugămimțile și opunerile din jurul ei, ea dă fuga să urce; să-și scape copilul — cu orice preț, sau să cadă împreună cu el. Ingrozită, cu inima bătând cumplit de frică, femeia urcă scările, apasă încet, foarte încet pe clanță, izbutește să deschidă ușa fără zgomot. Rămâne o clipă în prag, ținându-și răsuflarea. Se descalță, alunecă ușor spre fereastră. Cei de jos observă toate mișcările, nimeni nu se urnește, nimeni nu respiră. Mama scoate un braț pe fereastră, dar nu cutează să se atingă de copil. Lumea o vede cum ridică ochii spre cer, ca pentru a implora ajutor. Apoi, hotărîtă, trage repede copilul spre dânsa; îl strânge cu putere, cu dragoste la pieptul ei de mamă... copilul e salvat. In stradă mulțimea, ușurată, vorbește tare, arătându-și bucuria.

— Mămiço, dece m'ai trezit? Era așa de bine, era așa de frumos! zice copilul transportat, fermecat încă, din visul din care a fost smuls. In jurul meu se aflau o mulțime de îngeri; se făcea că sunt într'o pădure vrăjită și păsărele multe cântau atât de frumos, mamă, cântau cu cuvinte — și cuvintele le-am compus eu... Iar când mama izbucni în plâns, copilul o întrebă:

— Ești supărată pe mine? In loc să-l dojenească, mama acoperi copilul cu sărutări. Din clipa aceea Betty Heine își dădu seama lămurit că băiatul ei e născut să fie poet. Această întâmplare a fost povestită de o nepoată a poetului, Maria Heine Enden.

Poetul adora atât de mult pe mama sa, încât mai târziu, la Paris, el făcea mari sforțări, întrebuințând toate mijloacele pentru a-i ascunde ceeace toată lumea cunoștea: boala grozavă care îl măcina cu încetul. Avea grija, ca nici un ziar, nici un vizitator indiscret, să nu descopere bătrânei sale mame adevărul îngrozitor, despre nenorocirea fiului ei plecat în străini și pe care ea îl credea fericit.

Heinrich Heine

Suferind grozav, deprimat cu totul, dar mândru și cu inima vecinic în căutarea iubirii ideale, Heine se adresează într'un sonet cunoscut, mamei sale, ultim remediu, ultim refugiu, pentru toate durerile și toate desamăgirile zbuciumatei sale vieți:

Impins de rătăciri nebune, te-am părăsit
Am vrut lumea să colind, până la capăt.
Am vrut să caut, poate voi găsi iubirea
Și, aflând-o, cu iubire s'o strâng în brațe.

Am căutat iubirea pe toate ulițele,
La toate ușile am întins mâna
Cerșind iubire, dar oamenii au râs
Și mi-au întins numai ură rece.

Am cutreerat lumea toată
Cerșind iubire, puțină iubire,
Dar n-am găsit'o nicăeri...
Bolnav și trist m'am întors acasă.

Și mi-ai eșit în cale, mamă!
Și ce am zărit atunci plutind în ochii tăi,
A fost tocmai, cea atât de dulce,
Atât de mult căutată, — Iubirea.

A. AXELRAD

Un plagiat

„Arheologia biblică" de Dr. Vasile Tarnavschi

Pentru a pune capăt unei stări rele, creată între studenţii dela Facultatea de Teologie din Bucureşti, — prin svonul câtorva dintre ei, fără cea mai mică aparenţă de realitate, că profesorii dela Bucureşti sunt inferiori celor dela Cernăuţi şi cum, pe vară, Satana m'a îndemnat să comand pe Kortleitner — deci nu pot fi acuzat că vorbesc în necunoştinţă de cauză — m'am hotărât să spun câteva cuvinte despre cartea p. Tarnavschi.

E apărută în 1930, la Cernăuţi. N'am văzut-o nicăeri recenzată, iar profesorii colegi aveau, cum e şi firesc, tăcând adevărul, laude pentru ea. Am folosit-o mult pentru examene.

Crudă mi-a fost amăgirea, când mai târziu am deschis pe Kortleitner. Mi se părea că sunt cu un Tarnavschi latinesc. I-am apropiat de-abia acum, când am avut posibilitatea şi aşa era şi în realitate. Autorul spune în prefaţa cărţii că „a considerat literatura de specialitate, după posibilitatea cea mai nouă, şi îndeosebi valoroasele opere ale lui C. F. Keil, A. Kinzler, I. Benzinger, W. Nowack, E. Schürer, F. X. Kortleitner, P. Volz".

Penultimul vine Kortleitner. O! săracul! Ce loc i-a fost rezervat operei sale! Nu ştia că este tradus. Că a mai făcut şi unele schimbări Tarnavschi la cartea lui Kortleitner, întitulată: Archaelogia biblică, Oeniponte (Innsbruck), apărută în 1917, nu cum spune Tarnavschi, în 1927, a făcut şi iată-le:

Tarnavschi tratează antichităţile sfinte la sfârşit, Kortleitner la început; T. tratează antichităţile casnice la început, K. în al doilea rând; T. tratează antichităţile civile la mijloc, K. la sfarşit. T. mai introduce o subdiviziune: Palestina şi locuitorii ei, scoţând astfel 4 părţi.

Asemănările sunt în cele mai mici lucruri. Tabla de materii la început e la K., la început la T.; tablourile, aceleaşi aproape, şi la sfârşit la amândoi.

Acestea în ce priveşte ordinea tratării.

In ce priveşte tratarea în sine, T. mai introduce foarte puţin, aproape nimic; taie pe-o parte, rezumă pe alta, făcând mai mult rău decât bine în felul acesta. Nedreptăţeşte pe cei 6 autori, citaţi în prefaţă. Orice capitol, orice paragraf îşi găseşte corespondentul în latineşte, nu numai ca ideie, ci şi ca cuvinte. Să luăm la întâmplare câteva exemple:

Kortleitner, pag. 16 (Textul)	Tarnavschi, pag. 5 (Traducerea)
Qumquam in Palestina non multa monumenta inventa sunt, si cum monumentis in Aegypto et Mesopotamia detectis comparantur, tamen gravia et archaelogiae biblicae maxime utilia sunt. Imprimis ad accuratiorem desciptionem regionis cis Jordanem et trans sitae atque urbium et pagorum, de quibus in sacris litteris mentio fit, pertinent; deinde ad singulares quasdam res in sacra historia celeberrimas; denique ad cultum divinum, mores, consuetudines veterum incolarum earum regionum. Atque si rem universum spectes, dicas effosionibus in Palestina factis ea, quae in vetere testamento de statu rerum, in quo terra Canaan et ante immigrationem Hebraeorum et post erat, memoriae traduntur, quamvis saepe in dubium vocata sint, egregie confirmari.	Deşi în Palestina nu s'au descoperit multe monumente, dacă se compară cu monumentele aflate în Egipt şi Mesopotamia, totuş ele sunt destul de importante şi de cel mai mare folos pentru arheologia biblică. Mai cu seamă ele se referă la descrierea mai exactă a regiunii situate dincoace şi dincolo de Jordan şi a cetăţilor şi satelor de care se face menţiune în istoria sfântă; apoi se referă la cultul divin, moravurile şi datinele locuitorilor vechi ai acelor regiuni. Şi din punct de vedere general trebue afirmat că prin săpăturile făcute în Palestina se confirmă în mod excelent cele ce în V. T. se amintesc despre starea lucrurilor, în care ţara Canaanului se afla atât înainte cât şi după imigraţiunea Ebreilor, deşi adesea se pune la îndoială.

Altul:

K. pag. 563	T. pag. 336
Hoc leviratus ius non a Mose institutum est, sed multo ante eum viguit. Id enim jam in familia Iacob patriarchae deprehendimus cum Onan, filius Judae, viduam fratris defuncti pro uxore habere cogeretur (Gn. 38,8). Sine dubio originem traxit ex Hebraeorum opinione, qua immortalitatem nominis honorem que aeternum tabulis genealogicis contineri putabant. In eo autem iure aliquid incommodi fuisse, facile nemo non intellegit.	Căsătoria de lavirat n'a fost instituită de Moisi, ci a fost în vigoare mult timp înaintea lui. Aceasta o aflăm acum în familia Patriarhului Iacob, când Onan, fiul lui Iuda, era silit să se căsătorească cu văduva fratelui său reposat (Gn. 38,9). Fără îndoială aceasta îşi trage originea din opinia Ebreilor cari erau de părere că imortalitatea numelui şi onoarea eternă se cuprinde în genealogii. Se'nţelege uşor că în acest drept este ceva supărător.

Altul:

K. pag. 270	T. pag. 649
Sollemmitatum annuariarum divinitus ultima erat tabernaculorum, quae exenute anno, post finitam omnium, frugum collectionem, a die quinto decimo usque ad diem vicesimum primum mensis Tisri (Lv. 23,34) agebatur, ita ut dies primus et ultimus tamquam festi quiete sabbatic sacri essent (Lv. 23, 39; Nm. 29, 12, 35). Instituta erat cum ut populus sempiternam memoriam ejus temporis, quo per quadraginta fere annos in horridis Arabiae desertis commorans sub tentoriis degebat, servaret — qua ex causa his diebus tabernacula, quae in ramis arborum maxime frondosarum vel super domos plano tecto coopertas vel aliis locis construebantur inhabitabant—tum ut pro frugum collectione de area et torculari gratum animum testaretur, unde etiam sollemnitas collectionis frugum vocabatur.	Ultima serbare a anului era cea a Colibilor[1]). Ea ţinea şapte zile, dela 15 până la 21 a lunii Tişrii, însă numai ziua primă şi cea ultimă se serbau cu repaos sabatic[2]) şi adunare sfântă, (iar în celelalte zile nu era oprit a lucra). Ea fu instituită în amintirea locuirii Ebreilor în corturi în timpul călătoriei prin pustiul Arabiei, precum şi pentru a mulţumi lui Dumnezeu în urma strângerii tuturor produselor pământului, din care cauză se chema şi sărbătoarea culesului. De aceia în cursul acestei serbări Ebreii petreceau în colibi pe care le făceau pe acopereminte, în curţi şi în uliţi, din crengi de pomi şi arbori frunzoşi.

1) Lv. 23,34.
2) Lv. 23,39; Hm. 29,12.

Aş putea pune toată lucrarea pe două coloane. Mă mărginesc aici.

Numiri şi cuvinte ebreeşti, greceşti, bibliografia fiecărui capitol, cum este în original, toate lipsesc la Tarnavschi. In toate privinţele este inferior originalului.

Era bine că spună că e tradusă şi nu mai da de lucru altora.

Iată cartea. C'a adus un folos, nu mare, de netăgăduit. Au cumpărat-o foarte puţini, au cetit-o puţini dela biblioteci.

Şi acum să nu se mai spună că profesorii dela Cernăuţi sunt superiori celor dela Bucureşti. Că nu au opere, ca cei dela Cernăuţi, nu e adevărat. Să se cerceteze şi se va vedea că au. Mai au încă mândria şi mulţumirea sufletească de a nu fi copiatori răi, cum e cazul de faţă.

A. C.

Cauza

de MIRCEA DAMIAN

Domnule Procuror,

In seara asta, sunt hotărît să mă sinucid. Când am luat hotărîrea, aţi fost cel dintâi la care m'am gândit, deşi nu-mi sunteţi rudă şi nu vă cunosc. Am auzit, însă, că fiecare ins care se sinucide, trebuie să lase o scrisoare Autorităţii, arătând motivele.

N'am priceput niciodată rostul acestei obligaţiuni.

Intâi: pentrucă scrisoarea unui sinucigaş implică, întotdeauna, foarte multe osteneli din partea Domniei Voastre, şi foarte multe supoziţii, deşi omul s'a sinucis, pur şi simplu. S'a sinucis fără motiv, aşa precum s'a născut.

Al doilea: scrisorile sinucigaşilor sunt absolut inutile, în majoritate, şi suspectate în total. Pentrucă Domnia Voastră, deşi în posesia scrisorilor, care arată limpede motivul, sau care spun că n'a existat niciun motiv, — căutaţi alte motive celor ce indică unul, şi vă trudiţi să găsiţi un motiv celor ce afirmă că n'a existat niciunul...

Cauza pentru care mă sinucid eu, Domnule Procuror, este un animal domestic: o pisică!

— E nebun! — veţi zice.

Nu cred să fiu nebun. Vă rog să citiţi cu atenţie cele ce urmează, şi veţi ajunge la credinţa că sunt complect lucid.

Iată:

Astăvară, în vacanţă, locuiam la ţară împreună cu soţia, cu părinţii şi cu trei fraţi. Casa noastră avea, pe lângă o capră şi trei câini, două pisici absolut identice.

Iubesc foarte mult animalele, Domnule Procuror. N'am putut să sufăr însă niciodată pisicile. Şi cu atât mai puţin pe-ale noastre, care nu semănau deloc cu celelalte pisici, în ce priveşte năravurile şi apucăturile. Pisica este deobiceiu blândă şi leneşe. Ale noastre erau sălbatece şi fricoase. Ziua veneau în casă pe furiş, furau câte ceva de-ale mâncării, şi-o luau la fugă. Iar noaptea făceau un zgomot infernal în pod şi prin bucătărie. La început, am spus numai atât:

— Ale dracului pisici!

Iar peste trei zile, către unul din fraţi:

— Intotdeauna fac aşa?

El m'a privit nedumerit:

— Cum fac?!

— Păi... tu n'auzi? Nu vezi?

— Numai una e mai a dracului, — zise el.

Asta era şi credinţa mea. Dar nu puteam să pedepsesc pe cea vinovată, pentru motivul foarte simplu, că una semăna leit cu cealaltă. Iar „asupra faptului" era cu neputinţă s'o prindem.

Două săptămâni, ziua-noaptea, le-am urmărit fără întrerupere, şi le-am studiat cu multă atenţie, ca să le pot deosebi. Sunt un om drept, şi ţineam cu tot dinadinsul să pedepsesc numai pe cea vinovată. Mi-a fost însă cu neputinţă să le prind sau să stabilesc vreun semn particular uneia, ca s'o deosebesc de cealaltă. In cele din urmă, am dat ordin fratelui:

— Omori pe cea pe care izbuteşti s'o prinzi.

A doua zi, a şi prins una. S'a dus cu ea pe câmp şi-a omorît-o.

Băiatul era complect năucit.

Trei nopţi am dormit liniştit şi împăcat cu conştiinţa, pentrucă frate-meu nimerise, din greşală, pe cea vinovată. In seara zilei a patra văd însă pisica, pisica pe care frate-meu spunea c'a ucis-o, cum se strecura pe sub scaune înspre un borcan cu smântână! Era puţin şchioapă şi avea o rană cicatrizată la cap. Chem numaidecât pe frate-meu, şi-l întreb:

— Aşa ai omorît pisica?!

— Păi am omorît-o.

— Cum ai omorît-o, mă? N'o vezi?!

— Şi i-am dat cu parul în cap de vreo zece ori, fire-ar a dracului.

Imi veni să râd de tonul cu care vorbea, şi mă cutremurai totodată. Fiindcă ştiam cum se „dă cu parul". Şi totuşi, pisica, după trei zile de convalescenţă, era sănătoasă...

Incepu s'alerge cu furie după ea, dar n'o prinse. Pisica devenise şi mai sălbatecă, şi, deşi şchioapă, era de-o agilitate uluitoare.

— Şi totuşi, trebuie să ne scăpăm de ea! — zisei.

A doua zi, datorită acestui animal, care este cauza unică a sinuciderii mele, s'a petrecut o adevărată dramă familiară.

Ascultaţi!

Nevastă-mea tăiase o gâscă. O gâscă albă. (Nu ştiu dacă aveţi cunoştinţă, Domnule Procuror, că gâştele albe au carnea mai gustoasă şi puful mai moale. Vă rog să reţineţi amănuntul acesta, dacă doriţi să vă hrăniţi bine şi să vă odihniţi capul pe pernă moale). Zic: tăiase o gâscă albă şi grasă. O jumulise frumos. (gâştele albe se despoaie foarte uşor de pene şi de puf), şi-o tăiase, deocamdată în două, pe masă. Apoi s'a mişcat până în colţul bucătăriei (un pas!) ca să ia un cuţit din dulap. Când s'a reîntors la masă, a găsit numai o jumătate din gâscă. Jumătatea cealaltă dispăruse.

— Vai! — ţipă nevastă-mea.

Sării de la birou şi trecui în bucătărie. Soţia mea, era palidă şi cu cuţitul în mână.

— Te-ai tăiat, dragă?! — o întrebai.

Ea mă privi cu dispreţ, şi zise:

— Idiotule!

Apoi, înc-odată, răspicat:

— I-di-o-tu-le!

Acu, ce să zic! Fiecare dintre noi merită, uneori, calificativul acesta. In împrejurarea pe care o povestesc, însă, nu-l meritam întru nimic. Şi totuşi, nevastă-mea mi-l adresase, cu repetiţie.

O întrebai, totuşi, liniştit:

— Şi pentruce sunt idiot?!

— Aşa. Pentrucă nu eşti în stare de-o pisică.

— Cum adică: nu sunt în stare de-o pisică?!

— S'o ucizi! — ţipă ea agitând cuţitul.

— Lasă-l dracului de cuţit! — o rugai. — Pune-l pe masă... Aşa... S'o omor, zici?! Ştii bine că sunt incapabil să tai un pui. Cum vrei să omor o pisică?!

— Nu mă priveşte! — ţipă ea, mereu agitată. — Nu vreau să mai văd pisici în casă.

— Şi pe urmă, — continuai eu liniştit, — cum ţi se năzări acum pisica?

— Mi s'a năzărit?! Da?! Ei bine, poftim! — şi-mi arătă jumătatea de gâscă depe masă.

— Asta e gâsca, — zisei.

— Gâsca?! Nu, Domnule. Este numai jumătate din gâscă. Jumătatea cealaltă a luat-o pisica dumitale.

Rămăsei încremenit.

— Nu mai spune! Păi tu unde-ai fost?

— M'am întors doar la dulap să iau cuţitul.

— Măi a dracului! — mă mirai. — Şi mă pufni râsul.

Aţi observat, desigur, Domnule Procuror, că situaţiile cele mai tragice conţin un element de veselie pură sau de caraghioslâc, care-ţi stârneşte râsul în momentul în care ai vrea să plângi, sau să te indignezi. Ei bine, eu eram atunci pur şi simplu furios. In nicio împrejurare n'aşi fi omorît pisica. Dar în momentul acela, dacă mi-ar fi căzut în mână, aşi fi sfâşiat-o. Şi totuşi, mă prăpădeam de râs...

— Ai înnebunit?! — se înfurie nevastă-mea.

Mă linişti cu multă greutate.

— Nu, n'am înnebunit... Dar ce vrei să fac, mai la urma urmelor?! Să mă omor pentru o jumătate de gâscă?!

Apoi, examinând jumătatea rămasă:

— Poftim! Şi-a luat tocmai jumătatea din stânga, cu inima!

(Trebuie să ştiţi, Domnule Procuror, că dintr'o pasăre, cel mai mult îmi place inima, târtiţa şi căpăţâna).

— Asta e bătaie de joc! — zise nevastă-mea. — Este nesimţire. Inima, auzi! In loc să se gândească la jumătatea de gâscă, din care ar fi putut mânca toată familia! — şi începu să plângă.

Niciodată nu m'am înţeles cu nevastă-mea în chestiuni mărunte, Domnule Procuror. In chestiunea de faţă, pe ea o preocupa numai paguba. Pe mine mă preocupa în primul rând pisica, şi în al doilea rând, partea care-mi plăcea cel mai mult din gâscă...

Incercai s'o mângâi, deşi mă făcuse idiot:

— Lasă, dragă. Acum... ce să facem! S'a dus, — s'a dus... Dar îţi făgăduesc că până diseară pisica va fi moartă, chiar dacă va trebui s'o ucid cu mâna mea.

Şi am plecat în urmărirea pisicii. Ei bine, Domnule Procuror, închipuiţi-vă: am prins-o! Işi făcea siesta întinsă la soare, în grădină. Când am pus mâna pe ea, a început să miorlăe şi să se svârcolească. I-am prins labele cu mâna dreaptă ca să nu mă zgârie, şi-am avut pornirea s'o izbesc, cu toată forţa, de stâlpul gardului. Dar mi-a fost milă. Am luat-o în braţe şi am pornit în căutarea fratelui. El mă văzuse şi venea înspre mine râzând.

— Vezi, să-ţi mai scape şi-acuma! — zisei.

— Să mai scape?! — se miră. — Acum o pun cu capul pe-o buturugă şi-i taie gâtul cu securea.

Când să i-o dau, îi cuprinsei pieptul cu palma stângă. *Şi deodată simţii cum inima pisicii îmi bătea în palmă!* Dar bătea atât de viu, încât avui senzaţia că inima animalului este chiar în vinele palmei mele, că însăşi inima mea se coborîse în palmă şi palpita violent.

A, Domnule Procuror! Să ţii în palmă, *în palma stângă,* o inimă care bănueşte că va muri. O inimă care să nu fie inima ta. Pe-a ta o simţi numai interior...

Niciodată n'am încercat o senzaţie mai stranie. Mă durea cumplit sufletul şi mă durea palma.

— Ia-o! — strigai la frate-meu. — Şi s'o omori imediat. S'o pui cu capul pe-o buturugă şi să-i tai gâtul cu securea, precum ai spus.

Şi-i întorsei brusc spatele, ca să nu văd ochii pisicii. *Simţeam* că ochii ei sunt îndreptaţi înspre ochii mei. Intrai în casă râzând.

— Ei bine? — se interesă nevastă-mea.

— Gata! — zisei. — Am trimis-o la tăere.

Şi râdeam mereu.

— Cum la tăere?! — se miră soţia mea.

— Frate-meu Dumitru a spus că are s'o pună cu capul pe-o buturugă şi-i taie gâtul cu se curea.

— Ce idee! — şi râse şi ea.

In definitiv, era vorba de-o pisică, nu-i aşa, Domnule Procuror? Nevastă-mea râdea de ideea originală a fratelui meu. Ideea aceasta pe mine, dimpotrivă, mă durea caşi palma stângă, în care simţiam lămurit cum svâcneşte inima pisicii. Râsul soţiei mele era râsul care izbucneşte în oricine, când vede sau când i se povesteşte o întâmplare comică. In mine râdea durerea, râdea o suferinţă absurdă şi cu atât mai crâncenă. Dacă n'aşi fi râs, m'ar fi podidit plânsul, aşi fi urlat şi m'aşi fi tăvălit pe jos ca un epileptic...

— Isprăveşte odată dragul meu! — zise nevastă-mea. — Ce tot râzi?!

— Cu securea, auzi... Pe buturugă...

— Dă-o dracului acuma. Bine c'am scăpat de ea.

In ziua aceia n'am mâncat nimic. M'am lungit în pat cuprins de friguri. Eram sleit. Nu simţiam decât pulsaţiile din palma stângă, violente şi inegale.

— Nu înţeleg ce te-a apucat! — se miră nevastă-mea. — Te doare ceva?

— Ia pune mâna în palma mea, — o rugai. — Vezi, ce simţi?

Şi-i întinsei palma stângă.

— Nu simt nimic! — zise ea.

— Nimic, nimic?

— Absolut nimic.

— Nu simţi cum pulsează?

— Cine?! Palma?! Ce, eşti nebun?!

Şi-o pufni râsul. Era râsul de adineaori, când auzise că pisica va muri decapitată.

— Şi totuşi, pulsează! — zisei.

— Palma!

— Palma, da.

— Asta nu mai e glumă.

— Fireşte că nu-i glumă. Dacă simt...

— Eşti nebun, ascultă-mă.

Dusei palma stângă la ureche, şi ascultai. Domnule Procuror, să mă bată Dumnezeu dacă mint: *auzeam* pulsaţiile! Nu era, nu putea să fie o autosuggestie: auzeam lămurit cum bătea în palma mea, inima pisicii: tic, tac, tic, tac...

— Ia spune-mi, — zise nevastă-mea abia stăpânindu-şi râsul, — de când ţi se pare că simţi pulsaţii în palmă?

— Mi-se pare?! Dar le simt, nu pricepi?

— De când?

— De când am cuprins cu palma, pieptul pisicii...

(Continuare în pag. VI-a)

I-am simţit inima... Şi de-atunci îi simt mereu svâcnirile inimii, în palmă...

Vorbeam foarte serios. Nevastă-mea râse din ce în ce mai palid, apoi se potoli.

— Linişteşte-te, dragul meu... Căzneşte-te să uiţi. Era de-o tandreţe care mă emoţiona. Imi venea să plâng de mila îngrijorării ei.

Peste câteva zile, văzându-mă abătut şi trist, zise:

— N'ar fi bine să consulţi un medic?

— Nici nu mă gândesc... Ce să-mi facă medicul? Operaţie?! Crezi că poate cineva să scoată inima pisicii din palma mea?!

Ciudat mai e sufletul omului, Domnule Procuror. Vedeţi Dumneavoastră, nevastă-mea mă iubea foarte mult. Vedea că mă chinuesc, şi făcea tot ce-i sta în putinţă să mă scoată din această cumplită obsesie. Şi totuşi, uneori o surprindeam râzând. Se ferea însă de mine. Dar odată nu s'a mai putut stăpâni, şi-a râs tare.

— Dece râzi, dragă? — o 'ntrebai.

— Iartă-mă, — zise ea. — Te rog să mă crezi, că văzându-te astfel, sufăr aproape caşi tine. Dar vezi tu... să afirme cineva că simte pulsaţii în palmă... Pulsaţii asemenea celor ale unei inimi... Mai mult: să susţie că are în palmă inima unei pisici... E caraghios, ascultă-mă... E absurd... Şi-mi vine să râd uneori, deşi suferinţa ta mă doare...

Şase luni au trecut de la moartea pisicii, Domnule Procuror. Şase luni de când simt în palma stângă, cum bate inima ei. Pe-a mea n'o aud şi n'o simt. Şi nu mă preocupă. Simt numai inima pisicii, şi-o aud când duc palma la ureche. Aşa face: tic, tac, tic, tac...

Nu pot să dorm, nu pot să lucrez, şi nu pot, mai ales, să mănânc inimă de pasăre. Nu mai îmi place. Nevastă-mea plânge mereu şi mereu râde. Şi spune că sunt nebun. Văzând-o cineva, râzând şi plângând, ar crede că ea este nebună. Adevărul e, că nebună nu este nici ea, nebun nu sunt nici eu.

— Du-te, du-te la un medic, — îmi spunea mereu soţia.

— Inutil, — i-am răspuns alaltăeri. — Niciun medic nu va putea să facă nimic. Simt atât de viu inima pisicii, încât sunt încredinţat că dacă mi-aşi trage un glonte în palmă, aşi muri imediat.

Inchipuiţi-vă, Domnule Procuror: în momentul când i-am spus aceste cuvinte, mi-a venit ideea sinuciderii! Şi când ideea era precisă, când m'am hotărît, adică, să mă sinucid, inima din palmă a început să bată mai violent. Bătea exact ca inima pisicii, în momentul când i-am încredinţat animalul fratelui meu, ca să-l pună pe buturugă şi să-i taie gâtul cu securea...

Acum sunt gata, Domnule Procuror: imediat ce voi iscăli această epistolă, îmi voi trage un glonte în inima din palma stângă, ca să mor mai repede.

Drept încheere, vă reamintesc chestia cu gâsca. Să nu cumpăraţi decât gâşte albe, Domnule Procuror. Au carnea mai gustoasă şi puful mai moale. Şi se pot jumuli cu uşurinţă...

MIRCEA DAMIAN

Inchisoarea Văcăreşti.

„Aş vrea să ştiu"

I. LUNGU. — T.-Severin.

Ce se înţelege prin fatalismul filosofic?

Fatalismul filosofic admite o predeterminaţiune universală. In cazul *fatalismului panteist* — cum este de exemplu acel al stoicilor şi acel al lui Spinoza — se porneşte de la ideea că totul derivă în mod necesar din natura lui Dumnezeu. *Fatalismul teist,* pe de altă parte, admite ca premiză fundamentală preştiinţa divină. Leibnitz, deşi partizan al doctrinei preştiinţei divine, nu ajunge la necesitatea unei concepţii fataliste, întrucât el susţine că Dumnezeu, fiind în afară şi deasupra timpului, nu *prevede* viitorul, ci *îl vede.*

In concepţia curentă, adoptată de vechii Eleni şi de Musulmani, fatalismul e înţeles ca o credinţă, după care toate evenimentele importante ale vieţii noastre se produc sub imperiul unei necesităţi absolute. Un fatalism, care suprimă, nu existenţa, ci efectele libertătii.

M. WEINBERG. — Loco.

Cine a descoperit gazul de iluminat?

Inginerul francez Philippe Lebon (1767—1804) a descoperit gazul de iluminat.

In 1791 acesta a afirmat că din calcinarea lemnului în vase închise poate să rezulte un gaz, capabil să servească pentru scopuri de luminat şi încălzit.

Prevederile lui Lebon s'au realizat întocmai, însă gazul obţinut, deşi inflamabil, avea neajunsul unui miros insuportabil. El concepu atunci ideea de a purifica gazul, spălându-l în apă. In chipul acesta, Lebon indică posibilitatea utilizării şi a celelorlalte produse ale calcinaţiei, aşa numitele *sub-produse.*

Primul aparat de luminat prin gazul astfel descoperit fu numit *termo-lampă.*

Ulterior invenţiunea sitelor Auer a format o soluţie practică problemei eclerajului prin gazul de iluminat.

MICAELA. — Ploeşti.

Care e valoarea operei lui Maxim Gorki?

Scriitorul rus contemporan Maxim Gorki şi-a câştigat popularitatea sa în Rusia, ca şi pretutindeni, prin faptul că, ieşit din mijlocul celor sărmani şi umiliţi, a rămas întotdeauna reprezentantul omenirii obijduite, a „plebei declasate", a acestor „paria" moderni.

Poet al vagabonzilor, Gorki a înfăţişat în accente sguduitoare, viziuni profund realiste din lumea „drojdiei societăţii", în care găseşte totuş scânteia unor avânturi generoase, înăbuşite de mizerie şi întuneric.

Spre deosebire de compatriotul său, marele romancier Dostoiewski, socotit şi el scriitorul celor desmoşteniţi, Gorki a fost şi a rămas un proletar răsvrătit, care s'a alipit cu toată convingerea revoluţiei comuniste ruseşti, în timp ce Dostoiewski înfăţişa o atitudine de resemnare pravoslavnic creştină (de esenţă mistică slavă) în faţa vechii ordine sociale ţariste şi propovăduia religia suferinţei mântuitoare.

Dintre operele mai caracteristice ale lui Gorki cităm: „*Amintirile din viaţa literară*", romanul „*Mama*", drama: „*Azilul de noapte*" şi „*Scrierile de revoluţie*".

CITIŢI
CELEBRUL ROMAN
MI-E FOAME
de Georg Fink
Editura „Adeverul" Preţul 80 lei

Cronica muzicală

Concert simfonic cu concursul violonistei Martha Linz şi al micii harpiste, Doina Michăilescu

Al şaselea concert simfonic, dirijat de d. George Georgescu, a avut loc la Ateneu în ziua de 13 Martie, a. c. cu un program compus din Beethoven, Dubois, Mozart, Honegger şi Ravel.

La acest concert a debutat mica harpistă Doina Michăilescu, un copil fenomen.

In vârstă de 9 ani, mica harpistă a cântat ca o mare artistă melodiosul concert pentru harpă şi orchestră de Th. Dubois. Este surprinzător de a constata la această debutantă atâta siguranţă, muzicalitate şi o abilitate de concertistă consumată. Fiica cunoscutei harpiste d-na Michăilescu-Grigorescu, mica concertistă se află la o şcoală bună, la care se adaogă atenţia unei mame incomparabile şi sfaturile unei mari artiste.

In ţara noastră există multe talente şi nu este surprinzător pentru caracterul etnic al poporului nostru, care a primit influenţe din lumea întreagă şi care are în sângele lui elemente artistice imponderabile de la aproape toate popoarele.

De la George Enescu până la micuţa Doină, avem o scară întreagă de talente, afirmate şi bine apreciate atât la noi cât şi în străinătate. O sală dintre cele mai entuziaste a făcut cea mai caldă primire genialului copil.

La acest concert a apărut pentru prima dată la noi o violonistă de talent, cu o şcoală ireproşabilă şi care a dat dovadă de un gust muzical ales.

Doina Michăilescu

D-ra Martha Linz a executat în pur stil mozartian concertul în „re major" de Mozart şi „Tzigane" pentru violină şi orchestră de Ravel.

D. Georgescu a dirijat pentru prima dată o pastorală de vară de cunoscutul compozitor şviţeran Arthur Honegger.

Mărturisesc că n'am găsit în această lucrare ceva deosebit.

Este o compoziţie de un modernism fad, fără nici o inspiraţie şi care poate este gustată de acei care nu prea pricep muzica. Pastorala de vară are o textură monotonă, ostilă sentimentelor muzicale pentru care s'au pasionat atâtea generaţii. Este o voită contradicţie care nu are nimic din savoarea muzicii lui Debussy şi nu poate fi gustată ca muzica modernă a lui Gabriel Fauré, Roger Ducasse, Laparra, Florent Schmidt, etc., etc.

—

Nu aş putea spune acelaş lucru despre tabloul său simfonic „Pacific", care este de o originalitate incontestabilă şi de un mare efect.

Orchestra simfonică, sub bagheta plină de autoritate a d-lui Georgescu, a executat simfonia a 8-a de Beethoven, simfonie plină de veselie, de ritm, de patetism şi de o cizelare care încântă şi uimeşte ca tot ce a scris titanul.

I. PAL

Nicolae Nicandrov
SCENE NOCTURNE
traducere de ANA CANARACHE
au apărut în excelenta
„BIBLIOTECA DIMINEAŢA"
No. 141
70 pagini Preţul 5 Lei
De vânzare la toate librăriile şi depozitele de ziare.

CITIŢI AZI:
LECTURA No. 371
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
FELIX SALTEN
FEMEI DE ARTIŞTI
INTRE POEZIE ŞI PROZĂ
— Un ciclu de mici romane —
Lei 5, Scrierea completă la chioşcari şi librari.

Cronica Şahului

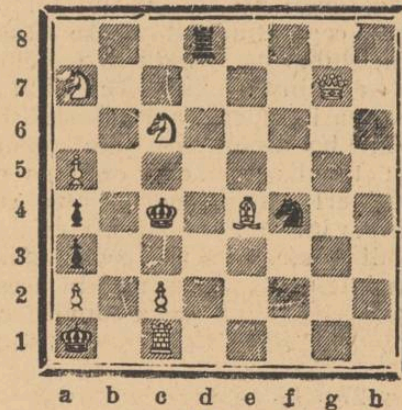
PROBLEMA No. 443

de **S. Herland, Bucureşti**

(„Die Schwalbe" 1932)

Negru:

Rc4, Td8, Cf4 Pa3 şi a4 (5).

Alb:

Ra1, Dg7, Tc1, Ca7 şi c6, Né4, Pa2, a5 şi c2 (9).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

PARTIDA No. 205

Jucată în concursul internaţional pentru campionatul din Ostenda în ziua de 31 Mai 1907.

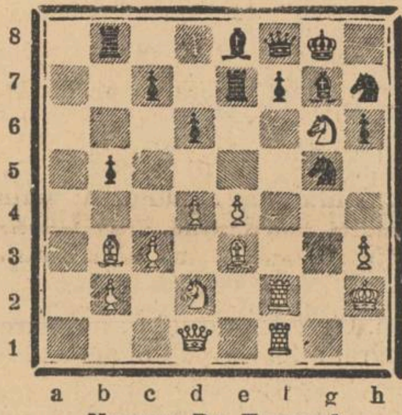
Alb: Dr. S. Tarrasch. **Negru: Burn.**

Partidă spaniolă

1. é2—é4, é7—é5; 2. Cg1—f3, Cb8—c6; 3. Nf1—b5, a7—a6; 4. Nb5—a4, Cg8—f6; 5. 0—0, Nf8—é7; 6. Tf1—é1, b7—b5; 7. Na4—b3, d7—d6; 8. a2—a4, Nc8—g4; mai bine ar fi fost b4; nebunul nu stă bine la g4. 9. c2—c3, 0—0; 10. h2—h3, Ng4—d7; 11. d2—d4, Df8—c8; 12. Nc1—g5, ameninţă a×b, a×b; T×a8, D×a8; şi după schimbul pe é5 să câştige nebunul. 12...., Ta8—b8; 13. a4×b5, a6×b5; 14. Cb1—d2, Tf8—é8; 15. Rg1—h2, Né7—d8; mai bine ar fi fost h6 urmat de Nf8; 16. Dd1—c2, h7—h6; 17. Ng5—é3, Nd8—é7; 18. Cf3—g1!, g7—g5; 19. g2—g3, Né7—f8; 20. f2—f4, g5×f4; 21. g3×f4, é5×f4; 22. Né3×f4, Cc6—d8; 23. Té1—f1, Cd8—é6, negrul vrea să-şi amelioreze situaţia prin sacrificarea pionului din h6. 24. Nf4—é3! Nt8—g7; 25. Tf1—f2, Cf6—h7; 26. Ta1—f1, Té8—é7; 27. Dc2—d1, spre a muta dama la h5. 27...., Dc8—f8; 28. Cg1—f3, Nd7—é8; 29. Cf3—h4, Cé6—g5; 30. Ch4—g6! şi negrul abandonează.

Situaţia finală a partidei.

Alb: Burn.

Negru: Dr. Tarrasch.

Poziţia finală este unică în analele şahului: „mat étouffé" al damei negre, pe când toate piesele se mai păsesc încă pe tablă.

ŞTIRI

Mareln maestru german Dr. Siegbert Tarrasch a împlinit vârsta de 70 de ani. El a repurtat numeroase şi răsunătoare succese în concursurile internaţionale, obţinând premiul I în foarte multe dintre acestea.

A făcut şcoală; mai toţi mneştri de şah au învăţat de la el. A fost numit pe vremuri: „Praeceptor Germaniae".

Tinerii au combătut cu vehemenţă principiile sale, dar ele au devenit moderne. Acuma nu mai ia parte la concursuri internaţionale, dar e încă vioi şi ager la minte şi se ocupă cu redactarea de rubrici de şah în numeroase reviste şi ziare.

La începutul lunei Februarie campionul mondial al şahului A. Alechin a dat un mare simultan în hotelul Claridge din Paris.

A jucat la 60 de table contra 300 (!) de adversari grupaţi câte 5 la fiecare masă. Pe când adversarii au avut timp de gândire de cel puţin 15 minute de mutare, el trecea dela tablă la tablă jucând cu repeziciunea fulgerului negândindu-se la fiecare mutare decât cel mult 15 secunde.

Şedinţa a durat 9 jum. ore, în care timp Alechin n'a consumat decât cafele şi ţigări, pe când adversarii lui s'au ospătat bine la bufet. Rezultatul simultanului a fost: Alechin a câştigat 37 de partide, a pierdut 6 şi a făcut 17 remis.

Fiind întrebat la sfârşit de un reporter dacă se simte obosit, a răspuns râzând: „Nu simt nici o urmă de oboseală, dar bag abia acum de seamă că mi-e foame".

P. I. NEGREANU.
S. THAU.

ŞAHIŞTI!
Cetiţi pagina distractivă a rubricii de şah, publicată în revista „Rebus" din 25 Martie.
Costă 5 Lei

Dacă eşti fotogenică, duduie,
trimite imediat fotografia dumitale cea mai bună, la redacţia excelentei publicaţiuni lunare „MAGAZINUL" care o va publica, împreună cu acele ale celorlalţi cititori şi cititoare.
Este unica modalitate, ca fotografia dv. să ajungă sub ochii marilor regisori mondiali, întrucât „MAGAZINUL" se citeşte în toate marile studiouri, atât în Europa cât şi la Hollywood în America.

Curiozităţi

Un vierme care provoacă orbirea

Acum câţiva ani bântuia printre lucrătorii şi funcţionarii dela o plantaţiune de cafea din pădurile virgine din Guatemala o boală ciudată de ochi, care după puţine zile, provoca orbirea. Cu toate cercetările ce s'au făcut de atunci, nu s'a putut descoperi pricina bolii decât acum de curând; boala e provocată de un vierme, Onchocerca coecutiens, lung de 20-40 cm., care, fixându-se pe nervul vizual, provoacă prin excreţiunile lui un fel de nodul şi împiedică astfel funcţionarea nervului.

Indepărtându-se pe cale de operaţie nodulul, înlăuntrul căruia se închide viermele, bolnavul îşi recapătă imediat vederea. Larvele viermelui circulă în sângele pacientului şi se transmit la cei din jur prin intermediul înţepăturilor unei muşte.

Botanică şi mineralogie muzicală

Darwin a fost odată surprins de un prieten, cântând din flaut în faţa unui trandafir. Vroia să afle dacă plantele sunt sensibile la muzică.

Se pare că, în general, plantele nu apreciază prea mult muzica oamenilor. Majoritatea florilor au obiceiul să se aplece în direcţia contrară sunetului. Această muzicofobie a fost demonstrată de nenumărate ori. Plantele nu urăsc însă decît armonia sunetelor omeneşti. Aceia a naturii, din contra, e pe placul lor. Cântecul păsărilor, şueratul vântului, murmurul izvoarelor le încântă.

Sunt unele plante, care sunt ele însele executante muzicale. Astfel, în Indiile apusene creşte o specie de salcâmi care produce un mugure întredeschis, un adevărat instrument muzical ce reproduce flueratul. In Sudan, există arbori, al căror trunchiu e ros de insectele ce-şi depun în el ouăle. Când acestea se deschid şi insectele tinere pleacă, rămân spaţii goale prin care vântul, suflând, produce sunete asemănătoare flautului.

Sunete armonioase şi stranii se înalţă adesea, în nopţi tăcute, din frunzişul arborilor şi în pădurile noastre.

Dar şi lumea moartă a pietrelor, a munţilor şi a nisipului produce sunete mai mult sau mai puţin muzicale.

In antichitate, se afla la Theba, faimoasa statuie a lui Memnon, fiul Aurorei şi al Soarelui, principe al Etiopiei, ucis de Achille.

Dimineaţa, când o izbeau cele dintâi raze de soare, statuia scotea sunete armonioase, care se interpretau ca un salut Aurorei. La apus, scotea, din contra, sunete plângătoare. Explicaţia probabilă a fenomenului stă în diferenţa dintre temperatura internă a monumentului şi cea externă. Statuia mai există şi azi, ruinată, lângă Medinet-Habu, dar a pierdut glasul.

In 1913, locuitorii unui ţinut din Japonia au fost îngroziţi de un suspin prelung, ce semăna cu gemetele unui rănit şi ieşia dintr'un munte. Toate cercetările poliţiei au fost zadarnice. Ţinutul ,deşi foarte roditor, a fost părăsit de locuitori, care n'au mai îndrăznit să se apropie. Pilde de fenomene la fel de ciudate sunt nenumărate. Darwin a semnalat în Chile un munte din care ieşia un fel de muget, ce se datora, după explicaţiile sale, strigătului nisipului sub paşii animalelor sau ai oamenilor.

Exporatorul african King a descris un deşert din Africa orientală, unde, afundând piciorul în nisip, auzi un sunet de clopoţei îndepărtaţi. Indigenii l-au botezat „cântecul nisipului".

Sunete mai curioase emit nisipurile din insula Kaonai (Hawai) şi din deşertul Colorado.

Mânate de vânt, dau ţipete din cele mai variate; răsturnate dintr'un sac, imită lătratul câinilor.

Mai armonioase sunt tonurile, pe care le dă un munte din Pyramide-Lake în Nevada: când clinchetele a mii de zurgălăi de argint, când o imensă şi adevărată simfonie de voci omeneşti. Acelaşi fenomen se întâlneşte dealtminteri în multe alte locuri. Cauza e mereu aceiaşi: frecarea boabelor de nisip între ele produce sunetul care variază după intensitatea şi direcţiunea vântului şi după condiţiile atmosferice.

Profesorul spaniol Jean Dominguez Berrueta a imaginat un aparat — cosmofonograful — compus din microfoane gigantice, adaptate la o serie de resonatori Helmholtz, care să culeagă toate sunetele pe care le emite natura. S'ar putea astfel analiza cântecul nedesluşit al aerului, şopotul apelor, glasurile solemne ale mării, ale furtunilor, vânturilor şi cascadelor, sgomotul marilor oraşe şi simfonia pădurilor, a munţilor şi a deşerturilor. Am căpăta astfel mijlocul de a produce o muzică nouă, care ar fi integrarea muzicii noastre umane în aceea a naturii. — (După *A. Piumati*).

Colţul librăriei „Hasefer"

Libraria de artă „Hasefer" din strada Eugen Carada No. 7 Karagheorghevici) recomandă următoarele cărţi interesante:

ROMANE FRANCEZE

André Maurois: Cercle de famille; *Paul Morand:* Flèche d'Orient; *Joseph Kessel:* Fortune carrée; *Georges Duhamel:* Querelle de famille: *Pierre Frondaie:* Le voleur de femme; *Némirowski:* Mouches d'automne; *Marcel Pagnol* (autorul lui „Topaze"): Pirouettes; *Jean Fayard:* Mal d'amour (prix Goncourt); *St. Exupéry:* Vol de nuit (prix Fémina); *Jean Giono:* Le grand troupeau; Regain; *Gh. Péguy:* Clio; *Stendhal:* Le rouge et le blanc (roman posthume) *Léon Daudet:* Les Bacchantes.

CATEVA TRADUCERI IN LIMBA FRANCEZA

Romanul de mare senzaţie: *L'amant de Lady Chatterly* al cunoscutului romancier englez *Lawrance* a fost tradus integral în limba franceză. Acest roman confiscat în Anglia pentru câteva scene libertine, se bucură de o frumoasă primire în Franţa. Preţul, lei 100, franco, în provincie

Huxley: (autorul minunatului Point-Contrepoint): Deux ou trois grâces; *Maurice Baring:* Princesse blanche; *Leonid Léonow,* cel mai de seamă scriitor reprezentativ al Rusiei bolşevice, a scos: *Les blaireaux,* minunata epopee a ţăranului rus legat de ogorul lui; *Gustav Meyrink:* Le Golem, Le visage vert; Din *Thomas Man* cel mai important romancier german recomandăm: La montagne magique (mare roman în 2 volume); *Pitigrilli:* L'homme qui cherche l'amour; *Katherine Maccsfield:* La garden-party; *Baltasar Gracian:* L'homme détrompé; *Sinclair Lewis* (premiu Nobel): Coups de pompe gratis (l'amour et l'auto aux Etats-Unis); *Hergesheimer:* La robe du soir (la crise de la quarantaine chez la femme); *Thomas Hardy:* Jude *l'Obscur* (traducere integrală); *Stefan Zweig:* Freud; *Kipling:* Puck; *Knut Hamsun: Pan* (a fost însfârşit tradus integral).

In provincie expediem, socotind 3,50 francul francez, numai în urma unui acont prin mandat poştal, restul ramburs.

Cărți și Reviste

ALBERT LONDRES; Les Comitadjis
(Albin Michel, 1932)

Albert Londres este astăzi unul din cei mai străluciți reporteri francezi. A ridicat reportajul senzațional la rangul de excelentă literatură. In reportagiile lui păstrează totuș mereu un ton de autentic document văzut și trăit. Toate informațiile pe care le prezintă au aerul de a fi veridice și conștiincios experimentate. Iată de ce paginile lui se citesc cu un interes nemai pomenit: au în acelaș timp farmecul unui roman de aventuri și preciziunea unui film docomentar netrucat.

Curiozitatea lui Albert Londres s'a îndreptat mai întotdeauna spre tărâmuri extra-europene, spre continente îndepărtate și meleaguri exotice. Ne aducem aminte mai cu seamă de „Le chemin de Buenos-Aires" în care Albert Londres, pentru prima oară, desvălue traficul abject care se face cu fetele europene, expediate în bordelurile sud-americane. Este o lamentabilă epopeie și un aspect odios al civilizației contemporane. Reportagiile lui Londres despre viața deportaților din Guyana au avut deasemeni un succes imens.

Ultima lui carte cuprinde aspecte din activitatea vestiților comitagii din Macedonia. Albert Londres este un vechi cunoscător al situației din Balcani. In timpul răsboiului a fost corespondent de răsboi pe frontul dela Salonic. E la curent cu multe ascunzișuri ale vieții politice din statele balcanice și cunoaște perfect de bine mai ales rolul pe care îl are Macedonia în conflictul surd dar puternic care dela răsboi încoace stărue între Iugoslavia și Bulgaria.

Londres descrie pe comitagiii bulgari ca pe niște haiduci naționali, a căror organizație reprezintă un veritabil stat în stat, exercitând un control și o teroare perpetuă asupra politicei bulgare. Comitagiii sunt, mai toți, macedoneni bulgari. Nemulțumiți de felul cum s'a împărțit Macedonia în 1919, ei revendică pentru Bulgaria o bună parte din teritoriul macedonean inglobat astăzi la Iugoslavia, pentru motivul că marea majoritate a populației din acest teritoriu este bulgară. Revendicările lor, actualmente, se manifestă prin asasinate politice, îndreptate fie asupra Sârbilor, fie asupra Bulgarilor care nu sunt de acord cu ei. Londres observă că aceste asasinate sunt rareori pedepsite și chiar când sunt, sunt numai de formă. Cu un flair remarcabil și cu o abundență de detalii prodigioasă Albert Londres descrie mecanismul organizației și procedura asasinatelor politice. Cartea e plină de scene delaolaltă pitorești și sinistre. Londres se ferește să tragă concluzii. Inregistrează și reportează. Ii înfățișează pe comitagii ca pe niște oameni de o perfectă moralitate, fanatici și împreunând în ei instincte sălbatice cu sentimente înalte, barbaria orientală cu rafinamentul politic, șiretenia cu sinceritatea.

In acelaș timp Londres evocă, în pagini pline de culoare, cadrul în care trăesc și se agită comitagiii, oferind lectorului diferite aspecte interesante ale Bulgariei și ale Macedoniei de astăzi.

AL. A. PH.

LEON TOLSTOI: Ana Karenina
Roman — 2 vol. Ed. „Cultura Românească"

Literatura rusească la noi se traduce îndeobște din franțuzește. Nimic de zis. Există, în ediții franceze, traduceri destul de bune din literatura rusească, deși adesea francezul are obiceiul „să adapteze" și „să localizeze". Totuși, o bună traducere în românește după o traducere franțuzească, tot merge.

Editura „Cultura Românească" a avut ideia fericită să publice de curând o nouă ediție din *Ana Karenina*. Despre roman, este de prisos să vorbim. Toată lumea știe că romanul... e bun. Rămâne să vedem dacă și traducerea e la fel.

Când editura a ales din literatura universală, acest roman grandios pentru publicare, alegerea desigur a fost foarte fericită. Nu tot atât de fericită a fost ideia de a-l însărcina cu traducerea pe d. George B. Rareș. Masacrarea pe care o aplică traducătorul român asupra textului original, atinge — trebue să recunoaștem — culmea artei de-a masacra.

Deschidem primul volum și începem lectura: „Toate familiile fericite se aseamănă. Dimpotrivă, orice familie nenorocită este așa în felul ei de a fi...".

In traducerea d-lui Rareș, în afară de paginile de filosofare ale lui Levin, care sunt neinteligibile, facem cunoștință cu „un deputat al nobleții" nu nobilimii, care mereu apare în scenă cu acest titlu.

Să deschidem al doilea volum. „Toți trei sufereau din pricina acestei situații, pe care Alexe Alexandrovici se aștepta s'o vadă sfârșindu-se odată cu aprinsa patimă, cum se sfârșesc toate în lumea asta, înainte de-a i se fi pătat onoarea în ochii tuturora; Ana, pricina întregului rău, pe umerii căreia apăsau mai greu urmările, nu primia poziția în care se afla decât cu speranța, și cu convingerea că un desnodământ este apropiat".

Frazele sunt încâlcite. Se face abuz de virgule, care nici la locul lor nu sunt puse. Expresii ciudate, altele traduse *ad-litteram* după textul francez, adăogiri ale traducătorului — fac din această *Ana Karenina* o lectură imposibilă.

Păcat că elogiile pe care le putem aduce editurii pentru inițiativa de-a tipări — și încă acceptabil — opera lui Tolstoi, nu le putem adresa și traducătorului, care a schilodit cartea.

EDUARD S. KONYA: Ce-am văzut în Olanda
(Biblioteca „Dimineața")

Curiozitatea călătorilor români s'a îndreptat rareori spre Olanda. Nu ne aducem aminte decât de d. Sadoveanu care să fi scris ceva despre țara morilor de vânt, a canalurilor și a porțelanurilor, într'o carte plină de culoare cum știe să compună numai autorul „Hanului-Ancuței". Olanda, față de noi, e așezată cam peste mână. Reprezintă pentru turistul superficial numai o prelungire a câmpiei Germaniei de Nord.

D. Konya, care a stat câteva luni în Olanda pentru a cerceta la Haga diverse probleme de drept internațional, a profitat de această ședere ca să cunoască mai de aproape civilizația și viața olandeză. Intr'o cărțulie scrisă spontan și fără pretenții a înregistrat aspecte și obiceiuri interesante din lumea acestei țărișoare, mai puțin întinsă decât Moldova, locuită de una din cele mai civilizate populații de pe pământ.

Frumoase și precise evocări a portului Rotterdam, a Amsterdamului cu sutele lui de canaluri și nenumăratele lui poduri, a vechiului oraș universitar Delft, a Haarlem-ului oraș al florilor, dau acestei cărți un mare interes documentar și pitoresc.

A. P.

PITIGRILLI: „Mamifere de lux"
Editura „Cugetarea" Buc.

O nouă carte a lui Pitigrilli în românește. Editura „Cugetarea le-a tipărit pe toate: *Fecioara de 18 carate, Cocaina, Centura de castitate, Atentatul la pudoare*. Desigur, din aceste patru volume ni-am putut face o idee generală despre maniera răutăcioasă, aproape cinică a acestui inimitabil humorist italian de-a privi toate tradițiile și convențiile societății moderne.

In recentul volum de traduceri, intitulat *Mamifere de lux*, Pitigrilli are ceva nou, o surpriză specială pentru cititorul român. Există, între paginile „Mamiferelor de lux", un capitol care se cheamă: *Farmec românesc*. Acest capitol descrie, în stilul plin de vervă și spirit care-i caracteristic lui Pitigrilli, psihologia cetățeanului român în străinătate. „Cetățeanul român" din nuvela lui Pitigrilli este un mamifer de lux, adică o femee: Matilda Arabescu. Se știe că Românul în țări europene face caz — cum e și logic, având în vedere necunoașterea străinilor a frumuseților noastre — de tot ce are mai caracteristic patria lui.

Matilda Arabescu, eroina din „Farmec românesc", e mândră că vine din țara marelui poet Eminescu și numele poetului melancolic îi stă adesea pe buze.

Pitigrilli, adică povestitorul, oarecum obsedat el însuși de obsesia eroinei sale, ajunge să spună — și s'o facă pe d-ra Arabescu să acționeze în consecință — că femeea română nu mai poate face nici dragoste fără intermediul spiritual al lui Eminescu. N'am să rezum scenele imaginate de Pitigrilli în jurul acestei idei, fiindcă s'ar pierde... farmecul pitigrillesc.

Ceiace mai are nou și deosebit acest volum este, în fruntea lui, o autobiografie. Inainte de-a face mărturisiri în legătură cu persoana sa, Pitigrilli dă o definiție a autobiografiei: „A scrie o autobiografie înseamnă a arăta publicului rufăria noastră intimă". Și cedează să și-o facă, cu termenii următori: „Am s'o fac totuși, deși sunt de părere că nu-i o faptă sinceră, fiindcă la astfel de ocazii îți pui rufe curate".

Capitolele următoare ale cărții: „Un serviciu prietenesc", „Ochiul mamei", „Bâlbâiala", „Pălăria pe pat", „Cupa Homeopatică", „Whisky and soda", „Buzunarul sinucigaș", „Purificare", „Fete tinere", „Cearceaful" descriu fiecare câte unul din aceste mamifere de lux care populează societatea modernă.

Pentru eternul lui spirit, pentru inteligența ascuțită și pentru curajul de-a gândi cum vrea și a se exprima după cum gândește, ceeace formează bagajul filosofic al lui Pitigrilli, această nouă carte — ca și celelalte — trebue să fie citită, și lectura va fi plăcută și folositoare.

CHARLES TOURNEMIRE: Cezar Franck

Omagiul pe care-l aduce Charles Tournemire în opera „Cézar Franck" maestrului său, are accente mișcătoare.

Autorul caută să pătrundă ansamblul forțelor, care au făcut din secolul XIII un secol de înflorire a cugetării umane, în toate domeniile activității și misticei sale:

„In mijlocul sec. XIII, epocă fără seamăn s'a elaborat muzica polifonică, preparată timid cu două secole în urmă.

„Pe de altă parte, poporul știuse să conserve în suflet: dragostea și respectul datorit idealului. N'a adus el oare prinosul calităților sale în tot ce avem durabil?

„După o mie nouă sute treizeci de ani dela ivirea creștinismului, suntem încă nedumeriți, în urma celui mai cumplit război, de egoismul și orgoliul celor meniți să dea „mulțumirea" necesară vieții sufletești, creind opere de artă.

„Ca prin farmec, „parfumul" sec. XIII nu s'a evaporat complect... El a fost respirat de Frescobaldi, Wagner, Paul Verlaine, Cézar Franck și alții. Parfum suav, care călăuzește pașii călătorului îndurerat pe cărăruia adevărului și dragostei".

Toată etica lui Charles Tournemire ne apare clar în aceste câteva rânduri. In momentul de față, puțin după moartea lui Vincent d'Indy, figură scumpă muzicii, dece oare „Schola Cantorum" nu și-ar întoarce ochii către autorul acelei muzici „orante" atât de îndrăzneață, către un artist a cărui demnitate perfectă și conștiință solidă, pot să-l consacre șef?

Charles Tournemire păstrează despre Cézar Franck o amintire atât de vie, încât pare că eri încă, am fi putut vedea alături pe maestru de elevul său.

Charles Tournemire, grație unei memorii precise, reușește să redea în cartea sa „intențiunile autorului însuși" asupra spiritului și interpretării operii sale, mai ales în ceiace privește lucrările pentru orgă, deasemenea Quintetul și sonata.

Insfârșit locul quasi-preponderent pe care-l dă Charles Tournemire celor „Trei Corale" nu reese dintr'o predilecție de organist, ci din admirația muzicianului pentru calitățile pur muzicale, caracteristice, ale acestor pagini admirabile.

Cartea lui Charles Tournemire este o operă de recunoștință și o minunată lecțiune. Ea demonstrează adevărul aforismului: „a pricepe un lucru înseamnă a fi la înălțimea valorii sale".

Dostoevski

Dostoevski trecea drept un om singuratec; rareori făcea vizite și încă mai rar primea în casa lui.

Cercetătorii caracterului lui Dostoevski, au ajuns aproape unanim la concluzia că firea lui de om închis și retras se datorește faptului că a fost mulți ani deportat în Siberia, unde s'a deprins cu singurătatea.

Toți biografii lui Dostoevski își întemeiază cercetările pe opera lui intitulată: „Amintiri din CASA MORȚILOR", în care Dostoevski redă în chip real descrierea amănunțită a caracterului și a închisorilor rusești din timpul țarismului.

Nu de mult au eșit de sub tipar memoriile lui A. S. Suvorin, (un ziarist de seamă al fostului imperiu rusesc, fost director al ziarului guvernamental „NOVOE VREMEA" din Petersburg) — în care aduce fapte noui despre Dostoevski.

Suvorin e un fost amic intim al lui Dostoevski, pe care l-a vizitat des în casa lui de pe „Insula Vasilievski" (cartierul bohem al Petersburgului), unde romancierul a locuit mulți ani.

Suvorin în lucrarea sa, scrie între altele:

„Intr'o zi l-am găsit pe Dostoevski într'o stare deplorabilă, palid, cu fața schimbată, transpirând, cu părul ud lipit pe frunte. Stătea lângă masa de lucru și cu degetele tremurânde umplea tuburi de țigări cu tutun. Trecea chiar atunci printr'un acces teribil de epilepsie, de care se știe că suferea de mai mulți ani.

In această epocă el terminase romanul „IDIOTUL".

— „Vezi d-ta", — îi zice el lui Suvorin, — „lumea îmi reproșează felul meu de viață retrasă și singuratică; dar cum pot eu să mă duc undeva când veșnic am frică de accesele teribile ale bolii mele? Și cu cât mă gândesc la aceasta mai mult, teama de a părăsi casa devine din ce în ce mai mare".

Liniștindu-se puțin, el continuă:

„Azi am revizuit ultimele capitole din romanul meu „IDIOTUL", și am început să mă gândesc dacă cititorii vor putea înțelege principalele personagii, ca Principele Mâșchin, negustorul Rogojin și Nastasia Filipovna? Nu vor găsi ei oare în ele numai tipurile preschimbate ale lui Aleoșa, Dimitri și Grunia din romanul meu „FRAȚII KARAMAZOV"? Și concentrându-mă asupra acestei chestiuni, am leșinat și un acces de epilepsie m'a cuprins".

A. S. Suvorin, care cunoștea conținutul romanului, cu toate că nu era încă tipărit, a dovedit amicului său lipsa de temei în îndoiala sa.

Dostoevski s'a lăsat convins și peste câteva zile romanul „IDIOTUL" a apărut. — *Boris Almasoff*.

Au apărut în Editura „CUGETAREA" DELAFRAS:

PITIGRILLI

MAMIFERE DE LUX

cu un portret al autorului și schițe autobiografice

DAMIAN STĂNOIU

FETE ȘI VĂDUVE

In editura „Adeverul" a apărut romanul scriitorului GALA GALACTION

PAPUCII LUI MAHMUD

Fantastica poveste a lui Savu Pantofaru, adâncă și impresionantă luptă sufletească între umbra însângerată a păcatului și răscumpărarea întrezărită, alcătuește o nouă și valoroasă pagină în opera originalului scriitor.

Nu preparați examenele de literatură fără să cercetați excelentele studii literare asupra lui Eminescu, Lessing, Goethe, Ibsen, Rousseau, etc. apărute în volumul

ATITUDINI CRITICE

de ION SAN-GIORGIU

„Biblioteca Dimineața"

Prețul 7 lei

CRONICA LITERARA

Anton Holban: Parada Dascălilor

D. Anton Holban a mai publicat până acum două romane, *Romanul lui Mirel* și *O moarte care nu dovedește nimic*, din care eu n'am avut prilejul să cunosc decât pe cel din urmă. Am avut impresiunea unui spirit analitic până la asprime, până la acea părtinire care ne silește să luăm apărarea eroilor împotriva a chiar creatorului lor. De altfel scrisul d-lui Holban dovedia prin nervozitatea lui și prin anume veleități de penetrabilitate, vecine cu prețiozitatea, un om inteligent, pe care un spirit de exaltare și capriciu îl împiedică dela acea contemplație liniștită, profundă, care este începutul și sfârșitul oricărei mari creații.

Noul volum *Parada Dascălilor* confirmă inclinațiunile incisive ale d-lui Holban, deoarece cartea este un fel de tablou satiric al corpului didactic secundar, fără alt sens decât satisfacțiunea spiritului de a defini un anume aspect al vieții.

D. Holban va fi știind poate că eu sunt, prin profesiunea mea, unul din aceia, în măsură de a-mi da seamă de adevărul sau neadevărul cuprins în observațiunile sale. Ei bine, nu este un rând din carte, care să nu aibă, vai, cea mai desăvârșită aprobare în propria mea experiență și din acest punct de vedere scrierea merge sigură pe adevăr.

Firește că generalizarea e totdeauna iniquă și autorul are dreptate când recunoaște că „în țara aceasta mai există mulți dascăli care merită admirație și atenție pentru știința și sacrificiul lor zilnic". Din pricini însă pe care nu o cronică literară are căderea de a le cerceta, atmosfera corpului didactic este în multe cazuri aceea pe care o zugrăvește d. Holban.

Mijloacele bănești nesatisfăcătoare, aerul provincial? Fapt este că profesorul secundar român — se înțelege, fără să generalizăm — nu citește cărți și nu este un intelectual subțire, deși el este chemat într'o țară tânără ca a noastră să alcătuiască floarea intelectualității. Câți profesori de istorie sunt în curent cu noile cercetări și au văzut măcar cu ochii vreo publicațiune de specialitate? Câți maeștri de desemn sau de muzică — oameni în genere simpli, ratați și fără cultură — au cunoștințe de istoria artei și a muzicii? Câți profesori de literatură citesc cărți și reviste și sunt în curent cu scrisul contimporan? O sală specială a *Fundației Carol* și *Biblioteca Academiei* pune oricând la dispoziția profesorilor mijloace de informație, dar rar se întâmplă ca în aceste așezăminte să pășească membri ai corpului didactic. Două reviste mari de cultură avem în țară, *Viața Romînească* și *Gândirea*. Eu personal, n'am găsit până acum un profesor care să le fi răsfoit, după cum n'am văzut pe niciunul aducând în buzunar alături de o gazetă politică, o foae săptămânală literară sau culturală, iar când am văzut, profesorul se întâmpla să fie el însuș... scriitor. E inutil ca cineva să protesteze, fiindcă acest fapt este evident pentru orice om de bună credință pe care problema — dincolo de orice susceptibilități — nu-l înspăimântă decât fiindcă există. Din cauză că nu este în centrul vital al culturii, profesorul secundar este atins de o lipsă de spirit critic isbitor la întâia convorbire și are o astfel de spaimă de manifestațiunile de cultură, pe care le socotește — se vede — ca superioare menirii sale, încât e în deajuns ca o mediocră profesoară să publice o mizeră broșurică sau ca un retor facil să țină o conferință anostă, pentruca în șoapte de venerațiune să fie decretați *„distinsa noastră colegă, distinsul nostru coleg"*.

Nu este în intențiunea mea de a jigni aci pe nimeni, cu atât mai mult cu cât îmi dau seamă că unii dintre cei mai distinși factori ai culturii contimporane fac parte din acelaș corp didactic, decăzut, temporal, dela strălucirea și autoritatea de care se bucura înainte de războiu. Scriu aceasta pe deoparte, fiindcă fondul scrierii d-lui Holban trebuia confruntat cu realitatea, pe de alta spre a stârni o meditațiune ce poate fi multora profitabilă. Faptul că autorul cărții în chestiune este el însuș profesor, dovedește că corpul are atâta vitalitate încât să-și fabrice singur oglinda în care să se privească.

De altfel scrierea d-lui Holban este nevinovată ca orice ficțiune și tinde numai să zugrăvească unele diformațiuni profesionale așa cum Caragiale, de pildă, a ironizat în Chicoș Rostogan, pedagogia ardeleană și d. Brăescu viața cazonă. Deși așadar fictivă, cartea d-lui Holban nu este și humoristică, ci e pătrunsă de amărăciune și o indignare ce răsar la tot pasul, în observațiuni de o nobilă idealitate. Autorul se arată de pildă indignat de lipsa de probleme spirituale din mintea părintelui Bartolomeu:

— „Auzi, părinte, Crăciunescu a întrebat dacă e bine să se învețe morala religioasă în școală?"

Părintele rămâne îngândurat, probabil că-i trece prin minte toată importanța acestei chestiuni, îi face istoricul din timpurile cele mai vechi, și în toate țările. Probabil că-și alege vreun răspuns mai pe înțelesul nostru, al profanilor, din acest subiect așa de complicat care i-a dat prilejul atâtor meditații dintre cele mai intime. Poate că ezită, tocmai pentru că are prea multe de spus. In sfârșit, părintele Bartolomeu cuvântă:

— „Care Crăciunescu?"

In altă parte, lipsa de cultură a corpului didactic este demonstrată printr'o discuțiune de felul acesta:

Lungeanu. — Unde e veselul Alecsandri? Acum nu mai e nimeni.

Intervin iarăș aprins. „Fiindcă nu sunteți în curent. Hortensia Papadat Bengescu"

Biju. Am încercat să citesc. Nu-mi place. Scrie încâlcit.

— Ion Barbu.

Biju. Nu cunosc!

Borș. Nu cunoaștem!

— Arghezi.

Manea. L-am auzit la Radio, vorbește binișor.

Biju. Eu l-am citit, numai porcării.

. . . .

Am întâmplător la mine „Flori de Mucigai", și citesc ca mărturie „Tinea"

. . . .

Vezi, Năstase osânditul
Nu te-a pătruns decât odată
Și-atuncia toată
Cu tot cuțitul.

Aștept sentința: Biju izbucnește vehement:
— Dar de astea îți fac și eu câte o duzină pe ceas:

Vino, fato, să ți-o bag,
Să-ți ajungă 'n esofag!...

Părerea noastră este totuș că metoda de demonstrațiune a d-lui Holban este greșită și de natură să stârnească în cititor o impresiune contrară celei urmărite. Opiniile literare ale autorului pot întâmpina rezistență chiar în cercurile literare, necum într'un grup de oameni conservativi prin definiție. Deși personal sunt, se înțelege, de altă părere, nu văd neapărat în exclamația „Am încercat să citesc (pe d-na Hortensia Papadat Bengescu) Nu-mi place. Scrie încâlcit", un semn de ignoranță ci mai mult o reacțiune personală, în felul ei legitimă, la un anume gen de literatură. De asemenea necunoașterea poeziei d-lui Ion Barbu, nu este degradatoare pentru un om cult, mai ales când nu e profesor de literatură, pentrucă de când e lumea, valorile noi pătrund încet și omul e îndreptățit să opună oarecare rezistență producțiilor asupra cărora opinia publică nu este încă fixată. Demonstrațiunile autorului au vasăzică o nuanță de subiectivitate ce nu convine unei creațiuni obiective și care dă un aer de aprindere ingenuă cărții, răpindu-i deplina putere de sugestie.

De altfel urzeala volumului este anecdotică și prezintă o mare asemănare cu metoda portretistică a d-lui E. Lovinescu, din *Memorii*. Presimt sub numele fictiv un personagiu real și oricât autorul pretinde că și-a născocit eroii, noi vrem destăinuirea prototipului, pentru motivul că nu ni se face prezentarea intuitivă a oamenilor ci o caracterizare critică de natura portretului istoric. Cu toate acestea scrierea d-lui Anton Holban este interesantă, și spirituală și dacă ea nu lasă în suflet întipărirea neștearsă a unor ființe vii, ne captivează cu problemele și inciziunile ei și ne dă satisfacțiunea superioară de a privi aspectele unei societăți prin ochii unui om inteligent.

G. CALINESCU

INSEMNĂRI

Premiul „Femina" pe 1931

Premiul „Femina — Vie heureuse" a fost acordat de curând d-şoarei Henriette-Yvonne Stahl pentru volumul de nuvele „Mătuşa Matilda" apărut anul trecut la „Cultura Naţională".

D-ra Stahl a adus în literatura noastră actuală calităţi originale de fineţă psihologică, de subtil spirit de observaţie şi un stil delicat şi sobru, plin de rezonanţe adânci. Ne aducem aminte de „Mătuşa Matilda", evocarea aceea de-abia schiţată, dar atât de sugestivă, a unei tragice iubiri din trecut, pe care o fată o bănueşte dintr'un teanc de scrisori îngălbenite şi din amintirile fragmentare şi risipite ale unei octogenare mătuşi. In acelaş volum autoarea înfăţişa şi un alt aspect al talentului ei. Era bucata intitulată „La Bătălia de la Port-Artur", o schiţă realistă şi plină de sensibilitate din viaţa mahalalelor noastre.

Henriette-Yvonne Stahl

D-ra Stahl a scris, înainte de „Mătuşa Matilda" un mic roman „Voica", a cărui traducere a început să a apare acum de curând în revista „La courte paille". In „Voica" se găsesc toate calităţile de acută simţire şi de just realism ale d-rei Stahl. Cu cele patru nuvele din „Mătuşa Matilda" talentul său apare deplin consolidat, sub toate aspectele lui. Pe lângă aceste aspecte cartea ne face să bănuim şi multe din posibilităţile viitoare ale d-rei Stahl. Iată ce ne face să aşteptăm încă multe manifestări originale ale acestui talent delaolaltă şi viguros delicat, bogat şi generos, pentru care premiul „Femina" este o justă încununare.

Moartea lui Charles Gide

Din Paris ne-a sosit vestea că a murit Charles Gide, în vârstă de 85 ani. Timp de aproape jumătate de secol Charles Gide a incarnat pentru marele public Economia Politică. Deşi faţă de precursorii lui la Collège de France — Rossi, Chevalier, Leroy-Beaulieu — Gide reprezenta păreri evoluate şi oarecum revoluţionare, se poate spune, totuş, că, privită în general, activitatea lui a fost călăuzită de marile principii ale Economiei Politice clasice. Tratatul de Economie politică al lui Charles Gide este, alături de Manualul lui Philippovich în Germania şi de Tratatul lui Truchy în Franţa, una din cărţile indispensabile oricărui student în Economia politică. Tratatul lui Gide prezintă, dealtfel, faţă de toate celelalte opere analoage, calităţi superioare de limpezime şi sistematizare.

Charles Gide a început prin a se ocupa cu studiul Ştiinţelor naturale. Nepotul lui, André Gide, l-a evocat în „Si le grain ne meurt" ca pe un om taciturn şi meticulos, pasionat de cunoaşterea ştiinţifică şi de explicarea fenomenelor vieţii. Pasiunea aceasta pentru ştiinţă Charles Gide a adus-o mai târziu şi în studierea fenomenelor economice. Ceeace îl distinge pe Gide este un ascuţit spirit critic şi un adânc bun simţ. Aceste două calităţi l-au făcut să înfrunte cu multă abilitate şi să pună la punct cu eleganţă cele două mari chestiuni care au torturat pe economişti dela Adam Smith până astăzi: găsirea de legi economice şi problema unei unităţi de măsură a valoarei. Convingerea că discuţiunile teoretice (din care cele două chestiuni fac parte) nu aduc niciun rezultat util, l-a făcut pe Gide să lucreze în domeniul economiei politice practice. Gide a fost unul din marii apărători ai ideii de cooperaţie (desvoltată mai ales în lucrarea lui „La Coopération").

Charles Gide a fost şi un excelent scriitor. Scrierile lui sunt pline de comparaţii sugestive, de exemple plastice, de explicaţii ingenioase şi originale. „Istoria doctrinelor economice", scrisă în colaborare cu Charles Rist, este o carte admirabilă, a cărei lectură e pasionantă şi agreabilă ca a celei mai bune opere literare. Din acest punct de vedere Gide a rupt complect cu o detestabilă tradiţie, potrivit căreia Economia politică era scrisă searbăd şi plicticos, fără culoare, fără exemple, într'un stil plin de abstracţii şi de formule cu pretenţii de exactitate matematică.

Charles Gide, prin talentul lui şi prin bunul lui simţ, a apropiat Economia Politică de viaţa reală, făcând din ea o ştiinţă a vieţii şi, mai mult decât atâta, o artă a vieţii, tinzând nu atât spre o explicare ştiinţifică a condiţiilor desvoltării economice cât spre o ameliorare şi o perfecţionare a acestor condiţii.

Iar datorită talentului lui literar a făcut accesibilă Economia politică marelui public, popularizând şi vulgarizând (în bunul sens al cuvântului) chestiuni care riscau să rămână, pe nedrept, învăluite în obscuritate şi stil încâlcit. După Gide, astăzi, Economia politică nu mai poate fi numită, ca altădată, „literatură plicticoasă".

Poezia şi oraşele mari

Un fenomen destul de curios, care poate da loc la constatări interesante deşi de o perfectă inutilitate, este desacordul dintre motivele poetice şi viaţa actuală. Intr'adevăr poezia trăeşte încă şi astăzi pe temeiul unor motive de inspiraţie, rămase neschimbate din antichitate până acum. Mereu înoit, mereu repetat, acelaş vechi material poetic umple versurile marilor poeţi din toate epocile. Iubirea fericită sau decepţionată, sentimentul neantului, frica de viaţă şi dragostea de viaţă, refugiul în tăcere şi în singurătate, inadaptabilitatea şi orgoliul romantic al nepotrivirii dintre individul de geniu şi lumea în care este silit să trăiască, iată câteva din temele obişnuite care apar în poeziile celor mai celebri poeţi universali. Dela romantici încoace, mai ales, aceste teme au devenit chiar de o curentă întrebuinţare şi banalitate. In acelaş timp decorul poetic, fondul descriptiv pe care aceste elemente se grefează, comentariul plastic a rămas şi el neschimbat. Toamna este de rigoare într'o poezie tristă, primii fulgi într'una de contemplativă melancolie, primăvara merge foarte bine cu ftiziile întârziate şi cu amorurile pure şi naive, iar toiul verii e un cadru indispensabil pentru stihurile voluptuoase.

Toate acestea înfăţişează o moştenire pe care poeţii sunt obligaţi s'o respecte şi s'o cultive. Este o moştenire, dealtfel, foarte comodă, pe care, chiar atunci când o desconsideră ca valoare, poeţii o primesc din indolenţă, din tradiţie sau din frica de a se găsi deodată în faţa nevoii de a crea un comentariu original reacţiunilor lor poetice.

Fără îndoială nimic de spus în privinţa motivelor sufleteşti. De mii de ani acestea au rămas aceleaşi. Lumea modernă n'a creiat niciun sentiment nou, nici-o complicaţie afectivă inedită. Toate pervertirile la modă mai ales în literatura zisă „fin-de-siècle" se reduc la prea puţin lucru. Apar astăzi penibile şi triste. Toate încercările de inovare în domeniul sufletului s'au arătat a fi inoperante, ridicule sau absurde, fără rezonanţă şi fără niciun succes. Verlaine rămâne prin câteva poezii de o puritate şi de o simplitate ideală. Chinuitul Baudelaire rămâne şi el prin câteva poeme în care sentimentul e limpede şi simplu, aproape deloc deosebit de sentimentul lui Ronsard, de exemplu.

Dacă etern şi neschimbat e sentimentul poetic (şi e greu de închipuit cum s'ar putea schimba), viziunea naturii în poezia modernă a suferit, în ultimul secol, oarecare modificări. In primul rând prin locul pe care îl ocupă oraşul în poezia actuală. Poate maidegrabă ar fi mai nimerit să spunem: locul pe care ar trebui să-l ocupe oraşul. Poetul modern este un citadin, de cele mai multe ori. Contactul lui cu natura este, în chip obişnuit, accidental. Natura pare că reprezintă totuş un accesoriu indispensabil oricărei manifestări poetice. Ca şi cum o dragoste, de exemplu, n'ar apărea suficient de poetică dacă ar fi plasată pe stradă, într'o grădină publică sau într'un etaj de casă modernă. De ce, adică, ar fi nevoie numaidecât de guri de plaiu, de dumbrăvi de mesteceni, de tălăngi, de singurătatea codrului sau de murmurul unui isvor, pentru a comenta „poetic" un sentiment născut într'un oraş mare, pe o stradă cu automobile, tramvaie şi reclame luminoase? Credem că este aici o bună parte de prejudecată. Este aceeaş moştenire penibilă de care pomeneam. Mai ales la noi accesoriile acestea patriarhale abundă încă în versuri. De cele mai multe ori aceste accesorii au un aer livresc şi de un ciobănism de carnaval. Sau poezia capătă deodată aerul unei compozţii de vacanţă, şi de escursie trecătoare, în timpul căreia poetul s'a grăbit să înghită pe nemestecate o provizie oarecare de imagini campestre. Aşadar o poezie dominicală, de sfârşit de săptămână — dar care nu vrea să aibă aerul că este ceiace este.

Introducerea oraşului mare în poezie a fost încercată de mult. Dela Baudelaire, Verhaeren a descris oraşul în versuri uluitoare. Guillaume Apollinare a cântat dragostea şi Parisul în „La chanson du mal-aimé", scoţând accente de o frumuseţe patetică rară. Aşadar poeţi de geniu au dovedit că lucrul e posibil. Bine înţeles introducerea oraşului mare în versuri, atunci când nu comentează un sentiment adânc şi adevărat, unul din acele veşnic nouă sentimente vechi, este tot atât de absurdă ca şi ciobănismul livresc sau excursionist, poreclit nu ştiu de ce tradiţionalism.

Tradiţionalism nu este deloc acompaniamentul cu tălăngi şi isvoare al unor sentimente de mucava şi drâmbă, tot aşa cum nu se chiamă modernism înlocuirea sistematică a adevăratei inspiraţii prin metafore stridente şi comparaţii cu zgârie-nori, tramvaie sau claxoane. —*Al. A. Ph.*

Criza teatrului în Germania şi Statele Unite

Literaţii germani s'au întrunit sub preşedinţia lui Fulda şi a lui Rehfisch, pentru a se consfătui asupra crizei teatrale. Hans Bars, preşedintele asociaţiei autorilor dramatici germani, a comunicat adunării că unele teatre dintre cele mai importante datorează câte 200 000 de franci ca tantieme pe anul trecut. S'a mai arătat că rolul autorului a devenit azi secundar, din pricina performanţelor acrobaticeşti pe care regisorii le impun artiştilor. Dacă Wilhelm Tell ar fi o piesă modernă — a spus unul din oratori — artistul din rolul titular ar fi pus să se caţere pe stâlpul din piaţa din Altdorf, ca să dea jos pălăria lui Gessler. S'a votat o moţiune, semnată între alţii de Fulda, Rehfisch, Ferdinand Bruckner, Feuchtwanger, etc. în care se atrage atenţia ministrului de resort că scenele germane nu mai sunt conduse, ca în perioada de strălucire a teatrului german, de dramaturgi de marcă, ci de negustori care punând afacerile deasupra intelectului, au transformat teatrul din locaş de cultură, în local de petrecere. Se vorbeşte în moţiune şi de câştigurile realizate de dramaturgii germani. Zuckmayer, unul din cei mai însemnaţi autori dramatici, a cărui piesă „Căpitanul din Koepenick" s'a jucat pe toate scenele Germaniei, câştigă maximum 4 milioane de lei pe an, pe când în Anglia, de pildă, Noel Coward câştigă anual vreo 40 de milioane de lei, Sheriff şi Bernard Shaw câte 28 de milioane, Wells 2? de milioane, Galsworthy şi Somerset Maugham câte 16 milioane.

In schimb, americanilor le merge foarte prost. După d-na Inez Haynes Irwin, preşedinta asociaţiei scriitorilor americani, autorii care-şi câştigau până acum pâinea scriind pentru magazinele periodice, sunt în mare strâmtoare, pentrucă din aceste reviste multe şi-au încetat apariţia, iar celelalte apar cu un număr redus de pagini, umplute cu materie din stocul inepuizabil adunat în ultimii ani.

Fondurile de ajutor ale asociaţiei au secat; jumătate din membri sunt siliţi să-şi înceteze cotizaţia, iar ceilalţi au redus-o la limita minimă de un dolar.

Oseminte găsite în Anglia

In comitatul Dorset din Anglia s'au descoperit de curând, sub ruinele unui schit vechi, osemintele lui Eduard Martirul, regele nefericit ucis în anul 978 din ordinul mamei lui şi al fratelui său vitreg, care i-a uzurpat apoi tronul. Ingropat la 3 ani după asasinare sub altarul schitului, Eduard Martirul a rămas acolo până în 1539, când călugării au părăsit mânăstirea. De frica vre-unei profanări, unul din călugări a îngropat probabil în ascuns moaştele, căci la mutare ele nu s'au putut găsi nicăeri. Făcându-se acum săpături în locul unde se afla odinioară altarul, s'a dat de un sicriu de plumb, în care s'au găsit craniul şi osemintele de atâta vreme pierdute.

O punere la punct

Un preot ne întreabă dacă desenurile care însoţesc articolul *„Soborul dela Căldăruşani"*, de Damian Stănoiu, publicat în n-rul trecut al ziarului nostru, sunt făcute după indicaţiile autorului. Răspundem: nu. D-sa ne-a trimis manuscrisul şi nimic mai mult.

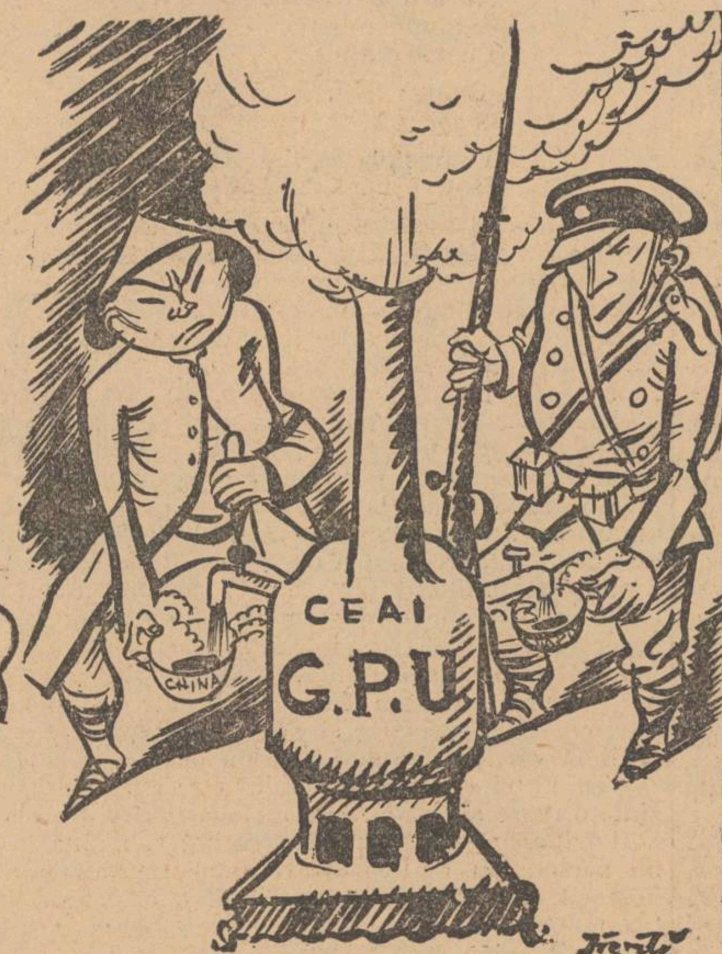

1300 numere apărute

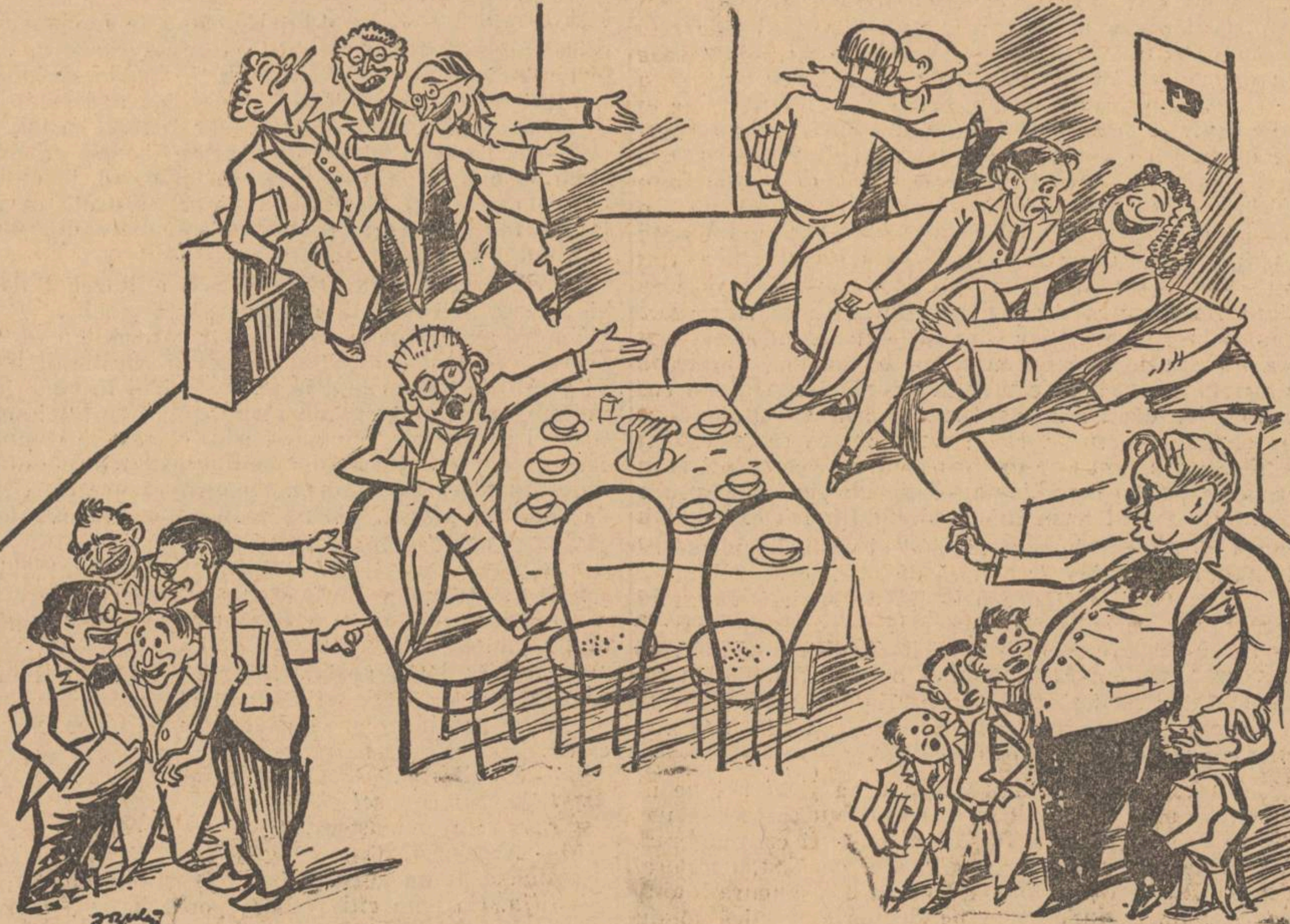
conţine lucrări literare, de pedagogie, de educaţie, de ştiinţă popularizată ale scriitorilor români şi străini.

De vânzare la toate Librăriile din ţară.

Cereţi catalogul gratuit la Librăria „Universala" Alcalay & Co., Bucureşti.

Ceai rusesc

Ceai literar

Ceai dansant

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR.CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL X. -SERIA II-a. - No 590

Număr special
cu un supliment ilustrat

12 Pagini—15 Lei

Duminică 27 Martie 1932

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897, CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

a „ASOCIAŢI... SIBIU

Un veac dela moartea lui Goethe

JOHANN WOLFGANG GOETHE

Scurtă fişe biografică

Câteva evenimente parcurg şi influenţează viaţa „geniului universal". Calificativul aparţine Francezilor.

La Lipsca, poetul învaţă dreptul. La Strassburg îşi capătă diploma. După magie şi alchimie, paralel cu studiul legilor, isprăveşte un curs de anatomie. La Frankfurt, locul de naştere, se instalează advocat. Dacă ar fi trăit toată viaţa în provincia lui, nu s'ar fi ales de el nimic, afirmă poetul. Cu Liedurile delicate pe care le-a scris şi cu o dragoste înflăcărată, ivită în epocă, toate astea laolaltă fac un eveniment teritorial.

Un alt eveniment, repetat mai târziu în viaţa lui Wagner: prietenia afectivă a unui Suveran. Ducele de Weimar chiamă la curte pe Goethe, şi-l ataşează, îl face consilier intim şi îi încredinţează gospodăria ducatului. Zece ani încheiaţi Weimarul are pe cel mai bun intendent în persoana poetului celui mai mare: valoarea artistică nu exclude capacitatea practică. In massa evenimentului intră pasiunea lui crâncenă şi stăruitoare pentru Charlotte Stein, mamă a câtorva copii, femee mai vârstnică decât poetul însă frumoasă. Ea nu a consimţit să farmece de aproape personalitatea lui şi să i-o covârşească, decât după o luptă cu sine şi cu el de câţiva ani.

Eveniment intelectual: Italia. Goethe o străbate până'n vârf şi 'n colţurile Siciliei doi ani întregi. Concepţiile lui renasc într'o patrie de sud. Liniştea liniei lui ultime, sedimentul senin al stelelor pe fundul sufletesc, corectitudinea fină şi glacială care intră cu materiale noi în personalitatea poetului, îi vin din clasicismul mediteran.

In 1789, Goethe trăeşte marea revoluţie franceză, cu desgust şi ironie. In 1806 Francezii ocupă Weimarul. Goethe cunoaşte pe Napoleon şi-i recunoaşte geniul, afirmând că ura naţională nu trebuie să se ridice până la intelect.

A fost prieten, camarad şi frate cu Schiller, care a murit înaintea lui şi a căruia individualitate i-a slujit de propulsor şi regulator artistic.

Wolfgang Goethe a trăit 83 de ani, dela 28 August 1749 până la 22 Martie 1832. Probabil că Inefabilul şi Subtilul Arhitect, Demonul şi Divinul, a ţinut ca poetul să-şi închidă ochii numai după ce a isprăvit deplin pe Faust, care-i una din oglinzile Lui cu douăsprezece feţe.

Flacăra lui Goethe nordicul, al umbrei, al ceţei, al goticului inspirat dela posomoriţii molifţi, arzătoare cu intensitate, a fost o arşiţă şi un abur mare de foc. Ca într'o vitrină, jumătate luminată din infern şi jumătate îndulcită de inocenţa blajinului azur, în văpaia lui a licărit şi a jucat viaţa şi din pietre. Pentru poet nimic nu stă pe loc. Un vânt, un talaz răscolesc interiorul şi suprafaţa şi pun în vârtej natura stabilă amestecată cu natura mobilă. Când se opreşte şi văzduhul, colindă parfumele...

Adoraţia lui pentru graţie, tinereţe şi femeie are instinctul pruncului, impetuozitatea zimbrului şi sfiala monastică dinaintea icoanei Prea Curatei. Sănătos şi puternic, Goethe nu şi-a permis niciodată să ia în derâdere sau cu amărăciunea impertinenţei amanta şi muma. Pentru el femeia este cel mai lung nenufar al misterului, care binevoieşte să-l înflorească pe lumina apei. Şi nu şi-a permis nici păcatul tăgadei, simţindu-se de o fiinţă cu acela pe care delicata noastră ignoranţă îngenunchiată l-a chemat în şoaptă cu numele de Dumnezeu.

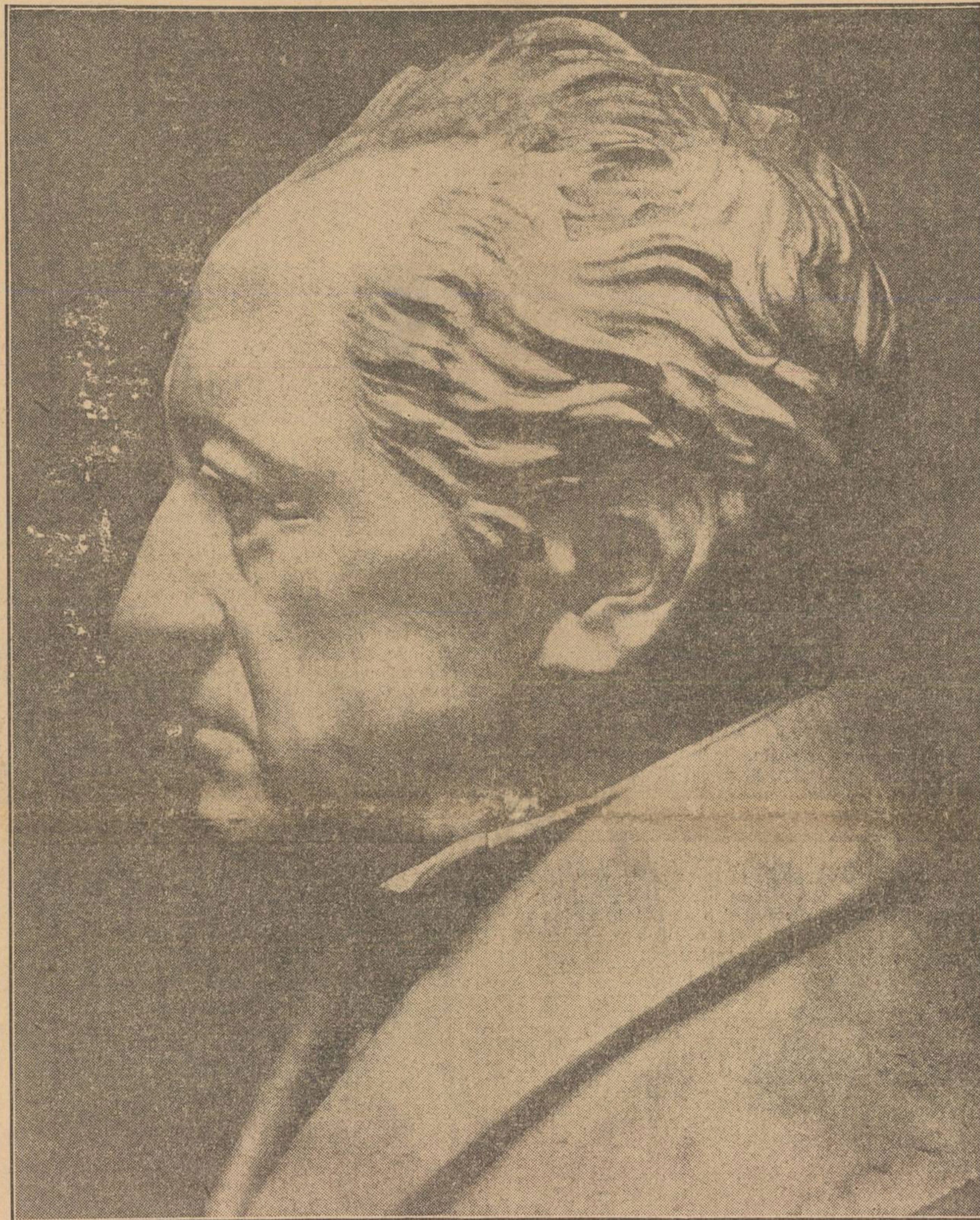
La toate epocile, adică în toate zilele, Goethe a iubit: nevoie extatică şi nu excluziv de posesiune, ca să se multiplice şi să audă noi voci de viori şi de rugăciuni. In manuscrisele lui reapar figurile continuu transformate care l-au impresionat mai adânc. Aci e Charlotte Buff, logodnica unui bărbat mai fericit decât poetul, cu întâia ei candoare. Dincolo e Frederica Brion, fata unui preot luteran sau Minna Herzlieb, fiica unui librar. Toate femeile pe care le-a iubit poetul, capătă un nume şi îl păstrează, ca buruienile aflate în munte, de mâna unei prinţese sau a unui învăţat. La 74 de ani, văduv după decesul soţiei sale, născută Vulpius, cu care s'a căsătorit la 58 de ani, Goethe e îndrăgostit ca un efeb, de Ulrica Levezow, care poate să-i fie strănepoată...

Opera literară e vastă, a ciudatului nepot al lui Wotan şi ea intră, ca şi personagiul autorului în mitologia germanică, al căreia ultim vlăstar pare să fie însuş Faustus. Cititorul neinformat este surprins când aude că Goethe a fost şi un om de ştiinţă, un fizician, un fiziolog, un botanist. El a pus în ştiinţă ceeace s'a numit „compoziţia organică la vegetale" şi a descoperit în anatomie osul numit intermaxilar — dar îşi caracterizează literatura: fragmente dintr'o spovedanie mare.

Publicul rămâne când la Faust, când la Liedurile şi baladele poetului. Clavijo, Goetz von Berlichingen şi Egmont reţin admiraţia spectatorului. După părăsirea postului de semi-guvernator al ducatului, Goethe a rămas directorul teatrului din Weimar (până în seara introducerii pe scenă, din voinţa Ducelui, a unui personaj dramatic neaşteptat: un câine). Când Scrisorile din Italia, când Elegiile romane sau Wilhelm Meister atrag genuflexia publică.

Dacă ţi s'ar porunci să alegi din imensa bibliografie a poetului o singură lucrare, singura lui cea mai bună lucrare, poate că te-ai codi. Care-o fi la Goethe, ea? Să fie Hermann şi Dorotheea? să fie Werther? — Poţi să ştii?

T. ARGHEZI

I. G. Schadow — Bustul lui Goethe

Goethe — Omul de ştiinţă

de Prof. Dr. FR. RAINER

Goethe a considerat de egal îndreptăţite activitatea sa ştiinţifică şi cea poetică. Ţinta sa supremă, în toate, fiind *Ideia*, el a urmărit s'o desprindă din fenomenele naturii ca om de ştiinţă, iar ca poet s'o imprime materiei artei sale. Opera de artă mare, în concepţia lui, era un produs al naturii realizat conform legilor ei: aceasta a fost lauda cea mai mare pe care el a putut-o aduce artei eline.

El însuşi ne spune ce epocă plină de voioşie i-a dat „Critica puterii de judecată" a lui Kant, (apărută în 1790), fiindcă într'însa a văzut puse alături ocupaţiile sale cele mai disparate, produsele naturii şi cele ale artei tratate la fel, judecata estetică şi judecata teleologică luminându-se reciproc. Bucuria sa a fost, ne spune el, că poezia şi cercetarea comparativă a naturii sunt atât de aproape înrudite între ele, încât se supun aceleiaşi judecăţi.

Tot din Kant el citează o frază, pe care şi-o aplică sie-şi, caracteristică pentru tendinţele sale: „Ne putem imagina o inteligenţă care nefiind discursivă ca a noastră, ci intuitivă, purcede dela o sinteză, dela intuiţia unui întreg ca atare ca să meargă spre părţile sale constitutive". Comentează Goethe: „Autorul aici pare a vorbi de o inteligenţă divină. Dar, dacă în domeniul etic, prin credinţa în divinitate, virtute şi nemurire ne putem înălţa într'o regiune superioară şi ne putem apropia de o fiinţă supremă, atunci în domeniul intelectual, privind cu tot sufletul natura veşnic creatoare ne vom învrednici de a lua parte spiritualmente la înfăptuirile ei. Eu însumi, dintru'ntâi, fără a-mi da seamă şi dintr'o nevoie lăuntrică, am năzuit spre prototipul lucrurilor..."

Gândirea lui Goethe e *concretă*, nu se deslipeşte de obiectul ei. Elementele reale ale obiectelor, reprezentările lor însăşi — nu conceptele lor — sunt materialul gândirii sale, sunt amalgamate cu ea. Intuiţia realităţii, la el, e gândire, gândirea o intuiţie. (Heinroth 1823). Această analiză, făcută de un publicist ştiinţific, Goethe a socotit-o luminoasă şi a primit-o cu o vie recunoştinţă; cu acel prilej el ne spune că nu numai gândirea sa ştiinţifică e concretă, dar şi poezia sa. Anumite motive mari, legende, povestiri străvechi i s'au întipărit atât de adânc încât le-a păstrat vii şi active în suflet timp de 40-50 de ani. I se părea că-i constituie cea mai frumoasă avere, asemenea imagini preţioase, reînoite adeseori în imaginaţie, modificându-se fără a se altera, dobândind o formă din ce în ce mai pură, o expresiune mai hotărâtă. Astfel au fost: Mireasa din Corint, Zeul şi baiadera, Contele şi piticii, Cântăreţul şi copiii, trilogia Paria.

Şi continuând acest examen de sine, constată că în activitatea sa *ştiinţifică* el merge înainte până ce dă de „un punct pregnant" din care să poată deriva multe; ori care, de bunăvoie, să producă multe şi să i le ofere.

El s'a ocupat, ori măcar a prins contact, cu aproape toate ştiinţele naturii. Astfel în *geologie* merită a fi relevată duşmănia lui împotriva teoriei cataclismelor; convingerea că faţa pământului s'a modificat dealungul epocelor geologice în mod lent, mai presus de toate prin acţiunea factorilor care şi azi sunt la lucru. Explicaţia prezenţei acelor blocuri eratice din rocă scandinavă, ce se găsesc risipite prin şesul Germaniei de nord prin hipoteza unui gheţar imens ce s'a întins cândva departe spre sud. In *teoria culorilor* la care l-a dus dorinţa de a-şi da seama de armoniile şi disarmoniile culorilor în pictură, o parte măcar a rămas utilă: aceia care priveşte aspectul fiziologic şi psihologic al chestiunii.

Dar rezultatele sale cele mai cunoscute sunt din domeniul biologiei, şi în special al formei vii. Dela dânsul încoace ştiinţa despre forma vie poartă numele de *morfologie*.

Cea mai însemnată din aceste cercetări e din do-

(Continuare în pag. II-a)

GOETHE, AŞA IN GENERAL

de PAUL ZARIFOPOL

Wie ist die Natur, im allgemeinen, so schön! — Vorbeşte aşa, din inimă, pe o culme special pitorească, voiajorul pentru lânuri şi stămburi, la Heinrich Heine, în „Harzreise".

Familia acelui voiajor este, neapărat, legiune, şi desigur, în ultima sută de ani, rudele sale cele mai de aproape au exclamat, de câte ori socoteau că trebuie: Ce mare e Goethe în general!... Inevitabilă omenire de umplutură. Dar trebue să ne păzim bine pentru a nu cădea în fariseism, când ne aducem aminte — nu fără bun cuvânt, altminteri — de Goethe şi de gloată, laolaltă.

Goethe e fenomen descurajator, şi nu se potriveşte să ne amuzăm ori să ne impacientăm prea mult, că mulţi îl imaginează şi admiră foarte în general. Ajunge numai că acest imens literat a fost, în chip aproape unic de temeinic, om al celor două facultăţi, de litere şi de ştiinţe. Şi câte altele n'a mai fost... Atenţia mijlocie este biruită până la strivire de o întrupare atât de vastă. Ce alta să facă omul pe care viaţa nu l-a hotărît, în nici un fel, a fi risipitor, decât să exclame cuminte: Ce mare e Goethe în general! — şi să urmeze a-şi vedea de treabă.

Mai socotiţi că deloc nu era în natura lui Goethe, să încurajeze intimitatea. Spune Schiller: „nici chiar prietenilor celor mai de aproape Goethe nu-şi deschide sufletul. Nu că şi-ar ascunde viaţa; şi-o manifestă însă ca un zeu, fără a se da pe sine. Şi mi se pare că aci e artă, şi consecvenţă lucidă în calcularea egoismului perfect savurat. Omul îmi e uricios, deşi iubesc spiritul lui din toată inima".

Goethe a cultivat straşnic răceala şi solemnitatea persoanei sale. Karl August, arhiducele, jovialul şi maliţiosul, ajunsese a râde de el: e poznaş cu totul, de solemn ce e! (es ist gar zu possierlich, wie der Mensch feierlich wird!)

Inţelegem însă că nu putea fi numai artă: era în el o deosebită vocaţie firească de a trăi pentru sine cu o perfecţie excepţională. Aceasta, deloc nu e lucru de toate zilele. — Solemnitatea era, în o viaţă ca a lui, o bună apărare (nu trebuie uitat, aci, că suntem în lume germană). Acuzarea de egoism o cunoaştem, destul şi de peste tot, ca formulă prostească. Se putea să nu-l desguste, din capul locului, pe Goethe, a umbla să-şi înflorească egoismul în marafeturi, ca orice Fritz şi Hanns? Goethe, cum vedem, şi-a trăit pur şi consecvent pornirile; ceeace, pentru el, revenea a-şi trăi talentele. Asta e! Faptul este rar, şi supără — pe ceilalţi. Obişnuitul egoism e impur şi mediocru; aceasta de loc nu împiedică. vedeţi bine, egoismul obişnuit de a fi dobitocesc fără margini. Omul pe care-l pomenim astăzi nu putea să nu ştie că, prin binecuvântare firească, îşi răscumpăra din belşug, către semenii săi, — egoismul. Era cerinţă de echilibru vital, să fi fost cum a fost. De aceea, fără răutate, ci numai din logică trebuinţă, ne aducem nelipsit aminte de altă vorbă a lui Schiller: In sfârşit, omul ăsta, Goethe ăsta îmi stă în cale!...

Naivităţile diplomatice în privinţa egoismului sunt patrimoniul mahalalei. Să le lăsăm acolo, oricum ar fi ele, eventual, iscălite. Inţeleptul poet ştia bine tot ce trebuite: „Banalii nu admit să existe situaţii deosebite de a lor, şi vor ca oamenii ceilalţi toţi să nu trăiască altfel de cum trăiesc ei, banalii".

Predispunerea fundamentală a spiritului era, la Goethe, să zicem: panteistă. Uşor înţelegem aceasta, la orice individ în care recunoaştem o nemereală rară a zarului creaţiunii. Ii dădea mâna să se simtă în armonie cu totul, să se perceapă pe sine ca icoană vie a puterilor din adânc. Avea, de aceea, şi fatalismul voios implicat în asemene sănătate profundă. Toate concluziile sale instinctive erau optimiste. Era, în adevăr, enorm de mult instinct în fiinţa aceasta de a cărei răceală şi rigiditate se pomeneşte atât, şi adesea în bârfeală. Cuminţenia, pe care cu prisos a risipit-o în vorbe cu multă pompă de abstracţie, şi de multe ori spre paguba frumuseţii, nu era decât reflexul unei superbe economii a instinctelor. Abilităţile vieţii lui Goethe, pentru care au distilat venin feluriţii literaţi carierişti ai virtuţilor aspre, Pustkuchen, pastorul în sine, şi robespierienii de nou tiraj Menzel şi Börne, mărginitul iezuit Baumgartner şi, copistul său atât de amuzant, dubiosul calvinist Eduard Rod, — nu erau decât jocul resorturilor unei creaturi turnată de natură cu cea mai sigură intenţie.

„Voinţa noastră este manifestarea prealabilă a ceeace am fi făcut în orice caz". Vă închipuiţi că nu se poate împăca sincer cu acest adevăr decât unul care simţea elementar „comfort armonic, încântare curată şi slobodă" în legăturile misterioase cu întregul lumii şi mărturisea despre clipele lui cele mai bune, că „universul, dacă s'ar putea simţi pe sine, ar urla atunci de bucuria că şi-a atins ţinta".

Un exemplu memorabil de copil direct al naturii, a fost Goethe. Omul matur, rece şi închis se amuza din toată inima, întrecându-se, copilăreşte, la plesnit din biciu în piaţa din Weimar, şi, bătrân chiar, se rostogolea pe pardoseală, când îl lovea vre-o supărare mare. Era capricios; neaşteptat trecea de la o dispoziţie la alta, — notează, mi se pare, Johanna Schopenhauer,

(Continuare în pag. II-a)

Goethe așa în general

(Urmare din pag. I-a)

care nu-l cunoscuse decât în pragul bătrâneții. Și cu ce juvenilă înverșunare îl prigonește olimpicul, obiectivul, panteistul Goethe pe demult răposatul Newton — „Taschenspielerei, schlimme Advokatenstreiche, barer Unsinn!" — întru veșnică scandalizare a științei fizice.

A formulat tot Goethe și această sănătoasă înțelepciune: să nu-ți regreți prostiile niciodată, dar, firește, nici să nu le rechemi, — astfel se încheie o soartă fericită.

Il găsește într'o dimineață medicul de casă pe Goethe vesel de tot, lângă o sticlă de vin tare, — nu mai era plină, și se cunoștea că mai fusese golite și altele. „Ei cum, Excelență — așa de dimineață, cu vinul?... Ziua d-tale de naștere e abia mâne". — Bătrânul zâmbi, își umplu iar paharul: „Ah, zice, uite că mă îmbătai de geaba, va să zică!" — Fără vin și fără glumă, cumințenia acestui om era aceiaș, sigură, adâncă, cumințenia unei bogății a firii ce nu are a se teme de nimic.

„Culmea la care poate ajunge omul este mirarea". Ca toate gândurile lui esențiale, și acesta nu era venit prin idei și teorii, ci din experiență intimă. Era greu să surprinzi sau să sfătuești, pe un soiu de om ca acesta. Literatul care încercase atâtea anunța — lucru la care poate nimeni altul nu lua încă seama pe atunci — că se deschide vremea unilateralității, a mărginirii în obiect și metodă, în vederea oricărei creații valabile. El a fost scriitor și funcționar, — o culme aproape sublimă, de reușire burgheză. Și ce conștiincios și harnic poet! Ce fond de perfect „Meistersinger" în acest „Stürmer und Dränger"! Cu ce strălucită disciplină și-a văzut de treabă — și de petreceri, firește — până la suflarea din urmă! Iar diletantismul l-a practicat pare că numai ca să-l studieze cât mai de aproape. „Diletantul poate să vadă greutățile, totuși se apucă de lucruri peste puterile sale". N'a fost greu pictorilor capabili, să-i critice estetica, și critica lor e utilă diletanților; însă Goethe a scris hotărît că nu avea ochiu de pictor, și și-a analizat clar nedestoinicia. Despre nepriceperea lui muzicală zice: „îmi lipsește o treime din viață".

„Singura mea grije a fost să cultiv ce aveam în mine. Nu tind la altceva decât, să mă desvolt, cât pot, în felul meu, pentruca în Nemărginirea în care suntem așezați să am totdeauna parte curată și voioasă. Dorința de a înălța în văzduh cât de sus piramida existenței mele, a cărei bază îmi este dată, stă mai presus de orice alta, și nu o uit niciodată". Cu asemene declarație, ne întoarcem spre a ne lovi iarăși de egoism. Ii era firesc să spue: Ich hab' meine Sache auf Nichts gestellt — acelui pe care o fatalitate superbă îl instalase ca în ciuda atâtor nealeși. Apoi, având atâtea și atâtea de împlinit, trebuia să mărturisească cinstit: der Handelnde ist gewissenlos. Din aceste vorbe se mai poate înțelege că, nici sensibilitatea, sau măcar imaginația morală a acestui artist și om de știință atât de excesiv, nu era așa obtuză cum vor moraliștii de diverse ocazii.

Goethe provoacă teribil invidia și tot felul de ciuzi. Prea a avut în grad miraculos puterea de a-și vedea de treabă. In acest grad, fenomenul e paradoxal, și exaspera cu deosebire pe neputincioșii convulzivi, din ce în ce mai numeroși în epoca politic și social înfierbântată, care se deschidea în anii din urmă ai vieții sale. — Și iarăși e supărător să vezi că Goethe știa așa frumos, că cel mai diferențiat individ rămâne captiv și îndatorat vremii în care trăește, că orice fel de avuție omenească e produs de colaborare. A prevăzut obiecțiile în o măsură care plictisește. A și trăit mult, Dumnezeu să-l ierte! și a gândit intens, poate într'un grad de neiertat. Mai ales că era poet, și nu avea obligație de gânditor deloc, prin urmare. Dar dacă e să gândească poetul, frumos e, fără îndoială, să facă cum a făcut Goethe: să fie gânditor tare din naștere, și apoi să se cultive neobosit, ca acest maistru burghez mort acum un secol. Dar printre poeți a triumfat mai mult obiceiul să se bizue în *Herzensgenialität*, (ca să nu cadă la egoism rece, ca Goethe).

„Numai nemernicii sunt modești" (nur Lumpen sind bescheiden), spune o vorbă a lui, ce pare să se fi răspândit întru câtva. Ni se pare că, între oamenii cuminți, ar fi potrivit să se spuie oricând că modestia e o monedă totdeauna falșă, iar cultivarea ei un șiretlic social simplu și cam preistoric. Anularea modestiei să nu fie confundată, cumva, cu bădărănia mojicilor deplasați, a supraoamenilor aruncați, prin deraieri istorice, din ușa cortului în saloanele unei boerimi dezorientate. — „Il este vaniteux, notre Goethe. La vanité et l'orgueil se partagèrent son âme". M'au întristat destul aceste vorbe ale lui Henri de Régnier. Eram sigur că se are bine de tot cu Goethe acest clasicist clasicizant, care a cultivat mitologia și orice alte rămășițe grecolatine, cu o eleganță perpetuă, mândră până la anostie, ce-mi pare foarte asemenea unei părți, tocmai, din poezia Fiului Muzelor dela Weimar. Dar cine poate prevedea în lucrurile spiritului!

„Opera lui Goethe este, pentru noi, în mare parte, ilizibilă", explică poetul francez. Probabil de aceea îl impresionează atâta orgoliul și vanitatea Germanului. Poate ar vorbi puțin altfel Henri de Régnier, astăzi. Judecata lui de acum un sfert de secol se arată cam sumară, și neatentă. Dar: poeții între poeți! Ar fi loc pentru o anchetă universală printre ei, — după ce va trece luna comemorării. Nu ar fi frumos să se strice atmosfera unui asemenea parastas. (Discret exprimăm de dinafară, speranța că, pe punctul poeziei, Régnier va invidia admirativ, cel puțin odată, pe Goethe, dacă va citi Paralipomenul 45 la *Faust:* Die Böcke zur rechten, Die Ziegen zur linken. Die Ziegen sie riechen, Die Böcke sie stinken, — va rămânea, adică, impresionat cel puțin de diversitatea tonurilor în acea parte a operei germanului pe care probabil, o socotește el, Francezul, lizibilă).

Pentru nimeni, pentru nimic, vremea nu trece degeaba. Goethe a fost actualist, incluziv până la riscul de a-și compromite reputația caracterului. S'a consolat în prealabil.

„Lucrările mele nu pot ajunge niciodată populare. Nu sunt făcute pentru mulțime, ci numai pentru câțiva oameni, care vreau și caută în acelaș fel ca mine". — Textul lui Goethe, în franțuzește, ne pare cea mai zadarnică tentativă de popularizare. In românește, e altă vorbă. Limba noastră e liberă: are posibilități de largă ospitalitate. — Până să se înmulțească deajuns traducerile noastre din Goethe, rămâne, mi se pare, și pentru noi, cuminte, și în definitiv inevitabil, să-l pomenim și să-l celebrăm mai mult așa în general.

PAUL ZARIFOPOL

Din viața mea

Poezie și Adevăr

de J. W. GOETHE

Există, pentru fiecare fel de pasări, grăunțe cu care să le momești; tot așa, fiecare om e călăuzit și ispitit în felul său. Natura, educația, mediul, obișnuința m'au ținut adesea departe de tot ce este rău; căci deși veneam adesea în contact cu clasa de jos a poporului, în special cu meseriașii, totuși n'a rezultat de aci nici un fel de raport mai strâns. Aveam, nu-i vorbă, destulă îndrăzneală să întreprind ceva neobișnuit, poate chiar primejdios; uneori și simțeam o dispoziție specială pentru așa ceva; îmi lipsea însă îndemânarea s'o prind și s'o folosesc.

Am dat însă pe neașteptate, de un bucluc care mă puse foarte aproape de un mare pericol, sau cel puțin în încurcături și griji de oarecare durată. Relațiunile mele cu acel băiat pe care-l numisem Pylades, le-am continuat până la vârsta adolescenței. De fapt ne vedeam tot mai rar, pentrucă părinții noștri nu se aveau tocmai bine; însă oriunde ne'ntâlneam, izbucneau întotdeauna și fără zăbavă, vechile și prietenoasele strigăte de bucurie. Odată, ne-am întâlnit în aleele care despart partea interioară de cea exterioară a Porții Sanct-Gallen și care ofereau un loc foarte plăcut pentru plimbare. Abea ne salutasem, când îl aud:

— Mi s'a întâmplat cu versurile tale ceiace mi se întâmplă de obiceiu. Acelea, pe care mi le-ai dat ultima oară, le-am citit unor prieteni și niciunul nu a vrut să creadă că tu le-ai făcut.

— Ce-ți pasă! — răspunsei eu, — bine că le facem și ne bucurăm noi de ele; ceilalți pot să creadă și să spună ce vor.

— Iată că vine tocmai necredinciosul! — zise prietenul meu.

— Să nu vorbim despre asta, — îi răspunsei. Ce folos! Tot nu-i convingi.

— Nu se poate, — zise prietenul, — nu-l pot lăsa cu una cu două.

După câteva cuvinte fără importanță, tânărul care nutrea față de mine cele mai bune sentimente, nu putu rezista și se adresă vădit afectat acestuia:

— Iată, acesta-i prietenul care a făcut versurile acelea frumoase despre care nu vrei să crezi că-s ale lui.

— Desigur că n'o va lua în nume de rău, — replică acela, — căci este o cinste pe care i-o mărturisim, când credem că este nevoie de mult mai multă știință decât poate avea la vârsta lui, ca să faci astfel de versuri.

Eu răspunsei ceva indiferent; prietenul meu însă continuă:

— Nu-i lucru mare să te convingem. Dă-i o temă oarecare și pe loc îți va face o poezie.

Acceptai, ne înțeleserăm și fui întrebat dacă mă pot încumeta să compun în versuri o scrisoare cuminte de dragoste, pe care o fată tânără și timidă ar scrie-o unui tânăr ca să-și mărturisească simpatia.

— Nimic mai simplu decât asta, — răspunsei eu, — numai să am pe ce să scriu.

Iși scoase calendarul de buzunar, în care se aflau o mulțime de file albe și eu mă așezai pe o bancă să scriu. Intre timp, ei se plimbau încolo și încoace și nu mă scăpau din ochi. Imediat căutai să prind în minte situația și mă gândeam ce plăcut ar fi dacă vre-o fată drăguță ar ține într'adevăr la mine și ar vrea să mi-o mărturisească în proză sau în versuri. Incepui așa dar fără ezitări declarația mea, și o executai într'un ritm care se legăna între rondel și madrigal cu atâta naivitate și într'un timp atât de scurt, încât când le-o citii, necredinciosul rămase uimit, iar prietenul meu — entuziasmat. Nu l-am putut refuza și i-am dat poezia; mai ales că era scrisă în carnetul lui, și vedeam cu plăcere că documentul capacității mele se afla în mâinile lui. Se despărți de mine dându-mi nenumărate asigurări de admirație și simpatie și nu dorea mai mult decât să ne întâlnim mai des, înțelegându-ne să ne ducem cât de curând împreună la țară.

Hotărârea noastră se îndeplini, și cu noi se asociară mai mulți tineri din aceiași categorie. Erau oameni din treapta mijlocie sau, dacă vreți, din treapta de jos, cărora nu le lipsea capul și care, din cauză că trecuseră prin școală, aveau unele cunoștințe și o oarecare instruire. Intr'un oraș mare și bogat există destule ramuri de activitate. Unii își găseau de lucru scriind pela avocați, alții dând lecții acasă copiilor de clase primare, care învățau ceva mai mult decât la școală, repetau religia cu copiii mai vârstnici care trebuiau să fie confirmați, făceau apoi câteva drumuri pentru vre-un samsar sau negustor, iar seara, în special duminicile și sărbătorile, își făceau cum puteau de petrecanie.

După ce lăudară pe drum epistola mea de dragoste, îmi mărturisiră că i-au dat o întrebuințare foarte nostimă: au copiat-o, ca să-și schimbe scrisul, i-au adăogat câteva amănunte și au strecurat-o apoi unui tânăr încrezut, care desigur că acum trebue să fie convins că femeia, căreia îi făcuse curte dela distanță, e îndrăgostită la culme de el și caută prilejul să-l cunoască mai de-aproape. Mă încredințară, totodată, că tânărul acela nu dorește decât să-i poată răspunde și el, ei, tot în versuri; însă cum le lipsește atât lui cât și lor îndemânarea necesară, m'ar ruga cu insistență să compun eu însumi răspunsul dorit.

Mistificările sunt și rămân o distracție a oamenilor leneși, mai mult sau mai puțin inteligenți. Malițiozitatea nepăsătoare, bucuria răutăcioasă și egoistă sunt delectarea acelora care nici nu se preocupă de ei înșiși, nici nu se pot manifesta în afară în mod util. Nici o vârstă nu e complet lipsită de această dorință. Adesea în anii copilăriei noastre ne-am tras pe sfoară unul pe celalt. Multe jocuri se sprijină numai pe astfel de mistificări și curse; gluma de acum credeam că n'o să meargă prea departe; mă învoii; prietenii îmi făcură cunoscut anumite lucruri pe care trebuia să le cuprindă scrisoarea și când am ajuns acasă era gata.

Puțin timp după aceea am fost invitat urgent, prin prietenul meu, să iau parte în societatea lor la o petrecere de seară. Indrăgostitul ținea să dea o masă, de data asta, și cerea în mod expres să-i mulțumească prietenului, care s'a dovedit un atât de iscusit secretar-poet.

Ne adunarăm laolaltă destul de târziu. Cina era cât se poate de cumpătată, vinul destul de bun. In ceiace privește distracția, ea se mărginea aproape cu totul la persiflarea celui prezent, bine'nțeles un om nu prea deștept, care după citirea repetată a scrisorii nu era departe să creadă că a scris-o el însuși.

Firea mea bună din natură, nu mă răbda să mă bucur de această înscenare răutăcioasă și repetarea aceluiaș subiect începu să mă cam desguste. Desigur că aș fi rămas toată seara indispus, dacă nu m'ar fi trezit o apariție neașteptată. La sosirea noastră masa era frumos orânduită, și vin era din belșug. Ne așezarăm și rămaserăm singuri, fără să avem nevoie să ne servească cineva. Când se constată în urmă că mai e nevoie de vin, unul strigă servitoarea; dar în locul acesteia intră o fată de o frumusețe extraordinară, de necrezut.

— Ce vreți?, întrebă ea, dupăce dădu bună-seara într'un chip prietenos: servitoarea e bolnavă și-i în pat. Vă pot servi eu?

— Nu mai e vin, zise unul. Dacă ne-ai aduce câteva sticle, ai fi foarte drăguță.

— Hai, du-te, Gretchen!, zise celalt, nu-i departe.

— De ce nu? replică ea și luă depe masă câteva sticle goale și plecă repede. Văzut din spate, trupul ei părea și mai grațios. Scufița îi împodobea cochet căpșorul pe care gâtul subțire i-l lega cu grație de umeri. Totul în ea părea distins și puteai să-i urmărești toată făptura cu atât mai liniștit, cu cât atenția nu-ți mai era atrasă și încătușată numai de ochii ei senini, sinceri și de gurița ei drăgălașă.

Făcui observații tovarășilor mei că o trimit pe fată singură, noaptea. Râseră de mine și mă liniștii în curând, când o văzui întorcându-se; cârciumarul locuia peste drum.

— Pentru isprava asta, vino colea lângă noi!, zise unul.

Se așeză, dar din păcate nu lângă mine. Bău un pahar în sănătatea noastră și se îndepărtă apoi, sfătuindu-ne să nu stăm prea mult și în special, să nu facem prea mare gălăgie; căci mama vrea să se culce. Nu era mama ei, ci a gazdei.

Chipul acestei fete începu să mă urmărească din acea clipă, pretutindeni. Era prima impresie statornică pe care o exercitase o femeie asupra mea. Și cum nu puteam inventa și nici descoperi un pretext ca s'o pot vedea la ea acasă, începui să mă duc de dragul ei la biserică, unde-i aflasem locul. Lungimea slujbei protestante îmi dădea răgaz s'o privesc până mă săturam. La ieșire, nu mă încumetam să-i vorbesc și cu atât mai mult s'o întovărășesc. Dar mă simțeam fericit că mă observa și că-mi răspundea la salut cu o înclinare ușoară a capului. Fericirea de a fi lângă ea nu dură însă mult. Indrăgostitul, al cărui secretar-poet devenisem, fu convins că scrisoarea scrisă în numele lui a fost într'adevăr expediată femeii pe care o iubea. Totodată, așteptarea îi era ațâțată la extrem, fiind convins de noi că răspunsul trebuia să-i sosească cât de curând. Dar și pe acesta trebuia să-l scriu tot eu; și poznașa bandă interveni cu toată căldura, prin intermediul lui Pylades, să depun tot talentul și să folosesc toată arta ca răspunsul să iasă cât mai poetic și cât mai desăvârșit.

In speranța de a-mi revedea iubita, mă pusei imediat pe lucru, imaginându-mi tot ce m'ar fi putut măguli dacă scrisoarea mi-ar fi scris-o Gretchen. Mă sugestionasem într'atât că scriu sub imboldul chipului, ființei, caracterului și spiritului ei, încât nu-mi puteam stăpâni dorința de-a fi într'adevăr așa, lăsându-mă răpit de entuziasm numai la gândul că mi-ar putea adresa ceva asemuitor. Astfel mă mistificai eu însumi, crezând că-mi râd de altul; iar de aci aveau să isvorască pentru mine multe bucurii și necazuri. După noui rugăminți, eram gata, promisei să vin și nu lipsii la ora hotărâtă. Acasă, nu era decât unul din tineri; Gretchen ședea la fereastră și torcea; mama se plimba prin odaie. Tânărul îmi ceru să-i citesc scrisoarea; mă executai și o citii nu fără emoție, aruncându-mi privirea, peste coala de hârtie, spre frumoasa fată. Și cum mi se părea că observ oarecare neliniște pe chipul ei, o ușoară roșață a obrajilor, accentuai cu atât mai mult ceiace mi-ar fi plăcut să aud din partea ei. Prietenul, care mă întrerupsese adesea ca să-mi aducă laude, mă rugă la sfârșit să fac câteva rectificări: se refereau la unele pasagii care se potriveau de bunăseamă mai mult cu starea lui Gretchen decât cu ale acelei femei care era din casă bună, cu avere, cunoscută și bine-văzută în oraș. După ce tânărul formulă doritele modificări, îmi aduse cele trebuitoare pentru scris, scuzându-se că e nevoit să mă părăsească pentru puțin timp din cauza unei afaceri. Rămăsei pe banca dela masa mare și încercai să fac modificările cerute, începând să scriu câteva fraze pe tabla mare de ardezie, care acoperea aproape toată întinderea mesei și pe care diverșii oaspeți ai casei făceau adesea socoteli și tot felul de însemnări.

Scrisei câtva timp fel de fel de lucruri și iar ștersei, până pierdui răbdarea și strigai: „Nu merge!"

— Cu atât mai bine! zise drăgălașa fată pe un ton apăsat; aș dori să nu meargă de loc. D-ta n'ar trebui să te ocupi cu astfel de afaceri.

Se ridică de lângă vârtelniță și venind la mine la masă îmi făcu o morală cu mult bun simț și prietenie:

— Afacerea pare o glumă nevinovată; este o glumă, dar nu nevinovată. Am cunoscut mai multe cazuri în care tineretul nostru a intrat în încurcături din pricina unei astfel de glume urâte.

— Dar ce să fac?, răspunsei eu; scrisoarea e făcută și băeții sunt încredințați că o voiu schimba.

— Crede-mă, replică ea, și nu o schimba; ba chiar ia-o înapoi, ascunde-o, du-te și caută să împaci lucrurile prin prietenul d-tale! O să pun și eu o vorbă; căci, vezi d-ta, așa fată săracă cum sunt și independentă de rudele acestea ale mele, care, nu-i vorbă, nu fac nimic rău dar care, totuși, întreprind adesea multe lucruri primejdioase mai de distracție, mai de câștig, eu, m'am opus și n'am transcris scrisoarea, cum mi-au cerut s'o fac. Au copiat-o ei schimonosind scrisul și acum n'au decât să facă la fel și cu scrisoarea asta. Dar, d-ta, un tânăr de familie bună și cu stare, pentruce vrei să te lași folosit ca instrument într'o chestiune din care desigur că nu poate rezulta nimic bun pentru d-ta, ci numai neplăceri?

Eram fericit că o auzeam vorbind așa de mult; căci de obiceiu arunca numai câte un cuvânt în vorba celorlalți. Simpatia mea crescu de necrezut; nu mai eram stăpân pe mine și răspunsei:

— Nu sunt atât de independent pe cât îți închipuești d-ta; și apoi, la ce-mi folosește averea dacă-mi lipsește tot ce mi-aș putea dori mai de preț!

Ea luă conceptul epistolei mele poetice și începu să citească cu jumătate de glas, plină de grație și farmec.

— Asta-i cât se poate de frumos, zise ea, oprindu-se la un fel de pointă naivă: păcat numai că nu e destinată unui scop mai bun.

— Ar fi de dorit, de bună-seamă, strigai eu; ce fericit ar fi acela care ar primi din partea unei fete pe care o iubește fără margini o astfel de asigurare de simpatie!

— Mai e mult până acolo, răspunse ea, dar totuși sunt multe cu putință.

— Spre exemplu, continuai eu, dacă cineva care te cunoaște, te prețuiește, te respectă și te adoră, ți-ar pune înainte aceste rânduri și te-ar implora, din toată inima și prietenia, ce ai face?

Și îi întinsei mai aproape scrisoarea care se afla, pe masă. Dar ea se grăbi să mi-o înapoieze. Surâse, rămase o clipă pe gânduri, luă tocul și iscăli. Entuziasmul meu nu mai cunoștea margini; sării în sus și voii s'o îmbrățișez.

— Nu mă săruta!, zise ea; e prea comun. Dacă ți-e cu putință ține puțin la mine.

Luai scrisoarea și o pusei în buzunar.

— Nimeni n'are s'o capete, zisei eu, astfel că lucrurile vor lua sfârșit. M'ai salvat.

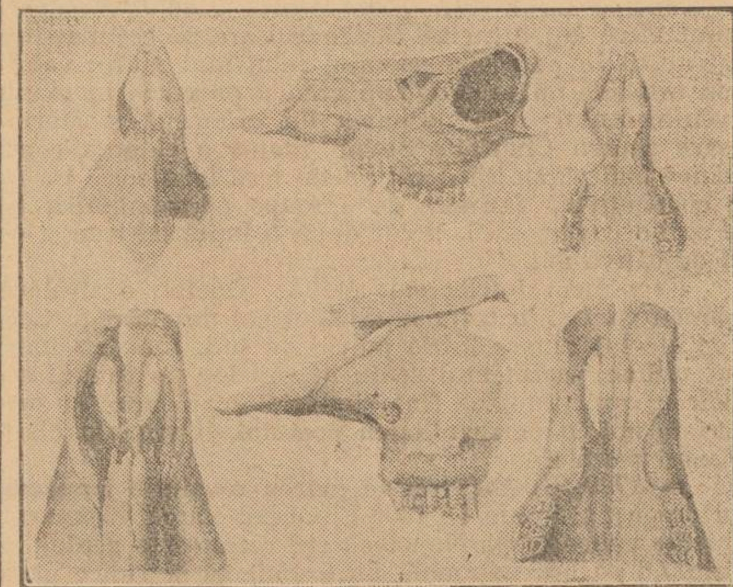
— Atunci desăvârșește salvarea, strigă ea, și pleacă repede, înainte ca ceilalți să vină și să-ți facă cine știe ce griji și încurcături!

Nu mă puteam despărți de ea; atunci se rugă prietenos de mine, îmi cuprinse mâna dreaptă în mâinile ei, și mi-o strânse cu dragoste. Lacrimile îmi jucau în ochi: mi se părea că și ochii ei sunt umezi; îmi cufundai fața în mâinile ei, apoi pornii acasă în goană. Cred că niciodată în viața mea n'am fost mai turburat.

Goethe, — Omul de știință

(Urmare din pag. I-a)

meniul botanicei și e intitulată *Metamorfoza plantelor*. A apărut în 1790. Nevoi de ordine practică l'au îndemnat să lucreze în această direcție, — ca și în altele. Incărcat, la Weimar unde-l chemase cu cea mai adâncă încredere tânărul duce Karl August, de îndatoriri administrative multiple, a trebuit să se ocupe și de pădurile ducatului.

Gravuri după desenele lui Goethe pentru lucrarea sa asupra osului intermaxilar

De aici nevoia de a se introduce în botanică. Autorii de care s'a servit în primul rând au fost Jean-Jacques Rousseau și mai ales Linné. Acesta din urmă, din pricina spiritului său analitic, l'a influențat cu mare putere, în sens *negativ*. I-a stârnit în grad înalt spiritul de contrazicere. Formele vii ale plantelor nu voiau să intre lesne în cadrul rigid al clasificației. L'au impresionat modificările lor subt acțiunea împrejurărilor schimbătoare din afară, a luminii, umbrei, uscăciunii, umezelii, muntelui, văilor, frigului, căldurii, solului. Călătoria lui în Italia (1786—1788) i-a arătat și mai limpede toate acestea și astfel s'a născut în mintea lui concepția că în forma plantei trebuie să deosebim ceva fundamental, tipic, caracteristic speței, ori genului, etc., și care se pleacă împrejurărilor din afară, mai mult ori mai puțin, grație unei fericite mobilități și flexibilități. Grație acestora plantele (e vorba mereu de plantele mai complexe) apar toate ca variațiuni pe aceiași temă. Această temă fundamentală el a încercat s'o desprindă: e *planta tip, idea* plantei.

Acesta a fost primul pas în cercetarea formei vegetale. Al doilea a fost descoperirea identității fundamentale a părților plantei. Staminele, carpelele, petalele, sepalele, frunzele verzi sunt toate modificări, metamorfoze, ale unei aceleiași formațiuni, pe care n'o putem vedea aevea, ci trebuie s'o construim în mod ideal. Ea ni se prezintă ici ca frunză verde, colo ca petală etc. S'a propus pentru ea, mai în urmă, denumirea de „phylloma".

Preocupările sale de morfologie animală tot așa au țintit să desprindă ce-i etern, — tipul — de subt înfățișările schimbătoare. Astfel a stabilit că osul intermaxilar, socotit pe atunci propriu animalelor, există și la om. Ce l'a condus la această descoperire a fost următorul raționament: Omul e construit după tipul vertebratelor. Dacă osul intermaxilar face parte din tipul acesta și se găsește la toate vertebratele celelalte, el nu va putea lipsi la om. Abatere dela tip nu poate exista fără cauză evidentă.

Ideile desvoltate în legătură cu această lucrare au fost la baza anatomiei comparative de atunci încoace.

Și teoria vertebrală a craniului, propusă de el — craniul alcătuit din câteva vertebre adaptate ca formă împrejurărilor speciale din acea parte — s'a dovedit că conține o parte de adevăr.

A fost el și transformist? Intrebarea nu-i de prisos. Haeckel a afirmat-o. Dar de atunci încoace chestia a fost discutată, mult. Metamorfoza organismelor, concepție fundamentală pentru el, pare însă că nu trebuie înțeleasă în sensul concret al cuvântului, ci numai în cel ideal.

PROF. DR. FR. RAINER

ANUL X.-SERIA II-a.-No 590

Supliment la

Duminică 27 Martie 1932

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897 CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

CENTENARUL LUI Johann Wolfgang Goethe

Biografia lui Goethe prezintă un interes deosebit nu numai prin varietatea vieţii lui, cât mai ales prin raportul indestructibil dintre viaţa şi opera marelui gânditor şi poet. A mărturisit el însuşi că toată opera sa nu-i decât „o mare confesiune" şi că poeziile sale nu sunt decât „poezii ocazionale" izvorîte din experienţă personală, de ordin intern sau extern.

Johann Wolfgang Goethe s'a născut la Frankfurt pe Main, la 28 August 1749, dintr'o familie de aristocraţi burghezi. Tatăl său, Johann Kaspar Goethe, un om de o cultură vastă, jurisconsult de seamă şi consilier imperial, era o fire rece, pedantă şi severă, iubind cu deosebire artele pe care le studiase în Italia. Mamă-sa, Katharina Elisabeth, fiica primarului Textor, cu 21 de ani mai tânără decât soţul ei, era o fire cu totul opusă: plină de graţie, îndatoritoare, blândă, vioaie, cu o fantezie bogată şi un dar uimitor de a povesti. Goethe a exprimat această influenţă a părinţilor asupra sa în următoarele versuri:

Dela tata am moştenit statura
Şi conduita serioasă a vieţii;
Dela mama temperamentul vioiu
Şi plăcerea de a povesti.

Instrucţia, până la vârsta de 16 ani, a primit-o acasă, sub directa supraveghere a tatălui care, urmărea să-i desvolte copilului său nu atât memoria cât puterea de judecată. De altfel, micul Goethe era un elev extrem de sârguitor şi dornic de a-şi îmbogăţi cunoştinţele.

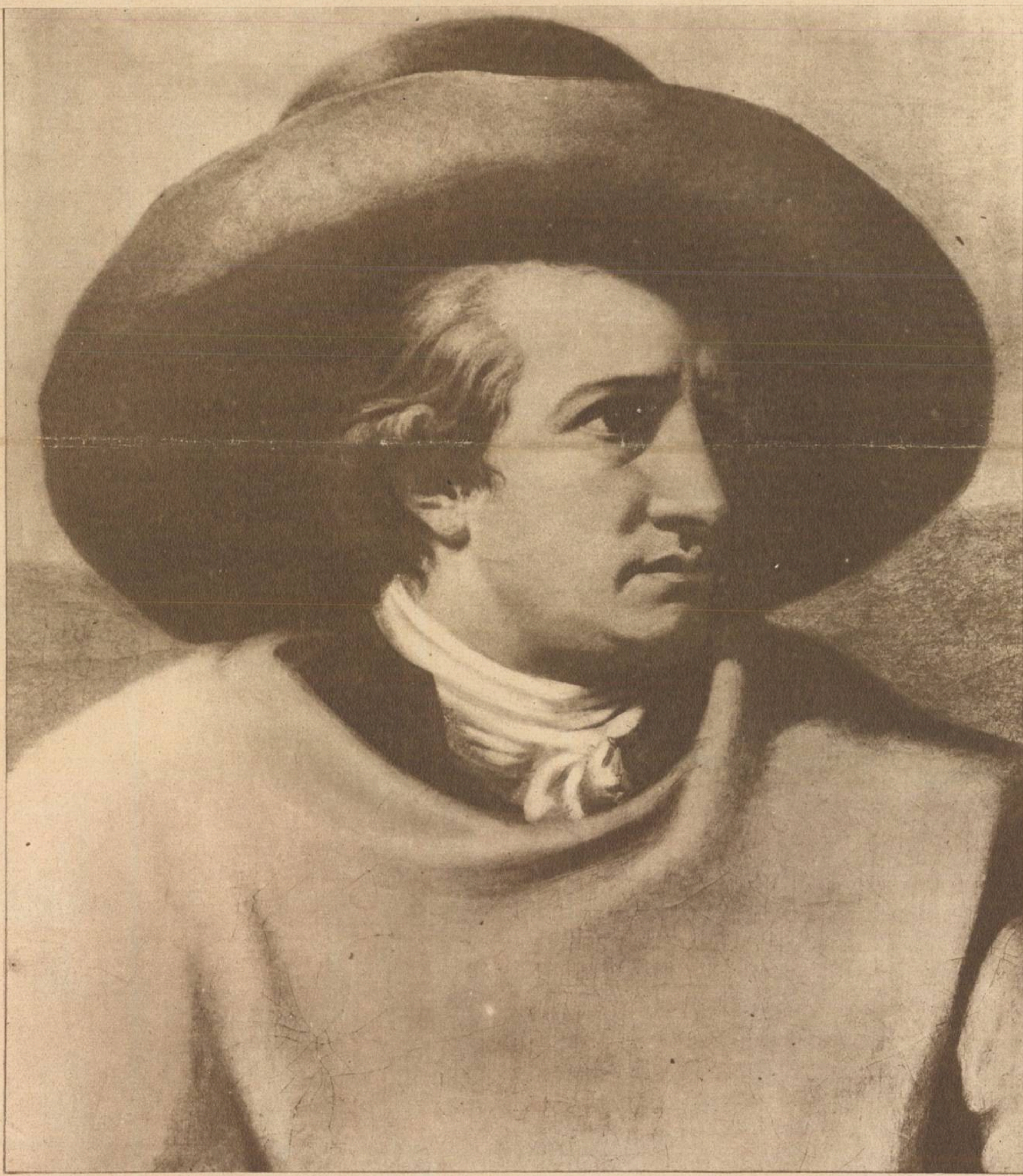
Singurul lui tovarăş de studiu era sora sa mai mică Cornelia, cu care se străduia să înveţe greaca, latina, franceza, italiana, engleza, muzica şi desenul. L-a interesat până şi jargonul evreesc din Frankfurt, care îl conduse mai târziu la studiul limbii ebraice şi la aprofundarea vechiului şi noului testament.

Vechiul şi bogatul oraş comercial, animat de târgurile anuale şi împodobit cu monumente istorice şi arhitecturale, i-a lăsat impresii adânci. Nu mai puţin însemnat în repercusiuni a fost „Răsboiul de şapte ani" care aduse spre încartiruire, în casa părintească pe François de Théas comte de Thoranc, om de gust, mare amator de artă şi iniţiatorul lui Goethe în tainele picturii. Odată însă cu armatele de ocupaţie îşi făcu apariţia la Frankfurt şi teatrul francez. Şi astfel, Goethe are posibilitatea să cunoască pe cei mai de seamă poeţi dramatici ai Franţei cât şi principiile dramaturgiei franceze.

Fără ştirea tatălui său, citeşte din autorii germani moderni şi e entuziasmat de „Messiada" lui Klopstok, pe care o ţine ascunsă şi din care învaţă, cu nesaţ, pasagii întregi, pe dinafară, împreună cu Cornelia.

La 1765, adică la 16 ani, pleacă din îndemnul tatălui său la Lipsca spre a se dedica studiilor juridice. Dreptul, însă, nu-l atrăgea de fel; dar nici prelegerile profesorilor de literatură Gottsched şi Gellert nu-l cuceresc. In schimb începe să ia lecţii de desen şi pictură cu Friedrich Adam Oeser, un discipol al lui Winckelmann.

Tot în acest timp i se trezeşte în suflet primul sentiment de dragoste pentru Kätchen Schönkopf.

Goethe în Italia (1787)

pictură de Johann Heinrich Wilhelm Tischbein

In această epocă scrie poezii anacreontice, în gustul şcoalei saxone şi comediile „Amantul capricios" şi „Complicii" în versuri alexandrine, după model francez.

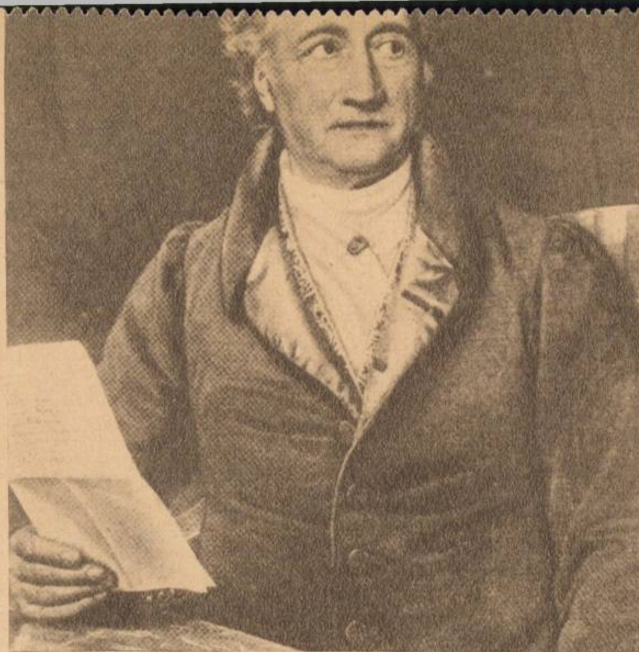
Viaţa studenţească şi nopţile pierdute în petreceri de tot felul îi sdruncină sănătatea. In urma unei hemoptisii, în 1768, se înapoiază acasă şi scapă teafăr graţie devotamentului mamei, sorei şi al d-rei von Klettenberg, o bună prietenă a casei. In primăvara anului 1770 el pleacă la Strassburg să-şi termine studiile juridice. Dar îl preocupă mai mult ştiinţele naturale şi medicina. Cunoştinţa lui Herder este un eveniment hotărîtor pentru spiritul său. Acesta îi desvăluie că poezia este un dar universal, un dar al popoarelor; nu un produs al culturii, ci expresia vieţii interioare. Datorită lui Herder, se entuziasmează pentru poezia populară, simplă şi primitivă, se adânceşte în legenda asupra lui Faust şi-l citeşte pe Homer, Ossian, rămânând captivat de Shakespeare.

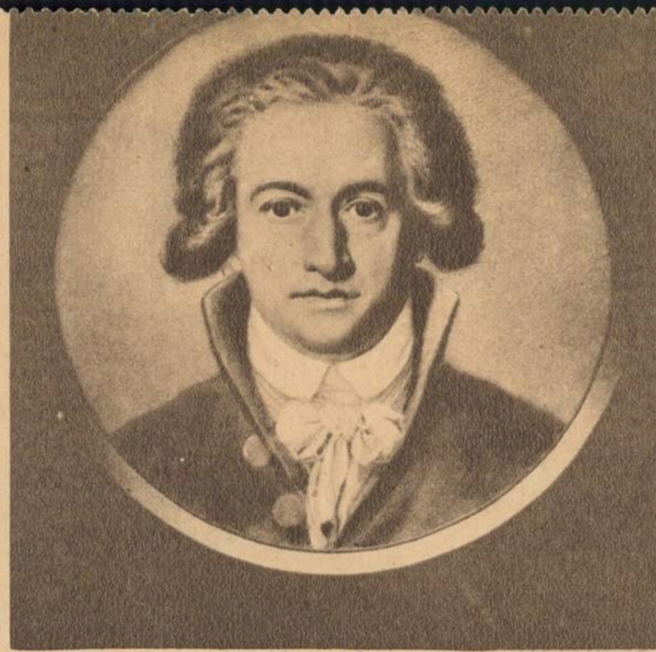
O dragoste aprinsă pentru fiica mai tânără a pastorului din Sesenheim, Frederike Brion, îi deslănţuie primele acorduri ale liricei sale, care va constitui simfonia „marii sale confesiuni". Dar focul acestei iubiri se stinge curând. In 1771 îşi ia licenţa în drept. In acelaş an se înapoiază la Frankfurt să practice avocatura. De aci se duce în 1772 la Wetzlar, unde nu stă decât 4 luni, pentru a se înapoia din nou la Frankfurt, din pricina unui viu sentiment pentru Charlotte Buff, logodnica prietenului său Jean Christian Kestner, secretar la arhiva hanoverană. La Frankfurt termină pe „Götz von Berlichingen" (în care se oglindeşte tendinţa revoluţionară şi de libertate şi entuziasmul shakespearean) şi romanul „Suferinţele tânărului Werther" ecou al despărţirii de Charlotta. Goethe devine astfel conducătorul mişcării tinerei generaţii, mişcare cunoscută sub denumirea „Sturm und Drang". Admiratori din alte meleaguri vor să-l cunoască şi să-i vorbească. Printre ei se află Lavater din Zürich, Basedow, până şi Klopstock, pe care la înapoiere îl conduce până la Darmstadt.

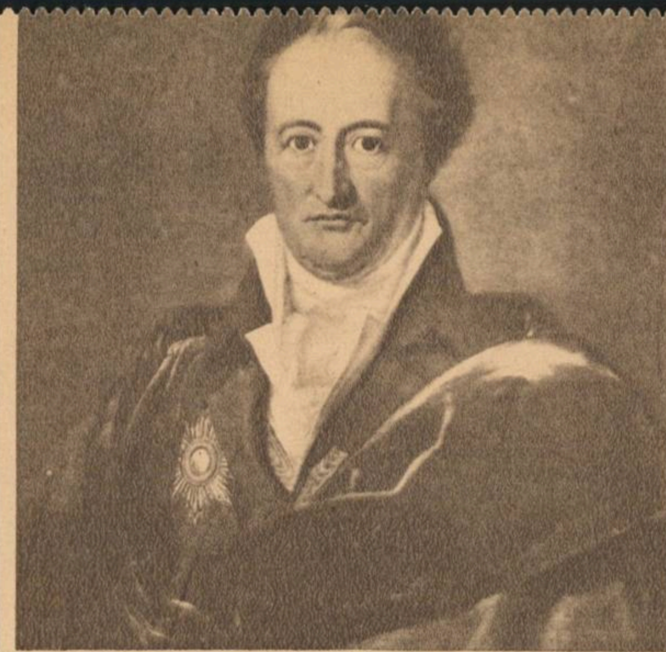
Dar inima îşi ia din nou avânt. E uluit de frumuseţea Elisabethei (Lilly) Schönemann, fiica unui bancher. Ii este teamă să n'o piardă, se logodeşte cu ea, ca după scurtă vreme să fugă cu fraţii Stolberg în Elveţia. Vrea s'o uite; dar imaginea ei îl urmăreşte. Ii este dor s'o revadă şi-o cântă în versuri pline de melancolie şi vrajă. Se înapoiază din călătorie, o revede şi... se desparte. Mai târziu împrumută Dorotheei („Hermann şi Dorothea") trăsăturile ei.

Din sbuciumul în care se afla îl eliberează insistenta chemare a ducelui Carol August, de a se stabili la Weimar. La Frankfurt termină drama „Clavigo" după o anecdotă din „Memoriile" lui Beaumarchais, „Stella" şi-l începe pe „Egmont". La 7 Noembrie 1775 soseşte la Weimar. Cu venirea lui Goethe, Weimar-ul, după expresia lui Wieland, devine „ca un munte Ararat unde toţi oamenii distinşi vin să pună piciorul, în timp ce potopul inundă restul Germaniei". Wieland se afla acolo de trei ani. Fraţii Humbold şi fraţii Schlegel, Voss, Tieck, Jean-

treburile publice, il
dorință de a vedea
afară de Ducele Ka
solicitat, părăsește
unde își făcea obișnu
dreaptă spre Italia,
complet.

Portretul pe care Goethe îl considera drept unul dintre cele mai reușite

Goethe
Desen în cretă de Johann Heinrich Lips, Ianuarie 1791

Goethe
După tabloul în ulei al lui Gerhard v. Kügelgen

Carl August
Desen în tuș lavat

Camera de lucru a lui Goethe în castelul Tiefurt.

Paul, Johann Müller, trecură și ei pe acolo. D-na de Staël venise și ea în 1803 spre a culege material pentru cartea ei „Despre Germania".

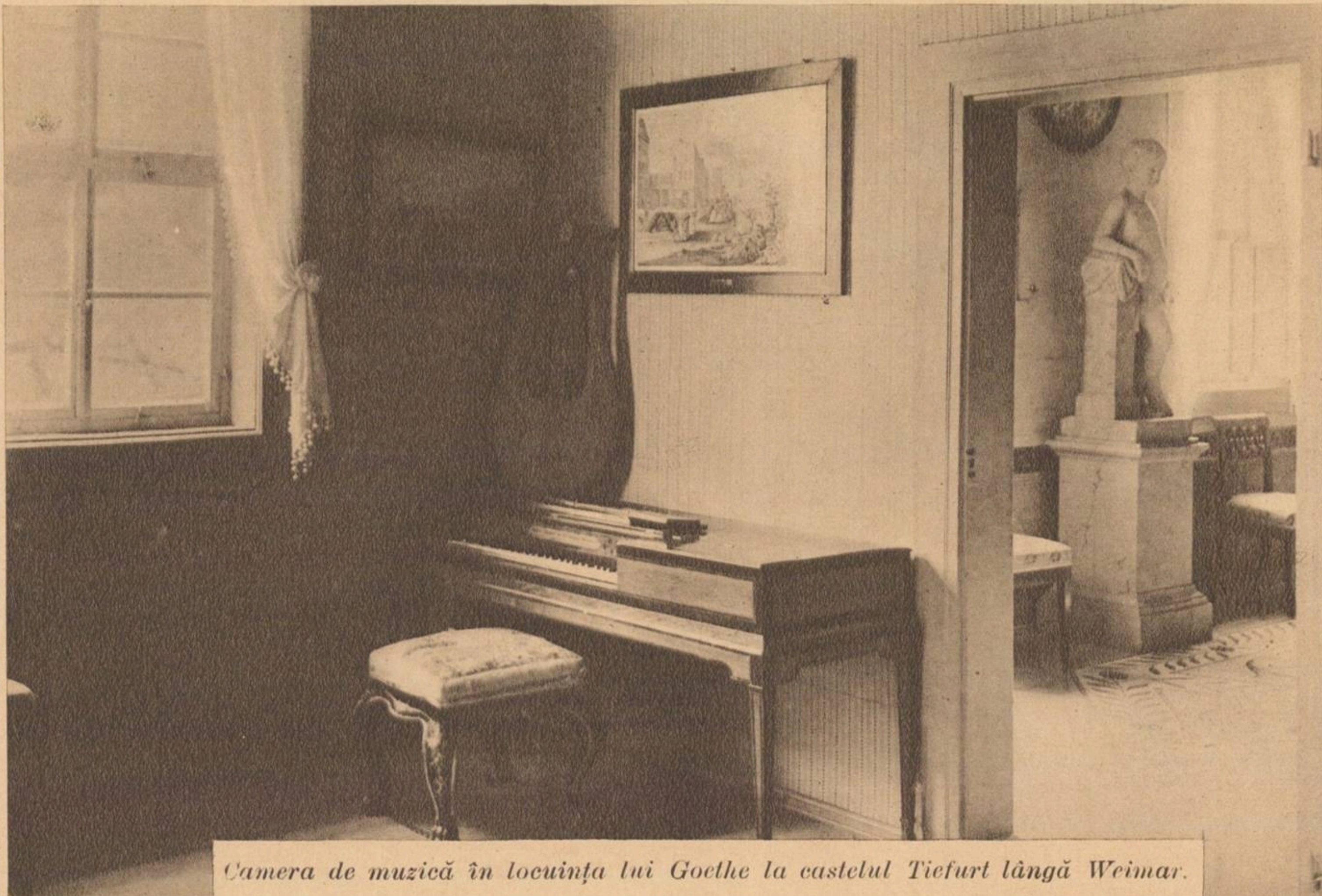
In 1776 Goethe își începe activitatea publică, reușind prin muncă și prevedere să realizeze, în diverse domenii, succese însemnate. Dela consilier, ajunge consilier de legație, iar la 1782, prim-ministru, primind totodată și titlul de noblețe.

Aci cunoaște pe d-na Charlotte von Stein. E din nou cuprins de înfrigurarea dragostei; dar iubirea lor se transformă într'o prietenie amoroasă care, cu intermi-

Betina Brentano

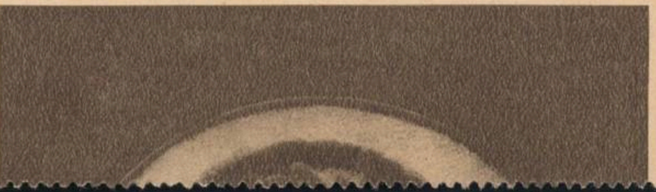

August v Goethe
Desenat de
J. Schmeller

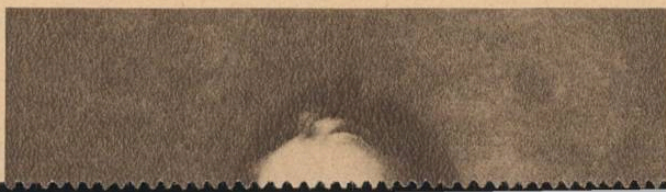

Cavoul princiar în cimitirul din Weimar unde s

Camera de muzică în locuința lui Goethe la castelul Tiefurt lângă Weimar.

Casa lui Goethe la Weimar

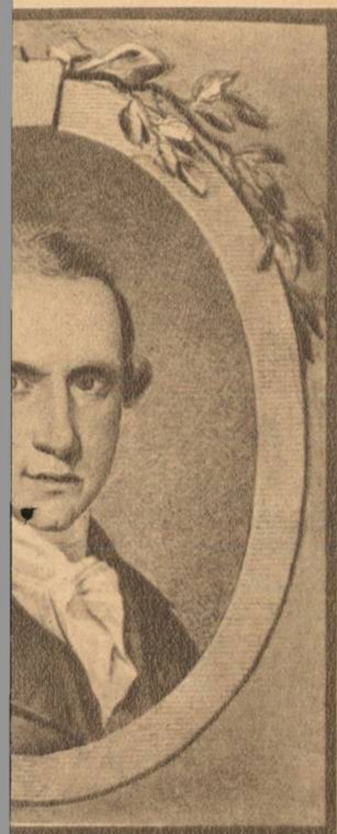

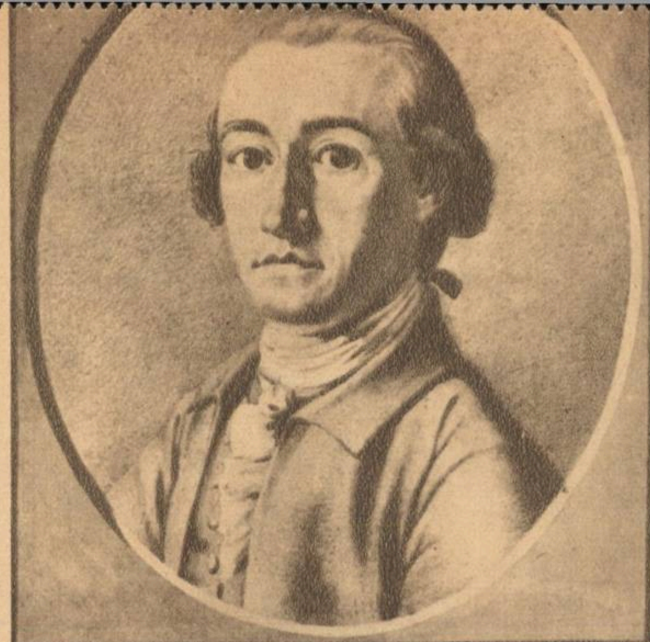

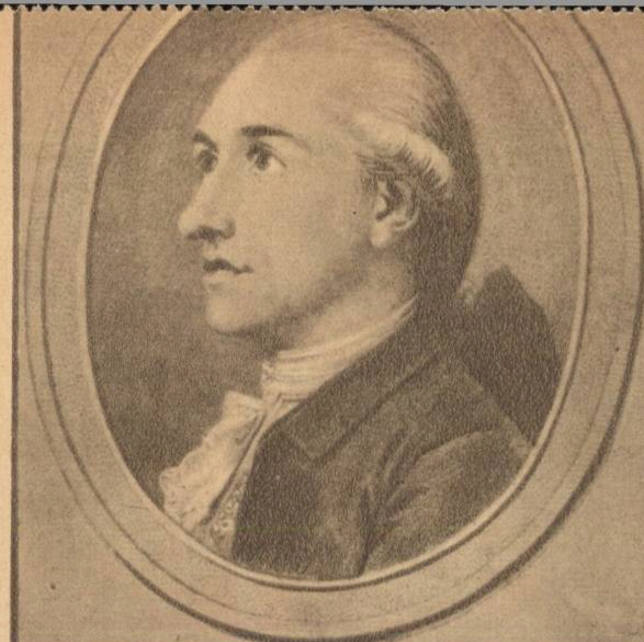

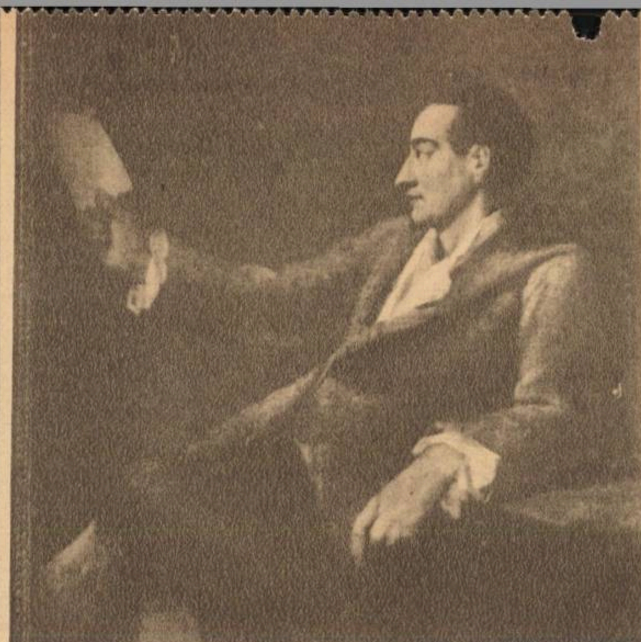
tență până la bătrâne
Leonora din „Tasso" și
După 10 ani de
treburile publice, il c
dorință de a vedea I

prinde cu putere vechea lia. Fără să știe nimeni, care-i acordă concediul 3 Sept. 1786 Karlsbadul, cură cu Ducele, și se în-ce avea să-l transforme

Sara-Weimar
n colecția lui Lavater

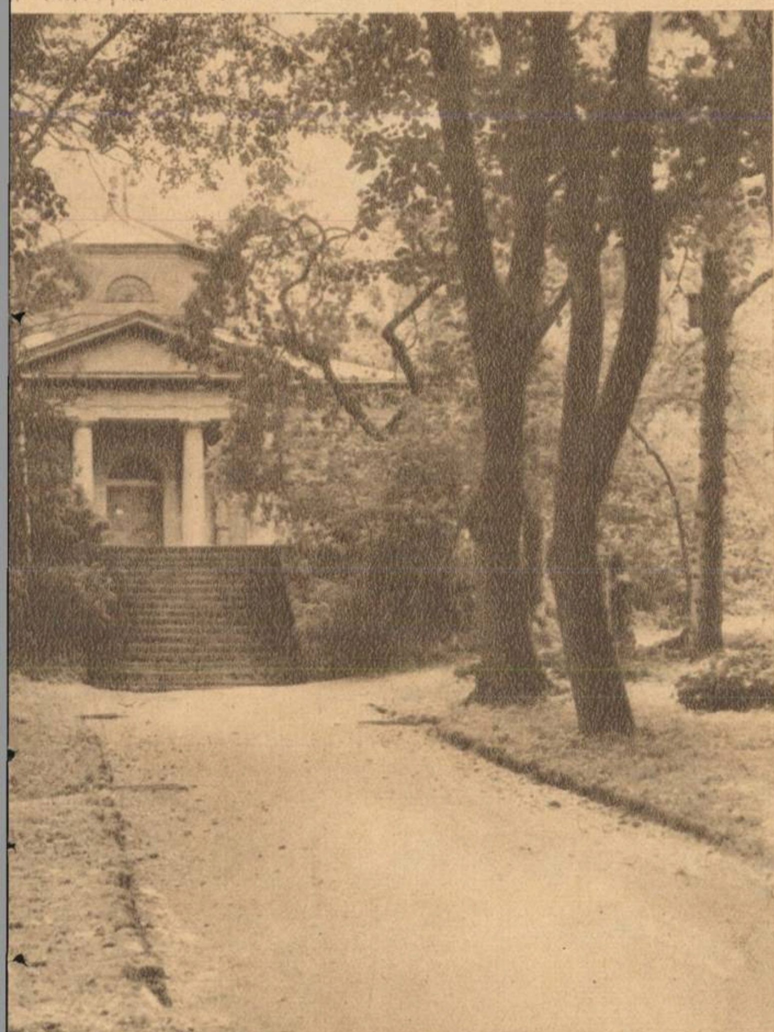

Goethe
Desen în tuș de Lips din colecția lui Lavater

Goethe (1779?)
După Jens Juel din colecția lui Lavater

Goethe
Schiță în ulei de G. M. Kraus ...

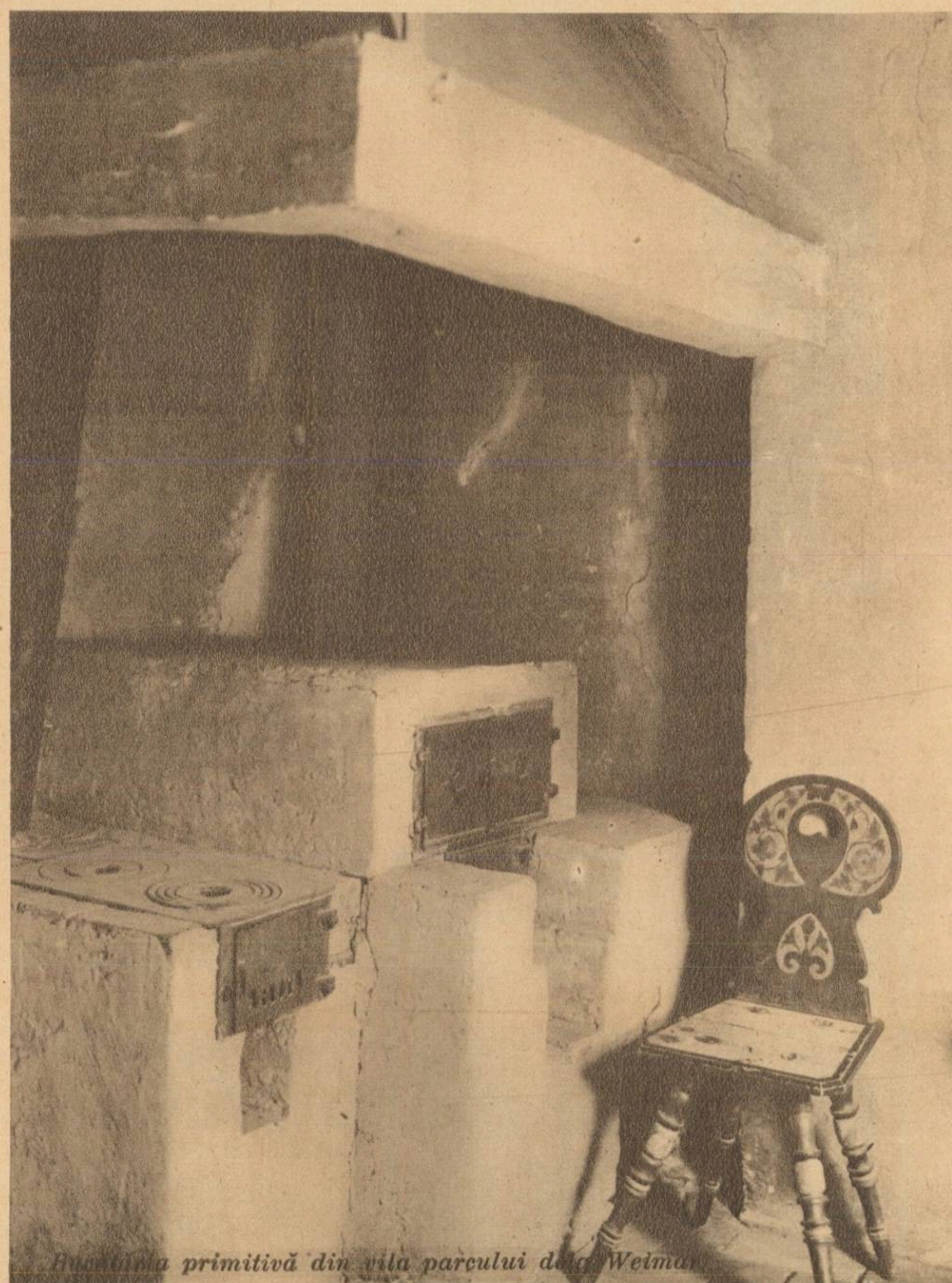
Rămâne la Roma 4 luni, admirând arhitectura și operele de artă antică, se duce apoi la Neapole. In flora bogată a Neapolului își fixează ideile pentru „Incercarea de a explica metamorfoza plantelor". Ajunge în Sicilia, de unede se napoiază la Roma pentru încă 10 luni. Aci sfârșește „Iphigenia" și „Egmont" lucrează o bună parte din „Tasso" și scrie „Vatra Vrăjitoarelor" din „Faust". De Paște părăsește Roma și ajunge la 18 Iunie 1788 din nou la Weimar.

După voiaj, Goethe se mărginește la conducerea ministerului artelor și științelor, un domeniu care cores-

...află rămășițele pământești ale lui Goethe și Schiller.

Cumnatul lui Goethe Christian August Vulpius

Johann Heinrich Merck, desen în creion din colecția lui Lavater

Bucătăria primitivă din vila parcului dela Weimar

Cameră mare în locuința lui Goethe din Weimar

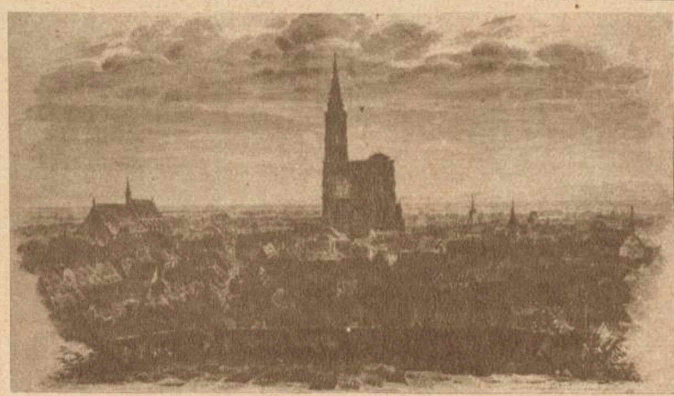
. Goethe o întrupează în în Iphigenia.
ctivitate ne'ntreruptă, în prinde cu putere vechea lia. Fără să știe nimeni,

Goethe
Siluetă întreagă (colecția Kippenberg)

Caricatură la «Werther», Gravură colorată de Thomas Rowlandson (?)

Catedrala din Strassburg văzută din partea de răsărit a turnului bisericii lui Thomas, desenată și gravată de L. Schnell

pundea mai mult înclinărilor sale firești. La 1788 încheie o căsătorie liberă cu fiica unui funcționar, Christiane Vulpius. Această legătură cu „o fată din popor" îi atrase fulgere de indignare și dușmănie din partea societății „înnalte". Totuși, în 1806 se căsători cu ea legitim. Preocuparea de a da la iveală prima ediție completă a operelor sale între care „Elegiile romane" apărute în 1788, „Tasso" în 1789 și Fragmentul din „Faust" în 1790, îi restabilește întrucâtva echilibrul sufletesc. In 1790 călătorește la Veneția, spre a întovărăși la înapoiere pe mama Ducelui, Anna Amalia. Un craniu de animal găsit întâmplător aci îl duce la o descoperire anatomică. In 1791 i se încredințează conducerea teatrului ducal. In August 1792 ia parte tot în tovărășia Ducelui la campania din Franța. („Campania în Franța"). In anul următor ia parte la asediul orașului Mainz. In toiul revoluției se refugiază în lumea științelor naturale („Farbenlehre") și transpune pe „Reineke Fuchs" în hexametri, după o traducere în proză a lui Gottsched.

In acest timp intervine o „primăvară nouă" după expresia lui Goethe; îl cunoaște pe Schiller și intră cu el în legături personale, care se transformă într'o prietenie profundă și durabilă și bogată în producțiuni literare. In Octombrie 1797 apare „Hermann și Dorothea".

La 1801 Goethe se îmbolnăvește. In anul 1803 apare drama „Fiica naturală" care înregistra prima parte dintr'o triologie asupra revoluției franceze și traduce pentru teatrul din Weimar „Mahomed" și „Tancred" de Voltaire.

Cu moartea lui Schiller în 1805 Goethe se simte îmbătrânit și singuratec. In 1808 apare prima parte din „Faust". In acelaș an își pierde pe mama sa. In Octombrie se întâlnește la Congresul din Erfurt, cu Napoleon, a cărui genialitate îl cucerește și-l umple de admirație. In 1809 dă la iveală romanul „Afinitățile elective". Ii succede în 1811 prima parte din autobiografia sa: „Din viața mea. Poezie și Adevăr". Studiază araba și persana și în 1819 publică o culegere de poezii lirice sub titlul: „Divanul oriental-occidental". In 1821 apare prima ediție din „Anii de călătorie ai lui Wilhelm Miester". In 1832 se îndrăgostește de o fată de 19 ani anume Ulrike von Levetzow, pe care o cunoscuse la Marienbad. In 1831 moare unicul său fiu August și soția acestuia. In acelaș an sfârșește opera care l-a preocupat 60 de ani în șir: „Faust". La 22 Martie 1932 se stinge din viață în urma unei răceli. Rămășițele pământești fură puse alături de Schiller în cavoul princiar din Weimar.

Ist es möglich Stern der Sterne,
Drück ich wieder dich ans Herz!
Ach! was ist die Nacht der Ferne
Für ein Abgrund für ein Schmerz
Ja du bist es, meiner Freuden
Süßer, lieber Widerpart,
Eingedenk vergangner Leiden
Schaudr' ich vor der Gegenwart.

Un manuscris al lui Goethe din anul 1817.
(Fragment din «Der Westöstliche Diwan»)

Als die Welt im tiefsten Grunde
Lag an Gottes ewger Brust,
Ordnet er die erste Stunde

Goethe
din spate, privind Roma din fereastra locuinței sale.
Aquarelă de Tischbein 1787

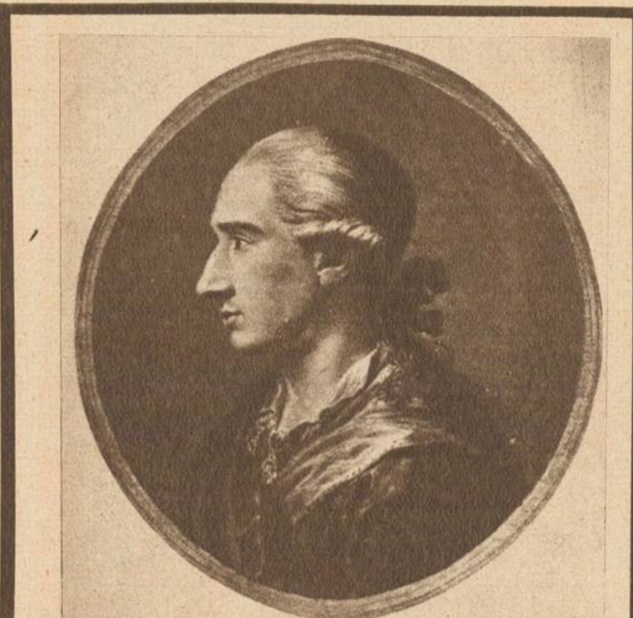

Casa în care s'a născut Goethe la Frankfurt pe Main

Goethe
Reproducere după masca luată de Johann Gottfried Schadow la 10 Februarie 1816

Goethe
după miniatura în ulei a lui Joh. Daniel Bager, 1773, din colecția lui Lavater în biblioteca Națională din Viena

Gestern Vormittags halb Zwölf Uhr starb mein geliebter Schwiegervater, der Großherzogl. Sächsische wirkliche Geheime-Rath und Staatsminister

JOHANN WOLFGANG VON GOETHE,

nach kurzem Krankseyn, am Stickfluß in Folge eines nervös gewordenen Katharrhalfiebers.

Geisteskräftig und liebevoll bis zum letzten Hauche, schied er von uns im drei und achtzigsten Lebensjahre.

Weimar, 23 März 1832.

OTTILIE, von GOETHE, geb. von POGWISCH, zugleich im Namen meiner drei Kinder, WALTHER, WOLF und ALMA von GOETHE.

Anunțul mortuar al lui Goethe
— 22 Mart 1832 —

Wanderers Nachtlied

Ueber allen Gipfeln
Ist Ruh,
In allen Wipfeln
Spürest Du
Kaum einen Hauch;
Die Vögelein schweigen im Walde.
Warte nur, balde
Ruhest Du auch

GOETHE

Peste coame...

Peste coame de munţi
E linişte-adâncă.
Prin ramuri asculţi
Cum stărue încă
Un murmur blând.
In codru glasul păsărilor piere.
Aşteaptă 'n tăcere:
Dormi-vei şi tu în curând.

AL. A. PHILIPPIDE

Cântecul călătorului

Peste toate piscurile
E pace,
In toate vârfurile
Tace
Orice boare;
Zvon de păsări moare...
Aşteaptă că vine
Odihna şi la tine...

ION SÂN-GIORGIU

De-asupra culmilor toate

Deasupra culmilor toate
Pace stătu,
Din vârfuri cutremurate
Abia simţi tu
O adiere.
Pasărea în pădure tăcu...
Stai, peste o clipă
Adormi şi tu.

ION PILLAT

Peste creste de munţi...

Peste creste de munţi
E pace deplină.
De coama pădurii
Se anină
Amurgul în tihnă.
Prin crengi n'auzi păsări cântând.
Aşteaptă... Şi tu, în curând,
Afla-vei odihnă.

AD. BYCK

Peste culmi

Peste culmi tăcerea
S'aşterne.
In codru — adierea
Işi cerne
Suflul ei blând.
Glasul pasărilor tace.
Aşteaptă... curând
Vei avea şi tu pace.

H. BLAZIAN

Om ori supra om?

MOTTO : „Und wo sich die Völker trennen
„Gegenseitig im Verachten,
„Keins von beiden wird bekennen,
„Dass sie nach demselben trachten".
Goethe

Un contemporan, aflând despre moartea lui Goethe, declară: „Printre atâţia oameni celebri vremea noastră a produs numai doi oameni mari: unul în domeniul practic, cellalt în domeniul speculativ, — Napoleon Bonaparte şi Johann Wolfgang von Goethe".

Aşa a grăit nu altcineva decât marele preot al cultului eroilor, Thomas Carlyle, a cărui nemărginită admiraţie pentru Napoleon e cunoscută.

Cu atât mai legitimă e întrebarea: cum, alături de cuceritorul lumii care inspira până şi inamicilor teroare şi veneraţiune, care a putut să reducă pe purtătorii de coroane străvechi la rolul de figuranţi în jurul cortului său de campanie, a putut astfel găsi loc un poet şi un curtezan al unui neînsemnat prinţişor german?

E interesant că însuşi Napoleon pare a fi simţit în Goethe un egal.

La 1808, ajuns la culmea de slavă şi putere, Napoleon face cunoştinţă, la Erfurt, cu poetul unei naţiuni învinse şi cu şambelanul unui duce pierdut în suita sa de monarhi domesticiţi.

La intrarea lui Goethe în cabinetul împăratului care şedea la biroul său, având la dreapta pe Talleyrand şi la stânga pe Daru, Napoleon îl fixă câteva clipe şi apoi exclamă: *„Voilà un homme!"*...

Desigur pe un Napoleon nu l'a putut impresiona înfăţişarea impozantă a unui bătrân curtezan şi nici măcar aureola lui de poet. Nu-i putea impune decât presimţirea unei naturi congeniale, unei individualităţi puternice.

Şi Goethe din acest punct de vedere a putut impune nu numai unui Napoleon dar şi — ceiace este cu mult mai mult — bestiei umane, mulţimei de fiare deslănţuite.

Voi releva numai două fapte din amintirile lui proprii:

Plecând din Mesina pe un vas cu pânze, Goethe a dat măsura puterei sale morale în împrejurări deosebite. Surprins de furtună vasul era dus spre stâncile insulei Capri. Echipagiul şi-a pierdut cu desăvârşire capul. Catastrofa părea inevitabilă. Goethe, suferind de răul de mare fără să cunoască măcar limba marinarilor, numai prin atitudinea sa şi prin tonul cuvântării sale a ştiut să-i îmbărbăteze şi să le dea energia necesară pentru a salva vasul şi pe călători.

Alt caz este şi mai extraordinar.

La 1793 garnizoana franceză din Mainz a capitulat, dar şi-a asigurat libera eşire din oraşul asediat. Insă în timpul ocupaţiunii în Mainz s'a format un club de jacobini dintre cetăţenii oraşului câştigaţi pentru ideia revoluţionară. Aceştia desigur aveau la pasivul lor excese inerente oricărei revoluţii. După plecarea garnizoanei franceze burghezia infuriată era gata să sfâşie pe toţi jacobinii, — mai cu seamă urgia şi furia era deslănţuită împotriva unuia din oratorii de frunte ai clubului ale cărui discursuri terorizau atâta vreme pe venerabilii burghezi ai cetăţii renane. Acesta părea perdut.

Goethe s'a interpus între el şi mulţimea furibundă şi cu un gest, şi cu puţine cuvinte hotărâte a putut salva pe demagogul ameninţat.

Dar desigur nu aceste fapte şi nu numai individualitatea lui Goethe au putut smulge lui Carlyle declaraţia citată.

Gânditorul englez încearcă astfel să ne lămurească în această privinţă:

„Goethe ne apare nouă ca înfăptuitorul Unirii *(Uniter)* şi ca Reconciliatorul victorios al elementelor răscolite şi sbuciumate ale celui mai răscolit, mai sbuciumat şi mai învrăjbit secol pe care l-a cunoscut lumea după introducerea religiei creştine".

Unificator şi Reconciliator!...

In stilul lui colorat, Carlyle aduce aici prinosul său de admiraţie pentru judecata obiectivă şi înălţarea de gândire a poetului german.

Din acest punct de vedere Goethe apare, şi nu numai pentru vremea lui, ca un prevestitor al unei *religiuni a omenirii,* — pe deasupra tuturor barierelor şi a conflictelor cari despart popoarele.

Este caracteristică în această privinţă atitudinea curtezanului din Weimar în cursul campaniei din Franţa, la care luase parte în suita Domnitorului său, care se afla în capul unui detaşament sub comanda ducelui de Braunschweig.

Armata coaliţiunii ajunsese aproape fără împotrivire până la Valmy, dar aici înaintarea ei a întâmpinat o rezistenţă neaşteptată din partea trupelor republicane.

Seara, în lagărul coaliţiei, care totuşi îşi păstrase terenul, Goethe, întrebat ce crede asupra rezultatului zilei, a declarat liniştit:

— „De astăzi începe o nouă epocă a istoriei mondiale, — şi veţi putea spune că vă găseaţi aici în momentul acesta".

Aceste cuvinte nu erau o butadă sub inspiraţia momentului.

In clipele acelea când toată lumea veche era îngrozită de revoluţia franceză, acest ministru şi mare demnitar la curtea unui monarh absolutist poate era singurul în mediul său social care înţelegea însemnătatea istorică a evenimentelor din Franţa. La propunerea de a lua parte la o asociaţie germană menită să lupte împotriva „spiritului revoluţionar" Goethe a răspuns că nu poate fi conlucrare între prinţi şi poeţi!

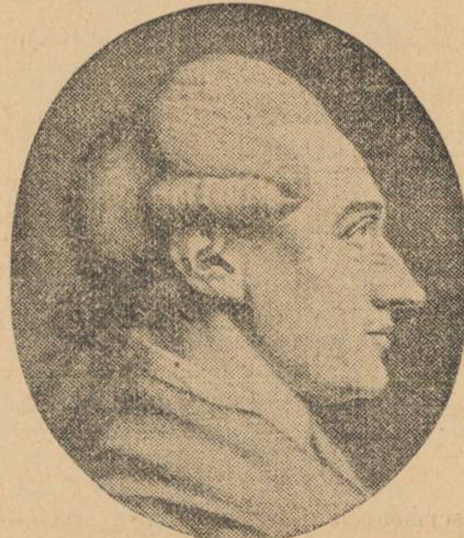
Mai târziu el astfel îşi explică această atitudine:

— „Am fost cu desăvârşire convins că nici o mare revoluţie nu izbucneşte din vina poporului, ci numai dintr'a guvernului. Revoluţiile nu sunt cu putinţă sub un guvern just, care ştie să răspundă la cerinţele vremii".

In fragmentul „Aufgeregten", magistrul îşi exprimă invidia faţă de călătorul venit din Paris, pentrucă acesta a avut norocul de a asista la cele mai mari evenimente ale istoriei mondiale: „Superbă ridicare a unei mari naţiuni în clipa când ea se simte liberă şi îşi sfarmă lanţurile".

Desigur nu e suflet ordinar acela care se poate ridica peste prejudecăţile şi interesele clasei sale proprii.

Dar Goethe în momentele tragice, când ţara lui a fost călcată de armatele lui Napoleon, a ştiut să dea dovadă de obiectivitate olimpiană, chiar în condiţiuni mult mai grele şi mai grave, — încât astăzi desigur pentru o asemenea atitudine i s'ar fi aruncat epitetul de „defetist", dacă nu unul şi mai greu.

Goethe în 1774
Gravură de Schmoll

El nu-şi ascunde simpatiile sale pentru francezi şi admiraţia sa pentru Napoleon pe care după bătălia de la Austerlitz îl numea „Impăratul meu".

Cu mult mai târziu secretarul şi admiratorul Olimpianului, Eckermann, notează sub data de 14 Martie 1830 următoarea convorbire:

— „Vi se impută, — am observat eu cam imprudent, — că dumneavoastră în acele vremuri mari, n'aţi luat arma sau cel puţin nu v'aţi ridicat ca poet împotriva inamicului".

— „Dar cum aşi fi putut eu apuca armele fără ură... — mi-a obiectat Goethe: Sau să scriu poezii războinice stând în casă?... Dar, — fie zis între noi, — eu n'am ură pe francezi, oricât de mult mulţumeam lui Dumnezeu când am scăpat de ei. Cum însă aşi fi putut eu, — pentru care au însemnătate numai cultura sau barbaria, — urî o naţiune care e una din cele mai civilizate din lume şi căreia eu îi datoresc o mare parte din cultura mea?".

Peste doi ani, cu puţine zile înainte de moarte, el reveni la aceiaşi chestie, explicându-şi concepţia asupra iubirii de patrie:

— „Un poet, ca om şi cetăţean, desigur că-şi iubeşte patria. Dar pentru el ideia de patrie, e nedespărţită de ideia de Bine, de Nobil şi de Frumos, care nu este legată de o provincie sau de o ţară particulară, pe care el le caută şi le înalţă oriunde le găseşte. Ca un vultur dânsul pluteşte deasupra ţărilor şi îi este tot una dacă epurele pe care-l zăreşte jos se află în Prusia sau în Saxonia.

„Şi ce înseamnă a-şi iubi patria? Când un poet se trudeşte toată viaţa să combată prejudecăţile pernicioase, să înlăture idei nedrepte, să lumineze poporul, să-i purifice gustul artistic, să-i inobileze sentimentele şi gândirile, — ce poate face el mai mult sau mai bine pentru ţara lui? cum ar putea fi el mai patriot?".

Natural faţă de acest fel de gândire că Goethe privea războiul ca o boală urâtă şi chiar ca o crimă de les-umanitate — orice război fiind în fond un război civil, fiindcă pentru el omenirea nu era numai o noţiune abstractă, ci o unitate vie căreia nu i se poate opune existenţa naţiunilor, cum unei naţiuni nu i se poate opune existenţa familiilor. Datoria de *cetăţean* nu poate astfel veni în conflict cu datoria de *om,* precum datoria de membru al familiei nu poate veni în conflict cu datoria de cetăţean.

Pentru această concepţie Carlyle vede în Goethe un mare „Unificator" şi „Victorios Reconciliator". Desigur această concepţie nu e prea compatibilă cu lozinca de azi a concetăţenilor lui Carlyle: „Wrong or right, my country!", ca şi acea a concetăţenilor lui Goethe: „Deutschland, Deutschland über alles!"...

Astăzi, o sută de ani după moartea lui Goethe, cu toate adunările Societăţii Naţiunilor, „omenirea" aşa cum o înţelegea Goethe, nu este încă născută, — şi un cetăţean care ar împărtăşi sentimentele şi concepţiile lui Goethe nu poate fi încă, pur şi simplu, un „Om".

Desigur, omenirea se află în procesul de „devenire", trăim în epoca ei de facere.

Până atunci un Goethe apare ca un *Supra-om,* sortit chiar să fie socotit *sub-om* de către ne-oameni...

C. STERE

„Hermann şi Dorothea"

de H. SANIELEVICI

„Numai dobitocului îi şade bine să se lase în voia instinctelor; omului, nu: el trebue să se controleze necontenit".
GOETHE *(Maximen und Reflexionen)*

Cu sfială aştern câteva rânduri despre această idilă epică, pe care aşi asemăna-o cu unul din cele mai mari diamante existente... Un studiu asupra unei atari capodopere, inspirate de biblie şi de poemele omerice şi de o seamă cu ele, ar cere măcar două luni de cercetare şi meditare. Ar trebui să cunosc mai întâi ce-au scris alţii despre dânsa. Dar cu critica literară nu mai am decât relaţiuni de diletantism, întovărăşite de conştiinţa enervantă de a lucra în silă, mustrat şi zorit de cercetările de vocaţie...

Dacă aşi fi dictator literar, aşi hotărî ca nimeni să nu aibă voie să publice vreo operă literară, fie în proză, fie în versuri, până nu va fi dovedit că ştie pe din afară, rând cu rând, cuvânt cu cuvânt, (într'o bună traducere română — care lipseşte!) cele două mii de versuri ale acestei idile.

Şi asta, nu numai fiindcă Goethe este cel mai mare scriitor al timpurilor moderne, iar *„Hermann şi Dorothea"*, cea mai perfectă din creaţiunile sale; ci fiindcă dânsa cuprinde, în măiastră condensare *(„in der Beschränkung zeigt sich der Meister"*, a spus însuşi olimpianul...), toată frumuseţea, toată înţelepciunea, toată nobleţea, pe cari *lumina raţiunii,* printr'o cultură de milenii, le-a creat în sufletul omului. Intr'un cadru cu intenţiune simplificat, în care se desfăşoară însă toate problemele şi toate situaţiunile ursitei noastre, mâna viguroasă a geniului isbeşte cu putere coardele eterne ale sufletului omenesc şi scoţând dintr'însele armonii superioare, ne mişcă adânc...

Eram copil când m'am desfătat pentru întâia oară cu epica idilă, a cărei smerită şi nepieritoare frumuseţe am înţeles-o, fără îndoială — cum o înţelege şi un ţăran german oarecare. Şi în răstimpuri am recitit-o de multe ori mai târziu. Iar acuma la bătrâneţe, cu prilejul acestui articol, o citii iarăşi de două ori; şi deşi nu cuprinde nimic tragic, m'am emoţionat până la lacrimi — nu mi-e ruşine s'o mărturisesc — la fiecare pagină...

In vremea noastră, comparabilă epocii liberţilor de la sfârşitul imperiului roman, când o alcătuire socială se dărâmă şi când omul, plutind fără cârmă pe o mare adânc răscolită, e cuprins de nebunia desnădejdii, opera olimpianului luminează ca un far...

De la război încoace, mase întregi de oameni, deprinşi a fi cârmuiţi din afară, de miniştrii religiunilor şi de opinia publică a unor comunităţi restrânse, s'au trezit brusc, fără frână interioară, în vâltoarea anonimă a marilor oraşe şi în rândurile clasei stăpânitoare conrupte, alături de elemente periferice, rafinate, dar nu cultivate. Şi atunci, pentru întâia oară în Istorie, s'au auzit aceste strigăte barbare ale unor elemente ridicate prin selecţie pejorativă: „suntem dobitoace şi vrem să trăim ca dobitoace! Inapoi la instinct, la inconştient, la iraţional!... Unitatea sufletească e o ficţiune".

In loc de a recunoaşte că pe scara culturii au rămas, în mod firesc, în urmă, ei înalţă incoerenţa de gândire şi de simţire la rangul de dogmă, uitând că omul, când abdică dela raţiune, ajunge inferior dobitocului, care nu se omoară mâncând, bând, iubind, nu se sustrage datoriei de conservare a speţei, nu-i morfinoman şi nici homosexual (două milioane şi jumătate de homosexuali numără Germania!).

Parcă pentru a răspunde acestor primitivi, cari nu se sfiesc să afirme că raţionalismul e vulgar, (apaşii trebue să aibă aceiaşi părere despre lumina brutală a lămpilor electrice), supraomul dela Weimar nu oboseşte să accentueze că în om, specific umană e numai raţiunea; iar personagiilor sale, el le acordă, ca suprem elogiu, epitetul de *verständig, vernünftig* (cuminte, înţelegător, rezonabil):

...Und es versetzte darauf die kluge, verständige Hausfrau...
...Und es sagte darauf der edle, verständige Pfarrherr...
...Freilich ist er zu preisen, der Mann, dem in reiferen Jahren sich der gesetzte Verstand aus solchem Frohsinn entwickelt...
...Da versetzte der Wirt, mit männlichen, klugen Gedanken...
...Solch ein vernünftiges Wort hast du mir selten gesprochen...
...Und es versetzte sogleich die gute, verständige Mutter...
...Da versetzte bedeutend die gute, verständige Mutter...
...Fahre nur fort, so sagte darauf die verständige Mutter...
...Da antwortete drauf die gute Mutter verständig...
...Da versetzte behend die gute, verständige Mutter...
...Aller Zustand ist gut, der natürlich ist und vernünftig.
...Es ergreift doch nur der Verständ'ge das Rechte.
...Eurem geliebten, guten, verständigen Sohn...
...So wie sie verständige Kinder wünschen...
...Ah! da sieht man sich um, wer wohl der verständigste Mann sei...
...Kluge Leute merkten die Absicht; der kluge Gesandte...
...Doch du lächeltest drauf, verständiger Pfarrer...
...Jedoch ihr von Liebe zu sprechen wär'ihm unmöglich gewesen: ihr
...Auge blickte nicht Liebe, aber hellen Verstand, und gebot, verständig zu reden...
...Als ich die Worte vernahm, die verständigen...
...Also folg'ich ihm gern, er scheint ein verständiger Jüngling...
...Und es versetzte dagegen der gute, verständige Jungling...

...Oh, wie geb'ich dir recht, du kluges, treffliches Mädchen...
...Was mit ein wenig Vernunft sich liesse gemächlicher schlichten.
...Welche Klugheit hätte denn wohl...
...Eilig fasste darauf der gute, verständige Pfarrherr...

Cei cari se declară antiraţionalişti, refuză de fapt să-şi raţionalizeze viaţa conform cu interesele *societăţii,* nu însă şi potrivit cu interesele *ordinare* ale persoanei *lor...* Preamărirea iraţionalului ascunde un calcul rece... Şi ei sunt gata să vorbească în numele unor autentice principii raţionaliste, ori de câte ori interesele *lor* sunt lezate de iraţionalul *altora....*

„Orice stare e bună, dacă e firească şi *raţională*", zice preotul din *„Hermann şi Dorothea"*. Spre pildă, obiceiul câinilor dintr'o stradă de a sfâşia câinii cari se rătăcesc printre ei din alte străzi, e *natural,* dar nefiind raţional, nu-i de recomandat omului...

Dorothea iubeşte pe Hermann, *„dar ochiul ei nu exprima iubire, ci limpede raţiune şi poruncea să vorbeşti rezonabil; de aceia lui Hermann îi fu cu neputinţă să-i vorbească de dragoste"*.

Cât de caracteristic pentru omul *clasic!* Comparaţi-o pe Dorothea cu Annette, idealul lui Romain Rolland: aceasta se îndrăgosteşte de un soi de cynocefal lasciv, deşi-l dispreţueşte; şi, geloasă pe soră-sa Sylvie, rătăceşte noaptea pe câmp, cuprinsă de un delir furios, se trânteşte la pământ de desperare şi nu se desmeticeşte decât după ce, isbindu-se de un copac, îşi sângerează fruntea; mai târziu, se hotărăşte să rupă cu logodnicul ei, din motive idealiste, dar când îl vede plângând, îl târăşte în pavilion, să se culce cu dânsul; de pe urma acestei impulsiuni, se alege cu o viaţă distrusă, plină de aventuri absurde... Existenţa ei e agitată şi pustie... *Caută,* fără să ştie, nici ce vrea, nici în ce crede: frunză purtată de vânt... Având în vine sânge popular, se bucură de o sănătate robustă şi de o mare putere de viaţă; dar mintea ei încă crudă, simţirea ei incoherentă, fac dintr'însa o pradă uşoară a detracării... Omul ajuns de jos se hotărăşte fără greutate să rămâe celibatar, ori să n'aibă copii: se conrupe mai uşor, *se depărtează mai lesne de natură* — după cum o floare de câmp se ofileşte mai repede decât una de grădină... Barbarii instalaţi la Roma au putrezit numaidecât... Annette ne inspiră compătimire, aproape dispreţ, deşi Romain Rolland o înalţă în slavă (fără să ştie de ce; căci şi atitudinile lui morale, sunt, pe cât de patetice, pe atât de incoherente...). Annette e savantă, dar lipsită de cultură ereditară; Hermann şi Dorothea, de o conformaţie fizică impunătoare şi seducătoare, au o instrucţie elementară, dar puritatea, seninătatea, înţelepciunea, echilibrul lor, ne farmecă şi rămân neuitate...

* * *

Am arătat adesea în studiile mele critice, că fiecare formă de organizare socială, trece mai întâi printr'o fază de ascensiune, de echilibru, care produce o literatură clasică; şi apoi, printr'o fază de desagregare, care dă naştere unor curente realiste şi romantice.

La sfârşitul evului mediu şi la începutul timpurilor moderne, burghezia franceză a luat o atitudine duşmănoasă faţă de nobilime, până când un compromis între cele două clase s'a stabilit în forma de organizare socială a monarhiei absolute. Literatura clasică este expresiunea acestui echilibru.

Am arătat deasemenea raporturile cari există, pe de o parte între lirism şi romantism, pe de altă parte între clasicism şi epopee. *In genul epic, echilibrul unei societăţi îşi găseşte cea mai înaltă expresie:* largi tablouri de moravuri ne sunt prezentate ca eterne; şi de fapt, *eternul uman trece pe primul plan în asemenea timpuri de sănătate morală.* Insuşi Goethe afirmă că romantismul e boală, iar clasicismul, sănătate *(„Klassisch ist das Gesunde, romantisch, das Kranke"*. Maximen und Reflexionen, VII).

In Germania rămasă în urmă, după o mişcare de opoziţie a burgheziei, care se oglindeşte literariceşte în *„Emilia Galotti"*, *„Werther"*, *„Hoţii"*, se stabileşte mai sus arătatul compromis şi scriitorii burghezi devin protejaţii monarhilor. In preajma Marii Revoluţiuni, când în Franţa o fază de desagregare culminează în obicinuita catastrofă, Germania e încă sănătoasă: nobilii nu dau moşiile pe mâna arendaşilor, nu risipesc averi la curte, nu seacă vistieria ţării, regimul feodal n'a ajuns încă o piedică pentru desvoltarea industriei, etc. (Dar tocmai graţie reacţiunii provocate în Germania de Revoluţie, soarta intelectualilor va să devie tristă...).

Momentul social era deci favorabil epopeii.

Cu el se întâlneşte în mod fericit momentul etnic. Iarăşi am arătat adesea, cu ajutorul faptelor literaturii universale, că rasa germanică înclină către clasicism şi epopeie. Lucrul e deadreptul evident. Cine nu ştie că firea calmă şi puternică a nordicului, tinde să se împace cu realitatea şi s'o idealizeze?... Sănătatea şi tinereţea sufletească, puterea de viaţă şi de simţire, dau o importanţă epică celor mai neînsemnate lucruri:

Şi'n deosebi am dat halatul cu flori indiene
Din cel mai fin bumbac, căptuşit cu flanelă fină.

. . . .

Şi pe rând oferi apa la toţi. Băură atunci copiii,
Bău şi lehuza, cu fiicele, şi bău şi judecătorul.

(Continuare în pag. IV-a)

Toţi erau însetaţi şi lăudau minunata apă:
Acrişoară era, şi răcoritoare, sănătoasă de băut pentru oameni.

In sfârşit, se mai adaugă şi momentul politic. De pe urma Marii Revoluţiuni franceze, Germania a suferit. *„Hermann şi Dorothea“* a fost publicată în 1797, dar concepută desigur mai înainte. Intriga e prilejuită de trecerea unui convoi de germani refugiaţi de pe malul stâng al Rinului. Prin gura judecătorului şi prin aceia a lui Hermann, Goethe polemizează cu Revoluţia, arătând entuziasmul stârnit de soarele libertăţii şi al egalităţii, ce răsărise în capitala lumii, şi apoi amara decepţie:

Dar cerul se înoră curând... Pentru foloasele puterii
Se luptă o generaţie conruptă, nedemnă de a înfăptui binele.

Se uciseră şi asupriră pe noii vecini
şi fraţi, şi trimiseră lacoma mulţime.

. . . .

N'aşi vrea să mai văd vreodată pe om
în această grozavă rătăcire! Animalul furios este o mai plăcută privelişte.
Să nu mai vorbească niciodată de libertate, ca şi cum s'ar putea el însuşi cârmui!
Deslănţuit apare, îndată ce-au căzut barierele,
tot răul pe care legea îl gonise în colţuri ascunse.

. . . .

Dar logodnicul vorbi cu nobilă, bărbătească înduioşare:
Cu atât mai trainică să fie, Dorothea, legătura noastră
în mijlocul sguduirii generale! Vrem să ţinem şi să durăm,
să ne ţinem tare şi să stăpânim cu putere frumoasele bunuri.
Căci omul care în vremuri şovăitoare e înclinat să şovăiască,
Acela măreşte răul şi-l întinde tot mai departe.
Dar cine stăruie cu putere în gândul său, acela-şi crează lumea.
Nu-i şade bine germanului să transmită grozavul cutremur
şi să se clatine şi el, încolo şi încoace.
Aceasta e a noastră! Aşa să spunem, aşa să susţinem!
Căci mai sunt încă mereu lăudate popoarele hotărâte
cari s'au luptat pentru Dumnezeu şi pentru lege,
pentru părinţi, soţii şi copii
şi au căzut luptându-se cu duşmanul.
Eşti a mea; şi acuma, ce-i al meu, îmi aparţine mai mult ca niciodată.
Nu cu supărări vreau să-l păstrezi şi cu griji să mă folosesc de dânsul,
ci cu putere şi curaj. Şi de ameninţă duşmanii,
Acum sau în viitor, atunci pregăteşte-mă de luptă tu însăţi şi dă-mi armele.
Dacă ştiu că în grija ta rămân casa şi iubiţii părinţi,
O, atunci pieptul se aşează cu hotărâre în faţa duşmanului.
Şi de ar gândi toţi ca mine, s'ar ridica forţa
contra forţii şi ne-am bucura cu toţii de pace.

Pe vremea aceia se putea crede că momentul etnic e hotărâtor în istorie; că alpinul (cum am arătat adesea) e realist, adică înclină să combată realitatea în numele idealului, iar nordicul, clasic, adică pornit să ridice realitatea la rangul de ideal. In limbagiul comun: că germanul e statornic, conservator, iar francezul, neastâmpărat, revoluţionar. Azi vedem că tot momentul social se dovedeşte mai puternic. In Germania, burghezia s'a măcinat, ţara se află în pragul anarhiei, iar depravarea moravurilor întrece orice închipuire.

In *„Hermann şi Dorothea“, Goethe opune convulsiunilor revoluţionare ale Franţei, tabloul echilibrului societăţii germane.*

* * *

In nobilul şi solemnul hexametru al *Iliadei*, vers liniştit şi viril, cu adevărat aric, Goethe narează — în nouă cânturi, purtând fiecare numele unei muze — nişte întâmplări din familia unui birtaş stabilit într'un mic orăşel nu departe de Rin. Să înalţi traiul unor oameni simpli până la demnitatea epopeii — iată minunea pe care o poate săvârşi numai un om de geniu!... Contrastul dintre modesta însemnătate a atâtor amănunte din viaţa micului burghez şi gravitatea respectuoasă a metrului antic, are în el ceva emoţionant, înălţător... Parafrazând proverbul german: *„Dem Reinen ist alles rein“* (celui pur totul îi pare pur), am putea spune: *„dem Edlen ist alles edel“* (celui nobil, totul îi apare nobil). Noi toţi aceia cari ducem o existenţă umilă, nu puţin îi suntem recunoscători răsfăţatului de soartă poet, că ne pune pe aceiaşi treaptă cu regii şi cu prinţii epopeelor antice... Eternul uman e acelaş în toate clasele, ba chiar mai puternic în mica burghezie — în deosebi în cea rurală. Scriitorii epici ai literaturii franceze, Victor Hugo şi Georges Sand, erau reprezentanţi ai acestor clase. De asemenea, la noi, Sadoveanu — abstracţie făcând de mărimea talentului şi de nivelul moral. Starea de plugar chiabur întăreşte corpul şi nervii, şi oferă o existenţă variată, liniştită, armonioasă, neatârnată...In spatele hanului „La leul de aur” se'ntinde o bogată gospodărie rurală: grajduri şi şuri, grădină de legume şi de fructe, până la zidul oraşului; apoi, pe coasta unei coline, o vie cu struguri aleşi de masă şi cu struguri de vin; în sfârşit, pe spinarea colinei, lanuri de cereale. Prin gura preotului — „el, podoaba oraşului, cunoscând viaţa şi nevoile ascultătorilor, pătruns de înalta valoare a cărţilor sfinte şi pricepând bine şi cele mai de seamă scrieri lumeşti” — Goethe îndreptăţeşte oarecum alegerea personagiilor:

Niciodată nu desaprob pe bărbatul care, vecinic activ şi călătorind fără odihnă,
străbate marea şi toate căile pământului
cu îndrăsneală şi cu sârguinţă şi se bucură de câştigul
ce se'ngrămădeşte cu îmbelşugare în jurul lui şi al lor său.
Dar preţuesc şi pe cetăţeanul liniştit
care ocoleşte moşia părintească cu paşi tăcuţi
şi îngrijeşte pământul cum o poruncesc ceasurile.
Nu i-se schimbă în fiecare an ţarina,
nu întinde, grăbit, pomul cel nou plantat braţele
către cer, împodobit cu flori îmbelşugate.
Nu, omul acesta are nevoie de răbdare; îi trebue şi un suflet
curat, liniştit, vecinic egal, şi o judecată dreaptă.
Căci numai puţine seminţe încredinţează el ţarinei hrănitoare,
numai puţine animale se pricepe să crească înmulţindu-le:
căci numai la folos i stă tot gândul.
Fericit e acela căruia natura i-a dat o astfel de fire!
El ne hrăneşte pe toţi. Şi ferice de cetăţeanul micului orăşel,
care uneşte plugăria cu ocupaţiuni orăşăneşti!
El nu simte apăsarea care strânge pe plugarul fricos,
pe el nu-l zăpăceşte grija orăşenilor de multe doritori,
cari, chiar şi când sunt puţin avuţi, obicinuesc să se întreacă totdeauna
cu cel ce-i mai bogat şi mai sus decât dânşii — în deosebi femeile şi fetele.

Pentru celelalte clase sociale autorul are ceva mai puţină stimă: mulţimea e cam necioplită, cam neînţelegătoare, dar ascultă de un conducător; farmacistul, om de treabă, se arată cam egoist (a rămas celibatar), vorbăreţ, lipsit de greutate, sgârcit, fricos, închipuit; marele negustor, fiicele şi comişii lui, sunt cam vanitoşi, luxoşi, uşuratici şi înfumuraţi — „eitel und lieblos”. Birtaşul vădeşte sentimente frumoase sub o coajă cam aspră; e comod, urând teama şi grija; iubitor de aparenţe şi de semne exterioare de respect, ambiţios pentru fiul lui, mândru de activitatea pe care o desfăşoară în consiliul comunal, ca şef al lucrărilor publice. In fond, un om cu judecată, bun şi generos. Caracter ideal au preotul, mama — o mamă clasică: harnică, devotată, cuminte, iubitoare, supusă —, Hermann şi frumoasa Dorothea. Aceştia din urmă sunt, prin ocupaţiunile lor, rurali. Oameni de *fond* şi de caracter, cu sentimente puternice, concentrate, adânci, capabili de acţiuni nobile şi de fapte vitejeşti.

...Tânărul se coace şi devine bărbat!
In tăcere se pregăteşte adesea mai bine pentru faptă, decât în zgomotul
vieţii sălbatece, şovăitoare, care a conrupt pe mulţi tineri.
Şi deşi liniştit sunt şi am fost, însă în piept mi s'a format totuşi
o inimă care urăşte nedreptatea şi necinstea;
şi ştiu să deosebesc foarte bine lucrurile lumeşti;
apoi şi munca mi-a oţelit braţele şi picioarele.

Pe scara erarhiei sociale, Goethe a ales treapta, unde o sănătoasă cultură urbană ereditară (în timpurile de echilibru toată societatea e sănătoasă) se întâlneşte cu gravitatea şi naivitatea rurală. (Cum autorul şi-a petrecut copilăria în Frankfurt, dar s'a născut în Rhenania, la poalele munţilor Taunus, şi cum bunicul său era birtaş, se prea poate ca naraţiunea să cuprindă şi amintiri de familie). Experienţa unei vieţi bogate, cunoaşterea adâncă a sufletului omenesc, gândirea superioară a geniului, simţul de armonie şi frumuseţe, autorul le împrumută — sub o formă verosimilă, simplificată — personagiilor idilei, întovărăşindu-le cu sentimentele lor puternice, pline de seva tradiţiei. *Inălţând în lumina idealului cele mai mici amănunte ale unor existenţi modeste, cu o frescheţă sufletească ce aminteşte de biblie şi de Homer, titanul dela Weimar a creat o operă educativă care va trăi cât omenirea şi se va întipări adânc, mai ales în sufletul tinerimii.* Genialul scriitor german se identificase cu antichitatea, pentru care avea o admiraţie fără margini. *„Fie ca studiul literaturii elene şi romane să rămâie vecinic baza culturii superioare!“. „Când ne aşezăm în faţa antichităţii şi o privim cu serioasa intenţie de a ne cultiva, căpătăm impresia că abia atunci devenim oameni“*. (Maximen und Reflexionen, VI).

Pe când îmi urmam calea pe drumul cel nou,
Imi bătu la ochi un car încheiat din arbori puternici,
tras de doi boi, dintre cei mai mari şi mai voinici ai străinătăţii;
alături însă mergea cu paşi viguroşi o fată,
conducea cu un băţ lung cele două uriaşe dobitoace,
le îndemna şi le reţinea, mâna cu pricepere.

Uneori un fin humor, amestec de tandreţe şi de uşoară ironie pentru naivitatea şi gravitatea personagiilor, însoţeşte, ca un acompaniament modern, melodia antică...

Intâlnirea celor doi tineri la fântână e de o biblică simplicitate („Am credinţa că biblia, cu cât o înţelegem mai bine, cu atâta devine mai frumoasă“. — *Max. und Reflex., VI):*

Astfel vorbi dânsa, şi coborî cu însoţitorul treptele late,
şi se aşezară amândoi pe micul zid al isvorului. Ea se aplecă să ia apă,
şi el apucă celălalt urcior şi se plecă deasemenea.
Şi-şi văzură chipul oglindit clătinându-se pe albastrul cerului,
şi-şi făcură semne cu capul şi se salutară prieteneşte în oglindă.
Dă-mi să beau! zise după aceia veselul tânăr,
Şi dânsa-i întinse urciorul. Apoi se odihniră amândoi,
prieteneşte răzămaţi pe vase; ea însă zise prietenului:
„spune, cum te găsesc aici? Şi fără trăsură şi cai,
departe de locul unde te-am văzut întâi? cum ai venit?“
Ingândurat se uită în pământ Hermann; apoi liniştit ridică privirea
spre dânsa şi se uită cu bunătate în ochii ei;
se simţi liniştit şi mângâiat. Totuşi a-i vorbi de dragoste
i-ar fi fost cu neputinţă: ochiul ei nu exprima iubire,
ci limpede raţiune, şi poruncea să vorbeşti cuminte.

* * *

In literatura noastră de azi s'a înrădăcinat prejudiţiul cantităţii. Scriitorul e cu atât mai fudul, cu cât îngrămădeşte mai multe cuvinte, amănunte, epitete, imagini. In loc de caracterizări vii, în puţine cuvinte — ni se dau amănunţite descrieri moarte. Idealul este *zeama lungă* (ca să fie cu spor). Lipseşte prea adesea *emoţia sinceră*, care însufleţeşte, spiritualizează; şi atunci materia rămâne pământoasă, opacă.

„Hermann şi Dorothea“ străluceşte printr'o sobrietate ideală. Fiecare cuvânt e plin de miez, deschide vaste orizonturi, cheamă lungi comentarii. Despre birtaş, despre preot, despre farmacist, despre negustor, şi cu atât mai puţin despre personagiile secundare, nu ni se spune, nici ce fizionomie au, nici cum sunt îmbrăcaţi şi nici măcar cum îi chiamă!... Despre mama lui Hermann aflăm întâmplător că răspunde la numele de Lieschen. Tânărul erou e „bine clădit”, prezentabil. Numai pe Dorothea, Hermann o descrie farmacistului şi preotului, pentru ca ei s'o recunoască în învălmăşală. Cine a cetit idila olimpianului şi a putut să uite minunatul portret?!...

Şi o veţi recunoaşte în curând între toate celelalte,
căci cu greu o ajunge vreuna ca făptură.
Dar vă mai dau şi semnele vestmintelor curate:
căci roşul pieptăraş, frumos strâns în şireturi, ridică sânu-i boltit,
iar pieptarul negru i stă lipit;
tivul cămăşii l-a încreţit într'un guleraş curat;
care-i înconjoară bărbia rotundă cu graţie pură;
liber şi vesel se arată ovalul drăgălaş al capului;
cozile groase sunt înfăşurate de multe ori în jurul unor ace de argint;
sub pieptăraş încep foile albastre şi mult încreţite
şi lovesc în mers glesnele bine făcute.

Şi totuşi relieful nici unuia din personagii nu lasă nimic de dorit; fiindcă din ceiace spun, din felul cum se poartă, le înţelegem *sufletul* — şi doară nu altceva urmăreşte scriitorul... Farmacistul ne apare ca un cetăţean onorabil, dar puţintel cam uscat la suflet, din pricina ocupaţiunii lui prea unilaterale, ori din pricină că va fi fost răsgâiat de părinţi cu stare... Autorul îi acordă respectul pe care i-l dau şi concetăţenii, dar, cu un zâmbet abia perceptibil, îl face să-şi trădeze ocazional micile slăbiciuni: e bănuitor, pornit să critice şi să vadă răul; e încântat că pe vremurile acelea turburi n'are greutăţi familiare; e sgârcit (preotul dă refugiaţilor tot argintul şi o monedă de aur, iar spiţerul, doar câteva lulele de tutun, pe care tot dânsul îl laudă...); e amărât că locuinţa negustorului o întunecă pe a sa; e fricos (când mână preotul, farmacistul se urcă în trăsură cu teamă şi stă gata să sară); e formalist; etc. Mama ascunde, sub o purtare modestă şi supusă, calităţile cele mai alese: intuiţie psihologică, înţelegere departe văzătoare, indulgenţa, diplomaţia şi realismul femeii, o inimă caldă şi amintirea neştearsă a sentimentelor... Hermann, din care poate Napoleon Bonaparte ar fi făcut un general, se simte ridicol când se găseşte, frizat şi în costum de gală, în mijlocul fiicelor şi comişilor, grosolan rafinaţi, ai negustorului (mitocanul boerit face mare caz de maniere, de etichetă, de eleganţă). Birtaşul a măgulit în toată viaţa lui pe clienţi şi de aceia e însetat de măguliri şi de onoruri. Preotul ni se desvălue ca un adevărat intelectual, ca un gânditor: ce alta au fost sacerdoţii dealungul vremurilor? Şi nu se ascunde un sacerdot în fiecare autentic gânditor? Nevoia de a impune vieţii umane şi societăţii o ordine logică — iată ce-i caracterizează. (Azi, din nefericire, templul culturii e plin de zarafi şi n'are cine-i goni cu biciul... purtat de Isus — în desenul lui Rembrandt — în mâna pe care s'a coborât aureola din jurul capului...)

In *„Hermann şi Dorothea“*, Goethe, cel mai genial scriitor al timpurilor moderne, produsul unei eredităţi intelectuale multiseculare (vezi, în *„Literatură şi ştiinţă“*, „Geniul lui Goethe”), a reuşit să pue la îndemâna poporului, fără a se coborî câtuşi de puţin spre dânsul, cea mai înaltă cultură sufletească a omenirii, produsul evoluţiei milenare a unei elite. Poporul, el a înţeles să-l ridice până la sine. Şi poporul nici nu cere altceva. Anchete şi experienţe au dovedit-o în deajuns. O cer poate elementele parazitare, pe cari, prin selecţie pejorativă, le varsă ţărănimea, în timpurile de conrupţie, oraşelor tentaculare.

Epica idilă a marelui poet e curăţită de toată sgura particularistă care ar mărgini-o în gustul unei singure naţiuni ori al unei singure clase sociale. E universală, fără a pierde caracterul naţional, e aristocratică, fără convenţionalism, e populară, fără vulgaritate. Omul de geniu urăşte din instinct tot ce mărgineşte, tot ce coboară.

H. SANIELEVICI

Din înţelepciunea lui Goethe

Marile năzuinţi, chiar neînfăptuite, sunt prin ele înşile mai preţioase decât micile năzuinţi realizate.

Trebue să te schimbi mereu, să te înoieşti şi să te întinereşti, ca să nu te înăbuşi singur.

Indeletnicirea cu idei despre nemurire e bună pentru societatea elegantă şi pentru femeile care n'au nimic de făcut. Insă omul cuminte şi de bun simţ care vrea să facă ceva chiar aici pe pământ şi trebue, deci, să se străduiască, să lupte şi să lucreze, lasă în pace lumea viitoare şi caută să fie activ şi folositor în lumea aceasta.

Ştii într'adevăr ceva numai când ştii puţin. Cu cât afli mai multe lucruri cu atât începi să ai mai multe îndoeli.

Incleştează-te întotdeauna de prezent. Orice întâmplare, orice clipă are o nemărginită valoare, pentrucă e reprezentanta unei întregi veşnicii.

Nu trăeşti într'adevăr bine decât atunci când uiţi că trăeşti.

Poetul, ca om şi ca cetăţean îşi va iubi patria, însă patria harului său poetic e Binele şi Frumosul, care nu sunt legate de nici-o ţară şi de nici-o naţiune şi pe care le prinde şi le cultivă acolo unde le găseşte.

Patriotismul depravează istoria.

Nu există artă patriotică şi ştiinţă patriotică. Şi arta şi ştiinţa aparţin, ca tot ce e înalt şi bun, lumii întregi şi nu pot evolua decât printr'o acţiune reciprocă a tuturora, ţinând seama mereu de ceiace ne-a rămas şi ne este cunoscut din trecut.

Ura naţională o găseşti mai pronunţată pe treptele inferioare ale culturii. Există însă o treaptă unde ura naţională dispare cu totul, unde te afli oarecum deasupra naţiunilor, şi atunci simţi bucuriile şi durerile naţiunii vecine ca şi cum acestea ar fi ale naţiunii tale.

A trăi cu cineva şi a trăi în cineva sunt două lucruri foarte deosebite. Sunt oameni în care poţi trăi fără a putea trăi cu ei, şi dimpotrivă.

Numai omul care a fost prea sensibil, poate să devină prea rece şi prea aspru; are nevoie să se îmbrace într'o platoşă tare, ca să se apere de atingerile care l-ar putea jigni; şi câteodată însăş această platoşă îi devine o povară.

Cine nu e în stare să râdă de el însuş nu e un om superior.

Dela natură nu avem nici-un defect care să nu poată deveni o virtute, nici-o virtute care să nu poată deveni un defect. Şi aceste virtuţi sunt tocmai cele care dau mai mult de gândit.

Modestia este de fapt o virtute socială; este o lepădare de sine exterioară, care, întemeindu-se pe o mare valoare lăuntrică, este privită drept suprema calitate a omului. Şi astfel auzim mereu cum vulgul într'un om de seamă preţueşte înainte de toate modestia... Modestia însă este întotdeauna legată de oarecare prefăcătorie; e un fel de linguşire care, fără să aibă aerul, măguleşte pe ceilalţi oameni prin faptul că nu le jigneşte amorul propriu.

Fericit şi mare este numai acela care n'are nevoie nici să domine nici să se supună pentru a însemna ceva.

Nu suntem fericiţi prin virtuţile noastre ci prin defectele şi slăbiciunile noastre. Cine crede că e fericit practicând o virtute, greşeşte. E numai vanitatea de a practica această virtute. Când însă ajunge să-şi dea seama de această vanitate, mulţumirea dispare.

Indată ce declari că eşti liber te simţi limitat. Indrăzneşte, însă, să te declari limitat şi te vei simţi imediat liber.

In natură se numeşte întâmplare ceiace la om se numeşte libertate: adică un eveniment necesar în ce priveşte rezultatul dar arbitrar în ce priveşte timpul.

Ceiace prietenii noştri fac împreună cu noi sau pentru noi este un câştig de viaţă, pentrucă ne întăreşte şi ne stimulează personalitatea. Ceiace duşmanii întreprind împotrivă-ne nu este un câştig de viaţă. este numai o experienţă prin care trecem, pe care o ocolim şi de care ne apărăm ca de frig, de uragan, de grindină sau de orice alte necazuri ce ne-ar putea ajunge.

Femeile, chiar cele mai cultivate, au mai mult apetit de cât gust. Se grăbesc să se înfrupte din tot ce e nou. Nu fac nici o deosebire între ceiace atrage, ce place, ce e admis; le aruncă pe toate în aceeaş oală. Le place tot ceiace nu loveşte gustul lor convenţional, oricât ar fi de sec, de searbăd, de gol şi de urât obiectul admiraţiei lor. Demulteori însă le displace un lucru care jigneşte acest convenţionalism, oricât de frumos ar fi acel lucru.

Natura femeilor e foarte de aproape înrudită cu arta.

Cel care urăşte femeile e în fond mai galant cu ele decât cel care le iubeşte: cel dintâi le consideră imposibil de biruit, pe când cel de-al doilea mai trage încă nădejde să le supună.

Femeile n'au ironie, pentrucă nu se pot detaşa de ele însele.

Femeile n'ar trebui decât să iubească sau să urască. Atunci ar fi într'adevăr delicioase. Bărbaţii însă n'ar trebui nici să urască, nici să iubească. Aşa s'ar restabili echilibrul.

Marile pasiuni sunt boale fără leac. Tocmai ceiace ce ar putea să le vindece, le agravează.

Ceiace omul observă şi simte în el însuş mi se pare a fi partea cea mai puţin însemnată a existenţii lui. Il frapează mai mult ceiace îi lipseşte decât ceiace posedă, observă mai repede ceiace îl înfricoşează decât ceiace ce-l desfată şi îi deschide sufletul. Asta din pricină că sufletul, ca şi trupul, când e voios şi fericit îşi pierde conştiinţa de sine şi nu-şi aminteşte de el decât când e lovit şi îndurerat.

Viaţa lăuntrică e aţâţată numai de viaţa exterioară şi niciodată de speculaţiile sterpe ale cugetului, care nu fac decât să usuce măduva vieţii.

Recunoştinţa şi nerecunoştinţa fac parte din acele fenomene care în domeniul moral apar necontenit şi asupra cărora oamenii nu sunt de acord niciodată. Obişnuesc să fac o deosebire între lipsă de recunoştinţă, nerecunoştinţă propriu zisă şi aversiune împotriva recunoştinţei. Lipsa de recunoştinţă este înăscută în om, e creată odată cu el dela origine: ea isvorăşte dintr'o fericită şi uşuratică putinţă de-a uita neplăcerile ca şi plăcerile, putinţă care singură face ca viaţa să se continue. Omul are nevoie pentru mizerabila lui existenţă de ajutorul atâtor forţe dinaintea lui şi dimprejurul lui, încât dacă ar sta toată vremea să arate cuvenita recunoştinţă soarelui şi pământului, lui Dumnezeu şi naturei, strămoşilor şi părinţilor, prietenilor şi tovarăşilor, n'ar mai avea nici timp nici simţ să primească şi să guste binefaceri noui. Acum, bine înţeles, omul în stare naturală, dacă se lasă dominat prea mult de această uşuratică uitare, va fi cuprins încetul cu încetul de o rece indiferenţă şi va ajunge să considere pe binefăcătorul lui ca pe un străin, căruia chiar îi va face rău, dacă va fi nevoie. Numai aceasta se poate numi nerecunoştinţă propriu zisă şi ea isvorăşte dintr'o stare de barbarie, în care orice suflet necultivat sfârşeşte în chip necesar prin a se pierde. Aversiunea împotriva recunoştinţei, adică faptul de a avea faţă de o binefacere o atitudine hursuză şi posacă, e un lucru foarte rar şi apare numai la oameni superiori: Acei oameni care, înzestraţi cu mari calităţi şi talente şi având conştiinţa superiorităţii lor, s'au născut într'o clasă socială inferioară sau nevoiaşă şi au trebuit din tinereţe să-şi facă drum în viaţă pas cu pas şi să primească sprijin şi ajutor din toate părţile. Demulteori, prin grosolănia binefăcătorilor, ajutorul căpătat le-a devenit odios şi l-au primit cu scârbă; în acelaş timp, ceeace ei au dobândit e de natură materială iar ceiace ei pot să dea în schimb e de esenţă superioară. E bine înţeles că, în astfel de condiţii, nici nu poate fi vorba de o compensaţie.

Vrednic de libertate şi de viaţă e numai acela care trebue să-şi cucerească zi cu zi libertatea şi viaţa.

(In româneşte de AL. A. PHILIPPIDE)

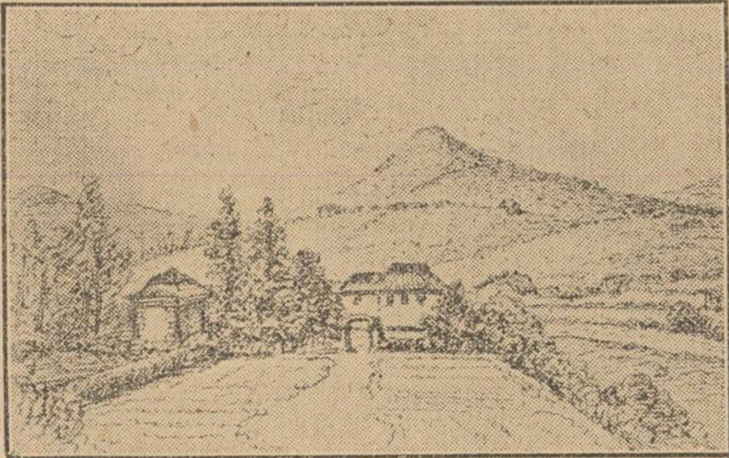
Goethe și artele plastice

Pentru artele plastice, tânărul Goethe avea o înclinațiune deosebită.

Predispozițiile sale artistice au găsit hrană îmbelșugată în colecțiile de artă (còpii de pe tablouri celebre și statuete în gips) aduse de tatăl său dintr'o călătorie în Italia.

Intuiția sa artistică era întregită de setea de a crea, de voința nestăpânită de a robi formele și mișcările lumii vizibile nu numai prin cuvânt, dar și prin material vizual, prin linii, forme și culori.

Această tendință spre creația plastică l-a făcut un timp oarecare să creadă într'o înaltă misiune a sa artistică, mai degrabă decât în misiunea sa poetică.

Goethe **Desen**

Pe vremea războiului de șapte ani, părinții lui primesc în gazdă pe iubitorul de artă și omul de înaltă cultură Francisc Théas conte de Thoranc, care inițiază pe tânărul Goethe în tainele picturii.

In timpul studiilor sale universitare la Lipsca, unde se dusese să urmeze dreptul, Goethe face cunoștința directorului Academiei de belle arte, Friedrich Adam Oeser, un discipol al lui Winckelmann, dela care începe să ia lecții de desen și pictură, învățând să recunoască idealul frumosului în simplitate și cumințenie.

Tot la Lipsca, e inițiat în tehnica gravurii de către vestitul gravor Stock.

In „Poezie și adevăr", Goethe descrie activitatea gravorului Stock, care lucra în același gen ca și Geyser după desenele lui Oeser, ilustrând pe vremea aceia romane și poezii:

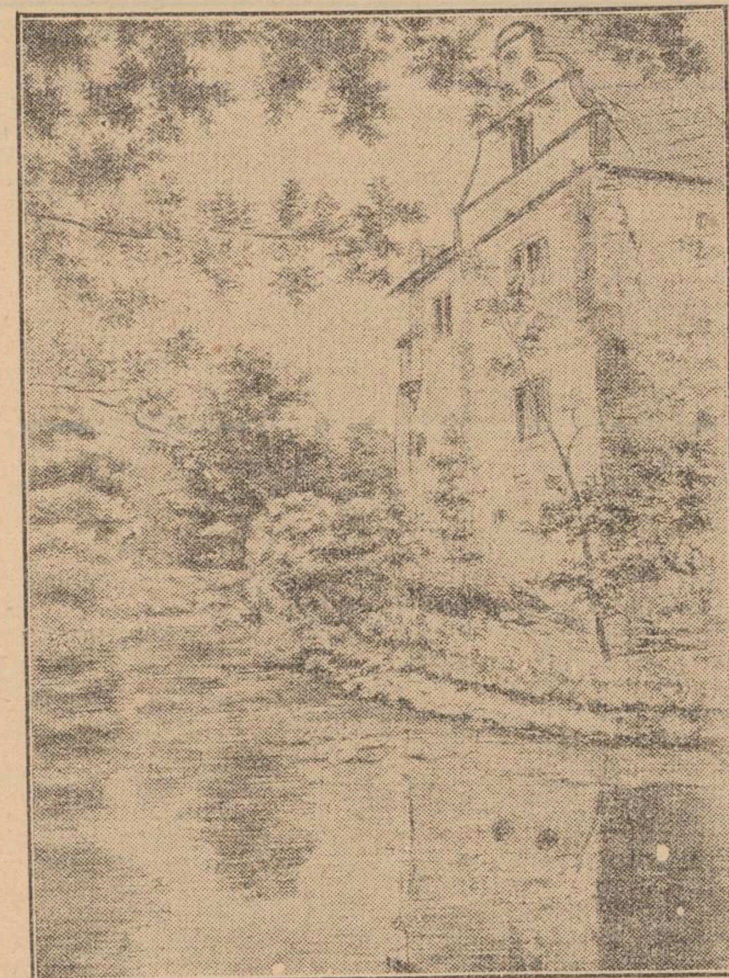

Goethe **Scena vrăjitoarelor**

„Grava foarte curat, astfel încât lucrarea eșea din apa-tare aproape terminată, nerămânându-i de făcut decât unele retușări ușoare cu acul, pe care-l conducea cu multă îndemânare. Calcula cam cât trebuia să-l ocupe o placă și nimic nu-l putea împiedica să termine lucrul ce-și propusese să înfăptuiaşcă zilnic.

... Mă atrăgea tehnica curată a acestei arte și m'am hotărît să execut și eu ceva asemănător.

M'am simțit astfel îndrumat din nou spre peisajul care în plimbările mele singuratice mă recrea, mă satisfăcea și-mi apărea mai lesne de realizat în opere de artă decât trupul omenesc, care mă înspăimânta. De aceia, am gravat sub îndemnul lui diferite peisaje, —

Goethe **Locuința d-nei von Stein**

după Thiele și alții, — peisaje care, deși executate de o mână neexperimentată, făceau totuși oarecare efect și erau bine primite.

Pregătirea plăcilor, ungerea lor cu alb, gravarea propriu-zisă și, în sfârșit, *morsura* îmi dădeau o ocupațiune destul de variată și în curând ajunsei atât de departe încât puteam sta alături de maestru în unele privințe. Nu-mi lipsea atențiunea necesară la gravat și rar se întâmpla să greșesc. Dar nu eram destul de prevăzător ca să mă feresc de gazele vătămătoare care se degajau cu această ocazie, și ele trebue să fi contribuit de bună seamă la turburările fiziologice care m'au chinuit după aceia câtava vreme".

Dintr'un impuls aproape instinctiv, Goethe începe să picteze. Dar abia după treizeci de ani își dă seama că-i lipsește puterea plastică.

Această singură mare eroare a lui Goethe asupra lui însuși stimulează uneori vibrații de artă adevărată, făcând productivă însăși această preocupare sterilă.

„Astăzi îmi bate inima, — spune Goethe; — voiu lua pentru prima dată pensula în mână. Cu câtă sfială, cucernicie și speranță mărturisesc că soarta vieții mele atârnă atât de mult de acest moment!"

Atât de patetic începe Goethe o artă nouă, pe care o încercase mai întâi în desene, gravuri și siluete.

Și totuși, ca poet n'a tremurat niciodată în fața hârtiei albe. Atunci de ce atâta emoție când pictează? Ii lipsește îndemânarea? Nu. Desenează destul de corect.

Friedrich Adam Oeser (1717-1799)
Pictură de Anton Graff, în 1775

Și multe din peisajele și profilurile lui nu sunt mai rele decât micile comedii muzicale pe care le va scrie în curând.

Neputându-se lipsi însă de cuvinte pentru a cuprinde viziunea lumii, lucrările sale rămân adesea reproduceri fără valoare deosebită, fără însuflețire proprie, fără „Stimmung".

Mediocritatea acestor încercări se vădește mai ales în notațiile sale grafice din timpul călătoriilor. Schițând priveliștile pe care le întâlnea în drum, se dovedea aproape cu desăvârșire lipsit de simțul formei și al culorilor.

Goethe **Recrutarea (Desen)**

Călătoria în Italia a fost pentru el o adevărată renaștere spirituală. Contactul cu marii artiști contemporani și în deosebi cu pictorii germani Tischbein, Heinrich Mayer, Angelika Kaufmann, aflați în Italia, — a trezit în el nevoia de a stabili un echilibru între eul său și lume.

Goethe caută zadarnic să se realizeze în artă. Târziu de tot își dă seama că-i lipsește, nu sensibilitatea, nu puterea de pătrundere, nu intuiția artistică, ci trăsătura neîndoelnică și originală care identifică un talent: stilul personal.

Artistul acesta atât de imaginativ în poezie, desenează peisaje după picturile altora. Iar când se încumetă să fixeze singur un aspect al naturii, e stângaciu și incapabil să emoționeze.

In opera lui plastică însă, se oglindește atâta pasiune îndărătnică, atâta ascunsă vibrație, atâta voință de artă, încât dacă n'ar rămânea decât această calitate platonică pe lângă micile realizări ale îndemânării tehnice și totuși Goethe și-a cucerit un loc al său caracteristic și ciudat în istoria artei.

H. BLAZIAN

Goethe la Strasburg[1)]

de ION SÂN-GIORGIU

Activitatea literară a lui Goethe la Strasburg nu a fost bogată. Și dacă ar fi să judecăm evoluția surprinzătoare ce se produce în spiritul și talentul său, numai după puținele documente literare rămase, ar fi să nu înțelegem ce a însemnat pentru poet tot ce au trezit într'însul natura, poezia populară, spiritul germanic, pe neașteptate descoperit, Herder și Shakespeare. Strasburgul a fost pentru Goethe o epocă de descătușare sufletească, de mari prefaceri lăuntrice, de sfărâmări de idoli și de largi orizonturi deschise ca niște imense luminișuri în spiritul său, care trezit la viață nouă scutură pe neașteptate lanțurile raționalismului. Goethe a primit în această epocă o serie întreagă de altoiuri, spiritul său deschizându-și drumuri noui în pământul până acum încercuit al cugetărei și talentului său. A fost o epocă mai mult de gestație, de formație intelectuală, decât de creație. Lumea nouă care i s'a revelat aici îl zguduise prea puternic, freamătul ce i-a clocotit în suflet l-a cutremurat prea intens, pentru ca limpezirea și reculegerea de care avea nevoe pentru creație, să-i poată da răgazul necesar unei activități literare fecunde. La Strasburg are loc abia însămânțarea nouilor concepții și altoirea nouilor motive literare. Roadele vor apare după întoarcerea la Frankfurt și după lichidarea crizei sentimentale dela Wetzlar. De aceea urmărind activitatea literară a lui Goethe la Strassburg vom asista la zorile unei zile foarte luminoase și la înmugurarea unei primăveri literare, al cărei belșug, Goethe, îl va culege mult mai târziu.

Venind dela Frankfurt la Strasburg, Goethe n'aducea cu dânsul nici un proect literar. Cel mult, acele însemnări, cuprinse sub titlul de *Ephemerides* și în care putem urmări de-alungul lecturilor sale descătușarea și eliberarea sa spirituală, care vor îndruma spiritul și talentul său pe alte căi. Universalismul lui Goethe ia aici proporții cu adevărat haotice. E un mărăciniș de nume, de probleme din toate domeniile, de citate, de confruntări și inițieri intelectuale, care ne înfățișează intelectul lui Goethe — după o expresie pe care el o aplică lui Shakespeare — ca „o cutie mică de rarități". Criticismul său se lărgește mult și aproape toate motivele esențiale de mai târziu ale „Sturm-und-Drang-ului" apar în embrion în aceste efemeride".

Lecturile sale alătură pe Lessing de Rousseau, pe Voltaire de Paracelsus, pe Giordano Bruno de Jacob Ayrer și de Tauler, pe Esop de Juvenal, pe skalzii germanici de Homer, și așa mai departe. Aici apare întâi. într'o sumară critică făcută lui Lessing, concepția lui Goethe despre arta caracteristică, susținând că „anticii au evitat din arta plastică, mai mult ceiace era fals. decât ceiace era urât și că au înțeles să transforme în chipuri frumoase, în frumusețe, cele mai groaznice strâmbături". Aici întâlnim ca o sentință de condamnare ostilitatea împotriva oricărei limbi streine, ce ar fi folosită în poezie, cum reese din lapidara sentință: „Cine scrie sau face poezie într'o limbă străină, e ca unul care locuește într'o casă străină". Aici cuvântul „geniu", din care revoluționarii literari vor face mai târziu o lozincă. se strecoară de-alungul citatelor pe care le face din poeții, istoricii și filosofii, cu al căror scris se hrănește. Iar printre cele câteva cugetări care încheie mozaicul „efemeridelor", întâlnim două în care spiritualitatea nouă a lui Goethe se închiagă în ceeace ea are mai hotărâtor pentru creația lui: cultul naturii și aversiunea împotriva falșei culturi. Când spune că „natura e o melodie în care e închisă o adâncă armonie", Goethe se simte una cu marea muzică armonioasă care e pentru dânsul lumea formelor vii. Iar când formulează lapidar și hotărât, că „ura împotriva pedantului sau a censorului, e un etern principiu de bază al naturii", el nu face decât să constate disproporția dintre cultura rațională și natură.

Treptat-treptat Goethe leapădă travestiurile conceptuale și literare cu care cultura și educația sa raționalistă îl învestmântase. Individualismul său, care până acum nu reușise să rupă cătușele modei și educației, izbucnește în toată libertatea, spărgând tiparele raționalismului în care își sugrumase elanurile unei tinereți, pe care o trăise până atunci mai mult în afară, decât lăuntric. Iată-l chiar în seara sosirii sale la Strasburg, descoperind în uriașul barbar al catedralei lui Erwin von Steinbach, frumusețile unei arte inedite dar condamnată, în contumace, de dânsul și de alții. Iată-l găsind în acelaș monument, întrunite și înfrățite, puterea de creație divină a geniului, trecutul veacurilor apuse și frumusețea caracteristică a unei arte spontane, eliberată de teroarea regulelor. Curând după aceea natura salbatecă, înoindu-se pururi și confundând rămășițele trecutului cu bucuriile unei înfloriri multicolore și neregulate, apare ochilor săi treziți la viață nouă ca o minune a lui Dumnezeu, sau ca o poveste nesfârșită a unui geniu poetic nevăzut. Și această natură o întâlnește la tot pasul, în călătoriile sale făcute la întâmplare, pe drumurile pitorești ale Alsaciei și Lorenei, în nopțile cu lună, în larma orașelor, în liniștea patriarhală a satelor, în pitorescul oamenilor și obiceiurilor lor. Și prin ea va ajunge el la descoperirea acelui specific germanic care va înlătura din mintea sa resturile stilului Rococo și a culturii franceze, care îi închiseseră zările. Căci prin intermediul naturii va pătrunde pe urmele unui trecut, care îi va revela geniul creator al germanilor și va descoperi în drumurile sale întâmplătoare poezia populară, în care natura cu podoabele ei și omul cu pasiunile lui se înfrățesc pentru totdeauna. Și tot în cadrul naturii pe care o simte puternic, cu toate fibrele sufletului său, Goethe va găsi silueta alsaciană și plină de un farmec primitiv al Frederikei, care-i va smulge sufletul din lâncezeala unei intelectualități sterpe și-l va arunca în mrejile unei iubiri, ce va însemna pentru dânsul înainte de toate descătușarea sa lirică.

Dar toate aceste forțe noui, care se trezesc nemijlocit în sufletul și spiritul poetului, vor putea da roade abia în clipa când se vor clarifica, când un spirit critic călăuzitor va ști să le dea orientarea necesară, pentru ca ele să devie roditoare. Acea călăuză a fost pentru Goethe Herder, care dădu poetului teoria lămuritoare pentru ceiace acesta descoperise instinctiv și întâmplător. Herder a fost pentru Goethe un deschizător de orizonturi. El îi deschide poetului larg ochii imaginației și-i desleagă lanțurile spiritului. Individualismul instinctiv al titanului în miniatură care era atunci Goethe, devine prin Herder conștient și teoretic și capătă nu numai justificare filosofică, dar și istorică. Dela Herder, primește Goethe crezul, că în poezie nota dominantă o are simțirea și că prin putere și pasiune se manifestă geniul poetic, care creiază opere originale, fără a ține seama de arbitrarul regulelor. Herder apoi îi lărgește concepția literară, dându-i o bază istorică, o interpretare divină a lumii, a poeziei și a limbei. Tot bagajul raționalist cu care venise Goethe la Strassburg este lichidat de spiritul critic și tăios al lui Herder. Iar idolii cărora poetul se închinase sunt sfărâmați de judecata necruțătoare a criticului. Poezia, limba și națiunea creatoare, iată cele trei elemente hotărâtoare și strâns legate între ele, pe care Goethe le primește ca un comandament estetic dela Herder, care descoperise suflul lui Dumnezeu în poezie și în limbă, iar în poezia populară sau a geniilor naționale văzuse expresia cea mai pură a geniului omenesc.

Ce era deci mai firesc decât ca Goethe să renunțe la stilul artificial al anacreonticilor și la utilizarea pedantă a limbii franceze, care, comparată cu proaspăta limbă germană a poeziei populare, îi apărea atunci ca o haină prea strimtă și săracă pentru bogăția sufletului său? Cele douăsprezece poezii populare, dintre care una singură în dialect alsacian, pe care Goethe le-a cules deadreptul din gura poporului, sunt toate balade în care geniul popular prinde în cadrul naturii germane figurile eroice ale prinților medievali sau ale simplelor fete din popor, care în frăgezimea și simplicitatea lor sunt cu totul deosebite de siluetele artificiale și înzorzonate din idilele anacreontice. Dacă ar fi să judecăm numai după aceste poezii ceeace a învățat Goethe din lirica populară, am trebui să recunoaștem, că ceeace mai târziu au fost însușirile capitale ale poeziei sale, acțiunea, dramatismul, mișcarea și dinamismul, poetul le găsise concentrate în vibrațiile repezi și pătimașe ale acestor balade, în care totul e viață, freamăt, mișcare și forță dinamică. Aici Goethe întâlnea elementele idilice sub altă haină decât aceea a stilului Rococo, iar în simplicitatea formei și în lipsa oricărei podoabe verbale inutile, Goethe găsea cea mai bună pildă pentru propria sa producție lirică. Cetind cu atenție baladele populare culese de Goethe la douăzeci de ani și confruntându-le cu baladele sale de mai târziu, se poate vedea ușor cât și-a însușit poetul din textul acestor poezii culese la întâmplare. De altfel și faptul că introduce printre poeziile proprii, acea minunată poezie populară, Heidenröslein, căreia numai prin câteva detalii stilistice îi schimbă forma primitivă, e o dovadă cât de adânc a trăit el lumea și muzica poeziei populare.

Cât i-au folosit contactul cu limba populară și sfaturile lui Herder, se vede în fiecare rând al său scris la Strasburg, de la traducerile fragmentare din Osian. până la cântecile lirice cuprinse în ciclul „Friederike".

Dacă urmărim în ordinea lor cronologică poeziile inspirate de dragostea lui pentru Frederike, vom observa la cele dintâi din acest ciclu, obsesia stilului delicat și galant al anacreonticilor. Simțirea nu izbucnește încă cu violență și vechea recuzită a stilului Rococo e utilizată de poet pentru a da expresie idilei sale de la Sesenheim. Astfel poezii ca: „Blinde Kuh", „Stirbt der Fuchs, so gilt der Balg" și „Mit einem gemalten Band", aparțin ca motive, simțire și stil, liricei anacreontice. Cele dintâi două sunt badinajuri sentimentale în legătură cu două jocuri de societate, iar stilul jucăuș în care sunt scrise nu trădează un fior liric puternic și nici nu revelează o stăpânire personală a materialului lexic. Cea din urmă dintre poezii poate fi socotită, pe drept cuvânt, un model de poezie anacreontică. Motivul panglicei zugrăvite cu trandafiri, jocul afectat de cuvinte, ușoara frivolitate care se desprinde din simțirea poetului și sentimentalismul dulceag din finalul poeziei fac ca acest cântec, superficial în fond și în stil, să întreacă cu mult întreaga producție anacreontică a poeziei galante. Dar ce neașteptată e trecerea de la această poezie dulceagă și decorativă la poezia bărbătească din chemările de dragoste către Friederike. Odată cu descoperirea naturii elementare, are loc la Goethe și descătușarea simțirii sale poetice, care nu se mai găsește la largul ei în decorul înghirlandat și pudrat al stilului Rococo. La Sesenheim, în grădina parochiei pastorului Brion, Goethe nu mai e studentul cu peruca pretențios frizată și cu haina tăiată după cea mai afectată modă. Aici e călătorul entuziast, care, cu părul în vânt și cu haina uzată de pribegii, străbate în goana calului șoseaua care duce dela Frankfurt la Sesenheim. Poetul vede, simte și înțelege lumea altfel. Așa cum își trăește viața fără a mai ține seamă de regulele convenționale ale politeței de fiecare zi, disprețuind poruncile rațiunii și legile pedante ale societății, tot așa și poezia sa e de acum încolo o izbucnire spontană și nestăpânită a unei simțiri care nu cunoaște piedici și a cărei etică este însăși ea.

Poate fiindcă acum Goethe nu scrie cu gândul de a face literatură, ci doar din nevoia de a-și revărsa prisosul sufletesc, el s'a descoperit pe sine însuși în strigătul de bucurie sau de durere al unei iubiri, care era, prin condițiunile în care s'a născut, ea însăși literatură autentică. Ceeace constitue farmecul acestor poezii e tocmai caracterul lor de improvizație, de confesiune grăbită, și faptul că ele constituie mijlocul de purificare și neutralizare a unei simțiri prea puternice. Forma îngrijită și stilizată, nu e esențialul în această poezie vulcanică, din care irupe un lirism nestăpânit. Câtă deosebire în strigătele acestea pasionante și înfrigurate și între sentimentalismul pedagogic din poeziile dela Leipzig. Aici, nu mai e pretenția cu zorzoane și broderii din lirica artificială a primei sale adolescențe, ci e simțirea devenită cuvânt și imagine, freamăt și muzică. Goethe descoperă acum ritmul liberat de cătușe al poeziei și muzica nelămurită și șerpuitoare a unui vers, care evoluiază la întâmplare după capriciile muzicei interioare a elanului său sufletesc.

Aceasta e marea prefacere ce se petrece acum cu poetul Goethe: adaptarea formei exterioare la forma interioară a poeziei, condiție, pe care Goethe, doi ani mai târziu, o va socoti hotărâtoare pentru orice creație literară. Fiindcă poezia lui este acum o izbucnire spontană și nemijlocită, tocmai de aceea ea va avea un puternic caracter dramatic, va fi dezbaterea unui conflict lăuntric, va fi acțiune vie și va fi freamăt și tremur sufletesc, dizolvat în ritm. E firesc deci ca pentru o asemenea poezie, poetul să creeze o limbă nouă, spontană, nemijlocită, ca și cauza care o produce, o limbă puternică și proaspătă, în care vocabularul, împere-

(Continuare în pag. VI-a)

1) Fragment din „Goethe". Povestea unei vieți și a unei opere, ce va apare la toamnă.

cherile de cuvinte, imaginele, ritmul, într'un cuvânt stilul, să fie expresia nemijlocită și unică a frământărilor lui lăuntrice și a viziunii poetice. O poezie de pildă ca „Erwache Friederike", cu toate imperfecțiunile și stângăciile ei formale, conține mai mult lirism și are mai multă expresie decât toată poezia galantă din care se inspirase până atunci Goethe. Iar poezia Willkommen und Abschied", întrunește toate elementele liricei Goetheane de mai târziu, atât în spontaneitatea și vigoarea simțirii în acea beție interioară care vibrează în ritmurile versurilor, în tremurul imaginilor și în acea unică înfrățire cu natura, cât și în precizia expresiei, în utilizarea verbelor în locul adjectivelor și în toate detaliile stilistice care caracterizează originalitatea poetului. O strofă ca cea de mai jos, vădește până în cele mai mici amănunte, cum vibrațiile lăuntrice ale poetului și viziunea sa dinamică a naturei devine ritm, imagine și expresie poetică unică.

Der Mond von einem Wolkenhügel,
Sah schläfrig aus dem Dunst hervor,
Die Winde Schwangen leise Flügel
Umsausten schauerlich mein Ohr;
Die Nacht schuf tausend Ungeheuer. —
Doch tausendfaher war mein Muth;
In meinem Adern welches Feuer!
In meinem Herzen welche Gluth!

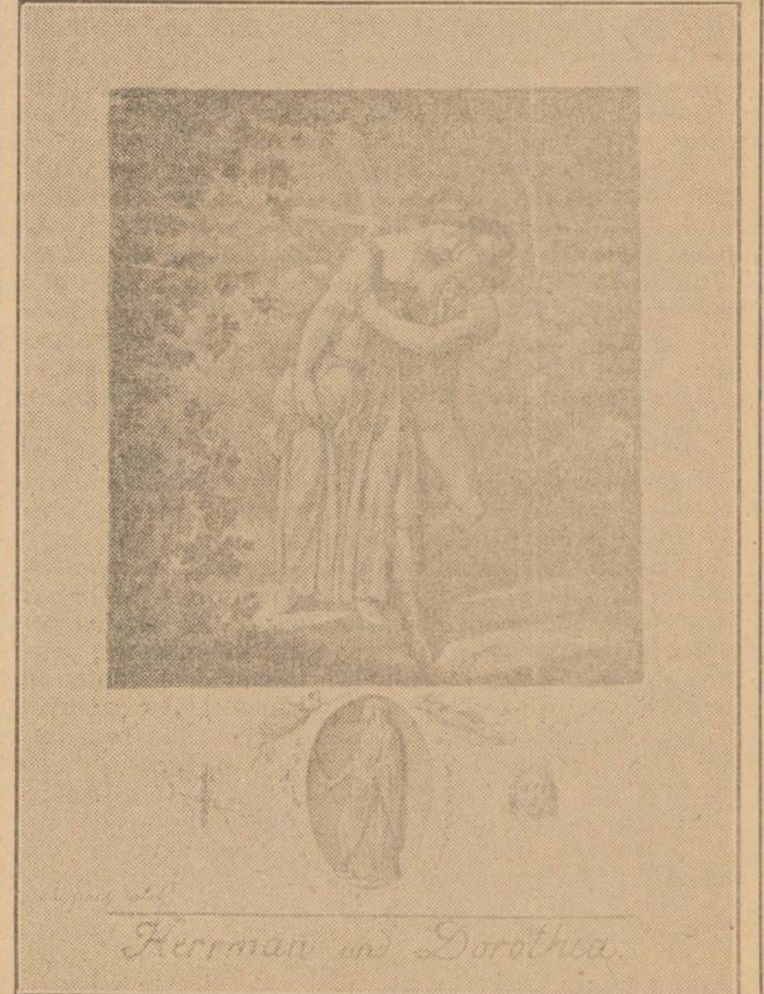
Câtă deosebire apoi între felul cum fusese până acum cântată natura în poezia lirică germană și între chiotul de bucurie și admirație pentru frumusețile naturii din acel „Mailied" în care freamătul naturii se împerechiază cu înfiorările sufletești ale poetului, străbătând în ritmul scurt al versurilor, în care totul e mișcare și strigăt! Natura cu înflorirea ei spontană, cu bucuriile, luminile, florile și cântecele pe care le împarte, nu e decât leagănul înflorit și însorit al unei iubiri care nu-și găsește pe deplin fericirea în mijlocul armoniei universale, pe care poetul o descoperă în tot cuprinsul firii.

In repedea succesiune a stărilor sufletești și a viziunilor plastice, în ritmul aproape trepidant al versurilor scurte, ca niște răsuflări pripite, în lipsa totală de podoabe stilistice, în expresiile lapidare ca niște interjecții, stă valoarea acestei poezii, care deschide, fără îndoială, o epocă nouă în lirica germană.

Când un poet simte atât de puternic viața, natura și iubirea, când personalitatea sa se desfășoară cu atâta independență și vigoare, care geniu literar i-ar fi putut vorbi mult sufletului, decât acel titan al fanteziei și al pasiunilor umane, acel răscolitor al tainelor naturii, care e Shakespeare? La Strasburg, alături de Homer și de Osian, marele prieten al fantesiei sale politice și marele său dascăl și stimulent, este Shakespeare. Goethe nu ia aici întâia oară contact cu poezia lui Shakespeare. Aici însă îi descoperă originalitatea, îi pătrunde geniul creator prometeic, și se simte cu dânsul congenial. Aici, prin intermediul lui Herder, care vede în Shakespeare, o forță primitivă de plăsmuire poetică, marele dramaturg englez devine obsesia lui Goethe. Din convorbirile avute cu Herder privitor la geniul lui Shakespeare, s'a născut acea cuvântare entusiastă a lui Goethe intitulată *„De ziua lui Shakespeare"*, care a fost cetită în cercul de prieteni dela Strasburg, de către un prieten căruia Goethe i-o trimisese. Deși tipărită abia în 1773, această cuvântare aparține ca idei și ca stil, acelui început de „Sturm-und-Drang", al cărui reprezentant tipic a fost Goethe. De sigur că admirația excesivă a lui Goethe pentru Shakespeare, nu era un lucru surprinzător în Germania, unde, după Johan Elias Schlegel, Mendelsohn și Lessing, care, după cum se știe, a căutat să-l împace pe Shakespeare cu principiile aristotelice și să-l opuie ca un exemplu de imitat clasicilor francezi, Gerstenberg, în ale sale scrisori „Despre curiozitățile literaturii", scosese în relief realismul până la barbarie al poetului englez. Ceeace aduce poate Goethe nou e explozia de admirație fără de restricții pentru geniul creator al englezului cu care el se simte frate și tovarăș de plăsmuiri poetice și e stilul ditirambic exagerat în care îmbracă cuvântarea sa și violența despretuitoare prin care lichidează vechile sale modele franceze. Nu trebue, apoi, trecut cu vederea că Goethe, el însuși poet cu elanuri prometeice, vede în Shakespeare un camarad congenial de poezie, care și-a putut înfăptui visurile literare, ceiace tânărului titan din Strasburg nu-i era încă îngăduit. Shakespeare e deci pentru dânsul un mare stimulent, mai mult decât un model ce trebue adâncit, explicat și imitat. Goethe singur recunoaște în cuvântarea sa că a cugetat puțin despre Shakespeare, pe care mai mult „l-a bănuit și l-a simțit" și a cărui lectură a fost revelația care „i-a lărgit existența ca o nesfârșire". Acum în fine își dă seama că „unitatea de loc e asemeni unei temnițe, iar unitatea acțiunii și a timpului sunt cătușe împovărătoare pentru fantezie". Aceiași putere și independență de creație admiră el la Sofocle, „care n'a fost înțeles de francezi, „cărora echipamentul grecesc le era prea mare și prea greu". Iar caracterizarea tragediilor franceze „care se aseamănă, toate, ca zăpada" și care prin regularitatea lor sunt plictisitoare, e desigur o caracterizare tipică pentru toată estetica „Sturm-und-Drangului". Goethe îl iubește pe Shakespeare, cum îl iubea Pilade pe Oreste, fiindcă a știut să creeze viața și natura și, ca un nou Prometeu, a zămislit oameni de mărime „colosală" și i-a însuflețit cu „suflarea spiritului său". In fața lui Shakespeare, Goethe nu poate striga decât: „Și eu strig, natură! natură! nimic atât de mult natură ca oamenii lui Shakespeare". Prin gura acestor oameni uriași vorbește geniul și personalitatea poetului, care a știut să strângă „în cutia sa de rarități întreaga istorie a lumii". Câtă distanță deci dela poezia factice a lui Wieland și Voltaire și chiar dela propriile sale încercări dramatice, în care oamenii sunt fragili „ca niște bășici de săpun", la fresca aceasta grandioasă, care e o nouă natură, din opera atât de multilaterală a poetului englez!

Cât de mare va fi influența lui Shakespeare asupra lui Goethe, cu care acesta însă nu îndrăznește să se măsoare, dar spre a cărui înălțime tinde cu încăpățânare, se va vedea nu numai în „Goetz" dar în toate acele ciorne dramatice, de proporții mari și cu eroi titanici, cari încep să se zămislească în fantezia lui Goethe.

Aceleași epoce de formație spirituală a Strasburgului, aparține și articolul său *„Über deutsche Baukunst"*, deși și acest mic esseu, redactat la Frankfurt, după notele aduse cu sine din Alsacia, a fost publicat abia în 1773. Entuziasmul cu care Goethe descoperă tainele minunate ale artei gotice, adâncirea neîntreruptă a structurii și podoabelor catedralei din Strasburg, admirația pentru maestrul ei creator, Erwin von Steinbach, l'au îndemnat pe poet să-și aștearnă pe hârtie gândurile noi, pe care uriașul monument le-a trezit, gânduri cari-l fac să-și schimbe concepția estetică și cu privire la arta plastică, nu numai la cea literară. Articolul e scris în acelaș stil ditirambic și admirativ ca și cuvântarea despre Shakespeare, cu toate că Goethe își dă osteneala ca în părțile teoretice să pară foarte serios pregătit și să se rostească cu obiectivitate și siguranță. Nota polemică, cu exagerările inerente unui entusiasm juvenil, nu lipsește nici de aici. Astfel acuză pe francezi și italieni că și-au „cârpit" arhitectura lor din resturile antichității, fiind mereu preocupați să imite, să proporționeze și să respecte anumite principii, pe care tânărul estetician le socotește cu severitate „mai primejdioase pentru artist decât exemplele". Sub tirania acestor principii se găsea și Goethe când a privit întâia oară catedrala lui Erwin. Pentru Goethe cuvântul gotic avea un înțeles pejorativ și era sinonim cu barbar, diform, dezordonat și haotic. Acum ideile preconcepute dispar în fața descoperirii ce o face, că în colosul masiv pe care-l contemplă, există nu numai armonie între părțile mari ale construcției, dar și între ele și detalii, și între acestea înșile. „O impresie mare de tot — spune Goethe — îmi umplu sufletul, pe care, fiind că ea (catedrala) era compusă din o mie de particularități armonice, nu o puteam decât simți și gusta, în nici un caz însă recunoaște și explica".

Desen pentru „Hermann și Dorothea"

El constată acum cu încântare, că zidurile masive și barbare „sunt însuflețite prin micile și nenumăratele părți și detalii" și protestează că o operă atât de grandioasă a fost micșorată de esteticianii germani prin cuvântul neînțeles de ei: „gotic", când ar fi trebuit să-și dea seama că se găsesc înaintea unor pilde unice de arhitectură originală germană, în care, pentru întâia oară, „se găsesc întrunite într'un tot viu, elementele împrăștiate". Goethe numește această artă plină de contradicții aparente, o artă caracteristică și formulează fără șovăire principiul estetic al „Sturm un Drangului", pe care, mai târziu îl vor relua romanticii, că „singura artă adevărată e cea caracteristică".

In aceste două încercări estetice și critice întâlnim în sâmbure aproape toată estetica generației din „Sturm und Drang". E precum se vede cultul naturii, cu nesfârșita și veșnic noua ei putere de creație, e domnia a tot puternică a geniului, care nu urmează, ci creiază regule, e independența întreagă a artistului față de plăsmuirile sale și e mai ales concepția dominantă pentru generația lui Goethe, că poezia și arta în genere sunt plăsmuiri spontane, naturale și caracteristice ale unor titani spirituali.

Dacă opera sa literară nu s'a îmbogățit în acești doi ani decât cu câteva poezii, furnicarul de idei cu care se întoarce Goethe la Frankfurt și spiritualitatea sa eliberată din cătușele raționalismului și a falșelor modele, îi vor da posibilitatea să treacă foarte curând de la teoria literară și încântarea magică pentru marile genii creatoare ale omenirii, la plăsmuiri poetice, în care geniul său se va desfășura în deplină libertate și cu o originalitate, căreia lichidarea ideilor preconcepute și a literaturii de imitație, îi vor deschide drumuri de adevărate triumfuri literare.

ION SAN-GIORGIU

Bibliografie goetheană *)

IN JURUL LUI GOETHE

In limba germană: *Emil Ludwig:* Goethe (operă complectă, volum de peste 740 pagini, frumos legat în pânză, cu numeroase planșe, lei 180). — *Georg Brandès:* Goethe (volum de 800 pagini, frumos legat, cu mai multe gravuri, lei 210). — *Goethe Bilder Buch:* cuprinzând sute de gravuri de Goethe și despre el și opera lui, lei 192; *Gundolf:* Goethe (biografia monumentală, lei 720).

Neue Rundschau: numărul festiv închinat lui Goethe cu numeroase studii de Emil Ludwig, Gerhard Hauptmann, Thomas Mann, Wassermann, André Gide, Gundolf etc. lei 125.

Pentru cercetătorii lui Goethe ținem la dispoziție bibliografia în jurul lui Goethe cu sute de titluri de volume despre Goethe și opera lui.

IN LIMBA FRANCEZA

Recomandăm: *Amann:* Goethe; *Carré:* Vie de Goethe; numărul special din Nouvelle Revue Française închinat lui Goethe.

OPERELE LUI GOETHE

In limba germană, în diferite edițiuni cuprinzând unele opere alese în 5, 6, 8 sau 10 volume. Fiecare volum costă aproximativ 100—180 lei frumos legat.

*) In depozit la librăria Hasefer.

Suferințele tânărului Werther

(Fragment)

12 Decembrie

„Dragă Wilhelm, sunt într'o stare în care trebue să fi fost nenorociții aceia despre care se credea că sunt munciți de duhuri rele. Mă cuprinde numai câteodată; — nu simt nici teamă și nici vreo dorință pătimașă — ci un sbucium lăuntric încă necunoscut, care amenință să-mi sfâșie pieptul, care mă sugrumă. Vai! Mă sbat apoi în groaznicele scene nocturne ale acestui anotimp misantrop.

Aseară a trebuit să ies din casă. Se lăsase dintr'odată moină; auzisem că râul se revărsase, că pâraiele veniseră mari și-mi inundaseră valea mea iubită, de la Wahlheim în jos! In toiul nopții, după unsprezece, alergai într'acolo. Era o priveliște înfiorătoare să vezi, în bătaia lunii, valurile clocotitoare, frângându-se după stânci peste ogoare și pășuni și îngrădiri și peste tot locul. Cât e valea de întinsă, în lung și 'n lat, părea o mare răzvrătită peste care treceau urletele vijeliei! Iar când reapărea luna, poposind de-asupra norului negru și vedeam puhoiul dinaintea mea rostogolindu-se și vâjâind într'un joc de lumini înfricoșător și măreț, atunci mă cuprindea un fior și un dor nestăpânit! Ah! stăteam cu brațele deschise spre prăpastie și-i respiram adâncul! adâncul! și mă pierdeam în voluptatea să năpustesc acolo, în adânc, toate chinurile și suferințele mele! să mă prăvălesc clocotind, ca valurile. O! — și nu te-ai încumetat să-ți deslipești piciorul de la pământ ca să pui capăt tuturor chinurilor! — Nu mi-a sunat încă ceasul, simt bine! Vai, Wilhelm! cu câtă bucurie m'ași fi lepădat de viață ca să pot sfârteca nourii și cuprinde valurile cu ajutorul vijeliei, dar nu va avea oare parte, vreodată, întemnițatul de această negrăită bucurie?

Și cu câtă mâhnire priveam de vale un locșor unde mă odihnisem cu Lotte, sub o salcie, în timpul unei preumblări pe arșița soarelui. — Da, Wilhelm! și acesta era inundat și abia de mai recunoșteam salcia. Dar pajiștele ei, mă gândeam, locurile dimprejurul casei de vânătoare! Ce răvășit de năpraznicul puhoiu trebue să fie acum umbrarul nostru! Și raza luminoasă a trecutului mă pătrundea adânc, cum l-ar pătrunde pe un întemnițat un vis cu turme, pășuni și demnități înalte! — Stăteam! — Nu mă mustram! căci am curaj să mor. Așî fi trebuit ! și acum iată-mă stând aci, ca o babă care-și adună vreascuri depe garduri și-și cerșește codrul de pâine pela uși ca să-și prelungească și să-și ușureze încă pentru o clipă o existență pe pragul morții, lipsită de bucurii".

14 Decembrie

„Ce-i asta, dragul meu? Mă înspăimânt de mine însumi! Iubirea mea pentru ea nu e oare cea mai sfântă, mai curată, mai frățească iubire? Am simțit vreodată vreo dorință vinovată în sufletul meu? — Nu vreau să jur! — Și acum — Visuri! O! cât de adevărat simțeau oamenii care atribuiau efecte atât de contrazicătoare unor puteri străine! Astă-noapte! mă cutremur s'o spun, se făcea că o țin în brațe, strânsă puternic la pieptul meu, acoperindu-i cu sărutări nesfârșite gura care șoșotea cuvinte de dragoste; ochii mei pluteau în beția nespusă a ochilor ei! Doamne! sunt oare de osândit dacă mai simt vraja fericirii, și acum când rechem din adâncul sufletului amintirea acestor bucurii mistuitoare? Lotte! Lotte! — S'a sfârșit și cu mine! Simțurile mi se turbură; sunt opt zile de când nu mă pot desmetici. Ochii îmi sunt plini de lacrimi. Nu mă simt bine nicăieri și mi-e bine pretutindeni! Nu râvnesc nimic, nu cer nimic. Mi-ar fi bine dacă m'ași duce". Hotărârea de a părăsi lumea, căpătase sub forța împrejurărilor tot mai multă consistență în sufletul lui Werther. De când se înapoiase la Lotte, hotărîrea asta îi devenise ultima speranță, ultimul refugiu. Dar se gândea totuși, că nu trebue s'o facă în pripă, prea iute. Vroia să facă pasul acesta cu hotărîrea cea mai liniștită cu putință.

Indoielile, lupta cu sine însuși se reflectă și într'un bilețel, care pare să fie începutul unei scrisori către Wilhelm. A fost găsit, nedatat, printre scrisorile sale.

„Prezența ei, soarta ei, interesul ce-mi purta îmi mai stoarce ultima lacrimă a creierului secat.

Să ridici perdeaua și să treci înapoia ei! Asta-i totul! Pentruce atunci atâta zăbavă, atâta codire? Pentrucă nu știi ce e dincolo? Pentrucă nu te mai întorci? Dar poate că e tocmai o însușire a spiritului nostru să întrezărim dezordine și obscuritate acolo, unde nu cunoaștem nimic hotărît!"

In fine, se obișnuise și se identificase tot mai mult cu acest gând trist și hotărîrea devenise neclintită și irevocabilă, după cum ne dovedește următoarea scrisoare, cu dublu înțeles, adresată prietenului.

20 Decembrie.

„Iți mulțumesc, dragul meu Wilhelm, că ai tălmăcit în felul ăsta cuvintele mele. Da, ai dreptate: m'ași simți mai bine, dacă m'ași duce. Propunerea ce-mi faci, să mă întorc la voi, nu mă atrage decât în parte. Ași dori să mai fac un mic ocol, mai cu seamă că se anunță un ger statornic și totodată drumuri mai bune. Mă bucur de asemeni că vrei să vii să mă iei. Mai amână însă numai paisprezece zile și mai așteaptă scrisoarea mea amănunțită. E bine să nu se culeagă nimic înainte de a se fi copt. Și apoi, paisprezece zile mai mult sau mai puțin, contează ceva. Spune-i mamei să se roage pentru fiul ei și că o rog să-mi ierte supărările pe care i le-am pricinuit. Așa mi-a fost sortit: să aduc mâhniri acelor cărora le datoram bucurii! Rămâi cu bine, scumpul meu! Cerul să te binecuvânteze! Rămâi cu bine!"

Ce se petrecea în vremea asta în sufletul Lottei, ce sentimente nutrea față de soțul și față de prietenul ei nenorocit, abia ne 'ncumetăm să exprimăm prin cuvinte. Deși, cunoscându-i caracterul, ne vine a crede că orice femeie cu suflet mare va putea înțelege și simți cu prisosință.

Cert este, că era ferm hotărîtă să întreprindă orice pentru a-l îndepărta pe Werther. Și dacă se codea, era datorită unui sentiment profund prietenesc de a-l cruța; căci știa bine cât îl va costa și că-i va fi aproape cu neputință. Totuși, se vedea pe fiece zi tot mai constrânsă să ia o hotărîre definitivă. Soțul ei păstrase cea mai deplină tăcere asupra acestor relațiuni, cum de altfel păstrase și ea. Dar cu atât mai mult ținea să-i dovedească prin fapte, că intențiile ei erau demne de atitudinea lui.

In seara aceleiași zile în care Wether scrisese prietenului său scrisoarea intercalată mai sus — era în Dumineca dinaintea Crăciunului — venise la Lotte și o găsise singură. Era ocupată cu aranjarea unor jucării destinate surorilor și frățiorilor ei mai mici ca dar de Crăciun. Werther își exprima bucuria pe care o vor avea copiii și povestea de vremurile când deschiderea neașteptată a ușii și apariția pomului împodobit cu lumânările de ceară, zaharicale și mere îl transporta într'o lume de vis.

— Și d-tale, zise Lotte ascunzându-și sfiala în mugurul unui zâmbet, și d-tale ți-e rezervat un dar dacă ai să fii cuminte: un bastonaș de ceară și încă ceva.

— Și ce înțelegi d-ta prin: a fi cuminte? exclamă el. Cum să fiu? Cum pot să fiu? buna mea Lotte!

— Joi seara, răspunse ea, e ajunul Crăciunului. Atunci vin copiii, vine și tata și fiecare primește ce-i al său. Și tot atunci ai să vii și d-ta — dar nu mai curând! Werther înmărmuri.

— Te rog, urmă ea; nu se poate altfel. Te rog să m'asculți de hatârul liniștei mele. Nu se poate, nu se poate să mai continue astfel!

Werther își întoarse privirea din fața ei și mergând prin odaie în sus și 'n jos murmura printre dinți necontenit: „Nu se poate să mai continue astfel!" Lotte care simțea în ce stare de deprimare îl aduseră cuvintele astea, încerca prin fel de fel de întrebări să-i alunge gândurile; dar nu isbuti.

— Nu, Lotte! exclamă el, n'am să te mai revăd!

— Pentruce? replică ea. Werther, poți, trebue să ne revedem; dar stăpânește-te! Vai! pentru ce te-ai născut cu această îndărătnicie, cu această pasiune nepotolită și ne 'nfrânată față de tot ce întreprinzi! Te rog, continuă ea, potolește-te! Spiritul d-tale, știința d-tale, talentele d-tale... câte satisfacții multiple nu-ți oferă toate astea! Fii om întreg! Caută de îndepărtează acest trist atașament pentru o ființă care n'are puterea să-ți facă mai mult decât să te deplângă!

El scrâșni din dinți, privind-o posomorît. Lotte îl ținea de mână.

— Werther, îți cer numai o clipă de judecată liniștită, zise ea. Nu simți că te 'nșeli, că te distrugi cu bună știință? Pentruce adică pe mine, Werther? tocmai pe mine, proprietatea altuia, și numai asta? Mă tem, mă tem că ceeace dă atât farmec dorinței d-tale, e numai neputința de a mă avea. El își retrase mâna dintr'a ei și-i aruncă o privire fixă, cercetătoare.

— Ești înțeleaptă! strigă el; foarte înțeleaptă! Reflecția asta nu-i aparține cumva lui Albert? Diplomatică, foarte diplomatică!

— O poate face oricine, replică ea. Oare să nu se găsească, în largul acestei lumi, o fată care să corespundă dorințelor inimii d-tale? Reculege-te, caută, și-ți jur că o vei găsi; căci de mult mă nelinișteste, atât pentru d-ta cât și pentru noi, cercul strâmt în care singur te-ai închis de câtva timp. Reculege-te! O călătorie te va vindeca, va trebui să te vindece! Caută, găsește un obiect vrednic de afecțiunea d-tale și inapoiază-te să gustăm împreună fericirea unei adevărate prietenii!

— Asta s'ar putea tipări și recomanda tuturor pedagogilor, zise el, râzând în silă. Dragă Lotte! mai dă-mi puțin răgaz! Se vor aranja toate!

— Tot ce-ți cer, Werther, e să nu vii înainte de ajunul Crăciunului!

Vroi să răspundă ceva; dar apăru Albert. Își spuseră cu răceală bună-seara, apoi merseră amândoi prin odaie în sus și 'n jos, stingheriți. Werther începu să povestească ceva fără însemnătate; Albert de asemenea. După o scurtă tăcere, se adresă soției sale întrebând-o despre diferite însărcinări. Când primi răspunsul că n'au fost încă îndeplinite, rosti câteva cuvinte pe care Werther le socoti reci și destul de aspre. Vroi să plece, dar nu putu; șovăi până la opt, când se puse masa și când își luă pălăria și bastonul, copleșit tot mai mult de mâhnire și descurajare. Albert îl pofti să rămâie. Cum însă bănuia că n'ar fi decât un simplu act de politeță, Werther îi mulțumi cu răceală și plecă.

Ajuns acasă, luă lumânarea din mâna feciorului care venise să-i facă lumină, se duse singur în odaie și începu să plângă în hohote, vorbind înfuriat și plimbându-se agitat. In cele din urmă se trânti îmbrăcat în pat. Pela unsprezece, servitorul îndrăzni să-l întrebe dacă dorește să-i scoată cizmele. Werther îi îngădui, dar îi interzise să intre a doua zi până ce nu-l va chema el.

Luni dimineața, 21 Decembrie, scrise Lottei o scrisoare. Ea i-a fost înmânată sigilată, așa cum fusese găsită pe masa lui de lucru. Voi reda aci numai câteva fragmente care, în virtutea împrejurărilor, vor dovedi că au fost scrise de el.

* * *

„M'am hotărît, Lotte, vreau să mor; și-ți scriu asta fără exaltare romantică, calm, în dimineața zilei în care te voiu vedea pentru ultima oară. Când vei citi aceste rânduri, scumpa mea, mormântul rece va acoperi rămășițele înțepenite ale neastâmpăratului și nenorocitului care nu cunoaște, în ultimile clipe ale vieții sale, altă plăcere mai mare decât să stea cu tine de vorbă. Am avut o noapte cumplită și ah! o noapte binefăcătoare. Ea este aceea care mi-a întărit și mi-a determinat hotărîrea: să mor! Cum m'am smuls eri de lângă tine sub revolta îngrozitoare a simțurilor mele, cum îmi năvăleau toate astea în inimă și cum mă străbătea fiorul înspăimântător de rece al existenței mele lipsite de aparențe și bucurii, lângă tine — abia putui ajunge în odaia mea, unde căzui în genunchi desnădăjduit și Dumnezeu îmi hărăzi balsamul depe urmă al celor mai amare lacrimi! Mii de planuri, mii de perspective îmi răscoliră sufletul, până în cele din urmă îmi apăru neclintit, întreg, ultimul și singurul gând: să mor! — M'am culcat și în zorii zilei, în liniștea deșteptării îl simt în inima mea tot atât de neclintit, de întreg și de puternic: să mor! Nu e disperare, e certitudinea că am încheiat și că mă jertfesc pentru tine. Da, Lotte! pentruce s'o trec sub tăcere? Unul din noi trei trebue să dispară; și acela vreau să fiu eu! O, scumpa mea! în inima asta sfâșiată s'a furișat adesea cu furie, gândul: să-l ucid pe soțul tău! — pe tine! — pe mine! Fie deci! — Când vei urca dealul într'o seară frumoasă de vară, adu-ți aminte de mine, de câteori am străbătut valea într'acolo, apoi privește dincoace spre curtea bisericii, la mormântul meu! cum vântul leagănă iarba înaltă, încolo și 'ncoa, în lumina asfințirii soarelui. — Am fost liniștit când am început scrisoarea; și acum, acum plâng ca un copil, când văd ce plin de viață e totul în jurul meu".

Ideia de „Goethe"

— Conversații întristătoare —

E vorba de niște conversații celebre: un om destul de mediocru, numit Eckermann, a avut norocul nemăsurat să fie admis mulți ani în intimitatea lui Goethe, să-l vadă zilnic, să asiste la sute de conversații cu oamenii de seamă ai epocii și să audă nenumărate gânduri ale lui Goethe, gânduri gândite cu voce tare, ca pentru sine însuși. După moartea protectorului său, Eckermann a avut buna inspirație să-și publice notițele.

E o carte tare tristă dar și nițel veselă. Principala sursă, poate, de comic subțire consistă în aceia că un personaj (dintr'o carte sau din comedia realității) vrea să dea a înțelege ceva: relațiile lui, succesele lui, buna opinie pe care cutare o are despre dânsul, etc. — vrea să introducă lucrul pe nesimțite, să-l strecoare cu un aer nevinovat, iar cititorul sau interlocutorul simte intenția cât de colo și, pervers, se bucură de ea. De aceia snobul, și în general omul foarte vanitos, e o binefacere pentru cine vrea să se amuze. Ei, când ești Eckermann și ai stat atâta de vorbă cu Goethe, se poate să nu dai să se înțeleagă câte ceva? Adevărul e că Eckermann abuzează: am numărat nu mai puțin de 167 de fraze de tipul „Sie haben vollkommen recht" — și poate n'am numărat bine. Incepi să înțelegi — fără s'o împărtășești totuși — exasperarea lui Heine:

Zu Weimar, dem Musenwitwensitz,
Da hört 'ich viel Klangen erheben,
Man weinte und jammerte: Goethe sei tot
Und Eckermann sei noch am leben.

Dar nu sunt numai lucruri vesele în cartea aceasta; dimpotrivă.

Intr'o zi Goethe îi vorbește lui Eckermann cu multă laudă despre o poetă sârboaică, apoi zice: „Am caracterizat cu puține cuvinte subiectul câtorva din poezii; au să-ți placă motivele delicioase". Apoi Eckermann: „Am citit încet subiectele. Situațiile erau atât de expresive, încât la fiecare vorbă vedeam în fața ochilor o poezie întreagă. Cu deosebire grațioase mi-au părut următoarele:

— Pudoarea unei fete sârboaice care nu ridică nici o dată frumoasele gene.
— O fată care nu-l vrea pe cel neiubit.
— Găsirea și trezirea delicată a iubitei.
— De ce meserie va fi soțul?".

Și încă altele opt la fel. Iar Eckermann continuă: „Am observat că subiectele singure deșteaptă atâta viață în mine ca și cum ași citi chiar poeziile, încât nu mai simt nici o dorință după poezii însăși. — „Sie haber ganz recht, sagte Goethe, es ist so". Urmează o teorie interesantă despre rolul motivelor în poezie, care însă nu ne interesează aci.

E greu să găsești o ilustrare mai bună pentru pericolul de a fi prea celebru. Un amic îți spune că e tot una din punct de vedere estetic dacă citești „De ce meserie va fi soțul?" sau poezia respectivă; răspunzi distrat „Sie haben ganz recht", fotograful istoriei te surprinde în acest flagrant delict de aprobare absurdă și... ai pățit-o pe veci.

Sau poate realitatea a fost mai tristă? Vezi bine: un admirator fierbinte îți spune că ai caracterizat atât de minunat o poezie scriind „Găsirea și deșteptarea delicată a iubitei" încât nu mai e nevoie de poezie de loc; Goethe să fii, și n'ai să râzi de el. A fost un înțelept cel ce-a scris: „Il ne s'est trouvé personne encore d'assez fort pour se moquer de ses fidèles".

* * *

Paul Valéry spune foarte adevărat, despre operele matematicienilor, că sunt atât de obiective, atât de impersonale, încât le-ai crede opera nimănui. Cam la fel, deși din alte motive, stau lucrurile cu operele literare a căror prestigiu și celebritate sunt foarte mari. Despre Faust spre pildă se poate spune că cine nu-l cunoaște bine, nu știe limba germană, căci la fiecare pas, în literatură ca și în conversație, neamțul îți face aluzii sau citații subînțelese din Faust. De aceia are ceva straniu ideia că Faust, o parte din limba germană nu e opera anonimă a unui popor, ci a luat naștere într'o minte unică, la fel — în principiu — cu scrisoarea compusă de un sergent major amorezat. In conversațiile cu Eckermann asiști tocmai la geneza unei bune părți din Faust II; vezi cum scene și versuri pe care le credeai veșnice fără să-ți dai seama, sunt rezultatul unor îndoieli, unei munci, unor nehotărâri. Așa dar ar fi fost posibil ca scena fabricării lui Homunculus să fie altfel decât e? Revelații de felul acesta te întristează și scad din majestatea operei.

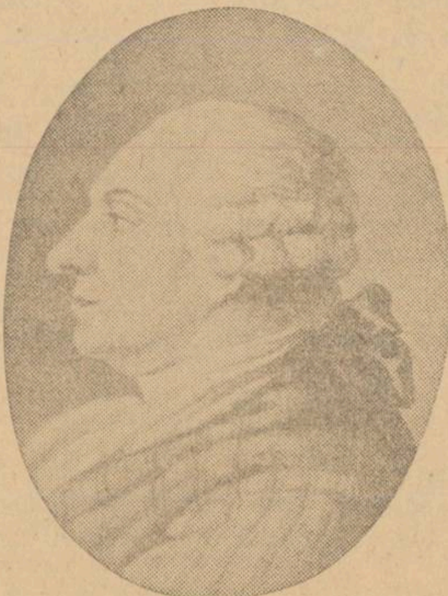
In fond ai impresia că Faust face parte din natură, nu din artă; și de sigur că prestigiul cerului înstelat ar scade dacă ți-ar fi dat să urmărești bătaia de cap a creatorului său, dacă ai urmări cum Dumnezeu a stat la îndoială cum să compună constelațiile, așa cum sunt sau altfel. O deziluzie asemănătoare simți aflând ceiace — teoretic — știai de mult: că Faust e opera cuiva.

* * *

Deziluzia continuă: autorul lui Faust nu se mulțumește să fie om, se încăpățânează să ne arate sau să ne facă să ghicim „mici mizerii" care se potrivesc cu noțiunea noastră naivă, adică instinctivă, de „Goethe" ca nuca 'n perete.

Când povestești o întâmplare nostimă și pe care contezi ca să amuzi auditorul e greu să nu o înflorești măcar cât de cât; muți spre pildă epizodul din trecutul depărtat în cel apropiat, îl faci recent, proaspăt și astfel îi dai mai mult relief și haz. Sunt puțini cei ce rezistă la tentația procedeelor de acest fel, dar se poate oare ca ele să ispitească și pe marele olimpian?

La interval de patru ani Goethe îi povestește lui Eckermann că a citit ceva cu care era perfect de acord într'atât încât își zicea „nici eu n'ași fi scris altfel", iar când s'a uitat mai bine a descoperit că era un citat chiar din operele lui. Și povestind aceasta spune, o dată că i s'a întâmplat lucrul chiar cu câteva zile în urmă, altă dată „chiar ieri". Cu cât șiretlicul e mai neînsemnat cu atât ne e mai penibil, cu atât e mai nepotrivit cu „Goethe". De aceia fleacul acesta e mai iritant decât altă trăsătură foarte „omenească" și aceia, dar mai bătătoare la ochi. Se știe că teoria culorilor datorită lui Goethe nu s'a arătat a fi justă. Totuși autorul ei era convins că aci e cel mai adevărat titlu de glorie al său. „Scriitori mari au fost înaintea mea, alții vor veni după mine; dar să privești atât de adânc în tainele naturii, asta e cu adevărat lucru de seamă" zicea el. Iar Eckermann observă, spre mirarea lui, că pe când Goethe admite să i se facă orice critică literară, își pierde humorul și devine arțăgos când faci obiecții teoriei culorilor. Și probabil că explicația lui Eckermann e cea adevărată: pe când literatul Goethe fusese admirat toată viața, teoreticianul culorilor suferise numai avanii și desaprobări. Astfel în Goehe se ascundea un mic fizician înăcrit, ca un purice în coama unui leu.

Tatăl lui Goethe

Oricât de profunde și frumoase lucruri se găsesc în convorbirile cu Eckermann, ele te mulțumesc, dar nu te pot uimi pentru că „așa se cade să fie", așa e potrivit cu „Goethe"; dar te necăjește când Goethe face calambururi ca acesta: „In timpurile mai vechi pustiurile din Africa erau însemnate cu animale sălbatece. Azi nu se mai obicinuește asta; geografii preferă dimpotrivă să ne lase *carte blanche*".

De asemenea te scandalizează când Goethe admiră ditirambic scriitori care nu mai au prestigiu azi. „Ce-i dreptul, totul e măreț aci, subiectul, conținutul, caracterele, tratarea... și apoi marele adevăr al detaliilor!" Cine ar crede că acestea se referă la Walter Scott?

Mama lui Goethe

De sigur, glumele și opiniile de acest fel se explică prin atmosfera și gustul epocei; dar consolarea e slabă. Dacă Goethe e până într'atât determinat de epoca sa atunci noi și toți câți ne înconjoară nu suntem oameni vii ci fantome, paiațe ce se mișcă și vorbesc după cum le suflă Spiritul Vremii.

IOAN D. GHEREA

GOETHE

Parabolă

Poesiile sunt ferestre colorate!...
Dacă te uiți în biserică de-afară
E totul tulbure și 'ntunecos;
Așa vede și filistinul orgolios...
Până 'n ziua când o să moară
El toate le va vedea întunecate.

Dar poftiți, mă rog, înlăuntru odată,
Și salutați capela sfântă.
Lumina în toate se împlântă,
Podoabele strălucind vă încântă
Și orice rază-i fermecată.
Aceasta e pentru voi, drept-credincioși,
Inălțați-vă și deschideți-vă ochii voioși.

ION SAN-GIORGIU

Poezia Lirică a lui Goethe

de ION PILLAT

Goethe scrie undeva în notele și explicațiile adăogate de dânsul poeziilor din „West-Östlicher Divan": „Există numai trei adevărate forme naturale ale poeziei: cea clar povestitoare, cea entuziast înflăcărată și cea acționând ca persoană: *Epos, Lirism* și *Dramă*. Aceste trei feluri de poezie pot să-și atingă scopul laolaltă sau fiecare în parte. In cea mai mică poezie le găsim adesea împreunate și ele aduc tocmai prin această unire în spațiul cel mai strâmt cea mai strălucitoare întruchipare, cum o putem bine vedea în Baladele mai de preț ale tuturor popoarelor".

Acest adevăr observat de Goethe ne arată de la început — chiar înainte de a începe — cât de artificială e orișice împărțire în categorii imuabile când e vorba de un lucru atât de viu, atât de personal, atât de puțin abstract, ca poezia și mai ales ca poezia lui Goethe — de fapt oglinda întregii sale personalități, întregii sale concepții de viață. Poezia lui lirică e toată străbătută de elemente epice, de momente dramatice. Dramele lui Goethe la rândul lor sunt toate, sau aproape toate, scăldate într'o atmosferă de lirism înalt (Ifigenia, Tasso, Faust) chiar când nu cuprind cum e cazul cu Faust părți pur lirice... In ce privește poezia epică — în versuri sau în proză — părțile lirice sau dramatice nu-i lipsesc nici ele.

Ne vom ocupa deci de poezia lirică a lui Goethe cam în acelaș spirit cu care spunea Henri Poincare vorbind de Știință: „La Science est la façon la plus commode de nous représenter les choses". Vom lua aici cuvântul „poezie lirică" ca modul cel mai convenabil de a izola un fenomen foarte complex spre a-l putea studia mai ușor.

Dar chiar redusă la poezia lirică pură, opera lui Goethe, care a scris versuri de la vârsta de 7 ani până la 83 de ani când a murit — e atât de considerabilă, în cât a încerca, într'un articol de a da chiar fugar o viziune a acestei opere, de a prezenta o analiză cât de rapidă — îmi pare imposibil și dealtminteri lipsit de interes.

Vă propun deci să luăm împreună patru momente din viața lui Goethe care în acelaș timp să fie și cele patru crize hotărâtoare din opera lui poetică. Să facem în desfășurarea cronologică a evenimentelor sale sufletești de-o parte, în massa înregistrată paralel a poeziilor sale lirice de altă — patru secțiuni care, în acelaș timp, să fie patru introspecțiuni. Vom avea astfel singura posibilitate să pătrundem în poezia unui om care singur a botezat-o „Gelegenheitsdichtung" adică poezie de circumstanță în sensul de poezie hotărâtă de viață, de circumstanțele vieții poetului — o poezie care e contrariu unei abstracțiuni moarte — o poezie stând, chiar când e ideală, cu toate rădăcinile înfipte în real — o poezie a vieții tot atât a naturii cât și a umanității.

Urmărind această metodă vom mai culege și alt rod, anume vom putea ast-fel de fie-care dată deslega nodul problemei inspirației goetheane și taina unei poezii legată pe de o parte de viață, dar în acelaș timp modificând viața în sensul legilor eterne ale artei. — O dublă influență de curente: de la viață la artă — și de la artă la viață din nou.

Vom putea astfel, cred, înțelege mai bine o poezie cu atât mai grea cu cât pare mai ușoară. Poezia lui Goethe e o poezie grea. Nu fiindcă e o poezie de expresie verbală întunecoasă sau dificilă — cum e cazul cu „imnurile târzii" ale lui Hölderlin, marele contemporan — care astăzi singur, geniu dyonisiac, mai stă în timp alături de geniul apolinian de la Weimar — nu Schiller redus de noua critică germană la proporții mai modeste, mai reale. Poezia lui Goethe (nu vorbim de unele părți din al II-lea Faust) e o poezie verbal limpede — mai ales față de poezia modernă. Greutatea ei stă tocmai aici. Un cititor neprevenit o citește, crede a o fi pătruns, poate chiar o prețuiește. Trece la altă poezie de Goethe, la alta, la alta... și când revine la prima poezie își dă seama că n'o pricepuse de loc sau că înțelesul ei mai e altul. Ceeace nu se întâmplă cu alți poeți reputați grei, (Mallarmé de pildă — sau în limba germană Stefan George) care odată ce le-ai prins cheia stilistică și atitudinea poetică, nu mai oferă nici o dificultate minții noastre.

Chiar Dante după mine e mai ușor decât Goethe... căci oricât de greu, de medieval, de catolic, ar fi — odată prins e prins întreg. Căci Dante, ca să nu mai vorbim de George sau Mallarmé, e de fapt el însuși într'un singur stil. Pe când Goethe e el însuși în trei sau patru stiluri diferite — sau mai bine zis nu stiluri, ci moduri sufletești, ci tipare de viață și de artă — pe care pe de o parte le-a epuizat pe rând ca să treacă la un mod, la un tipar superior, ce numai aparent pare a se opune celui tocmai părăsit.

Astfel Goethe pe rând e romanticul din „Sturm und drang" — clasicul din Elegiile romane — orientalul și occidentalul totdeodată din „West-Oestlicher Divan" — olimpicul din „Trilogie der Leidenschaft". E fiecare din ei și e toți împreună. Poate fi tocmai cel mai clasic european — fiindcă tot el a fost cel mai romantic: Werther nu e fiul lui sufletesc? Poate fi cel mai oriental poet al Europei fiindcă e cel mai occidental fiu al ei. Și poate ajunge Olimpul simțirii tocmai fiindcă în Elegia din Marienbad a atins încăodată Stixul pasiunilor deslănțuite care pe vremuri l-au nimicit pe Werther.

Poezia lui Goethe e deci grea, fiindcă ne obligă să urmărim și noi, cu sufletul nostru, sborul lui de vultur, care în spirale tot mai largi descrie cercuri, ale căror diametre din ce în ce mai neașteptate, ne cer o amplitudine sufletească de care nu toți suntem capabili.

Căci poezia lui Goethe nu cere de la noi numai o înțelegere superficială — ne vrea părtași sau ne respinge. Și ca să fim părtași ne obligă să facem și noi — cu pași șovăelnici e drept — drumul lui Goethe, drumul de împlinire peste propria lui desființare, a unui suflet înalt urmărindu-și perihelia poetică. De aci valoarea adânc pedagogică, în sensul de formare a propriei tale personalități, a unei atari poezii, care trebue citită în desvoltarea ei naturală, dramatică, înfiorătoare a unui suflet ce-și caută în sfere tot mai depărtate echilibrul firesc, distrugându-se complect pe sine în fiecare ciclu trăit artistic (romantism, clasicism, orientalism) ca să poată ca Pasărea Phönix sbura mai departe.

Acestor câteva considerații ași mai vrea să adaog un caracter esențial al poeziei lui Goethe — nevoia ei de material de dragoste, nevoia pentru poet la un moment dat să găsească o iubită, care va juca față de creația lui poetică rolul scânteii care pune totul în mișcare. — Ii trebue o interpretă: va fi Frederike, fata pastorului din Sesenheim, pentru epoca de la Strasburg, Charlotte von Stein înaintea plecării în Italia, Christiane Vulpius după Italia pentru Elegiile romane. Va fi în 1814—15 Marianne Willemeer (Suleika din West-Oestlicher Divan) va fi mai târziu, cea din urmă, Ulrike von Levetzow, inspiratoarea Elegiei din Marienbad. Ii mai trebue însă lui Goethe un regisor și un model — și precum întotdeauna a găsit la momentul oportun iubita necesară tot astfel când sufletul său urmând adâncile și tăinuitele legi ale genialității creatoare era gata, ca un nor negru încărcat de ploi, pentru binefăcătoarea furtună nu i-au lipsit niciodată îndrumătorii. Regisor pentru prima perioadă i-a fost Herder și model Shakespeare — pentru clasicismul său Roma cu tezaurul artei greco-latine și elegiacii Catul, Tibul și Properțiu — pentru orientalismul său figura poetului persan Hafis.

Din aceste întâlniri fericite a propriei determinări sufletești a lui Goethe, a propriului său imperativ poetic, cu icoana unei iubiri, cu modelul unei gândiri — trebuia de fie-care dată, dintr'o simțire părăsită ca o piele veche de șarpe, să se nască și pentru el și pentru noi o simțire nouă — desăvârșită în arhitectura mai trainică de cât marmura a unei capo d'opere poetice.

Din tot ce-am spus până acuma ași dori să vă rămână numai această unitate vie a unei vieți și a unei poezii. Le-ași compara cu un pârău și cu apa din acest pârău.

Și apă și albie merg mereu împreună. Impreună își caută din cascadă în cascadă un echilibru pururi nou. Dacă apa de munte impetuoasă, limpede, jucăușă ca tinerețea își găsește cântecul și echilibrul firesc printre stânci și brazi — ajunsă printre dealuri largă în maturitatea sa ea oglindește o țară nouă, vița bogată legată de ulmi, soarele italic, coloane svelte — și aci un echilibru se stabilește firesc — iar când răsbind la șes, fluviu bătrân de-acuma, pornește spre răsărit, apa, conturând insule din care sbor păsări străine, spălând orașe cu cupole stranii și minarete subțiri, se adâncește echilibrându-se pe temelii noui.

Tot altă apă, tot acelaș râu. — Iată taina poeziei lui Goethe.

Și acum de patru ori să încercăm să-i prindem firul și să-l deslegăm: Poeziile liricei noui de după Strassburg; Elegiile romane; West-Oestlicher Divan; Die Marienbader Elegie. Iată cele patru stații unde vom măsura „das poetische Werden" devenirea poetică a lui Goethe.

Suntem în 1770 — Goethe are 21 de ani. Până acum în poeziile de la Leipzig, poetul e încă, deși pe alocurea puternica sa personalitate sparge ghiața convențiunilor, un discipol al lui Wieland și al raționalismului secolului al XVIII-lea. E în perioada încă așa zisului Rokoko german. Poezia lui e convențional-socială — e mai mult amabilă și recreativă.

Dar boala de la Frankfurt și criza sufletească prin care trece Goethe pe atunci îl pregătește să se regăsească pe sine. Plecarea la Strassburg, natura, întâlnirea cu o iubire nouă: Frederike Brion — fata pastorului de la Sesenheim — dar mai ales întâlnirea tânărului titan, care simte într'însul clocotind puteri de viață și de prefaceri de artă uriașe, cu Herder la culmea desvoltării gândirii sale — vor fi etapele unei descătușări, care de fapt înseamnă liberarea poeziei nu numai germane, dar ași spune europene și îndreptarea lirismului pe drumuri noui.

Primele scrisori de la Strassburg, înainte chiar de întâlnirea cu Herder, arată cât de pregătit sufletește se găsea de pe-atunci tânărul Goethe pentru cuvântul și pilda acestuia.

Iată trei dovezi luate scrisorilor poetului din această epocă. Prima arată noul sentiment față de natură înțeleasă ca priveliște sufletească și nu drept decor de grupuri omenești: „Eri călărisem toată ziua, noaptea se apropia și soseam tocmai pe culmea Lorenei, unde râul Saar curge în valea pitorească. Cum priveam așa pe mâna dreaptă prin adâncirea verde și râul în amurg curgea atât de cenușiu și de liniștit, și cum pe mâna stângă greul întuneric al codrului de fag atârna de pe munte peste mine, pe când prin stâncile umbrite prin stufișe păsărele strălucitoare treceau liniștit și tainic; atunci mi se făcu în suflet o tăcere la fel cu cea din natură și tot tumultul zilei fu uitat ca un vis". Iată un mod de a vedea și de a descrie natura cu totul nou: totul iese din suflet, totul e mișcare și simțire.

Totodată apare și sentimentul nou în literatura germană a iubirii cosmice: „Când spun iubire înțeleg prin aceasta simțimântul de legănare în care ne înoată inima, tot pe acelaș loc mișcându-se aici și acolo, când un farmec oarecare l-a scos din drumul nepăsării. Suntem ca și copiii pe caii de lemn ai caruselului, mereu în mișcare, mereu în încordare și niciodată pornind din loc". Asistăm aici la o descătușare a graiului prin simțire și a simțirii prin grai.

Și să vă citez și un al treilea pasaj în care veți vedea ce departe ajunsese poetul nostru de atitudinea raționalistă în care se complăcuse la început: „Mendelsohn și alții au încercat să prindă frumosul cum prinzi un fluture, și să-l întindă cu ace în fața privirii curioase; le-a reușit; dar totul se întâmplă ca și cu capturarea unui fluture; sărmanul animal tremură în plasă, își pierde cele mai mândre colori; și dacă îl prinzi nevătămat, la sfârșit rămâne înțepenit și mort în fața ta; cadavrul nu e *întregul* animal, mai îi trebue ceva, ceva esențial, și cu această ocazie chiar ceva absolut esențial: viața, spiritul care înfrumusețează totul". Aici Goethe refuză clasificările reci ale rațiunii și le înlocuește cu experiența vie a realității. Cu siguranță că în această reeducație a simțurilor sale artistice, natura Alsaciei, pitorescul umbrit de brazi bătrâni a Vogezilor cu minunatele perspective pe câmpia Rinului, pitorescul satelor, viața patriarhală a unei populații agricole și catolice — i-a fost de un netăgăduit ajutor, cum i-a fost îndrumător spre Evul-Mediu cu tot ce acest cuvânt evoca de anti-rațional și de anti-convențional — și acel Strassburg atât de medieval încă și strângându-și vechile case de lemn și de cărămidă în jurul săgeții gotice a nostalgicei sale catedrale.

Dar momentul hotărâtor a fost întâlnirea și împrietenirea cu Herder în Septembrie 1770. Herder a fost pentru Goethe vrăjitorul bătrân care arată uceni-

(Continuare în pag. VIII-a)

cului fermecat un înţeles nou al naturii şi al vieţii. Inţeles pe care Goethe îl presimţea confuz, ca o proprie necesitate a naturei sale însăşi, dar faţă de care nu era încă bine clarificat. Gândul lui Herder poate fi disociat în două mari atribute care decurg din panteismul său istoric. Deoparte conceptul de devenire (Werden) şi pe de alta conceptul de grai (Sprache). Dumnezeul istoriei se manifestă tocmai în viaţa, în devenirea popoarelor de pe pământ. Istoria e rezultatul puterii originale (die Urkraft) a lui Dumnezeu. In ea Divinitatea se desăvârşeşte — precum el se exprimă prin graiul, prin limba acestor popoare. Dumnezeu devine astfel un element al literaturii, al monumentelor literare al popoarelor, de la Biblia Ebreilor şi de la Homer până la Shakespeare, interpretat în toată adâncimea şi lărgimea lui — până la poezia populară — căreia prin teoriile şi lucrările sale (Stimmen der Völker) Herder îi redă acea primordială importanţă, pe care spiritul pseudo-clasic al raţionalismului francez o nesocotise şi pe care mai târziu mişcarea romantică trebuia s'o reabiliteze în mod atât de strălucit.

Dar ce mai ales trebuia să fie în sufletul lui Goethe element dinamic, posibilitate nesfârşită de desvoltare — a fost simţul lui Herder pentru *viaţa 'n devenire* (das lebendige Werden) şi înţelegerea lui pentru *individualitate*. Iată de ce avea nevoe tocmai tânărul Goethe, clocotind de puterea mereu crescândă a propriei sale personalităţi. Faţă de stilul *raţional, static, social* în sensul de *convenţional* al epocei — Herder îl desrobeşte de panglicile Rococoului ce-l legau mai strâns de cât lanţuri grele de fier.

Acestui *dinamism* în ritmul planetei şi al lui Dumnezeu — acestui sentiment nou al naturii: natura pătrunzând în sufletul poetului şi poetul în sufletul naturii, într'o nesfârşită osmoză şi endosmoză sentimentală — se adaogă, tot graţie lui Herder, pentru Goethe două cuceriri care erau să fie epocale: *poezia populară* şi *Shakespeare*. Influenţa poeziei populare s'a exercitat asupra poeziei goetheane prin două feluri: mai întâiu întrebuinţarea de către poetul cult de ritmuri, de motive, de refrenuri populare — de un stil popular în care au fost scrise cântece ca „Heidenröslein" sau balade. Şi mult mai roditor ca influenţă: vocabularul poetic de o prospeţime, de o frăgezime, de o putere, care ca un pârâu neînceput de munte spală tot balastul acela convenţional, şters şi prăfuit al cuvintelor saloanelor literare.

Poezia populară mai mult de cât model de urmat, a servit deci lui Goethe drept împrospătare sufletească. Shakespeare însă i-a fost culme şi cheie totodată a lumii de pasiuni şi de imagini ce se ridica vijelios în sufletul tânărului Titan. Dar înainte de a vorbi de titanismul poeziei lui Goethe să analizăm fiinţa noului lirism pe care o dăruia un tânăr student de 21 de ani Germaniei mirate.

Marea noutate a poeziei lui Goethe nu poate să ne mai surprindă astăzi aşa cum a lovit pe vremuri publicul contemporan. E greu, astăzi când lirismul a ajuns să se confunde cu sufletul poetului, când natura exterioară a lumii şi cea interioară a sufletului n'o mai desparte nimic, când imaginea în viaţa ei nu mai cunoaşte nici o restrângere, când asociaţiile şi corespondenţele cele mai îndrăsneţe de înţeles au devenit curente, e greu astăzi să ne închipuim în poezia îngheţată, convenţionalizată şi raţionalizată a secolului al XVIII-lea ce însemna revărsarea lirică a unei poezii ca „Willkommen und Abschied" de pildă, asupra căreia voi reveni imediat.

Până la Goethe natura fusese prinsă de poeţi static — ce-i interesează sunt liniile şi colorile ei în odihnă. Deoparte natura cu viaţa ei liniştită sau măreaţă — de cealaltă parte poetul cu viaţa lui de om, cu suferinţele şi nădejdile sale — între amândouă nici o punte — sau comparaţii, ca la Günther, care n'ajung niciodată să amestece ce trebue să rămână separat, să turbure ce se cuvine să fie limpede.

Goethe cel dintâi, cu stilul lui nou, înlocueşte odihna prin mişcare, existenţa prin viaţă. Natura şi poetul au sfârşit să se mai desvolte paralel. Destinul lor se întretaie mereu. Totul devine simbol a ceeace simte celalt. Natura are gesturi interpretate uman, sufleteşte. Poetul la rândul său se reliefează în funcţie de natură. Poezii ca „Auf dem See", „Herbstgefühl" deşi scrise ceva mai târziu — participă de această artă poetică.

Vă citesc „Herbstgefühl" în fericita şi frumoasa transpunere românească a lui Ştefan Neniţescu:

Simţământ de toamnă

Verde mai gras, în frunzar,
Struguri, ciorchini,
Către fereastra-mi, mai sus!
Curgeţi mai des
Gemene boabe şi coaceţi
Repede 'n plin străluciri!
Pe voi vă dospeşte
Arşiţa, mumă, pieziş;
Pe voi vă desmiardă
Cerul cel dulce de rod;
Vrajă vă răcoreşte
Boarea prietenă-a lunii
O! vă îmbrobonează
Ochii aceştia
De-ale iubirii vie deapururi
Lacrămi belşug.

Sentimentul iubirii (aici sentimentul acela înflăcărat şi proaspăt pentru Frederike) capătă ast-fel un înţeles cosmic, căci graţie lui Goethe participă ca un zeu la viaţa adâncă şi dumnezeească a lumii.

Să luăm poezia „Wilkommen und Abschied"; pe de o parte ea reprezintă un epizod foarte simplu dintr'un roman de dragoste: întâlnirea, după un drum călare prin priveliştea înoptată, cu iubita şi despărţirea în zori. Cu siguranţă un eveniment real, întâmplat tânărului Goethe. Dar pe lângă acest lucru e toată poezia corespondenţelor între sufletul poetului şi plasticitatea simbolurilor naturale. Această putere extraordinară, aproape expresionistă, de reliefare a imaginilor, de putere expresivă a vorbelor! Dar să citim poezia în traducerea încercată de mine:

Bun venit şi adio

Imi strigă dorul meu: călare!
In şea am fost cât ai gândi.
Pe câmp amurg în legănare.
Pe munţi a nopţilor stihii;
In ceaţă învelit stejarul
Uriaş năprasnic se clădea
Şi umbră rea din tot frunzarul
Cu mii de negri ochi pândea.
Din dealul unui nor alene
Sta jalnic luna 'n colbul sur
Şi vânturi fâlfâind din pene
Imi viforau jur împrejur;
Din noapte se năşteau strigoaie,
Dar viu şi vesel eram chiar:
In vinele-mi ce de văpaie!
In inima-mi ce joc de jar!

Mi te zăream şi raze pline
De har curgeau în pieptul meu;
Tot sufletu-mi ţinea de tine,
Orice răsuflet dam — al tău.
Timp roz de primăvară 'n toane
Inconjura obrazul drag.
Ce gingăşii, ce farmec — Doamne!
De-aşa nădejdi am fost sărac!

Vai, inimă te strângi pustie
Când zorii despărţirii vin:
In sărutarea-ţi ce beţie!
In ochii tei uimiţi ce chin!
M'am dus, steteai şi-a ta privire
Plângând mă urmărea din loc:
Să fii iubit ce fericire!
Şi să iubeşti, zei, ce noroc!

Această poezie e de un dinamism într'adevăr de „Sturm und Drang" — e de o mişcare ritmică egală cu tensiunea sufletească a eroului ce-o trăeşte. E de o tinereţe — care o face soră cu primăvara. Dar chiar din această pildă reiese caracterul esenţial al lui Goethe de mâine: plasticitatea, forma. Pe când romanticii obişnuiţi cântă de dorul mişcării „des Sturms und Drangs Willens" — Goethe se încercă să supună acest dinamism puterii de a întrupa — formei unei realizări. E atitudinea în germene a clasicului.

Tot acestei perioade de după Strassburg care se prelungeşte poeticeşte cu diferite iubiri şi elemente de inspiraţie până pe la 1776—77, aparţin acele poezii în vers liber şi nerimat — cu fond de titanism sufletesc — în care stilul lui Goethe pe alt drum şi cu alte mijloace, atinge o culme la care numai Hölderlin a putut să mai râvnească.

Sub simbolul lui Prometeu, Mahomet sau Ganymed, tânărul Titan creează plecând de la lirismul nou din Strassburg o formă nouă de poezie lirică şi dramatică totdeodată, sculpturală şi sufletească la fel. In aceste scurte poeme de o densitate de simţire extraordinară, de o putere de explozie sentimentală a fie-cărui cuvânt, Goethe atinge culmi de nedepăşit. E poezia sufletului Omului faţă de oarba necesitate a lumii — faţă de Dumnezeire. E imnul unui suflet care se simte ales şi luptă pentru credinţa sa. Acest sentiment al liberării umane prin veşnicie, lui Goethe i-o dă eternitatea dumnezeească a clipei. Una din ideile poetice fundamentale care-l urmează de-alungul întregii sale vieţi — care va face pe Faust să exclame: „Verweile doch du bist so schön".

In Ganymed trăim poetic eliberarea poetului răpit în nori la pieptul Părintelui în care se pierde. In „Gesang der geister über den Wassern" e sufletul omului însuşi care îmbracă un panteism măreţ, şi iată *Cântecul duhurilor de peste ape* în traducerea mea.

Cântecul duhurilor de peste ape

Sufletul omului
Seamănă apei:
Din cer coboară,
La cer se suie,
Şi iarăş silite
Spre glie să cadă,
Veşnic schimbând.

Curge din nalta
Coamă de munte
Limpedea rază,
Pulberea joacă 'n
Unde de nouri
Printre căldări.
Lesne primită
Valură văluri,
Lin murmurându-şi
Jos în adânc.

Steiuri se 'nalţă
I-aţin puhoiul,
Spumegă apa
In răsvrătire,
Treaptă cu treaptă
In spre abis.

In netedă albie
Alunecă printre poeni
Şi pe lacul neîncreţit
Işi oglindesc obrazul
Stelele toate.

Vânt e al undei
Sprinten logodnic,
Vânt răscoleşte
Valuri în spume.

Suflet de om,
Cum semeni cu apa!
Soartă de om,
De-asemeni eşti vânt!

Din cele două exemple văzute împreună ne putem face o idee a lirismului nou şi a „titanismului" poetic a tânărului Goethe.

Acuma călătorind în timp să trecem la alt moment, tot hotărîtor pentru desvoltarea sa poetică, pentru acel „poetisches werden" de care vorbeam şi anume la momentul călătoriei în Italia, a Elegiilor romane — adică a descoperirii de către Goethe a unui nou Goethe al maturităţii — clasicul şi plasticul care ia locul romanticului şi luptătorului încordat, cu suflet de titan — ale cărei opere le-am văzut pe scurt.

Ar fi o greşală să credem că a fost suficient ca în toamna anului 1786 Goethe să treacă Alpii şi să colinde Italia până 'n Sicilia cu o lungă şedere la Roma, până în miezul lui 1788 — ca deodată să se transforme ca atins de o vargă magică. Nu; ca şi cu epoca de „Sturm und Drang", această transformare a avut o vreme de pregătire sufletească lentă. Incet, încet sufletul lui Goethe sub influenţa liniştitoare şi ordonatoare pe de o parte a d-nei de Stein, noua lui iubire de la Weimar şi pe de alta sub desvoltarea, firească ca o rodire, a acelei nevoi de „Gestaltung" de formă atât de pronunţată chiar în cărţile de tinereţe, ajunsă un imperativ categoric al maturităţii sale artistice — sufletul lui Goethe devine receptiv Italiei şi la tot ce acest cuvânt reprezintă din punct de vedere poetic. Italia n'a făcut de cât să grăbească o evoluţie necesară — Ca şi Herder, rolul de mentor sufletesc atribuit Romei, a precipitat fericit un desnodământ artistic fatal pentru Goethe.

Ca să pricepem ce înseamnă criza artistică şi sufletească de pe la 1788-1790, adică în jurul celor 40 de ani, a lui Goethe trebue să înţelegem că n'avem a face cu un tip de poet livresc, literar — în care epoci de cultură diferite luptă pentru o supremaţie de buchii moarte. Nu toate problemele artei sale au fost pentru Goethe crize de viaţă, drame sufleteşti, fapte trăite în carne şi oase. Toată lupta aceea între Titanism şi Umanitate, între pasiune şi măsură nu era altceva — şi o arată foarte bine Gundolf — decât o formă a luptei dintre Natură şi Cultură, între clocotul nestăpânit al vieţii şi voinţa de stăpânire a forţelor în tiparul frumosului.

Acestei sete de cultură, de măsură, de plasticitate, de echilibru senin — Italia îi aducea băutura sufletească desăvârşită: nectarul clasicismului. De la zilele din Strassburg Goethe nu trăise o mai roditoare transplantare. Goethe cu Hölderlin — şi poate mai târziu Nietzsche şi George din „Hirtengedichte" — au fost singurii germani pentru care clasicismul greco-latin n'a însemnat numai o cultură dar şi o experienţă vitală, o altoire a sângelui lor cu sângele antic, al inimii lor cu iubirea de-atunci. Goethe din „Italienische reise" prin preponderenţa pe care o capătă la el puterea vizuală, prin importanţa dată picturii — (Goethe, să nu uităm, lucrează pe-atunci serios desenul şi nu se complace la Roma decât în societatea pictorilor, mai ales germani: Tischbein şi alţii) dar mai ales prin dragostea păgână ce o capătă pentru plasticitatea marmorei frumoase şi a trupului omenesc — se apropie mult de tot de sufletul antic.

De mai adăogăm că sentimentului cosmic al iubirii, pasiunii romantice — oarecum nostalgice şi indurerate de distanţa veşnică dintre suflet şi trup, dintre ideal şi realizare—i-a luat locul dragostea cântată de acei pe care îi chiamă atât de nemerit în Elegiile romane „Triumvirii Iubirii": Catul, Tibul şi Properţ. O dragoste a simţurilor, a formelor trupeşti, a divinului din trup o dragoste care-şi găseşte în propria ei oglindire — echilibrul şi seninătatea. O astfel de dragoste e însă tot atât de departe de „frivol" şi de „perversitate" decadentă, pe cât e de lipsită de cancerul sufletesc al omului modern. Goethe redescoperă Erosul antic.

Şi faptul că şi la începutul acestei noui perioade întâlneşte o iubire, Christiane Vulpius, care reprezintă pentru Goethe într'adevăr idealul tocmai acestui fel de simţire nu e indiferent. Din amintirile Romei clasice şi păgâne şi din experienţa dragostei lui pentru Christiane — din această conjunctură fericită au ieşit la reîntoarcerea din Italia, acele 20 de elegii care sunt coroana operei poetice a clasicului Goethe. Fără Roma iubirea pentru Christiane Vulpius n'ar fi găsit acea atmosferă antică şi plastică, acea atitudine pentru întâia dată adevărat păgână în lumea noastră pervertită de cristianism în ce priveşte divinitatea primordială a actului erotic. Fără Christiane şi iubirea ei Roma rămânea o experienţă numai intelectuală, nu devenea un „Erlebnis" un eveniment vital — nu îşi amestecă gloria şi formele cu toate fibrele simţirii poetului:

„Eine Welt zwar bist du o Rom; doch ohne die Liebe
Wäre die Welt nicht die Welt, väre denn Rom auch nicht Rom"

aceste versuri sunt caracteristice pentru ce înaintez.

Dacă d-na von Stein şi studiile lui clasice pregătiseră criza sufletească din „Italienische Reise" a lui Goethe — Christiane Vulpius şi Roma deslănţue această criză.

Elegiile romane sunt în număr de 20. Ele sunt scrise în hexametre. Aici nu mai avem a face cu poezii izolate ca acele din prima perioadă ci cu un ciclu de poezii. Această tendinţă ciclică, această ordonare în spaţiu şi timp a materialului poetic trădează la Goethe preocupări noui. O poezie nu mai e ca „Wilkommen und Abschied" o gradaţie în timp — nu mai e ca „Ganymed" o răpire sufletească, o clipă de extaz dramatic — adică un eveniment singular, care nu se mai poate repeta.

O poezie acuma nu mai e o concentrare de exploziv sentimental — ci e o desfăşurare plastică, o echilibrare senină de forme în spaţiu — o repetare de motive aproape sculpturale. Dacă „Wilkommen und Abschied" e o tragedie în trei acte: 1) Drumul călare spre iubită—2) Imbrăţişarea—3) Despărţirea. Dacă în „Ganymed" e concentrat actul final al unei mari tragedii cosmice între om şi divinitate—„Elegiile romane" le-aşi numi basoreliefe ale unui templu dublu — închinat deoparte lui Eros şi pe de alta ridicat în slava Cetăţii Eterne, Romei simbolul viu al visului greco-latin. Acest caracter de metope şi de frize — va impresiona în deosebi pe cititorul care ca mine, a avut fericirea să vadă pe cerul Eladei, trăind în marmoră însorită, motivele eterne de pe Parthenon. Ritmul antic — fals şi pompos până şi la Klopstock înainte de Goethe, erudit şi fals după dânsul chiar la Platen — aici printr'o minune se păstrează festiv şi esenţial ca şi la Hölderlin — şi din aceiaşi cauză: căci avem a face nu cu poeţi eruditi ci cu poeţi care trăesc, după frumoasa expresie a lui Goethe vorbind de ceeace a simţit el în Italia, „eine Wiedergeburt" o naştere nouă. Motivele Elegiilor romane se grupează de la sine în trei grupe: 1) motivele în jurul persoanei iubite — 2) motivele în jurul Romei — 3) motivele pe care le-aşi numi mythice adică motivele unde plecând de la iubirea lui actuală se desvoltă paralel cu ea în Olimp, mythic şi pe alt plan, replica divină a gesturilor omeneşti.

De aici şi farmecul destul de greu de prins al acestor poezii — extrem de simple şi de complicate totdeodată. Zeii şi zeiţele în nuditatea lor minunată formează un acompaniament de o perfectă plasticitate — iubirii pământene, iar Roma dă poetului venit din Nord atmosfera de lumină şi de mărire care e atmosfera de-acum a versurilor sale. Dar să citim împreună nu Elegia a V-a deşi am învăţa din ea cum materialul uman al trupului minunat al iubitei devine pentru poet material de cunoaştere, de pătrundere al artei superioare a antichităţii.

Dann versteh 'ich den Marmor erst recht; ich denk und vergleiche,
Sehe mit fühlenden Aug, fühle mit sehender Hand.

şi mai departe:

Oftmals hab' ich auch schon in ihren Armen gedichtet
Und des Hexameters Mass leise mit fingernder Hand
Ihr auf den Rücken gezält..

Să citim împreună, pentru caracteristica ei frumuseţe *Elegia VII-a* în care se strâng toate motivele de care pomeneam, în versiunea mea românească.

Ce-a de-a şaptea elegie romană

O, ce vesel în Roma mă simt! de gândesc iar la vremea
Când neguroasa mea zi Nordului mă'ncătuşa,
Turbure cerul şi greu se apleca peste fruntea-mi,
Fără colori, fără chip, lumea-mi zăcea împrejur.
Şi peste mine tot eu, al ne'mpăcatului Spirit
Drum de asprime pândind, în cugetare cădeam.
Acum luminează lucind Eterul aprins a mea frunte;
Phöbus le chiamă, el zeu: forme, colori se ivesc.
Noaptea scântee de sori, răsună de dulce cântare,
Luna'mi străluce mai clară ca ziua de Nord.
Ce fericire mi-e dată! Visez eu? Primeşte
Ambrozianu-ţi palat, Jupiter Tată, pe oaspe?
Ah! aci zac şi întind braţele către genunchii
Tăi să te rog. Mă ascultă, tu, Jupiter Xenius!
Cum am pătruns? Eu nu ştiu singur s'o spun; îl cuprinse
Pe călător zâna Hebe şi'n Curţi mă aduse.
I-ai poruncit un erou sus să-l călăuzească?
Mândra greşit-a. S'o ierţi. Lasă-mi nedreptul câştig!
Fortuna şi dânsa ţi-e fiică, minune de daruri
Ca şi o fată le dă după toanele ei.
Zeu, bucuros eşti de oaspeţi? O, nu respinge pe-acela
Ce-l găzdueşti în Olimp zvârlindu-l jos la pământ.
„Cum de'ndrăsneşti, tu poete?" Mă iartă; înaltul
Capitolinul tău deal e un al doilea Olimp.
Jupiter mă îngăduia ieri. Hermes târziu să mă ducă
Drumul lui Cestius, încet până'n Orkusul scund.

Balanţa atât de agitată a sufletului titanic a tânărului romantic din „Sturm und Drang" s'a echilibrat sufleteşte şi cumpenile sale poartă senine o înţelepciune şi un rod: Inţelepciunea clasicului pentru care lumea exterioară există ca măsură propriei sale puteri — şi rodul plastic al unei culturi trăite ca odinioară viaţa — deplin.

Şi acuma, lăsând să treacă un sfert de secol, să încercăm a treia staţiune în desvoltarea vitală a poeziei goethiene. Să ne transportăm cu gândul la 1814-15, în mijlocul Germaniei luptând în răsboaiele de eliberare contra lui Napoleon — Goethe e bătrân deacuma — are 65 de ani; nu e încă iarna, dar toamna minunată a tuturor rodirilor. Clasicul s'a făcut Olimpian. E sus de tot în cercul artei şi comprehensiunii sale atotiertătoare. A fundat, el autorul lui Werther, romantismul şi l-a depăşit integrându-se printr'o pendulare sufletească în atitudinea artistică opusă: clasicismul.

S'a adeverit reprezentantul adevărat al spiritului antichităţii greco-latine — şi ceeace la alţii a fost joc pedant sau erudiţie străină, la el a fost sânge din sângele lui şi experienţă de viaţă. Precum a fost întâiul romantic — a fost şi cel dintâi clasic — în Europa uimită. Dar generaţiile acele noi de luptători nu mai pot înţelege pe acela care s'a obişnuit să trăiască clipele vieţii cu veşnicia trecutelor culturi şi problemele istorice ale momentului în ritmul etern ale propriei sale împliniri. Pe când răsună tunul — Goethe duce un alt război interior în înalta lui perihelie sufletească.

Duce şi el o luptă de eliberare a patriei sale care e poezia propriului său suflet în devenire. „Sein poetisches Werden". Iată-l pe bătrân în faţa unei noi crize: şi precum înainte de Strassburg, oraşul medieval al romantismului, şi înainte de Roma, cetatea antică a clasicismului — prefacerea lui sufletească se pregătise în taină, în adâncul cel mai închis al sufletului — Goethe dinainte de 1814 rodeşte tăinuit un suflet nou.

De data aceasta Orientul va juca rolul Italiei. Orientul care e patria bătrânilor — fiind ţara înţelepciunii atot înţelegătoare şi a vieţii patriarcale. Dar Orient înseamnă mai ales pentru toamna spirituală a lui Goethe: evadarea, refugiul spre o cultură nouă mai largă şi decât Romantismul şi decât Clasicismul.

Şi pe când Goethe întreprinde pe valea Mainului şi în regiunea Rinului o călătorie care e Hegira lui sufletească — pe de o parte ciocanul lui de mineralog regăseşte în roce trecutul petrificat, iar pe de alta ritmul versului său nostalgic descoperă în sufletul poetului alt trecut mai viu: vremea şi pilda cântăreţului persan Hafiz. Dar Orientul cu tot tezaurul cultural: biblic, arabic, al Parşilor şi al Perşilor — şi însăşi figura fraternă a poetului din Şiraz — ar fi rămas poate o nostalgie sufletească, un vis frumos sau o reconstrucţie literară de nu s'ar fi adăogat şi acum pentru Goethe un element de aşa natură în cât prezenţa lui devine isvorîtoare şi transformatoare de viaţă. Acest element — aţi ghicit-o —e o iubire nouă — e acea desfătătoare Marianne Willemer, soţia unui bătrân consilier, care tânără de tot o luase din mediul teatral unde se producea ca dansatoare — la el acasă şi apoi se căsătorise cu dânsa. Era, când a cunoscut-o Goethe, o femee de 30 de ani plină de draci, cum spune românul, cu un fizic tot atât de plăcut pe cât ea era de spirituală. Intre sexagenar şi această femee încă tânără se născu în curând o pasiune — care din punct de vedere şi poetic şi sufletesc avea să însemne pentru Goethe posibilitatea cuceririi unei trepte noi a desăvârşirii sale artistice şi spirituale. Marianne, botezată în West-Östlicher Divan: Suleika, precum poetul se chiamă Hatem, devine unul din cele două poluri în jurul cărora se concentrează poeziile acelei cărţi stranii şi adânc turburătoare când i-ai descoperit talismanele care e Divanul. Celalt pol al cărţii e figura lui Hafiz — In West-Östlicher Divan [Divan înseamnă pe limba persană culegere, carte de poeme] avem rodul cel mai desăvârşit poate al liricei lui Goethe. Pentru ultima dată zeii binevoitori au hărăzit bătrânului mag deodată şi materialul unei lumi culturale noi: Orientul — şi modelul unui poet atât de înrudit cu starea de atunci a lui Goethe-Hafiz şi „last not least" o iubire nouă, Suleika. Am văzut împreună că pentru poetul nostru o iubire scrisă nu înseamnă numai o nouă experienţă sentimentală sau erotică, dar însăşi posibilitatea valorificării materialului său creator şi al instinctului său artistic. Mulţi biografi neînţelegând această lege primordială a destinului goethean, au condamnat în numele moralei faptul că Goethe şi-a părăsit iubitele una după alta — nu şi-a părăsit iubitele poetul, ci după ce prin intermediarul lor îşi desăvârşise un stadiu intern de nivel artistic, odată cucerirea făcută —era organic silit să se desăvârşească poetic mai departe cu ajutorul altui material feminin.

In West-Östlicher Divan Goethe lăsând atitudinea plastică a clasicismului său, părăsind basorelieful Elegiilor Romane, încearcă o artă de caleidoscop. Cu aceleaşi elemente, tot altfel adunate redă la nesfârşit nesfârşita varietate a lumii. E atitudinea însăşi a artei Orientale: toată în arabesc, în veşnică ornamentaţie. E

(Continuare în pag. IX-a)

triumful decorativului. Nu ca element frivol de distracție — ci ca oglindă a unei lumi, în care fie-care clipă în diversitatea ei se adaogă clipei următoare ca motivul unui covor persan. Ce departe suntem de cerul creștinesc, de Olimpul greco-latin:

Allah braucht nicht mehr zu schaffen,
Wir erschaffen seine Welt.

In acest joc fluid al vieții fie-care clipă cuprinde în ea toate veciile. — Atitudinea clasicului occidental care incearcă în marmoră să împietrească o fugă melodioasă de fenomene — e depășită.

Intr'o poezie din Divan Goethe spune precis:

Grecii strângă dorul lor
Plastic în tipare;
In copilul mâinilor
Crească 'și desfătare;

Nouă însă ne e drag
Să vrem Eufratul,
Și'n al apelor șirag
Drum de-alung și latul.

Sting eu al suflării foc,
Cântec se desleagă;
Mâna-mi dacă ia din loc
Apa se închiagă.

(Trad. de *Șt. Nenițescu și I. Pillat)*

Precum în romantismul lui Goethe, nevoia de formă se făcea simțită — și în Elegiile romane plasticul domnea — aici în West-Östlicher Divan, poetul se liberează de nostalgia tiparelor fixe. Totul e funcție dublă de vecie și de clipă, de etern static și de pieritor dinamic, de spațial și temporal totdeodată.

De aci caracterul acela dublu și occidental și oriental — și real și ideal al întregului volum. De aci dificultatea de pătrundere a unui stil poetic — al 3-lea stil poetic al lui Goethe și anume stilul toamnei sale literare — care e de o concentrare și de o modernitate de expresie remarcabilă. Cutare poezie, Răsunet (Nachklang) ar putea fi scrisă de Stefan George, iar versuri ca „An vollen Büschelzweigen" poartă acea pecetie de artă pe care o regăsim — împreună chiar cu subiectul însuși al poemei — în „Palme" de Valéry.

Imi permit să vă citesc ca exemplu al acestui stil din West-Östlicher Divan: Nachklang într'o traducere încercată de mine.

Ce strașnic sună, când poetul
Cu soarele, cu craiul s'a 'nrudit;
Dar trist și-ascunde fața în regretul
In nopțile de jale prăbușit.

Sub nori fâșii, în noapte 'ntunecată
Albastrul pur al cerului pieri!
Slăbiți obrajii mi se-arată
Și'n suflet lacrimi cenușii.

Nu mă lăsa în umbră 'n suspinare.
Tu cea mai drag iubită, luna mea,
Tu fosfor, o, tu lumânare,
Tu soare, tu lumina mea!

West-Östlicher Divan se împarte în mai multe cărți, unele inspirate de persoane: Buch Hafiz; Buch Suleika; Schenkenbuch (adică Cartea Paharnicului) — Cele două dintâi împreună cu Buch des Sängers și Buch der Liebe, formează o dublă afirmare în individual și impersonal a aceluiaș sentiment.

Alte cărți ca Buch der Betrachtungen, Buch des Unmuts, Buch der Sprüche, Buch der Parabeln sunt mai mult culegeri de aforisme în versuri — din aceiaș familie poetică a *Xeniilor* de mai târziu. Trebue să relevăm Buch des Timurs (în Timur e întrupat cuceritorul Napoleon) și Buch des Parsen reduse la câte o poezie; acest din urmă: „Vermächtnis altpersischen Glaubens" în care Goethe cântă înalta religie — adorarea Soarelui — a vechilor Parși. Tot volumul se încheie cu Buch des Paradieses (Cartea Raiului) în care Raiul lui Mahomed apare poetului german ca decalcarea pe planul ceresc a bucuriilor clipei trăite.

West-Östlicher Divan e una din cărțile mari ale omenirii.

Dacă n'are în ea acea proporție divină în echilibrul ei formal a unei opere ca „Ifigienia" bunăoară, dacă n'are în ea acea necesitate vitală de creștere organică a unui „Faust" — ea are o bogăție de experiență, o putere de concentrare, o diversitate de motive, o înțelepciune lirică — care o fac un tovarăș de nedespărțit al sufletelor acelora setoase de a ridica vălul aparențelor lumii exterioare. Dacă poeziile din „Sturm und Drang" sunt pline de primăvară cu tunet de furtuni, cu clădiri fantastice de nori, cu soare proaspăt, cu cântecul isvoarelor scăpate de iarnă și cu verdele crud al ramurilor înmugurite — dacă Elegiile romane și poeziile maturității se scaldă într'o lumină orbitoare de vară, care le sculptează cu raza ei ca în blocuri de marmoră — versurile din West-Östlicher Divan au vraja de aur sufletesc al zilelor senine de toamnă. Poartă în ele acea reîntinerire datorită unei iubiri — acea căldură, care nu poate înșela asupra venirii fatale a zăpezii, dar care nu mai puțin încântă pământ și oameni cu înflorirea unei primăveri noui al cărei dor e aproape amintire.

Iată farmecul unic al poeziei lui Goethe din acea epocă. O concentrare stilistică a versului nemaipomenită înainte — o descătușare concomitentă tot atât de desăvârșită a inspirației. Intre aceste două extreme: concentrarea poetică la maximum și destinderea la infinit a forțelor sufletești, Goethe liberat și de Orient și de Occident se așează pe un plan supra istoric și supra geografic, stăpân pe simțirea a două emisfere.

West-Östlicher Divan abia în zilele noastre de interpenetrare culturală, socială și politică (spre a lăsa economicul la o parte) a celor două continente, Asia și Europa, apare în adevărata lui lumină profetică.

E după noi în această poezie „West-Östlich" o încercare de a creia pe deasupra stilului romantic și clasic cunoscut Europei un stil nou de lirism mondial. O încercare, peste Orient și Occident, de „Weltseele" și de „Weltliteratur" asupra căreia critica nu a insistat destul. — Acest stil și aceste preocupări nu-și vor găsi, cred, deplina justificare decât în viitor — West-Östlicher Divan e tocmai interesant prin arcuirea lui în punte peste timp spre un târâm la care omenirea n'a ajuns încă. Mărimea eului poetic al lui Goethe (seines poetischen Werdens) consistă tocmai de a se fi clădit artistic la o înălțime de cultură și morală, pe care noi după o sută de ani dela moartea lui abia o zărim.

Dar toamna însorită și atât de îmbelșugată liric din West-Östlicher Divan nu putea dura...

Și când în iarnă de-acuma, pentru a patra oară, aproape 10 ani mai târziu, septuagenarul (avea 74 de ani), Goethe încerca un nou „Durchbruch", o nouă realizare, și sufletească și artistică — noua lui iubire la Marienbad în 1823: Ulrike von Levetzow un copil încă, nu poate înțelege nici de departe pe bătrânul Demiurg. Singura lui posibilitate de chemare la viață într'o formă nouă, de proprie desăvârșire, era o dragoste proaspătă: iubirea părăsindu-l, îl părăsește totul. Infiorătoare tragedie a lui Goethe septuagenar, dar încă tânăr sufletește, cu acea titanică, demonică sete în el de iubire ca să poată trăi — de viață ca să poată creia. Durerea de atunci nu se poate compara decât cu o jumătate de veac mai înainte, cu suferința tânărului Goethe, scriind Werther, când Charlotte Buff i se refuzase la Wetzlar. Dar pe atunci Goethe avea 24 de ani, acuma avea 74 și știa că renunțarea de azi era însăși renunțarea la iubire. Din această sguduire vitală — cea din urmă a bătrânului poet — trebuia să iasă rodul desăvârșit de focul patimei neîmplinite, *Elegia din Marienband*. E mult prea lungă ca să poată fi citată aici, cum ași fi dorit s'o fac în trad. d-lui I. M. Sadoveanu. Un fragment față de o atare unitate, nu și-ar avea rostul. „Die Marienbader Elegie" e cântecul de lebădă al lui Goethe amant și poet totodată. De-acum desăvârșirea lui poetică și sufletească (seines poetischen Werdens) n'o va mai putea da, eliberându-l spre o nouă viață, decât moartea „der Flammentod" din „Selige Sehnsucht" poezia poate cea mai turburătoare nu numai din West-Östlicher Divan sau din toată opera lirică a lui Goethe, dar poate din lirica modernă în genere.

Cred că e concluzia firească a unui studiu ca acesta, de aceia voi sfârși cu tălmăcirea ei făcută de mine și care e luată acelui volum omagial de traduceri, adunate cu ocazia centenarului.

Nădejde fericită

Ințelepții doar i-învață,
Gloata 'n șir batjocorește:
Vreau să laud ce 'n viață
Moartea 'n flacără râvnește.

In răcoarea nopții care
Te-a făcut, de 'nfăptui iară,
Te pătrunde 'nstrăinare
Când lumina arde 'n pară.

Nu rămâi legat orbește
De 'ntunericul umbririi.
Lege nouă te 'mboldește
Spre nălțarea zămislirii.

Nu te 'nchide nici o zare,
Vii în sboru-ți împlinit
Și setos de lumânare
Fluture te-ai mistuit.

Și cât timp nu te-a 'mpăcat:
Naștere din moarte!
Ești un oaspe 'ntunecat
Lumilor deșarte.

ION PILLAT

CUGETĂRI

de J. W. GOETHE

Nu cunosc o însușire mai nobilă decât recunoașterea meritelor dușmanului.

* * *

Te plângi că femeia trece dela unul la altul? Nu o învinui: ea caută un bărbat statornic.

* * *

Nici un bărbat nu este în stare să-și dea într'atât seama de valoarea unei femei, încât să știe s'o și respecte.

* * *

Nu există decât trei categorii de oameni: unii care slujesc lui Dumnezeu, fiindcă l-au găsit; alții, care se străduesc să-l caute, fiindcă nu l-au găsit; și în sfârșit acei care trăiesc fără să-l caute și fără să-l fi găsit. Cei dintâi sunt înțelepți și fericiți; cei din urmă sunt nebuni și nefericiți; cei din mijloc sunt nefericiți și înțelepți.

* * *

Nimeni n'ar vorbi mult în societate dacă și-ar da seama cât de des pricepe greșit pe ceilalți.

* * *

Proștii și înțelepții sunt la fel de inofensivi. Numai cei pe jumătate proști și pe jumătate înțelepți sunt primejdioși.

* * *

Anumite cărți par a fi scrise nu ca să te instruiești din ele, ci ca să vezi că autorul a știut ceva.

* * *

Nu pretutindeni unde e apă sunt broaște; dar unde cântă broaștele, e apă.

* * *

Fiecăruia dintre noi îi mai rămâne încă atâta putere ca să poată săvârși ceiace îi dictează convingerea.

* * *

E mai ușor să recunoști eroarea decât să descoperi adevărul. Prima se află la suprafață, deci o poți afla ușor; adevărul se ascunde în profunzime, așa că cercetarea lui nu-i atribuția oricui.

* * *

Dacă ceri oamenilor îndatoriri și nu vrei să le recunoști și drepturi, trebue să-i plătești bine.

* * *

Pot făgădui să fiu sincer; să fiu imparțial, — nu!

* * *

Sunt oameni care nu greșesc niciodată, pentrucă nu-și propun nimic rezonabil.

* * *

De fapt, învățăm numai din cărți pe care nu le putem judeca. Autorul unei cărți pe care am putea-o judeca, ar trebui să învețe el dela noi.

Trad. de *A. Bk.*

Goethe — Omul integral

André Gide observă unde-va că la Goethe omul și opera fac unul și acelaș lucru. Viața e o fracțiune de operă, îmbibată de planurile, avânturile și directivele acesteia. Opera își împlântă adânc rădăcinile în viață. Fiecare gând, fiecare slovă scrisă are pecetea de foc a evenimentului trăit. Sunt filozofi a căror doctrină e separată de viața lor. Ceva exterior, anexat, juxtapus. Viața și opera lui Kant sunt două fenomene separate, autonome. Sunt serii care merg paralel, fără să se întâlnească. Aderențele organice sunt suprimate. Una nu e determinată, nu participă la cealaltă. Filozofia și viața acestui filozof sunt simple coincidențe. La Goethe separarea nu e posibilă. Asemenea gândire, plămădită din viață, din și pentru ea, se numește înțelepciune, în senzul antic al cuvântului.

Dacă ne gândim bine, existența lui Goethe, adică viața și opera, sugerează trei idei principale.

1. *Ideia de complectitudine.* De la renaștere încoace visul, idealul europeanului superior e de a fi universal. Omul renașterii nu disprețuise nici o notă a vieții. Corp de bestie sănătoasă și exuberantă, gândire de filozof, sensibilitate de artist, temperament furtunos de amant, curiozitate de savant, activitate de politician și dominator de oameni, toate trebuiau să coexiste în acelaș om.

Din apucături contradictorii, trebue să reiasă armonii închegate. Omul trebuie să fie cuprinzător, să obție în lături maximum de spațiu înțelegând toate națiile și civilizațiile lor, să înghită maximum de timp, adică experiența condensată a tuturor veacurilor. Acest ideal a obsedat omenirea mereu. Dar realizarea lui a fost, firește grea. Individul nu s'a putut hipertrofia fără măsură, ca ficatul gras la gâște. Secolul al al XVIII-lea care s-a muncit mai mult în această direcție, n'a putut obține rezultate apreciabile decât în planul inteligenței. Rațiunea s'a desvoltat atunci exorbitant, dar în dauna altor facultăți care s'au chircit.

Sentimentul, acțiunea, visul, romantismul, vigoarea fizică s'au atrofiat. Epoca luminilor a încurajat numai mintea.

A venit apoi romantismul care a evidențiat valorile opuse.

Gândirea, la rândul ei, a rămas în urmă. Individul complect, integral, nu se putea realiza decât succesiv, pe porțiuni. Goethe e poate primul european care l'a realizat *simultan*. El, omul care a învins romantismul, Demoniacul de la început, din perioada „Sturm und Drang" se transformă în olimpianul senin de la sfârșit. Definiția, după care clasicismul e un „romantisme dompté" i se potrivește de minune. Goethe a reușit să fie integral.

Pentru aceasta s'au oferit o serie de condiții favorabile. Goethe a apărut la răspântie de veacuri și de curente. In copilărie și adolescență a apucat faza rococoului, cu peruci albe, cu jabou de dantelă, cu versuri galante după tipicul regenței franceze. Domnea atunci încă raționalismul complect din epoca luminilor.

Inflorea încrederea și speranța în progresul incontinuu al inteligenții și științei. In tinerețe însă, furtuna a început și perioada anarhică, fecundă și revoluționară a lui „Sturm und Drang". S'a realizat încetul cu încetul în romantismul propriu zis. Goethe le-a trăit pe toate ca momente trăcătoare ale unei vieți ce nu se realizase încă în toată plenitudinea ei. Dar nici unul din aceste curente nu l'a tiranizat. Le-a dominat pe toate pentru ca din sinteza lor să rezulte superbul său clasicism.

Civilizația omenească, încă de la începuturile ei a fost dominată de ideia *dualismului*. Literaturile, religiile, jurisprudențele, de la toate popoarele, închid în ele clasificarea simplistă în da și nu, în afirmație și negație, în pozitiv și negativ, în teză și antiteză. Diavol și Dumnezeu, Ormuz și Ahriman, bine și rău, frumos și urât, adevărat și falș, sunt aspectele antitetice ale universului construit de imaginația popoarelor. *Obsesia lui Goethe a fost de a rezolvi dualismul.* Faust și Mefisto sunt poli ai existenței pe care a voit să-i suprime. Și a reușit. Personalitatea sa integrală e cel mai perfect exemplar al individualismului european și cel mai desăvârșit tip al unei civilizații bazată pe exaltarea individului.

2. *Ideia de sănătate.* Fenomenul patologic se cunoaște prin parțialitate. Un singur atribut, un singur caracter desvoltat monstruos în dauna celorlalte înseamnă stigmatul bolii. Sănătatea e un simplu corolar al coplectitudinii. Desvoltarea integrală e o desvoltare igenică. Nici un geniu al omenirii nu inspiră mai multă sănătate, în senzul larg al cuvântului ca Goethe.

Aceasta nu reese însă numai din integralitate. Fără să disprețuiască nimic; fără să înlăture ca stoicii unele plăceri din viață, fără să le „refuleze" cum va spune Freud mai târziu, Goethe nu și-a pricinuit nici o turburare în viață. Sufletul său n'a rămas acrit și iritat de dorințe nesatisfăcute. Și-a permis totul, fiindcă a știut să domine totul. Ințelepciunea sa consta în a învinge viața trăind-o mai întâi. Din epuizare și saturație reeșea victoria și echilibrul.

3. *Ideia de obiectivitate.* Goethe a avut curiozități infinite. Dar cea mai accentuată a fost pentru lumea din afară. Cum spunea Theophile Gauthier, el a fost un om pentru care lumea exterioară există. A plecat de la spinozism concepând universul ca o substanță unică, manifestată prin o serie de atribute diverse. Dar mai ales, a înțeles natura ca realizată de o serie de forme succesive.

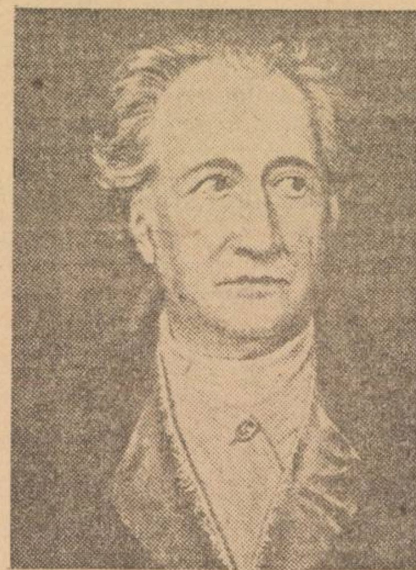
A fost primul evoluționist, un evoluționist panthe-ist care concepea totalitatea existenței efectuată în aspecte succesive. Natura cu calmul, organicul, cu indiferența și egoismul ei l'a sedus. A vrut să i se conformeze aidoma. Și toată sforțarea lui a fost, după ce a priceput secretul, să corespundă în totul perfecțiunii ei liniștite. Un om care pricepe și admite totul e, implicit un om obiectiv. Fiindcă obiectivitate înseamnă justiție pentru orice.

Ca și pe Nietzsche, pe Goethe l'a urmărit ideia supraomului. Faust își pune tragica problemă a saltului peste speță. Dar dacă acest lucru nu l'a putut reuși, dacă n'a putut ajunge un *semi-zeu*, Goethe a fost desigur cel mai perfect om. Sforțarea sa tragică e o problemă de biologie: depășirea speței. Fără s'o poată depăși, nu s'a prăbușit ca Nietzsche în nebunie și dezastru. S'a mulțumit s'o perfecționeze.

MIHAI D. RALEA

Eminescu si Goethe

Eminescu, cunoscător de aproape al lui Goethe, și traducător al acestuia, prin manuscrisele sale, a fost înrâurit, mai mult decât se crede de obiceiu, de marele poet dela Weimar. Hrăniți în prejudecata apropierii lui Eminescu de Lenau, istoricii literari n'au prins adâncile rădăcini pe care poezia eminesciană le are în lirica germană *clasică*. Eminescu știa pe dinafară versuri din Goethe și poemul faustian lăsase în tinerețea sa adânci ecouri: *Andrei Mureșan* este astfel de încercare de poem dramatic filozofic, cunoscută cititorului obișnuit numai în fragmentul enigmatic *Se bate miezul nopții*

Goethe

Se bate miezul nopții în clopotul de-aramă,
Și somnul vameș vieții, nu vrea să-mi iee vamă.
Pe căi bătute — adesea vrea moartea să mă poarte,
S'aseamăn între-olaltă viața și cu moarte;
Ci cumpăna gândiri-mi și azi nu se mai schimbă,
Căci între amândouă stă neclintita limbă.

In 1878, Eminescu se întâlni la București cu Th. Stefanelli și Vasile Morariu, vechi prieteni și colegi de universitate bucovineni, deoarece se învoise să se adune din cinci în cinci ani, la o petrecere comună, cu toți colegii, după o sugestie din nuvela *Vântul soartei* a lui Leon Negruzzi. Eminescu îi primi cu veselie, dar n'avea bani. Dus însfârșit pe socoteala amicilor la o grădină, fu întrebat cum o mai duce. Atunci el își defini starea cu aceste versuri:

Arm am Beutel, krank am Herzen,
Schleppt'ich meine langen Tage.
Armut ist die grösste Plage,
Reichtum ist das höchste Gut!

(Sărac la pungă, bolnav în inimă, îmi târăsc lungile zile. Sărăcia este cea mai mare osândă, Bogăția este supremul bun!)

Versurile nu sunt altceva decât începutul poeziei *Der Schatzgräber* a lui Goethe, pe care așadar o știa pe dinafară. Am crezut dar nemerit să traducem poezia, mai liber în fond, mai strâns în spiritul ritmic, într'un stil vetust, potrivit epocei eminesciene, spre a da o cât de mică indicație asupra legăturilor spirituale dintre Goethe și Eminescu.

G. CĂLINESCU

Căutătorul de comori

de J. W. Goethe

Nevoiaș, răpus de grele
Griji, târam nimicnicia.
O osândă-i sărăcia,
Bogăția, paradis!
Spre-a mă izbăvi de rele,
Să desgrop mi-am pus în gând
O comoară. Deci că-mi vând
Sufletul, cu sânge-am scris.
Am făcut o roată'n roată
Și-am pus oase la mijloc,
Burueni și limbi de foc
Incepând ca să descânt.
După slova învățată,
Am lovit cu sapa 'n lut
Lângă semnul cel știut:
Era beznă grea și vânt.

Am văzut de sus cum cură
O scânteie ca de astru
Din adâncul hău albastru
Lunecând, deodată, lună,
Ornicele când bătură,
Un băiat frumos la straie
Cu o cupă de văpaie
Orbi locul de lumină.

Ochii blânzi i se zăreau
Sub cununa de flori, deasă.
Cu licoarea luminoasă
El purcese în ocol.
Mă 'mbiè zâmbind să beau.
Eu gândii atunci că după
Alb-diamantina cupă
Nu-i al negurilor sol.

„Bea al vieții vii nectar
Și urmează-acestei legi:
Fermece să nu mai legi
Niciodată pe-acest loc.
Nu săpà de-acu 'n zadar!
După lucru, șezătoare!
După trudă, sărbătoare!
Asta-i litera de foc".

Spinozismul lui Goethe

— Fundamentul gândirii marelui poet —

Nu există, mi se pare, nici o operă de artă, de poezie, în literaturile tuturor popoarelor şi din toate timpurile, care să fie atât de bogat impregnată cu gândiri filozofice profunde, cu meditaţiuni şi aforisme asupra tâlcului existenţei, asupra înţelesului vieţii omului în univers, asupra destinului nostru al tuturor, ca opera poetică a lui Goethe.

S'a spus despre Goethe, că în el se descoperă, alături de medievalul alchimist, întreaga personalitate a savantului modern, om de experienţă, de cercetări pozitive; tot astfel alături de romantic cel mai caracteristic şi desăvârşit clasic; omul Renaşterii, moştenitorul tradiţiei greco-romane — alături de panteistul şi pedagogul german, şi atâtea alte multe figuri ale intelectualului european. Mulţi rămân chiar uimiţi în faţa faptului, că rezultanta unei asemenea multiplicităţi sufleteşti n'a fost haosul, ci o seninătate olimpiană de zeu sau resemnarea definitivă a unui înţelept stoic.

Explicaţia unui asemenea miracol intelectual şi sufletesc ne-o poate da numai cunoaşterea concepţiei fundamentale ce se află aşezată la temelia gândirii şi afectivităţii lui, şi vom încerca să arătăm aceasta în rândurile ce urmează.

Goethe era de 25 ani, când legă prietenie cu filosoful Iacobi. Intr'o zi, aflându-se în biblioteca acestuia, dădu din întâmplare peste *„Ethica"* lui *Spinoza*. El singur scria apoi unui prieten al său că cetirea teoremelor din această operă a sticlarului din Amsterdam, a fost pentru el ca o iluminare a minţii, ca o irupere de lumină intensă în haosul şi întunericul gândirii lui.

De atunci se observă în adevăr, în producţia poetică a lui Goethe, acele poeme armonioase şi uneori nostalgice, cu caractere de imnuri de proslăvire şi adorare a naturii.

„Wie im Morgenglanze
du rings mich anglühst,
Frühling, Geliebter!
Mit tausendfacher Liebeswonne
sich an mein Herz drängt,
deiner ewigen Wärme
heilig Gefühl,
unendliche Schöne!
Dass ich dich fassen möcht'
in diesen Arm!

Ca'n a dimineţii strălucire
Mă'nfăşuri, Primăvară!
Sfânta simţire a căldurii tale eterne
Năvalnic pătrunde 'n inima mi.
O nesfârşită frumuseţe!
De te aş putea cuprinde toată la pieptu-mi.

Altă dată scrie:

Wie herrlich leuchtet
mir die Natur
Wie glänzt die Sonne
Wie lacht die Flur!
Es dringen Blüten
Aus jedem Zweig,
Und tausend Stimmen
Aus dem Gesträuch,
Und Freud und Wonne
Aus jeder Brust.
O Erd, o Sonne
O Glück, o Lust!

Natura-i un mărgăritar!
Işi suie soarele făclia
Şi'n timp ce râde 'n zări câmpia
Svîcnind pe ramuri flori răsar.
Pădurea 'ncet îşi mişcă vie
Tufişele cu voci şi vaer.
Ce bucurie-i, Doamne 'n aer
Şi'n piepturi câtă bucurie.
O pământ! o cer! o soare!
Ce fericire, câtă bucurie...

Niciodată şi nicăerea, Goethe n'a schiţat măcar, necum expus un sistem filozofic, niciodată nu ne-a dat o sinteză a ideilor lui filozofice, o vedere totală; însă mereu revine el asupra *Naturii* pe care o adoră exclusiv, o contemplă, o meditează, şi adesea se teme de ea.

„O Natură, care ne îmbrăţişezi şi ne cucereşti, niciodată nu ne putem smulge din înlănţuirea ta, nici să pătrundem mai adânc în tine. Fără a ne ruga, fără a ne prevesti, ne tîrîi în vârtejul dansului tău până ce istoviţi cădem din braţele tale...".

Mi-ar trebui multe coloane din ziar să reproduc aci acest imn pe care Maeterlinck l'a imitat după o sută de ani, şi care nu e decât desvoltarea pe larg, şi poetizat, a teoremelor lui *Spinoza*, care cel dintâi dintre cugetătorii omenirii a scris cuvintele: „DEUS SIVE NATURA".

„Spectacolul Naturii — astfel încheе Goethe — este pururea nou, fiindcă Natura creează, fără a se odihni o clipă, spectatori mereu noui. Cea mai frumoasă invenţie a ei este Viaţa; şi ea o înmulţeşte prin moarte. Il învăluie pe om cu întunerec, împingându-l deapururea spre lumină. Il înlănţuie cu tărie de pământ, îl face leneş şi greoi, şi nu încetează să-l aţâţe a eşi din atârnare.

. . . .

„Viaţa cea mai desăvârşită poate să dispară; dar ea n'are decât să 'ntindă potirul dragostei şi rămâne intactă.

„Ea este totul, se recompensează şi se pedepseşte ea singură pe sine, şi-şi procură ea însăşi plăcerile şi chinurile. E aspră şi blândă, e amabilă şi grozavă, fără putere şi atotputernică în acelaşi timp. E bună... O laud în toate operele ei. Ne înşeală, dar cu gând bun; şi cel mai bun lucru e să nu observi înşelăciunile ei.

„Ea este aceea care m'a făcut să intru în viaţă şi tot ea mă va scoate dintr'nsa. *Ei* îmi încredinţez soarta mea. Să mă ducă după voia ei, căci ea nu-şi poate urî opera ei proprie. Nu eu sunt acela care până aci am vorbit de ea, ci tot ea e aceea care pe toate le-a spus. Totul se petrece din greşala ei şi totul se întoarce spre slava ei".

Dar această concepţie despre „Natură" Goethe a luat-o de-a 'ntregul din „ETHICA" lui Spinoza. Nimeni până la Spinoza n'a vorbit astfel despre Natură, despre acel tot infinit şi etern, în care ne naştem, care ne crează spontan şi 'n care ne întoarcem şi 'n care trăim şi murim.

Natura sau *„Substanţa"* sau — ca să întrebuinţăm un termen teologic şi popular: *Dumnezeu*. „Deus sive Natura".

Natura e Dumnezeul lui Goethe. Ca şi Spinoza, Goethe nu concepe un Dumnezeu infinit existând în afara Universului infinit, şi creiându-l din nimic.

Was wär'ein Gott, der nur von aussen stiesse
Im Kreis das All vom Finger laufen liesse!
Ihm ziemt's die Welt im Inneren zu bewegen.
Natur in sich, sich in Natur zu begen.
So dass, was in ihm lebt und webt und ist
Nie seine Kraft, nie seinen Geist vermisst.

Ce-ar fi un zeu care-ar da impuls zării
Şi'ntr'un cerc din deget, ar face lumea...?
Să mişte lumi lăuntric ar fi bine,
Să strângă Firea'n el, şi'n ea să fie.
Astfel că tot ce'n el stă şi viaţă
Să simtă într'una că domneşte.

* * *

Cât era impregnat Goethe de cugetarea spinozistă, se poate vedea clar din următoarele declaraţii făcute de Goethe lui Rudolf von Bayer în 5 Aprilie 1830.

In aceste declaraţii în care Goethe îşi afirmă crezul său filosofic, el întrebuinţează exact termenii, afirmaţiile şi comentariile lui Spinoza.

„Adesea, zice Goethe, am stat să cuget asupra acestui lucru, aşa încât aşi putea şi eu să-mi spun uneori cuvântul. Aproape îmi vine să cred că n'am fost întotdeauna înţeles pe deplin. Mărginitul este un atribut al dumnezeescului.

Dumnezeu: cauza imanentă; iar fizicul şi psihicul sunt unul şi acelaşi lucru doar sub atribute diferite privite dintr-un alt punct de vedere. In aşa fel se manifestează mereu dumnezeescul, şi nu e o minune că ne poate fi atât de aproape.

* * *

Cei care cunosc filozofia lui Spinoza ştiu că după acest cugetător (şi după întreaga credinţă a ştiinţei moderne) nu există „în lume" decât infinita Natură vie, eternă cu două atribute esenţiale cunoscute de om: materia şi energia. Natura are desigur un infinit număr de atribute dar noi oamenii suntem aşa făcuţi că nu putem prinde decât cele două, sub forme multiple (gândire, simţire, electricitate, magnetism, etc. etc.).

Goethe a concentrat aceste concepţii în două versuri din Faust:

„Willst du ins Unendliche schreiten
„Geh nur im Endlichen nach allen Seiten"
(De vrei să păşeşti în infinit
Parcurge în toate direcţiile finitul).

Şi apoi:

„In Lebensfluten, im Thatensturm
„Wall' ich auf und ab
„Wehe hin und her
Geburt und Grab
Ein ewig Meer
Ein wechselnd Weben,
Ein Glühend Leben
So schaff ich am sausenden Webstuhl der Zeit
Und werke der Gottheit lebendiges Kleid".

In ale vieţii valuri
Mă înalţ şi mă cobor.
Naşterea, mormântul
O mare veşnică
O adiere pururea schimbătoare
O viaţă plină de înfocare
Astfel lucrez la al timpului război zbârnâitor
Şi ţes haina vie a Dumnezeirii).

* * *

In zilele acestea de comemorare a unui din cei mai mari poeţi ai omenirii am încercat o clipă să mă izolez cu el în tovărăşia minunatelor sale conversaţii cu amicul său intelectual *Eckermann* („Gespräche mit Eckermann"). A vrut *Emil Ludvig* să ne dea şi el astăzi o imagine despre Goethe şi a zămislit o beltea lungă de trei volume: „Goethe, povestea unui om". Ce searbăd şi ce insignifiant apare această nemai sfârşită povestire a dragostelor cu toate fetişcanele întâlnite în cale-i de creatorul lui Faust, în faţa acestor însemnări zilnice ale lui Eckermann asupra celor vorbite de marele poet cu el.

In ziua de 28 Februarie 1831 Goethe îi vorbeşte lui Eckermann despre atitudinea oamenilor în faţa destinului, în faţa marilor probleme religioase, mistice, metafizice, pe care viaţa ni le aduce tuturor înainte.

Eckermann notează cu acest prilej:

„Goethe recunoaşte cu bucurie cum vederile acestui mare cugetător (SPINOZA) se potriveau trebuinţelor lui sufleteşti. El se regăsia în Spinoza pe sine însuşi, şi de aceea se putea mai bine întemeia pe el".

* * *

Dar întreaga literatură şi ştiinţă modernă în privirile ei generale, dela Goethe încoace, este spinozistă. Vom arăta aci numai spovedania ce face în această privinţă, cel mai individualist şi unul din cei mai subtili poeţi ai Franţei: *Maurice Barrès*.

In faţa miracolului artei din Helada (în al său „Voyage de Sparte") el scrie:

„Si je n'ai pas un point de vue d'où les détails se subordonnent les uns aux autres, et d'où l'ensemble se raccorde à mes acquisitions précédentes... SI GOETHE, PAR SON COMMENTAIRE DE SPINOZA ne m'avait préparé, je n'aurais rien de vivant en moi où rattacher la pensée de Phidias: UN JUIF ET UN ALLEMAND SONT MES ANNEAUX INTERMÉDIAIRES" (Goethe şi Spinoza).

Şi iată cum scânteia din *„Ethica"* evreului Spinoza, aprinzând după două secole spiritul celui mai mare poet al Germaniei, devine, după alt secol şi sub altă formă, sprijin sufletesc şi vivifiant al gândirii unuia din cei mai de seamă poeţi francezi.

DOCTORUL YGREC

Goethe şi ziua de azi

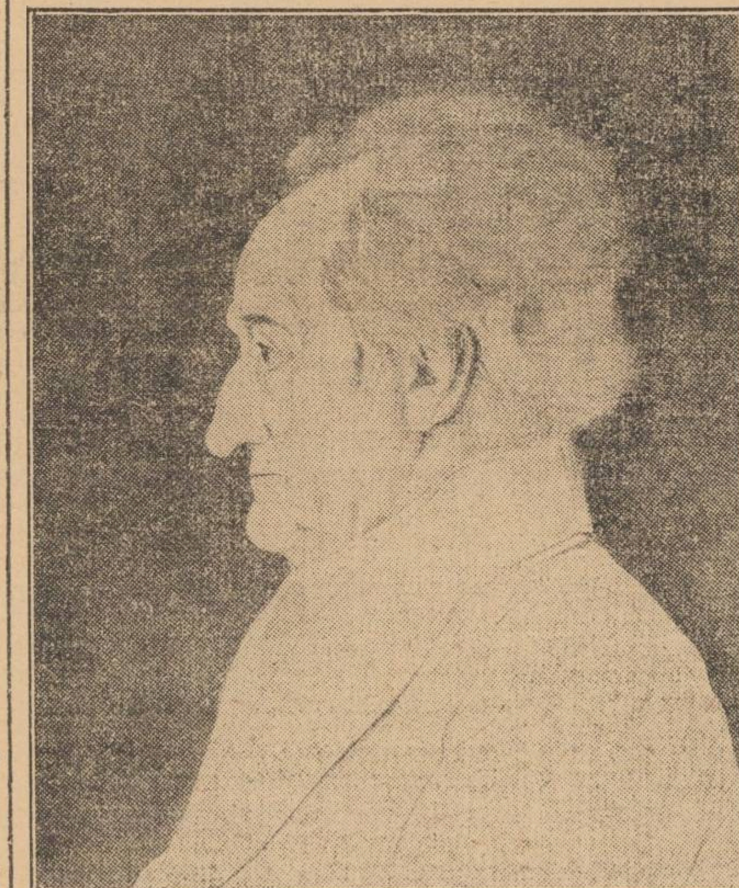
Goethe, încadrat în ascensiunea spiritului uman, nu prezintă încă tocmai din cauza vastităţii şi varietăţii sale, o formă definitivă în gândirea occidentală; cu atât mai puţin la noi, unde opera lui este, în general, vag cunoscută, iar personalitatea lui aproape de loc.

Dr. Ernst Benedikt a consacrat în ultimul timp paginile ziarului său vienez „Neue Freie Presse" — tineretului. Scopul era să se vadă ce şi cum gândeşte generaţia nouă precum şi capacitatea ei de exprimare şi de realizare. Aceste pagini au dat rezultate bune şi nu numai teoretice. Astfel, unii dintre colaboratorii improvizaţi au fost angajaţi la ziar şi aiurea.

Iată însă, între altele, ce atitudine de revizuire, nepretenţioasă, au luat tinerii intelectuali faţă de Goethe: „Il vom cultiva şi noi, însă nu-l mai vrem figură de manual clasic sau caz misterios-morbid de clinică. Vrem un Goethe al vieţii afirmative şi al luminii zilei".

E surprinzător cât de puţin a fost înţeles Goethe în epoca lui. Se pot cita cazuri uimitoare sau deprimante. Sensul lui uman, cosmic, a fost, fireşte, prins de contimporanii congeniali. Schiller, după ce l-a criticat, i se alătură ca unui „corp ceresc"; Humboldt îi spune, la moartea lui Schiller: „Dacă te pierdem şi pe d-ta, va fi noapte şi confuzie pretutindeni"; Carlyle îi scrie cu admiraţie patetică că ar vrea să vină la el „să-şi reverse inima ca în faţa unui părinte", iar Friedrich Schlegel vorbeşte despre „văpaia ce se revarsă din sufletul său".

Din toate calificările timpului său şi din cele următoare, se desprind două note caracteristice care au rămas: în opera lui se pot simţi, simultan, şi „flacăra curată, bogată a unui suflet neprefăcut" şi „toată adânca înţelepciune a lumii".

Goethe la 77 de ani
Desen de Sebbers

Idealul goethean al tineretului austriac şi german este un Goethe limpede şi luminos, înţelept şi deplin sincer, fără poză autoritativă şi fără ascunzişuri demoniace sau morbide. Un geniu uman, care vrea să rămână om, apropiat de ceilalţi oameni ca şi de restul universului raţional.

Cu atât mai interesant este ce gândea Goethe însuşi despre opera sa. Influenţat, la un moment dat, de prejudecăţile „opiniei" care susţinea că „Werther" şi „Stella" de ex. sunt imorale sau pernicioase precum şi de nedumerirea unor contimporani faţă de un fel de neglijenţă aparentă, un fel de platitudine vroită, pe alocuri, chiar în cele mai mari opere ale sale, — Goethe spunea însuşi lui Eckermann, spre sfârşitul vieţii: „Nu-mi fac nicio iluzie asupra operei mele de poet". E drept că a fost, în schimb, totdeauna foarte mândru de opera sa ştiinţifică şi mai ales de teoria luminii şi a colorilor. (Astăzi, ştiinţa şi filozofia găsesc mereu idei geniale în opera lui Goethe. Un exemplu recent: Ilustrul savant Sigmund Freud, creatorul psichanalizei, împlinind 70 de ani şi compatrioţii lui austriaci fiind cam parcimonioşi cu distincţiile, i s'a decernat în Reich premiul Goethe. Freud a putut arăta, cu acest prilej, germenii celebrei sale teorii în opera lui Goethe).

Vroiam să arăt însă ce gândea, de fapt Goethe despre opera lui poetică.

Vorbind cu Eckermann despre poeziile lui, în 1830, aşa dar doi ani înainte de moarte, el spunea: „Le datoresc în cea mai mare parte lui Schiller, care mă îndemna să scriu, fiindcă avea nevoe pentru „Horele" sale. Le aveam pe toate de mulţi ani în cap, ele întreţineau spiritul meu cu imagini graţioase, cu visuri frumoase, care veneau şi se duceau şi cu care fantazia mă fericea, jucându-se. M'am decis greu să mă despart de aceste vedenii strălucite, împrietenite cu mine de-atâta timp, dându-le drept haină cuvântul sărac... Alte dăţi, ele *veneau peste mine* şi cereau să fie realizate îndată, aşa că mă simţeam împins să le aştern pe hârtie, instinctiv, ca în vis. Intr'o astfel de stare somnambulică, mi se întâmpla să umplu o hârtie aşezată strâmb în faţa mea până observam că nu mai aveam loc"..

Şi mai interesant este cuvântul lui Goethe despre „Faust", spus în 1827, tot lui Eckermann, care a stat nouă ani lângă marele poet, notând „convorbirile" ce avea cu el: „...Se întreabă (Germanii) ce idee am încercat să întrupez în „Faust" al meu? Ca şi cum eu însumi aş şti şi aş putea s'o exprim? Din cer, străbătând lumea, la iad, parc'ar fi ceva, la nevoe; dar aceasta nu este o idee ci mersul acţiunii. Şi mai departe, că diavolul pierde prinsoarea şi că un om tinzând mereu, din vârtejul rătăcirilor grele, spre mai bine, poate fi mântuit, aceasta e într'adevăr o gândire bună, eficace, lămurind multe, dar nu este o idee care să se afle la baza întregului precum şi a fiecărei scene în parte. Ar fi ieşit de altfel, de fapt, o frumoasă ispravă, dacă aş fi vroit să înşir o viaţă aşa de bogată, de pestriţă, şi de variată, cum e „Faust", pe firul sărac al unei singure idei, străbătând totul de la un capăt la celălalt! N'a fost felul meu, în general, ca poet, să năzuesc la întruparea abstractului. Primeam impresiuni şi anume impresiuni de gen pline de viaţă, nuanţate, înmiite, aşa cum mi le prezinta o putere de imaginaţie în vie mişcare, iar eu, ca poet, n'aveam altceva de făcut decât să rotunjesc artistic şi să întruchipez, în mine, aceste concepţii şi impresiuni şi să le prezint, într'o expunere plină de viaţă, astfel ca şi alţii să primească aceleaşi impresiuni, atunci când ascultau sau citeau expunerea mea".

Aşa dar, după cum s'ar părea, puţin lucru! Ce contrast cu teoriile lui Oswald Spengler, care caută să caracterizeze toată cultura „Occidentului ce se duce", în contrast cu cea antică „apollinică", tocmai prin elementul „faustic", esenţa sufletului lui Faust, formată din nelinişte şi dor nemărginit. In sufletul Apusului ar trăi întregul dor de nesfârşire al lui Faust. Sufletul Occidentului ar via tot atât de nativ în elementul desmărginirii după cum sufletul antichităţii în acel al limitării. Şi după cum sufletul antichităţii apollinice s'a prăbuşit, la un moment dat, aşa va muri şi sufletul faustic al culturii occidentale. O fatalitate în cerc închis, sau gata să se închidă, în acest faustic!

Se poate însă ca Goethe, care vorbeşte despre încrederea nemărginită în nemărginirea fantaziei omeneşti, să nu fi simţit el însuşi ce a prins şi fixat în „Faust", să nu-şi fi dat seama de acest element faustic, fundament al unei întregi culturi ce avea să intre în agonie peste un secol şi ceva? Mai întâi, desigur, el n'a urmărit *să redea neînfrânarea* brutală sau exasperată a vechiului Faust, despre care Trithemius ne povesteşte că se credea în stare să restaureze, în mai bine, operele lui Platon şi Aristotel sau să repete minunile lui Iisus. Melanchthon însă ne spune că „din cauza poftelor sale bestiale, era aproape să fie ucis, în mai multe rânduri".

Nu acesta era „omul" lui Goethe şi nici această neînfrânare, fausticul său. Mai bine zis, pentru Goethe, atât Faust cel vechiu cât şi Faust al operei sale, din partea întâia şi a doua(considerată acum de mulţi ca superioară celei dintâiu) erau omul, sufletul omenesc şi soarta sa cosmică: „de la cer, prin lume, la iad", dar cu putinţa mântuirii, prin tendinţa spre mai bine, cu toate rătăcirile vieţii şi ale spiritului. Aşa dar ideia lui Goethe, fausticul său, depăşeşte un cerc de cultură, el e mult mai larg, uman-cosmic, şi în ultima analiză, optimist. El prezintă o linie neîntreruptă, a umanului în sine, de la cer, prin pământ, la iad, prin rătăcire şi neraţional, sau la mântuire, prin elementul etic-raţional.

Acest lucru este extrem de important pentru momentul grav în care aniversăm o sută de ani de la moartea lui Goethe. Fausticul catastrofic al lui Spengler nu trebue luat aşa de tragic, prin urmare. In orice caz nu aceasta a simţit sau gândit Goethe când a creat pe Faust. Dimpotrivă, el a redat imaginile-idei ale vieţii însăşi, prinse şi trăite de sufletul lui, în jocul lor antagonist dar tinzând, prin esenţa lor cea mai nobilă, la armonie. Aceasta a vroit el să redea într'o poveste a destinului uman-cosmic; de fapt, o mare învăţătură de optimism sau de încredere (când în raţional, când în real, când în amândouă), pentru ziua de azi, pentru epoca noastră abătută şi dezorientată. Goethe şi opera lui nu ne mai apar astfel ca simbolul unei încheeri de lume, ci dimpotrivă ca o minunată întrupare a vieţii zbuciumate, şovăitoare în contingent, dar mare, puternică în principiul său, superior neoprit şi suitor.

Invăţături speciale pentru noi, Românii de azi, din fiinţa tipică şi din opera lui Goethe? Multe: naturaleţa nativă, puternică, sinceritatea profundă, armonia în atitudine şi în relaţii, iubirea directă, deplină, neprefăcută, pur dezinteresată de artă şi ştiinţă, de viaţă şi adevăr; dar mai ales divina modestie, lipsa de poză, de suficienţă, ceiace caracterizează adevărata „cultură" şi ne impresionează aşa de mult, în fiinţa lui, astăzi, când spiritul goethean pluteşte peste lumea întreagă mai necontestat decât oricând, fiindcă toţi recunosc în el geniul şi omul în funcţiunile lor pure.

Dar să încheem tot cu Goethe al tineretului. Un amănunt caracteristic pentru genialitatea lui umană, cuminte, pentru pragmatismul lui fundamental. Werther ajunsese popular până în China, iar Napoleon, când l-a văzut pe Goethe, în 1808, îi va fi spus sau nu „Voilà un homme", dar despre „Werther", carte de căpătâiu a Impăratului, i-a vorbit cu siguranţă, entusiast.

Cu toate acestea, atitudinea lui Goethe faţă de Werther nu este a vanităţii satisfăcute, orbite, exclusiviste şi nici numai a celui care s'ar fi temut să-l recitească pentru a nu recădea în aceiaşi stare sufletească — cum a spus-o — ci mai ales a omului ajutător şi conştient de datoria lui către semeni, în specie către tineret, căruia-i atrage atenţia „Fii bărbat şi nu-i urma exemplul!"

VIRGIL ZABOROVSCHI

Unitate goetheană

Pentru a putea da o înţelegere mai directă şi a prinde un fir conducător prin uriaşa existenţă a lui Goethe — în timp şi elaborare — se obicinueşte, de către manualele mijlocii, care vor să-l povestească, un fel de trunchiare pe fragmente de viaţă, ce cu greu, pe date, se pot întregi şi mai ales lega, unele de celelalte. Fragmentele acestea capătă şi anumite nume, după oraşele sau legăturile cu lumea exterioară pe care le cuprind: anii dela Leipzig; devenirea dela Strasburg şi Francfurt; transformarea dela Weimar; limpezirea din Italia.

Şi toate, în cele din urmă, se grupează, cu voie sau fără voie, în jurul a doi poli, care rămân, în cele câteva cuvinte care vor să-i lege, tot nelămuriţi şi mai ales nearmonizaţi. Cele două forţe contradictorii din Goethe, pe care el le-a împăcat, iar comentatorii, informatorii mai precis, nici nu isbutesc să le prezinte: demonismul şi olimpianismul, clocotul şi seninătatea, rămân mai departe nărăvaşe, întunecând şi îngreunând, vii încă şi după moartea lui Goethe, înţelegerea acelei puternice existenţe care i-a dominat. Fraza scrisă cândva, în legătură cu viaţa lui Goethe şi anume: „Urmaşii nu se vor putea dumiri că a existat vreodată un asemenea om", pare turnată pentru a ilustra această trudită neînţelegere, care creşte tot mai mult, cu încercări de practice şi metodice fragmentări.

Haos şi ordine, natură şi cultură, sau orice nume ar căpăta cele două puteri în luptă, din care vor eşi cele două culori distincte ale vieţii goetheane, ele sunt totdeauna şi pretutindeni prezente în sufletul poetului. In epoca titanică dela Strasburg, de genial anarhism care avea să dea fragmentele şi lucrările celor câţiva ani dela Francfurt, care urmează, legături şi sensuri de coordonări se pot desluşi.

Niciodată nu se poate vorbi, şi lucrul acesta îl subliniază cu preciziune Iulius Bab, în viaţa lui Goethe, de cutare sau cutare epocă, purtătoare de un singur semn, de o singură pecetie din una din cele două puteri contrarii. Intotdeauna ele sunt prezente, împletite însă la un potenţial deosebit. Idealul goethean, realizările goetheane, stau undeva, între amândouă, dar nu la un just şi precis calculat punct mijlociu. Balansarea permanentă între aceste două tendinţe paralele, fireşte câteodată mai accentuate, iar altădată mai puţin, dă ritmul de luptă, de înfrângere, de germinare, de construcţie a acestei vieţi, legănată în jurul unui punct fix, mult ridicat deasupra tuturor întâmplărilor, ce nu-şi părăseşte niciodată locul său, şi hărăzit şi vroit.

O sensorialitate ascuţită alimentează neîncetat fiinţa goetheană cu ecourile ei. Atât de ar fi fost numai, una din puteri ar fi fost prezentă numai, şi întreaga realizare, în tot cuprinsul ei ar fi rămas nearmonică şi înjumătăţită. Dar al doilea factor lucrează neîncetat. Spiritul înţeles ca o adâncă germinaţie a naturei însăşi intervine şi corectează. Şi jocul acesta se poate vedea mai lămurit din chiar o scrisoare a lui Goethe pe care însuşi Iulius Bab o citează. Scrisoarea a fost adresată cu câteva zile înainte de moartea sa, de autorul lui Faust, lui Humboldt:

„Cei vechi spun că animalele sunt educate de către propriile lor organe. Eu aş mai spune: şi oamenii sunt la fel, cu adăogirea însă, că ei au posibilitatea de a educa şi propriile lor organe. Aceste organe omeneşti prin aplicare, exerciţiu, reflexiune, isbutiri, înfrângeri, cerinţe şi potrivnicii şi iarăş printr'o adâncă reflexiune, împletesc inconştient într'o liberă acţiune, toate cele dobândite cu cele înăscute, astfel încât pot înfăţişa la un moment dat o unitate, care să fie obiectul de uimire al lumii întregi".

Această minunată sinteză în care Goethe crede, şi pe care o schiţează astfel la sfârşitul vieţii sale, capabilă de realizarea acelui „obiect de uimire", este afirmarea unităţii de viaţă goetheană. Atât de mare şi de genială este taina acestui echilibru — din care nu mai avem astăzi decât pilda iar nu şi posibilitatea de reconstruire, pentru totdeauna pierdută odată cu Goethe, încât în mod curent ea scapă dintr'o şubredă retopire şi când se schiţează Goethe, se uită a se face inteligibil punctul de contact al celor două zone, pârghia însăşi a efortului goethean, în primul rând limpezitoare pentru imensul material ce se grupează în jurul său.

„Obiectul de uimire" este uimitorul Goethe însuş, care isbuteşte să realizeze şi să se realizeze nu numai în arta sa, dar şi în viaţa sa, pe care o ridică până la valoarea unei arte a vieţii.

ION MARIN SADOVEANU

Goethe

Lunei

Soră din străvechii zori,
Chip al dragostei ce doare,
Faţa ta prin ceaţă-apare
Ninsă de-argintii fiori.
Pasul tău, domol ecou,
Chiamă iar din goluri mute
Triste suflete pierdute,
Visul meu trezind din nou.

Ochiul tău e neclintit
Peste-afunde zări senine.
Ia-mă, lună, lângă tine!
Visul fă-mi-l împlinit.
Dornicul drumeţ pribeag,
Rob al liniştei astrale,
Prin cristalul razei tale
Vede-un chip de fată drag.

Calma nopţii adâncire
Place dorului nebun,
Şi din razele-ţi adun
Ascuţişuri în privire.
In lumina tot mai clară
Trupul gol mă'ndeamnă blând,
Ca pe tine spre pământ
Endimion odinioară.

In româneşte de AL. A. PHILIPPIDE

GOETHE

Pescarul

Apa fiearbe, apa creaşte,
Şead'aproape un pescariu;
Mulcom tace şi priveşte,
De-ar puteà să prind'un peaşte.
Cum ascultă el şi şeade,
Apa'n două se despică;
Şi eşind afară veade
O mueare frumoşică.

Ea îi càntă, ea-i cuvântă:
Fiii miei, ce-i amăgeşti,
Cu minciuni şi 'nşelăciune,
Fapte a voastre omeneşti?
Ai, să ştii tu, cât de bine
Ei se simt în apă jos,
Ai venì în fund cu mine,
Şi te-ai face sănătos.

Au nu vezi în marea caldă
Luna, soarele se scaldă,
Şi din undă răcoroasă
Es cu faţa mai frumoasă?
Nu sâmţi ceriul cum te 'mbie,
Vânătul cel strălucit?
Nu te trage roaua vie,
Ce te-arată zugrăvit?

Apa fiearbe, apa creaşte,
Şi îl scaldă la picior
Inima-i setos doreaşte
Ca la glasul dulcei sor.
Ea îi cântă, ea-i cuvântă
Ah! de el amu-i trecut —
Cât se lasă, — câtu-l trasă
Nime nu l-a mai văzut.

Trad. de TIMOTEI CIPARIU

GOETHE

Pescarul[1]

Un val foşni, un val crescu,
Pescarul mai domol,
Privind la undiţă stătu
Cu suflet rece, gol.
Şi cum şedea, cum asculta,
Un val se despică;
Din apa care fremăta
Sân ud se ridică.

Doini spre el, vorbi cu el:
Ce'mbii sămânţa-mi lin
Cu şiretlicuri omeneşti
Spre-al morţilor senin
O, dac'ai şti ce-i somn de peşti
Pe prund afund, duios,
Te-ai coborî aşa cum eşti
Şi-ai fi mai sănătos.

Nu vine soarele, sfinţit,
Din mare, luna iar?
Nu e obrazu-i înmiit
De-al valului ştergar?
Nu te-a'mbiat, cer adâncit,
Albastrurilor reci?
Iar chipul tău nu te-a'ndrăgit
In roua cea de veci? —

Un val foşni, un val crescu,
Scăldă picioru-i gol;
In piept dorinţă se născu,
Iubirii dând ocol.
Doini spre el, vorbi cu el;
Era ca şi pierdut:
De ce-l chemă, căzu la fel —
Şi n'a mai fost văzut.

Româneşte de ŞTEFAN NENIŢESCU

1) Din volumul „Goethe — versuri în româneşte". Editura Dacia-Bucureşti.

Pilda lui Goethe

Victor Hugo nu-l iubea pe Goethe: era între ei o prea mare deosebire de temperamente, pentru ca o simpatie să fie posibilă. Mai era şi condamnarea severă a romantismului, exprimată de poetul german în fraza celebră: „Numesc clasic tot ce este sănătos; romantic tot ce este bolnav" — definiţie care năruia sistemul estetic al celui care scrisese prefaţa la „Cromwell", şi care era aşa de mândru de ea. Dar, mai ales, Victor Hugo nu putea să uite observaţiile severe de care Goethe însoţise lectura romanului său „Notre Dame de Paris", operă penibilă, al cărui succes spiritul de altfel indulgent al creatorului lui „Faust" îl găsia inexplicabil şi mai ales nejustificat. Şi dacă tolerăm la alţii o nepotrivire de temperamente, o divergenţă de principii, niciodată nu putem ierta cuiva ceiace ni se pare a fi neînţelegerea meritelor şi virtuţilor noastre, cu atât mai mult atunci când ansamblul lor constitue geniul.

Deaceia, când poetul francez făcând o incursiune în literatura europeană modernă, schiţă un palmares al admiraţiilor sale, alături de „Dante, marele Italian şi Shakespeare, marele Englez", rolul marelui German îl atribui lui Beethoven, deşi înţelegerea sa muzicală era mai puţin decât mediocră şi deşi simetria ar fi cerut o vecinătate poetică pentru celelalte două nume glorioase. (Vom remarca amănuntul că, modest, Hugo nu ne spune cine este marele Francez, desigur considerându-se singurul indicat să ţină acest rol: tot astfel, în zilele noastre, Maurice Barrès vorbind în „La mort de Venise", despre un ideal consiliu de zece veghiând asupra destinelor în eternitate ale poeticei cetăţi, nu înşiră decât nouă dintre aceştia—printre aceştia Wagner, Taine, Byron, Chateaubriand — rezervându-şi complezent pentru sine al zecelea loc, pe care nimeni altul nu s'ar fi gândit să i-l atribuie).

Numai rancuna explică alegerea pe care o face Victor Hugo a titularului rangului de mare german, demnitate cuvenită fără posibilitate de controversă poetului înţelept dela Weimar. La o adunare universală a delegaţilor la eternitate a diverselor naţiuni, la verificarea mandatelor reprezentanţilor rspectivi, acela al lui Wolfgang v. Goethe, nepotul croitorului din Francfurt, ca delegat al poporului german, ar fi poate singurul a cărui validare n'ar fi contestată de nimeni, trecerea anilor risipind şi cele mai aprige rancune, chiar în lumea irascibilă a poeţilor.

Nu pentrucă Goethe ar fi singurul, printre compatrioţii săi, care să fi atins în opera sa culmile care depăşesc nivelul obişnuit al unei producţii naţionale, pentru a se înălţa în sfera de idei şi creaţii formând patrimoniul comun al spiritului uman: mai mult, poate, decât alţii, germanii au produs oameni şi opere a căror încetăţenire într'o republică ideală a spiritului n'ar putea fi împiedecată valabil (şi cer iertare cenuşei acelui răposat om politic român care, în pathosul unui discurs care cerea intrarea noastră în războiu, în 1915, afirma că dacă facem abstracţie de aportul german în cultura europeană, aceasta nu s'ar resimţi întru nimic, îi cer iertare pentru afirmaţia care precede şi pentru convingerea că dacă Goethe ar fi încetat să scrie la vârsta de 30 de ani, atunci când a întrerupt „numai pentru zece ani activitatea sa literară", ceva din fizionomia culturală a veacului trecut s'ar fi schimbat).

Şi, deasemeni, nu pentrucă ar sintetiza virtuţile şi aspiraţiile rasei sale, — pentru a uza de un clişeu des folosit — merită autorul lui „Werther" înălţarea sa la rangul de mare german: nimeni n'a fost mai depărtat de teoriile astăzi la modă ale rasismului sau naţionalismului decât ministrul ducelui de Weimar. Ocupaţia franceză a lui Napoleon nu l-a făcut să se creadă obligat a scrie vreun rând măcar contra poporului francez, nici atunci când ţările germane erau frământate de tendinţe de liberare şi de unitate naţională, atitudine admirabilă a unui om care vede dincolo de împrejurările ceasului de faţă şi în care n'a fost urmat de aproape nimeni dintre fruntaşii culturii europene, contimporani ai marelui războiu. Contingenţele momentului n'au alterat o clipă seninătatea gândirii sale, care s'a menţinut o viaţă întreagă au-dessus de la mêlée.

Ceeace face grandoarea poetului german şi justifică rangul său înalt în ierarhia gloriilor, nu este atât valoarea, aşa de diversă, a operii sale: cât mai ales pilda oferită contimporanilor şi posterităţii a unei vieţi închinate exclusiv perfecţionării.

Suntem foarte generoşi în accepţiunea ce o dăm noţiunii de geniu: ajunge ca cineva să ducă la bun sfârşit o înşirare de reuşite — în orice domeniu ar fi aceasta — pentru ca opera sa, indiferent dacă prezintă armonia unei coeziuni de gândire sau simţire, dacă este rezultatul unei pătrunderi adâncite a lucrurilor sau nu, şi mai ales dacă închipuie un îndreptar şi o pildă pentru oameni în întreprinderea cea mai măreaţă ce le este impusă: viaţa, să primească omagiile cuvenite numai acelora care întrupează desăvârşirea.

Oricât de exigenţi am fi însă în înţelesul ce-l dăm cuvântului şi noţiunii, nu putem tăgădui operii lui Goethe tocmai acest caracter, fiindcă în afară de orice consideraţii de ordin literar sau artistic, îndeplineşte ceiace reprezintă condiţiunea fundamentală a unei opere de geniu: o indicaţie permanentă a căilor de urmat.

Nu pe tonul tranşant şi definitiv al falsilor profeţi, care nu admit contrazicerea sau îndoiala: Goethe nu s'a gândit niciodată să impună poporului său şi oamenilor în general reguli de gândire şi de simţire; n'a înţeles să se dea drept pildă, cum l-ar fi îndreptăţit o viaţă bogată în experienţe şi cugetare. Opera sa vastă şi glorioasă îi dădea acest drept, de care niciodată n'a înţeles să se folosească: să ridice la rangul de regulă generală şi de principiu permanent, ceiace constituia o experienţă personală.

S'a mulţumit să trăiască aşa cum îl îndemnau pornirile temperamentului său, ceiace însemna mai ales să îmbogăţiască în fiecare clipă rezervele intelectuale şi spirituale ale fiinţei sale, în căutarea permanentă a perfecţiunii. Nici o clipă n'a socotit terminată evoluţia spiritului său, în grija ce-l frământa de a nu fi lăsat în urmă de timpul său.

Atitudinile de pontif n'au fost niciodată ale lui Goethe: nici odată nu s'a crezut deţinătorul exclusiv al unei taine ascunse celorlalţi muritori. Până în ultimele clipe ale lungii sale vieţi, poetul german a strâns hrană sufletească de oriunde a găsit. Nimic din cugetarea timpului său nu i-a rămas străin, a trăit toată viaţa sa împreună cu contimporanii săi, nu refugiat în trecut şi nici dincolo de prezent, într'un viitor incert.

In ultimii ani ai vieţii sale, în culmea gloriei, cetia încă, cu pasiune operele celor mai tineri debutanţi în literatură, germani, francezi sau englezi, cu admiraţia unui tânăr pentru o operă consacrată.

Şi în felul acesta, fără elaborarea unui sistem pedant în abstracţia lui, dar numai cu satisfacerea imboldurilor unui temperament curios de tot ce trăieşte şi convins că nimic din ce preocupă inteligenţa umană nu-i poate fi străin, Goethe a isbutit cea mai desăvârşită operă supusă admiraţiei oamenilor, viaţa sa, lăsându-ne darul unei pilde mai frumoase poate decât tot ce a scris.

MANUEL MENICOVICI

GOETHE

Gânduri

Dacă trebue să ascult părerea altuia, trebue să fie exprimată positiv; idei problematice am eu însumi destule.

Nu eşti niciodată înşelat: te înşeli singur.

Dacă maimuţele ar isbuti să se plictisească, ar putea deveni oameni.

Adevărul este o faclă imensă pe lângă care trecem pe furiş de teamă să nu se frigem.

Ca să pricepi că cerul este pretutindeni albastru nu e nevoie să faci ocolul lumii.

Aspecte intime din viaţa lui Goethe

Mulţi dintre contimporanii lui Goethe, lipsiţi de perspectiva în timp, pe care numai anii o dau, îl considerau pe marele poet rece, egoist, calculat şi meschin; numai cei ce l-au cunoscut de aproape, i-au putut înţelege adevărata lui structură sufletească.

Din scrisorile rămase, — cele mai multe publicate după moarte — din observaţiile celor ce au trăit în imediata lui apropiere, din amintirile unora dintre cei ce au putut vedea în Goethe nu numai geniul creator, ci şi omul, s'au putut reconstitui multe din aspectele vieţii lui intime, mai bine zis, a vieţii banale de zi cu zi.

Goethe era nu numai în scris, ci şi în viaţă un „olimpian". Scepticul Heine nu s'a putut opri să recunoască cum că: „Acordul între personalitate şi geniu, cerut oamenilor extraordinari, se găsea pe deplin realizat la Goethe". Wieland, care a trăit timp de patruzeci de ani în anturajul lui Goethe, îl numea: „Cel mai omenesc dintre oameni". Insuşi Goethe îşi caracteriză odată astfel opera şi viaţa: „Sensul şi însemnătatea scrierilor mele şi al vieţii mele este triumful purului omenesc".

In viaţa privată, vizitele pe care Goethe le făcea, dar pe care mai mult le primea, îi ocupau o mare parte din timp. Dar şi aceste vizite, — dacă facem poate abstracţie de serbările dela curte, unde de altfel Goethe îşi făcea foarte des apariţia, — erau adevărate dueluri spirituale, care încântau pe vizitator. Nu puţini sunt acei, care nu numai că au putut asculta pe Goethe luând parte la discuţiile din societatea ce se aduna împrejurul său, dar l-au şi auzit cetindu-şi din propriile lui opere. De multe ori Goethe avea obiceiul să desemneze şi să picteze în ceasurile lui de „primire".

Să poţi împărţi oricând amabilităţi şi cuvinte prietenoase nu este în definitiv decât o calitate a unui om cu tact; dar să ridici pe cei ce se încovoaie sub povara greutăţilor, să ajuţi celui ce nu-ţi cere numai un sfat sau o povaţă, este o calitate sufletească, care nu i-a rămas câtuşi de puţin străină lui Goethe. „Edel sei der Mensch, hilfreich und gut", nu a fost numai un simplu deziderat, ci unul din preceptele morale aplicate de poet în viaţă. Incă din tinereţe se îngrijeşte de soarta unui copil din Elveţia şi de un oarecare anonim Krafft. Soţia primarului Bohl din Lobeda, — poeta care la vârsta de optzeci de ani mai poate face bucurie cu prezenţa ei celor din Weimar, — şi o fiică a ei, văduvă cu şapte copii, găsesc cu toţii ajutor de-alungul vieţii lor din partea lui Goethe. Profesorul Hottinger din Zürich îşi îndreaptă în desnădejde strigătul de ajutor tot către Goethe şi nu zadarnic.

Exemplele mărinimiei sale sunt foarte numeroase. Dar această dragoste către semenii săi, această necesitate de a ajuta şi mângâia pe semenii săi n'a împiedicat ca Goethe să fie un om care a cunoscut cu toată puterea ura şi duşmănia. Goethe putea să urască din fundul sufletului. El care în 1795 scrisese: „Nu mi-aş permite această patimă, dacă nu m'ar amuza în acelaş timp", manifestă peste câţiva ani cea mai înverşunată ură contra lui Böttiger, Kotzebue, Reichardt sau Schlegel. Campaniile pe care le-a dus Goethe, pline de venin şi duşmănie, sunt însă în majoritatea cazurilor de ordin literar.

Firea lui Goethe nu era lipsită de capricii. Om comunicativ şi vorbăreţ, el avea epoci de un mutism complect. Tăcerea lui nu era însă numai odihna unui om plictisit şi obosit, ci şi un mutism voit al gânditorului. O astfel de tăcere putea adesea să jignească sau să înstrăineze chiar pe cineva. Goethe devenea taciturn mai ales în două cazuri: când se ivea un diferend între amicii săi şi nu vroia să ia parte la discuţie, sau când asista la întâmplări grave şi triste. In cazul din urmă spunea el, că-şi dă seama cât de greu e, să găseşti cuvântul potrivit de consolare pentru marile dureri. Atunci prefera să tacă. Totuşi tăcerea lui era adesea interpretată ca răceală şi lipsă de sensibilitate.

In alte cazuri el putea să creeze cea mai glacială atmosferă, când îi displăcea modul în care era întâmpinat de către străini.

Acelaş efect supărător îl aveau asupra lui lipsa de atenţie a celor prezenţi, zgomotul şi alte mici neajunsuri de ale vieţii de toate zilele. Când copii ştrengari făceau gălăgie pe stradă, când în exuberanţa lor copilărească aruncau cu pietre în pomii din grădina lui, când în orele sale de muncă, meditare sau odihnă pătrundeau până la el chiotele din cârciumi sau localuri de popici, Goethe apela la „forţa publică" pentru a-i face linişte. Nici locatarii din apropierea locuinţii lui nu se puteau lăuda că Goethe era un vecin ideal. Căci dacă vroiau să-şi înalţe un zid în preajma grădinii lui, imediat o plângere de contravenţie contra lor era depusă la comisariat.

Pentru cei pe care îi iubea însă, Goethe era cel mai îngăduitor om de pe lume. Astfel nepoţii lui se bucurau de toate favorurile lui, şi-i speculau dragostea şi slăbiciunile acestei dragoste. Camera lui de lucru era colţul de joc preferat al copiilor. Acolo, într'o manieră agreabilă, Goethe le era prim îndrumător, învăţător şi tovarăş de joacă. El se lăsa întovărăşit de nepoţii săi în plimbările sale şi nu arare ori chiar şi în călătoriile lui. Când Goethe primea vizite, nepoţilor lui le era îngăduit nu numai să asiste, dar să ia parte chiar şi la discuţii. Zilele lor onomastice sau crăciunul erau serbate de către Goethe cu mese bogate şi pline de veselie. Bunicul nu refuza nepoţilor absolut nici o plăcere; din fragedа lor copilărie erau obicinuiţii teatrelor şi nu lipseau dela nici un spectacol cu artişti străini. Goethe le îngăduia micilor tirani să răstoarne casa peste cap, în tovărăşia prietenilor lor, printre care cei mai apreciaţi erau membrii casei princiare.

Goethe nu a fost un epicurian. Totuşi el nu a dispreţuit niciunul dintre bunurile pământeşti, începând dela cele mai înalte, — dragostea, —până la cele care nu erau decât produsele artei culinare. Pivniţele lui ascundeau vechi şi preţioase vinuri care udau din belşug mesele şi petrecerile date de el la Weimar. Când pleca la Karlsbad, sau în alte localităţi, — alături de cărţile lui favorite nu uita să expedieze şi o îndestulătoare provizie din vinurile lui favorite. Goethe n'a dispreţuit însă nici băutura naţională germană.

Wilhelm v. Humboldt scrie: „Schiller şi Goethe beau întotdeauna bere; Goethe mai bea şi astăzi bere, fără să se jeneze, chiar şi faţă de străini". Subliniarea biografului german e interesantă, întrucât a bea bere era considerat pe atunci ca un semn de vulgaritate. Aristocraţia germană şi curtenii imitând în totul obiceiurile de dincolo de Rhin, nu beau decât vin şi şampanie. Berea era doar bună pentru „das gemeine Volk" pentru vulg.

DARIA LUCA

INSEMNĂRI

Goethe în papuci

Multe femei l'au iubit și venerat pe Goethe; Charlotta Hoyer, bucătăreasa lui, nu-l respecta însă deloc, căci iată textul unei plângeri adresate de Goethe în Martie 1811 poliției din Weimar:

„După vechea orânduire polițienească — de curând înoită — și după care stăpânii sunt datori să „dea slugilor, la plecare, adeverințe întocmite — nu cu „cuvinte sarbede, după unul și acelaș calapod — ci a„rătând cinstit însușirile lor bune și rele, am dat Char„lottei Hoyer, care a fost la mine bucătăreasă, o ade„verință ce-i drept nu tocmai măgulitoare, în care o „descriam ca pe una din cele mai răutăcioase și afuri„site ființe ce mi-a fost vre-odată dat să cunosc. Acea„stă răutate și încăpățânare și-a dovedit-o cu prisosin„ță și de astă dată, căci foaia pe care-i scrisese stăpâ„nul ei cel dintâi adeverința, a rupt-o ferfeniță și a ri„sipit prin toată casa bucățile — pe care le alătur ca „dovadă aici. Purtarea aceasta, lipsită de teama față „de legi și de stăpân, împotrivindu-se scopului urmărit „de înaltul for polițienesc și batjocorind bunăvoința ce„tățenilor de a se supune legilor și orânduirilor stăpâ„nirii, am crezut de datoria mea s'o denunț imediat, „și vă rog să pedepsiți această îndrăzneală după cum „veți crede de cuviință".

Certificatul care deslănțuise furia bucătăresei avea următorul cuprins:

„Charlotte Hoyer a slujit doi ani în casa mea. „Poate face destul de bine slujba de bucătăreasă și are „timpuri când e cuviincioasă, ba chiar lingușitoare. „Dar prin purtarea ei schimbăcioasă s'a făcut în cele „din urmă cu desăvârșire nesuferită. De obicei nu ca„tadixește să se poarte și să gătească decât așa cum „o taie capul; este încăpățânată, pisăloagă, mojică și „caută toate mijloacele să scoată din sărite pe cei ce „au a-i porunci. Vicleană și fără de astâmpăr, asmuță „pe cei ce slujesc împreună cu ea, iar celor ce nu țin cu „dânsa le face viața amară. Afară de alte asemenea nă„ravuri, îl mai are și pe acela că ascultă pela uși. Drept „care, în urmarea orânduirii polițienești de curând „înoite, dau fără cruțare și șovăire adeverința de față".

Goethe și tehnica

Legile fundamentale ale magnetismului și ale electricității se cunoșteau de mult pe vremea lui Goethe. Mașina de aburi a lui Watt fusese de mult inventată, dar cea dintâi locomotivă n'a fost pusă în circulație — în Anglia — decât cu șapte ani înainte de moartea poetului. Cea dintâi mașină cu aburi a văzut-o Goethe cu prilejul unei călătorii de serviciu, la minele din Tarnovitz. In jurnalul său intim amintește acest eveniment, spunând: „Un alsacian a prezentat modelul unei mașini cu aburi; este o construcție foarte complicată și foarte greu de priceput". Deși nu pricepea bine laturea științifică, mintea lui clar-văzătoare a înțeles îndată că descoperirea aceasta însemna pentru omenire o eră nouă, în care munca manuală avea să fie înlocuită cu cea mecanică. In tot cursul vieții, Goethe a continuat să urmărească progresele din domeniul tehnic. Cel dintâi tren de persoane a început să circule abea în 1825 — în Anglia, — așa că Goethe n'a mai apucat să vadă cu ochii lui drumul de fier. Totuși, i-a înțeles îndată importanța, căci iată ce-i spune în Octombrie 1828 credinciosului său Eckermann, — cu privire la unitatea Germaniei: „Nu am nici o teamă în ce privește unitatea Germaniei; șoselele noastre atât de bune și viitoarele drumuri de fier își vor face datoria. In primul rând doresc însă unitatea prin dragostea frățească". Iar altădată a spus: „Dacă în unele privințe am putut și eu să fac câte ceva, am fost ajutat de faptul că viața mea s'a nimerit într'o vreme, mai bogată în descoperiri mari decât oricare alta".

Goethe și Legiunea de onoare

„Am primit ordinul „Legiunea de onoare". Aceasta a fost fraza simplă prin care Goethe pomenește într'una din lucrările lui la 14 Octombrie, 1808 de distincția cu care-l onorase Franța.

„Fragmentele biografice" în care a scris Goethe rândul acesta scurt și totuși așa de bogat, amintesc nume mari franceze ca Lannes, Talma, Maret și alții.

Din ziua în care Napoleon s'a întreținut la Erfurt cu autorul operei „Werther" și i-a conferit brevetul acesta neuitat, s'au succedat rând pe rând recepțiile cele mai strălucite, partide de vânătoare, spectacole, baluri. Iena și Weimar, după Erfurt, au văzut doi împărați înconjurați de stimă și măreție și niciodată astrologia politică n'a semnalat constelație mai decisivă, decât întâlnirea lui Napoleon I și Alexandru al Rusiei pe pământul Germaniei.

Goethe deasemenea a întâlnit la Weimar pe Napoleon, unde și-au continuat discuțiunea începută asupra literaturii și teatrului. — „Fără a intra în detalii — scrie poetul — pot spune că niciodată n'am fost adoptat în felul acesta de către un șef ridicându-mă la rangul lui: el m'a făcut să înțeleg că nu-i displăceam"...

Din întâlnirile acestea, din legătura improvizată între „Gândire" și „Acțiune", poetul în preajma vrîstei de 60 ani avea să păstreze cu sfințenie simbolul: semnul concret al intrării în ordinul creat de Primul Consul.

De multă vreme nu-l mai văzuseră prietenii, așa de vesel ca 'n zilele ce coincid cu marea speranță de pacificare europeană prin Franța.

Germania liberală — cea care știe că fără Franța, ar fi prada recilor prestigii feudale — este de acord cu cel mai mare dintre scriitorii săi să primească distincția care l-a făcut așa de fericit.

Cancelarul Müller, compozitorul Zelter, baronul Cotta și cele mai inteligente dintre femeile cu care Goethe era în corespondență se asociază la bucuria lui.

„La întoarcerea ta — scrie el soției sale — o să mă găsești înstelat și înpanglicat, ceiace sper că nu te va împiedica să mă iubești ca totdeauna și să-ți continui drăgălășenia ta față de mine. Cu ocazia aceasta m'am convins că am mulți prieteni fiindcă foarte mulți oameni s'au bucurat de bucuria mea".

André Gide despre Goethe

Fără îndoială sunt îndatorat lui Goethe mai mult decât oricărui altuia; poate, mai mult decât tuturor celorlalți la un loc.

Am avut norocul a-l întâlni la începutul vieții mele. Sigur că a jucat, în viața mea, un rol mai însemnat decât în viața multor Germani, mai însemnat decât dacă aș fi fost german eu însu-mi. Nouă Francezilor el ne pare mai puțin german decât ceilalți scriitori ai țării sale, fiindcă e uman într'un fel mai general și mai cuprinzător decât ceilalți. El leagă, pe un front mult mai larg, neamul său cu restul omenirii. Totuș, dacă prin el comunic și eu cu omenirea, comunic pe o cale germană. Neapărat, pe un scriitor mare compatrioții săi îl înțeleg mai deplin decât oricine, totuși e o greșeală a crede că influența binefăcătoare a unui asemenea scriitor se oprește la hotarele patriei sale. Ceeace pentru compatrioți e dela sine înțeles, poate însemna, pentru un străin, o înavuțire neprețuită.

Goethe în 1826
pictură de Heinerich Kolbe

Lupta lui Voltaire a ajutat mult Franței să se mântuie de sclavia religioasă; însă ironia și rînjetul lui a mistuit și muzica și adevărata poezie. Chateaubriand și romanticii ni le-au redat. Dar mai durabilă a fost fapta lui Goethe, care a înălțat, în fața Calvarului un Olimp. Citindu-l am înțeles că omul se poate desbăra de scutecele sale fără ca să răcească, că poate înceta de a fi copil bine credincios, fără a sărăci prin aceasta, că îndoiala, adică spiritul de cercetare, poate fi creatoare și trebuie să fie.

Eram în clasa din urmă a liceului. Pierre Louys îmi arătă dialogul cu centaurii în al doilea Faust. De câte ori îl citeam mai târziu, auzeam glasul lui Louys — în care simțeai lacrimi de admirație și dragoste — amestecându-se cu al lui Faust, când zicea de Helena: „Pe dânsa singură o doresc".

Fiecare din poeziile lui Goethe este o faptă: în literatura toată nu e alt exemplu de un mai desăvârșit amestec al operei cu omul. Oricât de intelectual era, Goethe nu pierde din vedere niciodată lumea fenomenală. Un instinct sigur conduce pe acest antimistic, și-l face să cugete în armonie cu legile universului sensibil. Acest instinct de cercetător al naturii lipsește celor mai mulți dintre intelectualii noștri.

De câte ori îmi repetam vorbele din monologul Helenei: „Bewundert viel unde viel gescholten — —", mi se întipărea tot mai tare convingerea, că omul nu poate cuceri laudă, fără a provoca și batjocură, și că numai acela iubește cu adevărat laurii, care știe a le gusta și amărăciunea.

In *Tasso,* de când l-am citit întâi, disputa între poet și omul faptei îmi amintește nelipsit de Schopenhauer, de lupta între voință și contemplare. Imi plăcea să urmăresc, în toată viața lui Goethe antagonismul acesta. Goethe, care știa că „pe culmi e liniște", nu voia liniștea, ci lupta. Și, mai mult decât pe culmile suprauman sublime, vroia el să trăiască, în artă cași în viață, pe dealurile însorite unde cresc grâul și strugurii. Nimic nu falsifică mai viclean chipul lui Goethe decât icoana luminos voioasă pe care ne-o facem obișnuit de dânsul, mai cu seamă aci în Franța. N'a fost spinozist până într'atât, ca să închiză ușa pasiunilor. Dimpotrivă, el se dă, pe rând, tuturor patimilor, și nu se rupe de ele, decât când nu mai au ce să-l învețe.

„Nimic în viață nu mi-a dat atâta siguranță ca figura măreață a lui Goethe", — așa am scris în jurnalul meu, acum patruzeci de ani. Pe atunci eu căutam să scap din lanțurile unei morale puritane, să lupt împotriva acestei morale cu puterea pe care, tocmai, tot ea mi-o dăduse. Și nimic nu mi-a ajutat atunci atât cât citirea Elegiilor romane. Le învățam pe dinafară, și mi le recitam toată ziua. Versurile acelea, cu pasul lor larg, scandau bătăile inimii mele lacome. Fără margini admiram legitimitatea voluptății, cuprins de mirarea omului care, până atunci, nu cunoscuse decât înfrânări. Și mă amuza să văd cum zeloșii bisericii tăgăduiau lui Goethe orice talent. Căci despre dânșii Goethe, atotînțelegătorul, scria: „ceilalți au dreptul să existe potrivit firii lor, cum am și eu dreptul să exist potrivit firii mele".

Mărturisesc că, acest spirit tolerant al lui Goethe îmi pare, astăzi, întru câtva compromițător: când mă gândesc, că isvorea nu totdeauna din trebuința puternică de a înțelege, ci din dorința de liniște și comfort, îmi apare clară însemnătatea decizivă a lui Nietzsche.

Nu este indiferent că pe acești doi mari reprezentanți ai umanității i-a creat singură Germania. In Goethe găsesc germenii lui Nietzsche. Nu e nevoe a strânge prea deaproape pe Faust, pentru ca din el, să se arate supraomul. In „Götter, Helden und Wieland" presimt „Nașterea tragediei", iar din Prometeu înțeleg că nimic măreț nu poate îndrăzni omul fără răzvrătire împotriva zeilor. Nici una din operele lui Goethe nu mi-a răscolit așa de adânc cugetarea. (Prin Prometeu, Gide înțelege nu numai oda, ci și scurtul poem dramatic, pe care, spre marea lui mirare, l-a aflat cu totul necunoscut multor scriitori germani de o cultură eminentă). Pe Prometeu nu l-a isprăvit Goethe, fiindcă nu putea găsi o formulă de împăcare ce l-ar fi putut mulțumi. Poemul neisprăvit simbolizează chinurile proprii sale gândiri; iar pacea pe care a găsit-o în viață, a datorit-o unei mici înșelăciuni; în opera de artă nu putea proceda la fel. Universalitatea și echilibrul lui Goethe nu erau posibile fără stăpânire și abținere. Nietzche și-a refuzat o asemenea fericită armonie. La întrebarea: ce poate omul? Goethe singur a dat răspunsul cel mai bun.

(*Die Neue Rundschau,* April 1932)

José Ortega y Gasset despre Goethe

Germania nu ne-a dat încă o carte bună despre Goethe. Singura care se poate citi e a lui Simmel; e insuficientă ca toate cărțile lui Simmel, spirit ascuțit, un fel de veveriță filosofică: niciodată nu și-a tratat subiectele ca probleme; subiectul e pentru el o platformă pe care joacă jocul minunat al analizelor sale. De altminteri, aceasta-i principalul cusur al tuturor cărților despre Goethe: autorii tratează *despre* Goethe, fără ca Goethe să le devie problem — nu lucrează *în* Goethe. Pietate stearpă à propos de Goethe: Titan, geniu, și alte vorbe puțin luminoase. Trebue scris un Goethe pentru naufragiați, așa cum sunt Europenii de astăzi.

Orice viață e mai mult sau mai puțin o ruină, sub care biograful trebue să descopere adevărata menire a omului. Pân' acum biografii au făcut din Goethe o statuiă de piață. Am început acum să ne săturăm de statuia lui Goethe. Să ni se arate un Goethe, naufragiat și pierdut în propria sa existență, un om care nu știe ce are să i se întâmple în clipa apropiată. Asemenea cercetare se potrivește cu deosebire acestui om care, cel întâi, a întrevăzut adevărul, că viața e lupta noastră cu soarta.

Trebue observat că Goethe însuși ne induce în eroare. El își privește propria viață din afară, și-o închipuie sub specia unei plante; în realitate însă o trăește cu o încordare plină de grije. Sub gândirea lui oarecum oficială despre sine însuși, să căutăm secretul eului său autentic, — în definitiv aceasta căuta și el. Să luăm seama la aceste vorbe în *Dichtung und Wahrheit:* „toți oamenii de soiu bun simt, cu cât se cultivă mai bine, că au de ținut două roluri în viață, unul adevărat, celălalt ideal, și în acest sentiment stă originea a tot ce e nobil. Care e rolul real, înțelegem foarte clar; rareori însă ni se lămurește rolul ideal. Omul își poate căuta menirea sa superioară pe pământ ori în cer, în prezent sau în viitor: aceasta nu-l împiedică să rămâie, în adâncul său, în o clătinare veșnică, fiind totdeauna expus unei turburătoare influențe din afară, până când se hotărăște a mărturisi că aceea e bine, ce i se potrivește".

E de mirare că nu s'a făcut niciodată deosebire între ideile gânditorului Goethe despre lume — ceea ce e tocmai de mai puțină valoare în Goethe —: optimismul său spinozist, evlavia lui către natură, imaginea lui botanică despre univers cu ideia unei dulci fatalități cosmice, și propria lui viață, inclusiv poeziile. E aproape ridicul cum nu s'a înțeles, că Goethe a fost un om care veșnic s'a căutat pe sine. Vezi: Werther, Faust, Wilhelm Meister. La 40 de ani, Goethe caută încă, pe drumurile Italiei, să afle dacă e poet, pictor sau om de știință; și problematic a rămas până 'n capăt. In Germania, un Goethe, arătat după acest program, ar pricinui supărare, firește: e tocmai contrastul portretului pe care l-au făcut pân'acum „Evangheliile" Germaniei.

Necontenit Goethe a fost infidel soartei sale. De aci deprimarea lui perpetuă, izolarea, solemnitatea, urmele de amărăciune. Trăia o viață deandoaselea. Un dezertor permanent al soartei sale intime, — probabil. Trebue să nu uităm, că în viața lui Goethe apare prea adesea fuga, dispariția. Fuge de prieteni, de iubite, de existența lui ca poet, pentru a cădea în brațele Weimarului — (o regretabilă întâmplare; poate că așezarea la Weimar a împiedicat literatura germană de a fi cea întâi din lume).

Este de extremă evidență că se născuse cu misiunea de a zgudui poezia patriei sale și, prin ea, poezia lumii întregi. Iar el, se face Geheimrat la Weimar! Se rupe de Germania toată, pentru o curte liliputană. S'ar putea zice: un stagiu ifigenic ar fi fost, în tot cazul, o completare necesară „*Stürmerului*". Dar un stagiu numai; nu împietrire la curtea lui Karl August. Goethe devine statuie. Statuile sunt oameni care nu pot respira nici transpira, fiindcă n'au atmosferă — o faună lunatică. Goethe era un foc cărui îi trebuia mult lemn. In Weimar: nici combustibil, nici aer —e un loc geometric, marele-ducat al abstracției ,al imitației, al neautenticului. De aci încolo viața lui Goethe poartă pecetea nemulțumirii. Un ministru, care nu-i ministru; un director de teatru, care detestă teatrul. Și, fiindcă totuși dumnezeu îl lăsase să fie poet, el silește pe acest poet să inspecteze minele de la Ilmenau, să recruteze soldați, și își face un cal de paradă pe care-l botează „Poezie".

(Die Neue Rundschau, April 1932)

Un apel german

Cu ocazia centenarului Goethe, oficialitatea germană a adresat poporului următorul apel:

„La 22 Martie se întoarce pentru a 100-a oară ziua în care mintea cea mai desăvârșită din câte a avut Germania a pășit — după propria-i credință — pragul nemuririi; ziua care a deslănțuit atunci plânsul pentru pierderea aceasta nemăsurată, nu mai este o zi de jale; astăzi ea ne umple de mândrie și de bucurie, de conștiința unui bun dobândit pe vecie, pe care națiunea lui Goethe nu l-ar mai putea pierde decât pierzându-se pe sine însăși. In dobândirea mereu reînoită a acestui bun și în păstrarea statornică și credincioasă a comorilor spirituale ale națiunii, vom găsi puterea de a ne înălța privirile spre veșnicie și de a ne ridica deasupra mâhnirii timpului. In ani de mare desnădejde, Goethe i-a arătat nației lui calea spre renaștere. In opera lui de căpetenie, ne-a înfățișat viziunea poporului liber pe pământ liber; e o moștenire lăsată nouă de poetul care privind departe în viitor, a întrezărit pentru noua orânduire a societății nevoia, imperioasă ca o lege a naturii, de a se sprijini numai pe ajutor mutual și pe dragoste eficientă.

Cuvântul acesta „Goethe" să fie pentru poporul german sinonim cu împăciuirea înlăuntru. Opera lui Goethe, trasă din chiar rădăcinile nației, îmbină într'un mănunchiu forțele vitale ale poporului; personalitatea lui Goethe trebue să fie simbolul unității tuturor Germanilor, legați prin limba comună dincolo de hotarele Germaniei. Ziua morții lui Goethe întoarsă azi pentru a 100-a oară să fie — ca odinioară ziua când s'au împlinit 100 de ani dela nașterea lui Schiller — un strigăt care să îndemne la o nouă profesie de credință și de unire germanismul risipit pe toată fața pământului, Goethe ne spune că numai prin desăvârșirea înlăuntru putem găsi avântul trebuincios spre înfrățirea cu toată omenirea; astfel cuvântul său înaripat, devenit glas al omenirii întregi, este azi pentru toate popoarele pământului o limbă comună în care semințiile învață să se înțeleagă între ele. Centenarul lui Goethe este azi sărbătoarea întregii omeniri.

Când vor suna clopotele în ziua de 22 Martie, vestind la ceasul amiezii clipa morții poetului, spiritul lui va fâlfâi peste toate tărâmurile germane; în clipa când pe sicriul din cavoul princiar din Weimar se va depune coroana poporului nostru, tot Germanul să-și dea seama cu recunoștință că și pentru dânsul a trăit și a fost pildă Goethe".

Apelul este semnat de Hindenburg, de cancelarul Brüning, Gerhart Hauptmann, Ricarda Huch, Thomas Mann, Hermann Stehr și de toți miniștrii imperiului.

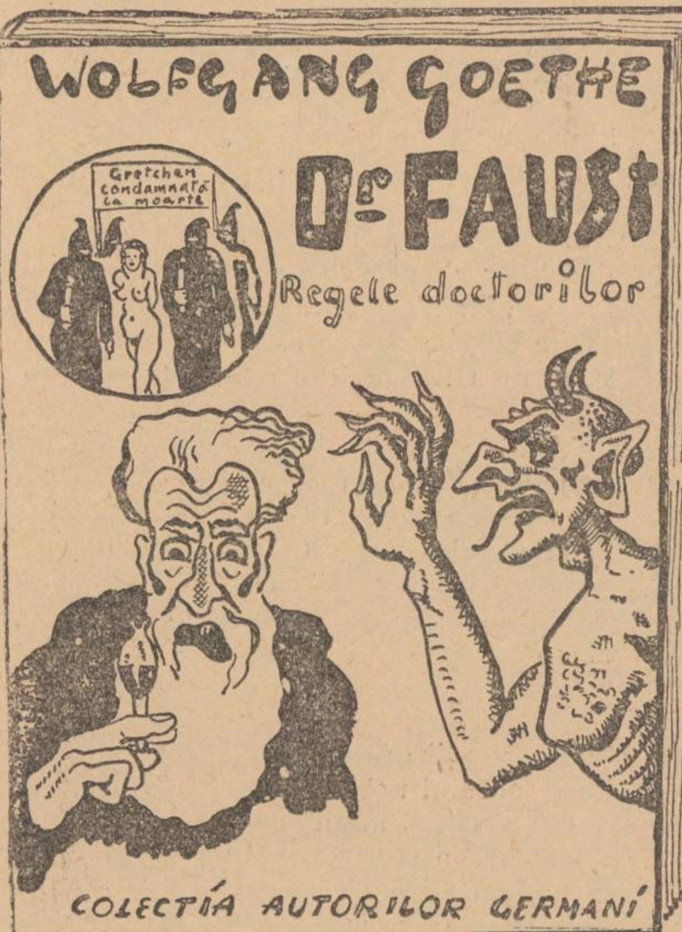
CENTENARUL LUI GOETHE
CONFERINȚA — D-LUI

I. MITITELU

paul konrad

Modelul unui afiș pentru centenarul lui Goethe.

In curând va apărea într'o editură românească „Faust" de Goethe. Reproducem desenul copertei.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR.CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11